9

SAMUELIS PUFENDORFII

ERIS SCANDICA,

QUA

ADVERSUS LIBROS

DE

JURE NATURALI

ET

GENTIUM

OBJECTA DILUUNTUR.

TOMUS NONUS.

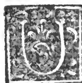

NEAPOLI MDCCLXXV.

Sumtibus Josephi de Dominicis, & Michaelis Stasi.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

JULIUS RONDINUS
LECTORI BENEVOLO
S. P. D.

T alienæ fabulæ prologum agerem, amicitia in causa est, quæ mihi cum editore horum Scriptorum intercedit; cui cum placeret ista denuo publicæ luci tradere, a me rogavit nonnulla præmitti, quæ aliquid lucis hisce controversiis adferre queant. Ipse enim Auctor aliis negotiis intentus satis habuit adversariorum calumnias depulisse, ac sententiarum suarum veritatem atque innocentiam adstruxisse, inglorium de cetero atque indecorum existimans cum hominibus rixosis ulterius, quam necessum fuit, contentionis serram reciprocare. Cui cum id semper fuerit propositum, ut pro modulo ingenii aliquid in commune conferret, quoquo se non inutilem reipubl. litterariæ civem fuisse testaretur; repente a malevolis eo se redactum deprehendit, ut tantum non de vita & fama certandum sibi foret. Origo ipsi molestiarum ab invidia, quod in Academia Carolina recens tunc instituta lautiore quam ceteri salario frueretur, ac magnam partem nobilis juventutis a se haberet pendentem. Ea res cumprimis male habebat *Nicolaum Beckmannum*, hominem fatuum juxta ac rudem, sed cui immensos spiritus dabat vocabulum Doctoris in Schola Aurelianensi triginta scutatis emtum; & quia collegium Pandectarum Marpurgi dictante quodam Professore exceptum in Gallia sumtibus suis publicasset titulo *Medullæ Justinianeæ*. Is cum nullo se numero fore crederet, quamdiu Lundini Pufendorfius floreret, ad eum subruendum omnes cogitationes intendit. Iis destinatis perficiundis idoneam sibi occasionem oblatam putavit, quando istius Libri de Jure Naturæ & Gentium Lundini imprimerentur, quos in typographia subinde inspectos, cum supra stuporem suum sentiret, no-

vitatis crimine arguere instituit, eo securius, quod ipse Pufendorfius non inficias eat, se nunquam in verba Magistrorum nostrorum jurasse. Sed cum, quæ Anser iste notaverat, nuspiam cohærerent, nec aliam idem rationem adferre nollet, quare illa damnaret, quam quod eadem non caperet; Igitur paulo solertior assumitur calumniæ architectus *Josua Schwartzius*, qui expeditissimam sibi viam invenisse visus est ad Pufendorfium perdendum, si Theologos isti negotio immiscere posset. Igitur scelesto artificio non modicum Indicem errorum Theologicorum contexuit, nefario modo detortis, aut interpolatis sententiis innoxiis, & ad Theologiam nihil plane spectantibus. Instigabatur Scaniæ tunc Episcopus, senio jam in puerilitatem vergens, ut a Rectoribus Regni postulare auderet, sibi censuram scripti Pufendorfiani committi. Eo foro constituto nil præter rogum manebat Pufendorfium, actore juxta ac judice Schwartzio: qui & eo facilius a reliquo Clero applausum sibi speraverat, quo pauciores ex illo sunt, qui operæ quid posuerunt in eo studiorum genere, quod Pufendorfius excolendum sibi sumserat. Sed cum improbum ausum Rectores Sueciæ non sine indignatione damnassent, ac silentium turbulentis hominibus imposuissent, ad tenebras perpetuas damnato Indice Schwartziano, nondum a furore quietem sibi imperare *Nic. Beckmanni* malitia potuit, publicato contra interdictum Regis in Germania isto Indice, diffamandi Pufendorfii gratia, & quia crediderat, præcipites aliquos, rixosos aut malevolos homines ibi inventum iri, qui bellum isti movere non sint dubitaturi. Quo præjudicio armati in Suecia denuo impetum in Pufendorfium daturi erant. Enimvero sceleris convictus iste præmium accepit, quale merebatur, infamem e Regno Sueciæ relegationem; ex qua tamen id boni assecutus videbatur, ut deletæ jam semel existimationis nullam amplius rationem habendam sibi duceret; eoque postea libellos famosos publicare ausus est, quibus stolidiores juxta atque impudentiores seculum hoc non vidit. Et quia e Protestantibus nemo homini infami & insulso panem gratis præbiturus erat ejuratis, quibus innutritus erat, Sacris, Ecclesiam Romanam uno morione fecit auctiorem. Diversa Josuæ Schwartzii in non dispari scelere fortuna fuit. Silere quamtumvis a Superio-

perioribus jussus, mussitavit tamen, & cumprimis dignum sacerdote facinus patrasse sibi visus est, si e cathedra sacra velut e plaustro convitia jactaret, & ibi latraret, ubi a fustibus cautum sibi credebat. Post bello inter vicinos Reges exorto, cum Pufendorfius in tuta se subduxisset, jam plenam calumniandi libertatem nactum se judicavit. Itaque coram aurigis & olitoribus, eorumque vetulis, idoneis scilicet talium rerum arbitris, impudentissimas conciones eructavit, quas post typis divulgavit, quod eruditio ipsius non ulterius assurgat, quam ad compilandam miseram homiliam. Sed eo flagitio non contentus ad graviora descendit, & publica itidem concione cives a legitimo suo Rege in hostium partes pertrahere instituit; prorsus quasi civis fide sua exsolveretur hoste ingruente, ubi adhuc præcipua munitionum præsidio regio tenebatur; & ipse Rex cum exercitu indies expectabatur, cum hoste manum conserturus. Unde mox hoste victo perjurii & rebellionis pœnam formidans in pedes se dedit, & transfugam egit, apud hostem sola flagitii commendatione, & odio in nationem Suecicam panem primo, mox & novam functionem nactus. Ac demum pro eo facinore, quo alii funem merentur, aliquod temporariæ infulæ insigne reportasse dicitur; eodem, ut videtur, fato cum meretricibus Londinensibus gavisus, quas in patria quidem hærentes mox ergastulum aut nosocomium, vel etiam fustigatio manebat; ubi in Jamaicam, aut alias partes Novi Orbis delatæ sunt, matrimonii vocabulo veteres sordes obumbrante, post honestas se matronas ferunt. Ceterum Index iste Schwartzianus, Beckmanno obstetricante in lucem editus, uti auctoris circa calumnias concinnandas dexteritatem orbi satis prodidit; ita primo intuitu, & antequam Pufendorfii strigilem idem expertus esset, in erubescendum errorem induxerat grave alias Collegium, quod ex illo sinistrum de libris Pufendorfii judicium ferre non dubitaverat. Cujus dignitati nisi Pufendorfius pepercisset, in proclivi fuisset ipsi ostendere, quam turpe sit ejusmodi viris, ex solo libelli famosi testimonio judicium ferre de scripto, quod ipsi nunquam se inspexisse fatebantur. Post & alii quidam in controversiæ hujus partem venerunt, sed diverso fine, nec eodem modo. Nam non multum a furore Beckmanniano abiere *Fridericus Gesenius*, Gar-

læx Præsul, & *Valentinus Velthemius*, barbariei apud Jenenses columen non infimum. Ceteri pro hypothesibus suis a Pufendorfiana discrepantibus pugnare videri voluerunt. Occursum est utrisque ad eum fere modum, quem lacessendi impudentia, aut disceptandi modestia merebatur; nec puto ullum fore, qui jure queri possit, Pufendorfium in aere ipsius esse. Unicus *Valentinus Albertus*, Lipsiensis Theologus, nondum adquiescere videtur, velut turpe sibi foret, inane litigium non in infinitum protrahere. Etsi in eo vehementer laudandum sit viri ingenium, quod cum utique extremam personam in hac fabula agere pertenderet, ita inficetam defensionem adversus Julium Rondinum adornavit, ut nemo cordatus nænias istas responso dignaturus sit: quod adversarii silentium ipse post velut concessionem victoriæ interpretaturus sit. Sane enim cum nihil præter crambem bis coctam apponat, rancidis quibusdam distinctiunculis, & pedantico plane pipere conditam, primo statim intuitu lectorem nausea opplet, nedum ut quis in eam se obfirmare patientiam queat, ut commentis istis operose destruendis horam impendere possit. Etsi ut verbo præcipuas hominis vanitates notemus, forte non abs re fuerit, si forte istum permovere possimus, ne suis sibi næniis tantopere placeat. Sic quam putidum est, quod post tam perspicue deductam status naturalis indolem, nondum desinat coccyssare Albertus, a Pufendorfio *pro primario haberi principio statum hominis miserum, fictum illum atque commentitium, in quo hominem, tanquam projectum utcunque aut undecunque in hunc mundum imaginatur sibi*. Nuspiam quippe a Pufendorfio hæc hypothesis assumitur, hominem undecunque aut utcunque in terram projectum: sed cum vellet demonstrare, quantum boni ex societate in hominem redundet, & quam miser sit homo sibi soli relictus, etiam a parentibus fuit abstrahendum, seu ab illo auxilio, quod nati homines a parentibus suis experiuntur, nisi hoc per peculiarem Numinis curam suppletum fuerit. An hæc est hypothesis, aut principium, si alicujus rei usum demonstrem ex ejusdem remotione? Aut an tali modo demonstrandi admittitur aliquid homini Christiano indecorum? sed & nasi parum sibi esse Albertus ostendit, quod non sine gratiarum actione acceptet, regulas, quas ipse commen-

tus

tus est, cum illis comparari, quæ de inventione medii termini in Logicis jactantur; cum utræque istæ regulæ vanitatis arguantur. Sane si quis vel millies regulas istas Logicas volvat revolvatque, nisi sibi mediorum terminorum pullulare videbit ad probandam aliquam thesin, ni aliunde ejusdem probationem didicerit. Sicuti nec hilum quidem regulæ Albertinæ ad eruenda officia legis naturalis conferunt, ni quis eorundem antea habuerit notitiam. Porro auctor rixæ & ille habendus est, qui alterum etiam intra privatos parietes multis arbitris vellicat. Et quomodo alias Pufendorfio de ista Philosophia Christiana, quam Albertus meditabatur, innotescere potuisset? Per miracula concedit Albertus Physicam haud fieri locupletiorem, quia illa sint res plane supernaturales. Et tamen per propositiones personales atque sacramentales Logicam locupletari contendit. Atqui Logica est Disciplina rationalis, & quæ indolem ratiocinii nostri naturalis tradit. Circa dictas autem propositiones oportet captivare rationem sub obsequium fidei. Nec ideo ista Logici, ut ita dicam, sunt commercii, qui constant subjecto & prædicato, sunt categoricæ & affirmativæ. Hæc enim etiam dici possunt de hac propositione: Homo est lapis. Et eo ipso, quod inusitatæ dicuntur, sphæram Logices transcendunt, & ad sublimiorem disciplinam unice spectant. Id vero nimis incogitanter ab Alberto positum, quod dicit: *Aquas supracœlestes*, quas scæva interpretatio voculæ Hebraicæ *meal* peperit, *quomodocunque locentur aut ordinentur, tanquam supracœlestes esse altiores, ut perinde sit, quodcunque mundi systema præsupponatur.* Nam si quis ex illis, qui vortices Cartesianos statuunt, quærat, utrum aquæ istæ singulis vorticibus sint circumfusæ, an vero non nisi universis; & hoc posito, quam figuram habeant, aut quem motum? aut num nihil auræ æthereæ illis superius sit, plus difficultatum Albertus inveniet, quam ut tam imperioso responso defungi queat. Sicuti & magnam gratiam a curiosis rerum naturalium scrutatoribus inibit, si v. g. fontes Albis, aut Rheni, *per continuam aquarum particularium progressionem vel reptionem in materia terrestri ad loca vicina fonti exsurgere* demonstraverit. Sed nimirum ad phænomena physica explicanda liquidiore demonstratione opus est, quam conglomeratione

quorundam vocabulorum ſenſu carentium, & a natura rerum abhorrentium. Ad eundem guſtum reliqua ſunt miſellæ defenſionis, quorum vanitatem quilibet deprehendere ultro poteſt, qui iſthæc Puſendorfii ſcripta legit, quæ heic conjuncta damus. Et tantum ſibi de æquitate juxta atque ingenio Lectorum pollicetur Puſendorfius, ut ad liquidum iſtis ſuper controverſiis judicium ferendum nullas amplius apologias deſideraturi ſint. Quin ſæpe malæ cauſæ ſuſpicionem præbet, circa defenſionem ſuam nimis trepide ſatagere. Nec minus in eo facilem Benevoli Lectoris æquitatem ſperat Puſendorfius, quod ſalem paulo aſperiorem quandoque adhibuerit, defricandis adverſariis. Nam pro horum indole ac meritis calamus temperandus fuit. Et uti circa quæſtiones mere literarias valde ſtomachari impotentis eſt animi; ita ſalutem atque exiſtimationem noſtram improba ratione impugnantes acriter repuliſſe, apud æquos rerum arbitros vel applauſum ſtrenuæ defenſionis, vel veniam juſti doloris habet. B. V.

POST

POST SCRIPTUM.

ISTA cum jam in chartam conjecissem, allatus est Viri Illustris Dn. Viti Ludovici a Seckendorf liber, cui titulum idiomate Teutonico fecit *Ebristenstaat*: in quo super controversia inter Pufendorfium & Albertum agitata sic pronunciare ipsi placet; *Addit:* p. 315. *de Jure Naturali, prout id ex Verbo Dei solidius docendum, e D. Valentino Alberti, & aliis. Ex iisdem rationibus*, inquit, *quibus professionem Moralem in Academiis emendari optarim*, ut nempe loco Ethicæ Aristotelicæ Theologia Moralis tradatur, *id quoque suaserim, ut Jus publicum universale, sive id naturale, sive Gentium vocitetur, e principiis Christianismi deducatur, aut saltem, quæ e lumine rationis promanant, ad ista exigantur & attemperentur; uti D. D. Valentinus Alberti in erudito & ingenioso Compendio Juris Naturalis Orthodoxæ Theologiæ conformato, & Anno 1678. Lipsiæ edito facit. In quo etiam multos egregios auctores & suffragatores habet; quos inter merito honoris gratia nomino Jo: Henricum Boeclerum p. m. cujus excelsa gloria apud eruditum orbem indelebilis erit, & quo ego ante quadraginta annos Argentorati præceptore usus sum: uti & solide doctum atque eximium JCtum D. Casparem Zieglerum. Equidem methodum illam, quam Dn. Samuel Pufendorfius a principiis revelatis abstrahendo secutus est, in se rejicere nolim, nec ipsius hypothesin eandem cum Hobbesiana judicare, multo minus aculeatis disceptationibus, quæ inde surrexere, me ingerere cupiam: pro modico tamen ingenio meo tantam utilitatem e separatione principiorum naturalium a jure divino revelato, seu quod eodem fere recidit, a Decalogo quæritur, perspicere non possum, quanta prima fronte videtur. Etsi enim verum sit, quod Ethnicus, qui S. Scripturam pro vera, aut regula actionum humanarum non habet, ex sola ratione, & illo lumine, quod saltim apud plerasque & cultissimas nationes agnoscitur, informandus sit: Tali tamen modo in Christiano Orbe scribere, & fundamentum juris divini revelati post-*

ponere

ponere aut negligere non adeo necessarium est. Turcæ atque Ethnici libros nostros Latinos aut alia lingua conscriptos non legunt; cum illis efficacius disceptatur machinis & gladiis; aut si quid cum iisdem super commerciis & similibus negotiis tractetur, principia jam nota sunt; & horum præcipuum, nempe utilitas mutua subtili disceptatione haud constat. Hæc ubi claudicat aut cessat, frustra ratiocinari instituas. Enimvero e recentibus hypothesibus (contra mentem quidem & scopum Auctorum) proterva nostra, & verbum Dei quotidie magis fastidiens juventus ansam arripit, ut veteres regulas, quæ apud ipsos tanquam Christianos merito valere debebant, non amplius magni æstimet, recentibus autem haud constanter fidem adhibeat, & non ulterius, quam quatenus expedit. Unde & hodie plures quam unquam alias dantur homines, qui Principum ac Rerumpublicarum destinatis qualibuscunque e laxis illis, & per probabilitatem corruptis principiis facile assentiri, coloremque allinere possunt.
Non dubium est, quin ex hoc judicio Viri inter suos non exiguæ auctoritatis Alberto non modici Spiritus accesserint. Sed quia in istum, quantum mihi constat, a partibus non fuit compromissum, ac in republica Literaria lex ea vigeat, ut si quis ultro circa controversiam quampiam sententiam pronunciare aggrediatur, ubi supersit qui respondere velit, huic quoque e tribunali descendendum, ac æquo animo ferendum sit, ut judicium suum judicio subjiciatur: igitur nihil iniqui fecisse videbimur, si parem libertatem, quam in alios sibi sumsit Seckendorfius, in ipsum quoque exerceamus. Pufendorfii igitur mens est, Jus Universale deducendum esse e principiis lumini rationis cognitis, quo illud sit ad captum omnium hominum, quamcunque circa sacra persuasionem foveant, quo idem idoneum sit ad dirigendas omnium inter se hominum actiones nullo religionis discrimine. Isthoc autem Jure universali rite adornato & stabilito licebit ad specialia progredi, & disquirere, an & quatenus ab hocce abeant, quidve eidem superaddant tum religio Judaica vetus, & Christiana, tum singularum civitatum statuta. Sicuti & methodi lex hoc requirit, ut generalia præmittantur, sequantur specialia. Et uti Medicus dicitur incipere, ubi definit Physicus, ita Theologus Moralis, & certæ Civitatis JCtus incipit, ubi

ubi Juris Universalis Doctor definit. Unde intelligi nequit, quid religionis Christianæ intersit, ut disciplina sua natura prior eadem religione, nec ei adversa aut repugnans, sed amice potius conspirans, præter nativam suam indolem alteretur, aut particularis reddatur per assumtas e religione Christiana hypotheses, quæ alii non Christiani ignorant aut non agnoscunt, imo ex ipsis Christianis aliqui in dubium revocant, quibus tamen universali jure utique opus est. Utque adeo pro limpidis & homogeneis fontibus substituatur mixtura Albertina, quæ neque pro compendio Theologiæ Moralis haberi potest, neque vicem sustinere disciplinæ juris universalis, quæ juri civili substerni queat; quem posteriorem usum inter alios potissimum Pufendorfius respexit. Et si cura promovendi Christianismi utique eo extendenda est, ut Philosophia Moralis e solo rationis lumine deducta e Christianorum Scholis plane proscribatur, (ad quod majore auctoritate quam Seckendorfii opus est,) inque ejus locum Theologia Moralis subrogetur; in diversam plane formam compendium Albertinum refingendum fuerit, quod longe infra ambitum Theologiæ Moralis subsistit. Enimvero hoc modo existet duntaxat disciplina juris particularis, quam plusquam dimidia pars generis humani repudiabit, quæ religionem Christianam non amplectitur. Ac valde dubito, an JCti disciplinam suam regulis Albertinis superstruere possint aut velint. Ne nunc multis arguam, quod Seckendorfius non recte hypothesin Albertinam eandem judicet cum sententia illorum, qui Decalogum juri naturali substernendum judicarunt. Nam Decalogus, quin tota religio tam Christiana quam Judaica vetus, ac omnium populorum leges, peccatum & statum hominis corruptum præsupponunt. Quæ ipsa res Albertum subegit ad absurdam illam & ridiculam analogiam confingendam, per quam etiam, si Diis placet, bellum nunc ad analogiam status integri gerendum est, & carnifex Lipsiensis jam non quidem formaliter, normaliter tamen ad statum Paradisiacum meretrices virgis cædere jubetur. Ceterum ubi Jus Universale genuinis e principiis deductum fuerit, nemo repugnat, quo minus ejusdem scita in Theologia Morali ad dogmata religionis Christianæ examinentur, & si quid ad regendas hominum actiones quolibet in casu deesse videatur, inde suppleatur. Aliæ attem-

attemperatione opus non eſt. Videamus nunc rationes, ob quas Albertinum commentum Pufendorfianæ hypotheſi præferat Seckendorfius. Negat igitur inſignem uſum ſe perſpicere ejus inſtituti, ut nempe decreta Juris Univerſalis deducantur e principiis per naturalem rationem ſuggeſtis, abſtrahendo ab illis, quæ revelatio divina ſuppeditat. Nam apud Ethnicos, S. Scripturam ignorantes, hac docendi via procedendum; in Orbe autem Chriſtiano ea methodo uti neceſſum non eſſe, poſtpoſito aut neglecto fundamento juris divini revelati. Enimvero finis & ſcopus S. Scripturæ tum Veteris, tum in primis Novi Inſtrumenti non eſt tradere principia, aut diſciplinam Juris Univerſalis. Et quanquam eadem paſſim præcepta morum ingerat; non minus tamen diſciplinam iſta ex profeſſo tradentem præſupponit, aut ſaltim non impedit, quo minus hæc ad leges genuinæ methodi conſtituatur. Sic *Roman.* I. & II. gentes arguuntur voluntaſſe ſe per vitia lumini rationis repugnantia, habuiſſe legem inſcriptam cordibus, non agnoviſſe Deum, qualem poterant, & debebant e contemplatione naturæ rerum. 1. *Corinth.* V. accuſatur quis flagitii Ethnicis inauditi. Cum autem iſta, & infinita ejus generis alia divinæ literæ ex profeſſo, & ad formam diſciplinæ aut artis non deducant, non repugnant, quo minus ejuſmodi diſciplina adornetur, ubi iſta e lumine rationis explicentur; quin non obſcure eandem præſupponunt. Nec merito Ethnici legem naturalem violaſſe argui poſſent, ſi hæc ad methodum Albertinam utique formanda foret, cujus regulæ cordibus hominum inſcriptæ non ſunt. Deinde Jus civile Romanum, cujus jam uſus in magna parte Orbis Chriſtiani eſt, ab Ethnicis primo conditum eſt. Ad ejuſdem ſolidam cognitionem multum conducit diſcrimen noſſe inter ea, quæ ſunt juris naturalis ſeu perpetui, & quæ juris poſitivi. Ad hunc finem plus conducere hypotheſin Pufendorfii, quam Alberti nemo inficiabitur, niſi cui invidia mentem plane corrupit. Unde vel hic uſus ſufficere poſſit, ut jus univerſale ad Pufendorfianam formam adornatum in ſcholis Chriſtianis tolerari debeat. Ne nunc dicam quanti ſit, ope iſtius diſciplinæ judicare poſſe de legibus quarumvis civitatum, ſanæ rationi congruant, an minus, adeoque in imitationem ab aliis trahi, an damnari plane debeant.

beant. Non autem *negligit* fundamentum juris divini revelati, qui ex hocce quæ promanant peculiari disciplina, universali Juri contradistincta tractandum vult, nempe Theologia morali, quæ quod respectu ordinis & nativæ methodi hoc sequatur, non magis contemtum aut neglectum aliquem arguit, quam quod cognitio linguarum & philosophiæ studio Theologico præmittenda dicitur. Nec id ratiocinium cohæret; quia Turcæ & Ethnici nostros libros non legunt, igitur jus universale non est aptandum ad captum omnium gentium, sed superstruendum est hypothesi, quæ a magna parte generis humani non agnoscitur. Sane artes ac scientiæ formandæ sunt, prout indoles ipsarum requirit, paucos an multos Lectores inveniant. Medici non eo minus scita sua formant ad captum omnium hominum, seu ut omnium gentium morbis inservire queant, utut Moscis allium fere panaceæ loco habeatur. Quin si vel maxime illiteratis gentibus ne vocabulum quidem Juris Universalis auditum sit, non minus, quæ cum istis a Christianis exercentur actiones ad normam istius juris moderandæ sunt. Nec ideo populis Christianis pauca negotia cum Muhammedanis & Gentilibus intercedunt, si vel maxime inter Sudetes montes ac saltus Thuringicos tractus a solis Christianis habitetur. Præterquam autem quod & bello sua sint jura, falsum est, solis armis adversus Turcas & infideles opus esse, nisi quando indictum cum ipsis est bellum. Nam pacis tempore utique communia humanitatis jura adversus istos sunt exercenda. Et hominem ideo hostili modo habere, quia circa sacra diversam a nobis, falsamque fovet opinionem, & religioni Christianæ, & sanæ rationi repugnat. Sic, verbi gratia, Germaniæ non minus armis opus est adversus Regem Christianissimum, quam Turcas: nec ideo tamen nullus Juris naturalis usus adversus Gallos est. Ista quoque se non consequuntur; si quis cum Turcis & Ethnicis super commerciis & similibus negotiis tractet, principia jam nota sunt; igitur supervacuum est disciplinam Juris Universalis adornare ad captum omnium hominum. Sicuti non sequitur; etiam rustici norunt, quid sit emere & vendere: igitur supervacuum est in disciplina juris de istis contractibus tradere. Sic haud ideo Euclides & subtilia Mathematicorum tradita proscribenda sunt, quia

fabr

fabri dimensiones suas ad instrumenta sua parum operosa exegisse satis habent. Quin plerarumque artium principia sunt planissima; nec eo minus inde deducuntur propositiones haud quibusvis obviæ. Denique utilitas mutua, quæ haud subtili disquisitione constare dicitur, non est regula actionum inter diversas nationes susceptarum, sed causa, quæ has ad negotia inter se contrahenda impellit: quæ ubi cessat, negotii nihil contrahitur, quia prudentis non est, frustra quid suscipere. Sed quid inde adversus necessitatem atque utilitatem Juris Universalis concludi potest? Querela autem, quæ subnectitur, de fastidio juventutis circa Verbum Dei, disciplinam Juris Universalis ad ductum sanæ rationis adornatam non tangit. Qui enim jus istud cum Theologia morali non confundi vult, haud impedit, quo minus pietati operetur juventus. Quin potius pietatis studium commendatur, si demonstretur, ordini in ipsa rerum natura constituto repugnare, qui vitiis immergitur. Quod hypotheses in se innoxiæ in alium ab Auctorum mente sensum trahantur, culpa penes calumniatores est, qui alios morsicando famam sibi qualemcunque quæsitum eunt. Quid per *veteres regulas* intelligat Seckendorfius, haud satis assequi possum. Veteres alias regulæ, si falsæ & inutiles sint, merito non amplius æstimantur: si veræ sint, nimirum valde stupidos oportet Doctores esse, qui earundem auctoritatem sartam tectam conservare nequeant. Recentibus autem regulis, ubi idonea demonstratione nitantur, qui constanter fidem non adhibet, morbo mentis laborare censendus est. Laxa denique & per probabilitatem corrupta principia quænam sint, distinctius debebat exprimi. Sane ejusmodi principiis Pufendorfii scripta superstructa non sunt. Igitur longe solidioribus rationibus opus est, ut credamus, rem Christianam libello Albertino magnopere promoveri, aut Jus naturale ad solius rationis humanæ captum adornatum e Christianorum scholis proscribendum esse.

SAMUE-

SAMUELIS PUFENDORFII

APOLOGIA.

PRO SE ET SUO LIBRO, ADVERSUS AUCTOREM LIBELLI FAMOSI, CUI TITULUS, INDEX QUARUNDAM NOVITATUM, QUAS DN. SAMUEL PUFENDORF LIBRO SUO DE JURE NATURÆ ET GENTIUM CONTRA ORTHODOXA FUNDAMENTA LONDINI EDIDIT.

Q. D. B. V.

Difficilis & anceps sane habetur disceptatio, quid cordato viro sit faciendum, ubi existimatio ipsius ab impuris nebulonibus per disseminatos in publicum famosos libellos laceratur; silentio ne & contemtu adversus eos sit utendum, an vero eorundem vanitas, auctorumque improbitas stylo in justam indignationem laxato sit ulciscenda. Qui enim ejusmodi scripta pari cum latratu canum dignatione habenda censent, differere solent; supervacuum esse circa ista discutienda laborare, quæ ipse scribendi modus vanitatis arguit; quippe cum veritas aperta via incedere gaudeat, mendacium furtivis tramitibus grassetur. Dignationem ultro istis furciferis addere, qui iisdem respondere aggreditur. Convicia spreta exolescere; si irascare, agnita videri. Esse pusilli animi, ad cujusvis malevoli gannitum commoveri. Conscientiæ suæ securo famæ mendacia ridenda esse. Falsum crimen in castam vitam jactum perire, sicut ignis in aquam conjectus continuo restinguitur. Præsertim ubi non in obscuro aliquo angulo, sed in luce & celebritate vixeris, innocentiæque tuæ infinitos testes excitare queas. Ex adverso constat, non semper famæ nostræ satis caveri tacito calumniarum contemtu, quæ aliqua probabilitatis specie adornatæ vestigia fere relinquunt

quunt, nisi curiose abstergantur. Quæ & ipsa causa improbos homines ad audacter calumniandum impellit, quod vulnere curato cicatricem remansuram sperent. Canes quamdiu latratu tantum personant, negligi possunt: ubi dentes quoque cruribus imprimere instituant, fustis utique est expediendus. Neque vero omnibus adeo cogniti sumus, ut per se liquido discernere norint, quid falso in nos jactetur. Multis non vacat, ex nostris scriptis malitiam calumniantium investigare. Plerisque non ea talium rerum peritia est, ut proprio Marte aera lupinis dignoscere queant. Quo si accedat, ut his velut cuniculis ad subruendam nostram fortunam aditus quæratur; nimirum non amplius tacendum est, sed in hostem, fœdum licet, arma vibranda. Neque vero summis ducibus in latrones, piratas, aut fugitivos pugnasse inglorium fuit. Atque istæ rationes me quoque jam fatigunt, ut stylum in nefarium illum *Indicem* ipse stringam; utut fortasse non defuturi sint alii, qui nebulonis istius ruditatem & improbitatem sint castigaturi. Nam nemo mentem meam meipso accuratius nosse & interpretari potest; & multa ad hujus negotii illustrationem insigniter faciunt, quæ extranei alicujus notitiam fugiunt, utpote heic locorum inter paucos gesta. Licet etiam velut embryo hujus *Indicis* jamdudum a me strictıris confossus, & a Superioribus improbatus sit: tamen cum, qui hactenus erucæ instar tacite circumrepsit, nunc nescio quo interpolante & fovente alas sumserit, & tanquam papilio longe lateque circumvolitet, non abs re fuerit alas isti amburere, ut in stercus, ex quo enatus fuit, relabatur. Licet quoque *Serenissimo & Potentissimo Regi*, Domino meo Clementissimo, qui existimationis & fortunæ meæ summus heic post Deum est arbiter, satis de innocentia mea constet: nemo quoque ex Illustrissimis Regni Proceribus non agnoverit, injuriam mihi ab *Indicis* compilatoribus factam, quorum auctoritate & patrocinio munitus facile possum impuri alicujus scurræ maledicta despicere: videtur tamen ex dignitate gloriosissimæ Nationis, ut ne quis ab Ipsa probatus sibi impune insultari patiatur, atque opinionem, quam apud Eandem habet, apud quosvis quoque alios tueri valeas. Cumque qui hunc *Indicem* a Sacra Regia Majestate jam suppressum interpola-

polare & in lucem protrahere non exhorruit, hoc ipso ejusdem supremam auctoritatem enormiter violaverit, nec minus existimationem eorum, qui primum librum meum adprobaverant, proterve suggillaverit; officii mei est, apud omnes, in quorum manus infamis ille *Index* inciderit, ostendere, utrisque judicii sui rationem constare. Quid de cetero præmii tam fœdi facinoris auctoribus debeatur, publica Nemesis prospiciet. Illud igitur hoc scripto nobis agetur, ut & pudendam Auctoris inscitiam, quam passim in hoc *Indice* prodit, paulo distinctius omnium oculis repræsentemus, & nefarias calumnias atque mendacia in nos jacta repellamus. Quanquam enim multorum literis moneat, a cordatissimo quoque *Indicem* istum, tanquam Idiotæ & nebulonis alicujus fœtum contemni: tamen quia ex adverso constat, invidos aliquos & malevolos se hoc *Indice* delectare, nonnullos complura sibi exemplaria afferri curasse, quibus credo parietes suos sunt exornaturi in vicem pictarum tabularum, aut uti rustici in Germania prodigia januis hypocaustorum affigere solent: efficiendum est, ne isthæc voluptas hisce sit nimium diuturna; simulque specimen aliquod exhibendum, non impune mihi viventi barbam quantumvis minutam vellicari. De cetero hoc in medio relinquemus, benevoli lectoris arbitrio decidendum, ruditati an improbitati in *Asinio Tenebrione* (*hoc enim* vocabulo calumniatorem insignire tantisper placet,) prior debeatur locus. Nam ut hæc quoque disquisitio me exerceat, operæ pretium vix videtur.

§.II. ANTEQUAM autem ad ipsum *Indicem* castigandum accedam, obiter heic visum fuit, querelam movere super injuria, abs duobus aliis viris nomini meo in Germania proximis temporibus illata. De qua ut publice constet, itidem existimationis meæ non parum interest. Et circa priorem quidem ita se res habet: Triennium abhinc est, cum Holmiæ Epistolam super divortio conscripsit *Dn. D. Balthasar Menzerus;* quam postea hoc inscio turbidus quidam sacerdos impressam divulgavit. Aliquanto post prodiit Dialogus de Polygamia, epistolæ illi oppositus, sub ficto nomine *Sinceri Wahrenberg*. Ejus dialogi Pufendorfium esse auctorem per non pauca Germaniæ loca disseminavit Vir quidam non obscuræ

alias famæ, & non infimi subsellii: cujus nomen heic adponere per modestiam, & in respectu certi cujusdam Principis parco. Quo ipso gravis mihi ab illo injuria fuit illata, dum apud multos ea res credita non parum sinistræ de me opinionis excitavit. Quamobrem existimationis meæ tuendæ necessitas, quæ optimo cuique maxime curæ est, subigit, ut heic publice contester, Virum istum, dum me auctorem prædicti dialogi sparsit, turpiter fuisse *mentitum*. Nec excusabitur a calumniæ crimine, si dixerit, se ab aliis id accepisse. Nam facile fuerat viro erudito judicare, scriptum istud neutiquam ab ingenio meo promanasse, utpote ab indole ceterorum scriptorum meorum plane abhorrens. Neque vero sum judicio adeo infelici, ut negotio ad me nihil spectanti me immiscerem adversus virum, quem amicum mihi credebam; aut famam antea eruditorum favore quæsitam ejusmodi libello ultro destructum irem, meque hominibus importunis exagitandum exponerem. Et sane, si quis cordatus scriptum istud penitius expenderit, facile ibi deprehendet genium viri haudquidquam literas professi, sed naturali judicio fere subnixi. Quod si autem iste reponere velit, sibi non de me, sed de Fratre meo sermonem fuisse; tunc ipsius nomine itidem *mentitum* eum pronuncio. Nam habet profecto alia Frater meus, quibus tempus suum impendat. Et si libris scribendis ille voluisset inclarescere, splendidior & plausibilior materia defutura non erat.

§. III. ALTERA injuria priore non paulo atrocior videtur, dum quidam valde musteus scriptor, qui sibi fictum *Christiani Vigilis Germani* vocabulum indidit, in *Dissertatione super Polygamia simultanea Sincero Wahrenbergio opposita*, aperte me sub isto Wahrenbergio latitare arguit. Qui licet forte rumorem a priori disseminatum causari velit, non eo minus tamen calumniæ & mendacii est reus; cum haudquidquam fas sit, utcunque audita chartis illinere, & publice pro suis asserere. Et eo gravius est scripto publico, quam privato sermone mendacia de aliquo spargere, quo plurium in manus ista perveniunt. Accedit præter supra adductas rationes, quæ ipsum ab hac calumnia mihi impingenda revocare debebant, quod in opere meo de *Jure Naturæ & Gentium* L. VI. c. 1. §. 19. clare perspicere poterat, me polygamiæ neutiquam esse fautorem. Quæ ergo ratio movere me posset,

posset, ut alio scripto ejus me propugnatorem ferrem, & dicta Sacrarum Literarum cavillari aggrederer? Præsertim cum mihi semper visum fuerit, ubicunque potius quam circa oracula divina, ingenium exercere. Equidem iste *Vigil* humaniter valde mecum agere velle videtur, dum invidiosis me encomiis onerat; sed quæ facile ipsi potuissem remittere. Pessimum inimicorum genus laudantes, qui palpum obtrudunt, ut eo acrius mordeant. Apage istas viperino velle adspersas blanditias. Abi, & aliam quercum excute, ac vide, num quem invenire possis, qui abs te ad errorem suum revocandum compellatur. Nam mihi quidem cum *Wahrenbergio* nihil commercii est. Et hoc meæ humanitati beneficium debe, quod nomen tuum, de quo optime mihi constat, dissimulaverim, ne publice mendacii exprobrationem deglutire cogaris. Quod si excipere velis, non mihi, sed Fratri meo *Wahrebergium* abs te adscribi, idem tibi, quod priori, dictum puta. Atque hæc isto loco inserere placuit, quod omnino dicenda forent, nec commodior jam occasio eadem publicandi occurreret.

§. IV. His obiter expeditis, ad *Indicem* evoluendum accingimur; qui in ipso frontispicio non obscure præ se fert, qua classe ejusdem Auctor censeatur, dum *Novitates* libri mei notare instituit. Quod vocabulum familiare valde est hominibus indoctis & stupidis, quorum omnis scientia uno & altero compendio memoriæ mandato absolvitur; abs quo quicquid discesserit, hoc solo nomine damnatur, quod ignorantiam ipsorum arguit. Sicut isti hominum generi *novitatis* vocabulum non errorem aliquem in altero, sed in ipsis ruditatis confessionem notet. Hoc ubi insonuit, statim velut ad commune incendium restinguendum concurrit universa semidoctorum turba, ludimagistrorum colluvies, & ex sacerdotum ordine, qui postillas tantum evoluere callent. Et sane si quævis nova doctrina ab ipsorum compendiis & tabellis discrepans invaluerit, ad idiotarum classem redigi ipsos manifestum est, qui hactenus magno cum fastu definitiones & regulas suas crepaverant. Judicant quoque isti homines, vocabulo *novitatis* magna cum invidia jactato subtile inesse stratagema pedanticum, sequestrandæ rationi, & declinando oneri ad aliorum argumenta respondendi; simulque ut postquam vanitatis

convicti sunt, aliquid saltem causæ proferre queant, quare tumultum moverint. Enimvero novimus in vera religione, verbo DEI nixa, nihil esse novandum. Crimen quoque est in republ. res novare. Ast in disciplinis, quæ rationi subjectæ sunt, eo ampliorem ingenii ac industriæ laudem merentur scriptores, quo plus novitatum invenerint. Contra qui nihil continet liber, quod non ab aliis dudum ad nauseam fuit inculcatum, is relegandus est ad piper, & quidquid chartis amicitur ineptis. Est quoque circa titulum famosi libelli non insuper habendum, quod istæ novitates *contra Fundamenta orthodoxa* editæ ferantur. Cur non apertius loquebaris, Asini Tenebrio: contra Scripturam Sacram, & symbola Suecanæ Ecclesiæ? Scilicet olent & ista *Fundamenta orthodoxa* dictionem hominum indoctorum, quibus hoc nomine venire solet, quidquid communiter a Theologis traditur circa quæstiones philosophicas passim systematibus Theologicis admisceri solitas. Atqui cum circa talia dogmata Theologi nondum reliquos omnes, qui sana ratione æque ac ipsi possunt uti, sacramento suo adegerint; non novitatis aut heterodoxiæ maledictum, sed rationem opponere debent, si quis a tralatitiis ipsorum dogmatibus discesserit.

§. V. In universum autem circa modum, quo in consarcinando isthoc famoso libello auctor usus est, observandum; Asinium utut protritissimæ eruditionis, ab artibus tamen sycophantarum uberrime instructum deprehendi, ac imperitorum animis sat solerter adrepere. Qui alterum non per calumniam erroris arguere instituit, ei primo statuenda est certa thesis, extra dubium utrinque posita, vel ab ipso immotis rationibus abstruenda. Tum ostendendum est, alterum huic thesi directe contradicere; simulque si quas idem rationes affert, solide destruendæ. Ast nihil horum a sycophanta isto fit. Tantummodo Sociniani, aut Calviniani, aut Pontificii scriptores allegantur. Aliquando ne hoc quidem additur; quasi immota foret hæc consequentia. Asinius Tenebrio dicit Pufendorfium hoc statuere: Igitur hoc falsum est. Atqui præterquam quod nostra tradita toto cœlo a Socinianorum, Calvinianorum ac Pontificiorum commentis abeunt, etiam maximus imperitis fit fucus insidiosa ista heterodoxorum allegatione. Id enim genus hominum

num, quod proprio ex judicio inter rectum & pravum diſcernere nequit, quodque odium erga certos ſcriptores, ſectaſque ex auditione duntaxat hauſit, ſtatim, ubi ejuſmodi inviſum nomen inſonuit, exhorreſcunt, ac de Eccleſia jam conclamatum arbitrantur. Nec mora, auctor liberque inclementi cenſura notatur, præeunte calumnia primarii cujuſdam ſycophantæ, cujus ob reverendum ſchema ab iſtis omnia, quæ hic per inconſultos affectus, aut inſcitiam eructaverit, velut oracula inclinato in terram capite adorantur. Aſt quis tam imperitus eſt, qui neſciat, ſcriptores extra Eccleſiæ noſtræ communionem conſtitutos non undiquaque ab orthodoxæ religionis ſcitis diſſidere, in multis amice conſpirare; quæſtiones autem extra fidem, ac reliquas diſciplinas non minus feliciter quam noſtros tractare; in non paucis noſtratibus palmam præripere. Si quis igitur Pontificii alicujus Logicam magis, quam manuale Scharffii, aut tabellas Stirii cujuſdam ſequatur, num ideo orthodoxiæ ipſius aliquid decedere judicandum eſt? An & jam in philoſophiam, medicinam, & juriſprudentiam inferentur odia, quibus Chriſtiani ob diſcrepantiam religionis inter ſe flagrant? Quin potius hanc viam inſiſtimus, ut dogmata fidei a noſtra orthodoxia abeuntia damnemus: circa cetera, quæ iſti præterea in re literaria elaborarunt, ſaltem non deteriore eos quam ethnicos loco habeamus quibus quotidie omnia pulpita reſonant. Illud autem improbum & inficetum habeatur, ſi cum aliquo heterodoxo in quæſtione extra fidem convenias, argui, quaſi & ejuſdem errores circa articulos fidei adprobes. Sic, exempli gratia, in nuperrimo *Commentario ad prima juris fundamenta* ab Ampliſſimo Auctore Nicolao Beckmanno p. 678. quæſtio ſane lepidiſſima, & rariſſima *ingenii acuendi cauſa* ventilatur, *utrum mulieres ſint homines, vel non?* quam pari felicitate, atque Alexander nodum Gordium ſolvit hoc modo: *Quanquam mulier quidem non eſt κατ' ἐξοχὴν homo, ſicut mas, eſt tamen homo, cum anima rationali ſit prædita.* Atqui eodem tendit effatum Muhammedis in *Alcorano capite de Vacca.* Quis tamen ideo magnum Virum Muhammedanum pronunciaverit, aut præputium ejus in dubium revocaverit? Enim vero ad hæc nobis confugere non eſt neceſſum, quod dogmata noſtra a Socinianorum, aliorumque placi-

tis plane diversa sint, uti ad singulos articulos clare ostendemus.

§. VI. EXAMINEMUS nunc singulos errores, quorum me reum peragit Asinius Tenebrio. I. *Statuit, civitatem ejusmodi doctrina personare debere, quæ cum fine & usu civitatum congruat; explicatque hoc ipsum non tantum de scientia humana, sed etiam ea, quæ est circa cultum Dei. Sic enim pag. 910. Inde expedit, ut publice &c. confer. p. 911.* Debuerat etiam conferri p. 1013. §. 4. Circa hunc articulum etsi non opus erat aliquid reponi, cum omnes boni Christiani, bonique cives eandem mecum foveant sententiam; vel ideo tamen quædam erunt monenda, ut eo liquidius in apricum protrahatur, quid veneni monstrum istud intra præcordia sua alat. Ac illud initio manifestum est, me de civitate, ejusque natura, deque summo imperio civili non alia tradere, quam quæ ex dictamine rectæ rationis, ipsaque adeo lege naturali promanant. Sic & quod de recto duntaxat & legitimo usu summi imperii civilis sermo mihi sit, *caput ultimum Libri VII. de officio summorum imperantium* satis arguit. Cum ejusdem abusu, pravisque imperantium artibus nihil mihi negotii est. Deinde usque adeo a me nulla repugnantia inter genuinam politicam, & sinceram, doctrinæque & praxi Servatoris nostri & Apostolorum conformem religionem Christianam adseritur, ut potius d. p. 1013. non obscure innuam; nullam religionem tam perfecta continere præcepta moralia, & quæ magis ad tranquillitatem & decus civitatum adaptata sint, quam Christianam. Præterea & hoc mihi persuasum est, ideo Servatorem nostrum, Apostolosque nihil novorum scitorum circa politicam architectonicam doctrinæ suæ admiscuisse; quod isthanc satis liquido ex rationis lumine mortales eruere possent, ita ut si illud heic rite sequerentur, voluntati Numinis nihil adversi sint facturi. Quo spectat quoque Augustanæ Confessionis effatum: *Evangelium non abolet politias*. Ex quibus omnibus tuto videor concludere posse; officia boni civis, politicique, ac boni Christiani haud quidquam sibi invicem repugnare. Qualem porro *finem, usumque civitatum* statuam, perspicue satis exposui L. VII. c. 1. §. 7. ut nempe præsidia sibi homines circumponerent contra mala, quæ homini ab homine imminent. Ad hunc

finem

finem obtinendum unionem & imperium necessarium esse demonstravi L. VII. c. 2. & 4. Hanc unionem quæ destruunt aut perturbant dogmata, & *quæ jus naturale, & sana politicæ scita convellunt, adeoque exitiabiles morbos in republ. producere apta sunt*, e civitate proscribenda censeo, sive *sub specie religionis, sive alio modo obtrudantur*. Ubi probe notandum, non esse hanc meam thesin; *cultum Dei ad usum civitatum aut regulas politicas formandum*, uti Asinius Tenebrio innuere videtur. Nam cultus Dei presse consideratus ex altiore principio est derivandus. Sed hoc dico; nulla dogmata moralia; qualia omnem fere religionem comitantur, contra jus naturale & sanam politicam pugnantia, *sub specie religionis obtrusa*, in civitate esse toleranda. Qualia sane pestilentissima sub religionis larva alicubi irrepsisse nemo rerum humanarum peritior est, qui ignorat. Ex eo genere sunt isthæc dogmata: dari potestatem extranei alicujus sacerdotis, quibus summi imperantes civiles sint subjecti, quique ipsos solio dejicere, ac cives obligatione adversus eosdem absolvere queat: omnibus sacerdotibus cujuscunque reip. Christianæ necessario dependendum ab sacerdote aliquo extraneo: in sacerdotes summo imperio civili nullam esse potestatem: sacerdotibus necessario competere immunitatem ab oneribus reip. ut tamen ipsis in infinitum suas opes cumulare liceat: quemlibet civem actiones suas exteriores, & ad statum civitatis spectantes juxta propriæ conscientiæ dictamen posse regere, etiam contra leges publicas & jussa summorum imperantium: non dependere abs cujusque arbitrio actiones, super quibus in foro humano solet ratio exigi: illicitos esse homini Christiano aliquos actus ad conservationem civitatum in isthac mortalium conditione necessarios; aut dari aliquod vitæ genus civitati necessarium, quod per se vitio & impuritate laboret: fanaticorum hominum deliria & commenta pro oraculis divinitus inspiratis; & si quæ sunt ejus farinæ alia. Cum igitur Asinius Tenebrio meam sententiam hactenus expositam, tanquam orthodoxis fundamentis repugnantem damnet; necessum est, ut ipse hunc articulum fidei fundamentalem statuat: *Debere civitatem ejusmodi doctrinis personare, quæ cum fine & usu civitatum non congruunt, animosque civium a puero istis imbuendos,*

etiam talibus, quæ sive sub specie religionis, sive alio modo obtruduntur, jus naturale ac principia sanæ politicæ convellunt, adeoque exitiabiles morbos in civitate producere apta sunt. Hoc tam egregio fundamento substrato superest, ut novus ille doctor pro sublimi ingenio suo integrum systema ejusmodi dogmatum adornet, ut homines turbulenti, inter quos ipse non obscurum nomen decusque gerit, in promtu semper habeant prætextus, ob quos tumultus in rep. excitare queant. Hoc tam præclarum opus cuicunque Principi obtulerit, quam parcus ille sit, præmii tamen loco laqueum scriptori offeret. Ceterum ne sine ratione meam doctrinam damnasse, suamque pro articulo fidei venditasse videatur, addit: *Qui error Theologiam Gentilium ἠθικὴν sequitur; quippe quæ etiam utilitati publicæ respondere debebat*. Heic primo exorandus est Asinius Tenebrio, ut explicet nobis, quænam sit illa Gentilium Theologia moralis. Cum enim Theologia moralis notet doctrinam de regendis moribus & actionibus, depromtam ex principio illo, quo cultus divinus traditur, (sicut Theologia moralis inter Christianos est doctrina de formandis moribus & vita hominis Christiani, prout super iis divinæ literæ docent: velim scire, ubinam extent ejusmodi velut biblia gentilium, ex quibus præter doctrinam de cultu deorum peti queant officia hominis Ethnici ut talis, seu quomodo idolorum cultor sese debeat gerere, ut professione idololatriæ suæ dignus habeatur. Equidem id tralatitium est, Romanis quondam non nisi inter instrumenta status adhibitam, cujus ope animos vulgi per lætitiam, metum, spem, confidentiam, timorem, similesque affectus versare possent, prout præsentibus reip. temporibus expedire videretur. Quam ob causam quoque sacerdotes ibi non constituebant peculiarem ordinem, a politicis separatum; sed qui amplissimis in rep. muneribus, iidem & sacerdotiis fungebantur, ne forte circa temperandam religionem, vel superstitionem potius a commodis reip. aberraretur. An tamen super hac re peculiare caput in Theologia Romanorum morali extiterit, adparebit, quando Asinius Tenebrio Catechesin Pompilii Numæ, qui liber diu in bibliotheca ejus rarissimis instructa codicibus latitavit, publici juris fecerit. De cetero dubito, an hæc rite consequantur; quia gen-

tiles

tiles religionem non ad perturbandam remp. sed potius ad ejusdem utilitatem promovendam adhibuerunt, ideo fas esse sacerdoti Christiano cornua imperio civili obvertere, & plebem in principes concitare, aut peculiarem sibi factionem in republica formare. Sicuti non, quia gentiles mendacium & calumniam pro fœdissimo vitio habuerunt, ideo jam hominem Christianum decet, Indices novitatum in aliorum libros conscribere. Videmus jam, quomodo impurissimus nebulo ex isthoc articulo ansam arripuerit, dirissimam in me calumniam evomendi. *Corrupta hac doctrina*, inquit, *luculenter innuit sicut sibi proficuum fuit Heidelbergæ agere Calvinistam, ita in Suecia sub specie pietatis Lutheranum ficte profitetur*. Male pereas, infame caput; ita ambiguum est, utrum oratio tua sit vitiosior, an calumnia detestabilior. Ego Heidelbergæ Calvinistam egi? Atqui impudentiam hujus mendacii norunt non solum omnes ejus urbis incolæ; sed & maximus numerus egregiæ juventutis ex omnibus partibus Germaniæ, ac imprimis illustres, nobiles, ac præstantissimi juvenes, ex Suecica natione, qui per septennium, quo ego professoris ibi munere fungebar, magno numero Heidelbergæ degebant; quorum aliqui contubernio ac mensa, plurimi informatione mea utebantur. Neque vero is est locus Heidelberga, ut ulla quempiam causa subigat hypocritam agere, suamque religionem dissimulare. Imo ultro irrideretur, & pro vanissimo homine haberetur, qui simulationem reformatæ religionis ad fortunas suas ibi stabiliendas aut augendas adhibere institueret. Extruxerant sibi cives nostræ religioni addicti novam ibi ædem sacram, cui primum lapidem ipse SERENISSIMUS PRINCEPS ELECTOR sua manu posuerat. Heic pari nos libertate nostram religionem exercebamus, atque reliqui suam. Nisi quod hoc vehementer conscientias nostras angeret, quod sonitu Calvinianarum campanarum ad nostra sacra evocaremur. De cetero pari gratia cum aliis apud Optimum & Sapientissimum Principem florebamus, cui citra discrimen religionis acceptus erat, quisquis recte faceret. Id tamen non abnuerim, me aliosque Lutheranos cum Reformatis amice & jucunde conversatos fuisse. Nullæ in congressibus nostris fervidæ disceptationes super religione audiebantur; non maledictis nos & conviciis eo nomi-

nomine insectabamur; non invicem nos diaboli filios in contestationem Christianæ caritatis salutabamus. Tali modo me Heidelbergæ vixisse nec ceteros pœnituit, & meipsum nunquam pœnitebit. Et vero valde dubito, an major laus illi debeatur, qui obtentu singularis cujusdam zeli ejusmodi turbas dat, ut ni patria sua profugiat, vita sub carnifice sit ipsi ponenda; aut qui moribus est ita tetris, ut ubicunque pedem posuerit, rixas Furiæ alicujus ad instar ferat, societatemque, in quam malo sidere conjectus est, continuis turbis exercitam teneat. Quod superest ego uti in religione Lutherana natus educatusque sum; ita eandem & Heidelbergæ, & in Suecia non *ficte*, sed sincere & ex animo profiteor, & ad vitæ finem profitebor. Fictam pietatem illis occine, mi Asini Tenebrio, qui schema Pharisaicum præ se ferant, qui irreprehensibiles sese undiquaque crepant, qui precum suarum horam æris campani pulsu divulgant; & interea pectus ambitione, superbia, contumacia, invidia, aliorumque horridorum affectuum sentina turgidum gerunt, quæ quotidie intolerabilem mephitim cum bonorum omnium detestatione eructat. Sed & ita hactenus SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS SUECIÆ gratia, ac gloriosissimæ nationis Suecicæ favor mihi allubuit, & in posterum quoque de se sperare jubet, ut non opus futurum mihi sit *in Muschovia benigniorem fortunæ auram* captare; in cujus extremas partes potius auctor famosi Indicis deportari meretur, ut cum zobellis & martibus bellum ibi gerat, in præmium bellorum, quæ nullos sane habitura triumphos gerit. Ceterum infra pluribus exponam, quo fine hocce mendacium contra propriam, si quam habet, conscientiam finxerit *niger ille calumniator, nigræ scholæ primipilus, nigri magistri niger discipulus, nigræ scholæ tiro niger, calumniatorum omnium antesignanus, vel potius orci aut inferni monstrum, monstrorum omnium teterrimum*; quo elogio luculento sane id genus homines mactat Generosissimus atque Reverendissimus Dominus, Dominus PETRUS WINSTRUPIUS, Dominus Aulæ Lundensis & Werpingæ, Theol. Doctor, Episcopus Scaniæ, Academiæ Carolinæ Procancellarius, Consistorii Ecclesiastici Præses, undiquaque eminentissimus &c. &c. Poëta & Orator sine æmulo, cum multis aliis nomini-

minibus, tum imprimis vasto opere Pandectarum sacrorum propriis sumtibus & citra ullam lucri spem editorum de Ecclesia meritissimus, in elegantissima sua *Oratione Synodica de Calumniis & Calumniatoribus* anno 1667. habita; cujus alteram editionem nonnullis annotationibus auctiorem libenter adornarem, si pace Auctoris fieri posset; quia pleraque ibi contenta ad præsens hocce negotium levi facta immutatione adplicari apta sunt.

§. VII. CIRCA secundum articulum Indicis prius sententiam nostram, prout libro nostro exprimitur, perspicue declarabimus. In *capite* igitur *I. Lib. II.* docetur, quod hominis quidem naturæ non congruat, ut vivat exlex; Deum autem supra leges positum, bruta infra leges abjecta. In Deum porro §. 3. omnimodam, & omnis defectus ac impedimenti nesciam libertatem cadere asseritur, quæ & ipsa cum omnipotentia est conjuncta. Unde quod Deus quædam non agit, v. g. quod non plures Lunas circa terram, uti circa Jovem & Saturnum creavit, aut quod non omnia semper agit, v. g. quod quotidie nova corpora mundana, aut novas species non creat; id non est ex defectu libertatis, sed ex proprio beneplacito. Hanc enim solam rationem circa similes quæstiones reddere simplicius, & in majestatem divinam reverentius duco, quam subtilia commenta curiose adornare, quibus omnipotentia divina in ordinem redigitur. Quod autem Deus quædam non posse agere dicitur, v. g. mentiri, aut promissa sua destituere; id non provenit ex aliquo impedimento extrinsecus accedente, naturali aut morali, id est, illud non ideo non posse dicendus est, quod ens aliquod extra Deum constitutum ipsius facultatem agendi vinculo quopiam constringat; sicuti qui homo vinculis & compedibus oneratur; ei facultas quoquo versus sese movendi adimitur, aut quod ab ente aliquo extra ipsum constituto obligatio quædam ei sit injuncta, cujus vi a certo actionum genere abstinere sit eidem necessum. Nam qui naturale vinculum alteri injicit, robustior, aut dexterior & astutior est illo, cui vinculum injicitur. Qui autem morale impedimentum agendi alteri afferre potest, superior est illo, cui id impedimentum affertur. Ergo alterutrum horum asserere, ponit aliquid Deo potentius, aut superius

rius, ipsamque adeo omnipotentiam & summam Dei majestatem destruit. Imo ex Deo facit non Deum. Qui enim non est summus, Deus non est. Add. L. I. c. 6. §. 4. 8. Quæ cum ita sint, nil aliud relinquitur, quam ut dicamus, ex proprio beneplacito Dei provenire, quod is quædam agere non posse dicatur; *quod beneplacitum ad magnitudinem & præstantiam ipsis attemperatum concipimus*. Quæ verba Asinius Tenebrio omisit, vel quod ea non caperet, vel quod per ipsa ansam calumniandi sibi præripi animadverteret. Scilicet quando mortales de Deo loquimur, non solum id reverenter faciendum, & citra omnem petulantem curiositatem, ac dictatoriam definiendi insolentiam: sed etiam locutiones, quas a rebus humanis commodato velut sumtas, & ad modulum rerum humanarum primitus formatas Deo adplicamus, ab omni velut imperfectione depurare debemus, ne Deum angustiis, queis humana natura circumscripta est, includere velle videamur. Inde quando de homine sermo est, solemus ejus voluntatem, potentiam, & agendi necessitatem seu obligationem sæpe sibi invicem opponere. Sic sæpe dicimus; homo vult aliquid supra vires seu potentiam suam positum; vult quod est contra ipsius obligationem: agit quod est contra eandem. Idque ideo, quia in facultatibus hominis non est ejusmodi perfecta unio, ut omnes semper amice conspirent; sed illæ sæpissime in diversa abire, sibique invicem repugnare deprehenduntur. Ast in attributis divinis, quæ ad analogiam facultatum in homine utcunque solemus concipere, perfectissima unio & velut conspiratio est intelligenda; sic ut voluntas Dei ejusdem magnitudini, præstantiæ, justitiæ, sanctitati, bonitati nunquam repugnare possit, & consequenter voluntas Dei nunquam ejusdem bonitati, sanctitati aut justitiæ sit opponenda. Sic quando dicimus. Deus non potest mentiri, quia non vult; non hic est sensus, quasi Deus mentiri quidem posset, modo vellet, aut quasi hoc agendi objectum ab ipsius magnitudine non abhorreret, modo voluntas versus illud se moveret; (sicuti hominibus sæpe naturalis facultas peccatum aliquod patrandi adest, in quod tamen voluntas ipsorum heic & nunc non fertur:) sed quia voluntas Dei nunquam ejus magnitudini & perfectioni adversatur. Sic ut ista assertio plane conspiret cum

cum hac thesi: Deus non potest fidem fallere, aut mentiri, quia hoc repugnat ejus veracitati & justitiæ. Eodem inquam redeunt hæ duæ assertiones, quando Deo adplicantur: quæ tamen si de hominibus enunciarentur, diversæ sunt, & aliquando una earum falsa. Perinde inquam est, sive dicam; mentiri repugnat justitiæ Dei essentiali: sive dicam, idem repugnat ejus voluntati, quæ ad magnitudinem & præstantiam ipsius attemperata concipitur. Ubi autem de libertate Dei sermo est, convenientius meo quidem judicio ejusdem perfectioni exprimendæ videtur, voluntatem, qualis in perfectissimum ens cadere potest, velut principium ipsius actionum assignare, quam justitiam; quod hoc vocabulum simplicioribus facile insinuare possit, quasi in Deo existeret obligatio extrinsecus accedens, quæ prohiberet certas ipsum obire actiones, abs quibus alias, ipsius natura & voluntas per se non abhorreret. Ex quibus ita explicatis ejusmodi resultat interpretatio tralatitii illius; *Deus sibi ipse est lex:* hominum quidem voluntas legibus est circumscribenda, ne ad ea patranda aberret, quæ ipsis indigna sunt. Enimvero Deo lege aliqua extrinsecus accedente opus non est, sed voluntas ejus ita sancta, ita perfecta est, ut in omnibus exactissime, prout divina magnitudine & perfectione dignum est, sese velut moveat, non secus ac si exquisitissima quadam lege regeretur. De cetero manifestum est, siquidem istud dicterium proprie accipiatur; inde secuturum maximum hocce absurdum: Deum seipso esse superiorem, cum lex decretum superioris sit. Conferamus cum hisce articulum II. Indicis; *Deum, eo quod agens liberrimum est, naturæ suæ legibus ita non teneri docet, ut hoc vel illud (intellige peccata) agere non possit, affirmatque omnia illa, quæ non agere posse dicitur, non per naturale impedimentum, sed ex placito vel voluntate non agere, legemque; sibi ipsi non nisi ex placito esse*, p. 133. §. 3. *Quod autem* & p. 166. §. 6. *sicut & valde ἀκύρως ibid. Sed nec citra animadversionem &c.* Hunc articulum si considero, sane mediocris mihi videtur fraus diaboli, quando in allegando Scripturæ dicto unum & alterum vocabulum insidiose reticebat; ita ut si compararetur cum detorsionibus heic adhibitis, vix pro specimine primæ laureæ in facultate calumniandi haberi queat.

Enim

Enim vero Afinius Tenebrio Licentiatum & Doctorem fe in eadem facultate jam exhibet, ad cujus pedes tiro ille adhuc puto diabolus tanquam difcipulus federe, & biennium fuum abfolvere debebat, fi cum honore velit in ea facultate locum obtinere, abs qua ipfi nomen eft inditum. Primo enim hæc verba, *Deum legibus fuis non ita teneri, ut peccata agere non poffit*, a deterrimo fycophanta ita funt concepta, ac fi docerem: Deum per leges fuæ naturæ non impediri quo minus peccare poffit, adeoque Deum revera poffe peccare. Quæ blafphemia tantum a verbis & mente mea abeft, quantus ad ætherium cœli fufpectus Olympum. Neque dictis locis, neque alibi in meo libro hæc extat thefis: *Deus naturæ fuæ legibus ita non tenetur, ut hoc vel illud* (nempe peccata) *agere non poffit*. Sed hæc funt mea verba: *Quod Deus quædam non poffe agere dicitur, eft ex proprio placito, quod mortales ad magnitudinem & præftantiam ipfius attemperatum concipimus*. Sed nec illa mea eft thefis: OMNIA *illa, quæ non agere poffe dicitur, non per naturale impedimentum, fed ex placito vel voluntate non agere*. Verum ita fe habent verba mea: *Quod Deus* QUÆDAM *non poffe agere dicitur, id non provenit ex aliquo impedimento extrinfecus accedente, naturali aut morali*. Quid difcriminis inter hafce thefes intercedat, cæcus fit qui non videat. Quod fi autem aliquis quærat, quare ego thefin meam particularem pofuerim, caufa eft, quia cetera peccata, quæ in homines cadunt, quæque nos animo concipere poffumus, ideo in Deum non cadunt, partim quia illa exercentur actu aliquo corporeo; Dei autem effentia eft fpiritualis: partim quia patrantur adverfus fuperiorem, Deus autem fuperiorem non habet; adeoque quia objectum ejufmodi actionum in Deo citra contradictionem fingi non poteft. Et fic Deus peccare non poteft, quia quædam peccata fanctiffimæ, juftiffimæ, & perfectiffimæ ejus voluntati adverfantur, reliqua contradictionem involvunt. Denique nec hæc thefis ufpiam in libro meo extat: *Deum fibi ipfi legem non nifi ex placito effe*: Quæ & ipfa tam abfurda, nulloque plane fenfu eft, ut non nifi in cerebro Afinii Tenebrionis nafci potuerit. Neque vero confequitur; fi homo legibus naturæ tenetur, Deum quoque fuæ naturæ legibus teneri. Nam quod

quod homini dictamina rectæ rationis leges sint, causa est, quia Creator O. M. homini præcepta sua per ista insinuat, sic ut iisdem imperium Dei vim legum tribuat; uti ostendimus *lib. II. c. 3.* §. 20. Sed si vel maxime essentiam divinam ad modulum nostræ rationis vellemus exigere, quod nempe & ipse, quando actionem aliquam est suscepturus, velut reflexionem faciat super essentia & attributis suis, an hæc eandem deceat, vel non: tamen illud ipsum, quod ita concipitur, velut dictamen, lex proprie dicta vocari nequit, utpote quæ necessario a superiore proficisci debet. Nec ad rem faciunt, quæ Asinius deinceps blaterat; (*Ex quo posteriori loco* nempe p. 166. §. 6. ubi dixi, intolerabile esse homuncionem oggannire suo Creatori, Deus *debet necessario* aliquid facere) *intelligitur fundamentum erroris esse, quod existimat, legibus naturæ adstrictum esse, majestati omnipotentiæ incongruum esse: cum tantum quidem absit, ut vel omnipotentiæ vel beatitudini divinæ hoc quidquam deroget, ut etiam perfectionem & immutabilitatem Dei quam maxime confirmet*. Equidem majestatem terreni alicujus Principis non dedecet, legibus, queis alias per fastigium suum exemtus videri poterat, ultro se subjectum profiteri; quia omne regnum humanum sub graviore regno est. Ast hoc utique majestati divinæ derogat, legibus proprie dictis obnoxium esse; quia si Deus legibus proprie dictis tenetur, habet superiorem; si superiorem habet, Deus non est. Claudit demum sycophanta hunc articulum: *Sequitur autem Pufendorfius in errore hoc Zwinglianos, qui etiam legibus Numen non teneri ideo docent, quia libere cum creaturis agere licet*. Atqui ego nequaquam assertionem meam ex eo fundamento deduxi, quia Deo libere cum creaturis agere licet. Deinde etsi mihi jam non vacat inquirere, quid illi, quos iste Zwinglianos vocat, super jure Dei in creaturas statuant: hoc tamen mihi persuadeo, neminem eorum tam stupidum esse, ut ita ratiocinetur: *Numen legibus non teneri, quia libere cum creaturis agere licet*. Cum potius inverso ordine dicendum fuerat: ideo Numini libere cum creaturis agere licere, quia legibus non tenetur. Ceterum non obscurum est, quo fine nequam calumniator istanc clausulam addiderit. Vult quippe aliis persuadere, me errore

isto,

isto, tantopere a nostratibus exagitato, teneri, quasi Deus citra ullam velut reflexionem magnam partem hominum ad æternos inferni cruciatus condiderit. Abs quo dogmate tantopere abhorret mea mens, ut illud manifestam in se contradictionem involuere judicem: ex absoluto placito aliquem ad æternas pœnas damnare. Quia omnis pœna justa demeritum præsupponit: nec bonum dixeris creatorem, si hoc fine creat, ut creaturæ infinities pejus sit, quam si creata non fuisset.

§. VIII. Articulus III. paucis verbis expediri potest. *Quando p. 133. docet, ex placito vel voluntate, non autem ex naturali vel essentiali impedimento provenire, quod Deus quædam agere non posse dicatur; voluntatem utique & essentiam Dei non unum idemque, sed distincta esse cum Vorstio T. de Deo docet*. Heic verba mea mutilata adduci adparet: quæ ita sese dicto loco habent: quod Deus quædam non posse agere dicitur, id non provenit ex aliquo impedimento *extrinsecus accedente naturali aut morali*, sed ex proprio placito, quod mortales ad magnitudinem & præstantiam ipsius attemperatum concipimus. Ubi manifestum est, furciferum omittere verba hæc, *extrinsecus accedente*, & pro *morali* substituere *essentiali*, quasi inter duo hæc nihil interesset. Et res ipsa loquitur, me voluntatem Dei opponere coactioni validioris, & imperio superioris; nequaquam autem vel essentiæ, vel sanctitati, bonitati, aut justitiæ divinæ. Eat igitur, & alium quærat, quem cum Vorstio heic consensisse mentiatur.

§. IX. Circa articulum IV. prius nostra sententia liquido erit repræsentanda, ut eo clarius omnibus adparere queat, qua fide in meo libro Asinius Tenebrio sit versatus. Verba mea hæc sunt, p. 134. *Hinc & quando Deo tribuitur justitia, non illa est intelligenda respicere aliquam obligationem, aut jus in altero, sicut justitia humana id infert. Sed quia talem agendi modum perfectissimæ suæ naturæ congruere ipse operibus & per revelationes ostendit: inde eidem mortales id vocabulum adplicamus, quo, quæ recte a nobis adversus alios aguntur, exprimimus*. Adstruitur eo loco hæc thesis, quod libertas Dei nullis legibus proprie dictis circumscribatur. Objici heic poterat, Deum utique esse justum. Jam autem justitiam tam personæ, quam actionis invol‑

voluere respectum ad legem; ad quod reponitur; justitiam Dei, & justitiam humanam dispares esse indolis. Nam justitia humana respicit obligationem, quæ legem & superiorem ponit: jus autem, si perfectum sit, notat facultatem alterum cogendi ad præstandum vi propria, aut actione in foro intentata: aut ubi imperfectum sit, saltem probabilem rationem super alterius inhumanitate conquerendi. Atqui quæ Deus agit, haudquidquam ex obligatione aliqua, aut dictante lege agit, quia Deo superior non datur; & nemo jus adversus Deum valiturum jactare potest. Quis enim vel vi adversus Deum contendet, vel in quo foro actionem adversus eundem instituat, vel qua fronte creatura super inhumanitate creatoris expostulabit? Quia autem Deus constantissime sua promissa servat, & supremi legum latoris & assertoris, atque judicis munere incorrupte fungitur; idque quia hic agendi modus cum perfectissima ipsius natura congruit, quicum & voluntas ejusdem perpetuo conspirat: inde istud attributum divinum solet exprimi vocabulo justitiæ, quia & justitiæ humanæ non postrema pars est promissa servare, & jus ἀπροσωπολήπτως dicere. Sic & p. 166. §. 6. & p. 177. §. 12. nihil aliud inculcamus, quam justitiam Dei, & justitiam hominum non eodem modulo esse metiendam. Nam justitia commutativa & distributiva magnam humanæ justitiæ partem absolvit. Atqui justitia distributiva versatur circa contractum societatis; commutativa circa pacta reciproca de rebus & actionibus in commercium venientibus. Vid. Lib. I. c. VII. §. 9. 10. Quis vero mortalium cum Deo contractum inivit societatis circa habendum pro rata parte lucrum & damnum? Quis Deo quid vendidit, quis ab eo quid emit? quis pecuniam ipsi credidit. Vid. *Psalm.* L. 10. 11. 12. *Roman.* XI. 35. Add. quoque p. 164. 165. Audiamus jam Asinium Tenebrionem, qui heic utique dat sine mente sonum. Bellua visa loqui, rudere visus homo. Et sane monstri similis est in eodem animali astutia plusquam diabolica, & stupor sesquiasininus tam mire invicem mixtus & confusus. *Statuit*, inquit, *Justitiam ad Deum propter similitudinem saltem, talem nempe agendi modum, qualis est in hominibus, ad Deum adplicari, Deoque* ἀκύρως, *imo etiam minus Deo quam hominibus*

competere p. 134. *Hinc & quando &c. inter homines sanctum* p. 166. §. 6. p. 177. §. 13. *Istis locis &c.* Heic patet, priora verba mutilate esse adducta, & prout heic ponuntur, nullum plane exprimere sensum. Per horribilem quoque calumniam affingitur mihi, quod ego scripserim, *Deo justitiam ἀκύρως competere:* quod dictum nullibi in meo libro extat. Ego doceo, Deum eminentissime esse justum in servandis promissis, & exercendo velut munere judiciario: alios actus justitiæ humanæ in Deum propter perfectissimam ejus naturam non cadere. An qui ita de justitia Dei docet, ἀκύρως seu improprie, Deum esse justum docet? Par mendacium est, quod addit, me statuere, *justitiam minus Deo quam hominibus competere*. Ubi ista verba in libro meo legisti, furcifer? An, si dicam, in Deum non cadit justitia, quæ contractus onerosos regit, quippe qui inventi sunt ad sublevandam indigentiam humanam; ideo dico, Deo minus competere justitiam, quam hominibus? Perinde ac si velles inferre: Dei scientia non paratur per discursus humano ratiocinio similes, a notioribus ad ignotiora procedendo; igitur Deo scientia minus quam hominibus competit. Ex quibus omnibus constat, nihil meam sententiam commune habere cum Socinianorum commentis; quos passim nebulo in famoso suo libello ad fucum simplicioribus faciendum, velut illi mecum conspirarent, adducit.

§. X. Articulus V. inauditam novitatem continet. *Deum non principaliter propter essentiam, sed propter potestatem, voluntatem & beneficia coli.* Ubi miseret me Brochmanni, & aliorum, qui hactenus orthodoxi crediti, nunc ab Asinio Tenebrione in Socinianorum classem compinguntur. Ita enim ille *Artic. de Prædestinat. cap.3. quæst. 7. Omne jus, quod Deus sibi vindicat in creaturas veluti æquitate temperatum est, ita nititur aliquo Dei in creaturas beneficio. Si enim quidquam in rerum natura esset, quod per actionem nullam divinam esset id, quod est, nullo certe jure illud Deo subditum dici posset, eo quod a Deo non dependeret, ac ea propter sui juris esset.* Et sane ita clare a me ea res d. p. 91. 92. est exposita, ut non nisi asinus eam non capere, non nisi sycophantarum princeps calumniari queat. Exponitur ibi, utrum hæc sola ratio sufficiat imperio in alterum sibi arro-

arrogando, quod quis natura præstantiore, quam alter, sit præditus? id quod a nobis negatur; quia præstantior gradus essentiæ per se non involuit necessario dependentiam minus præstantis gradus. Additur, etsi impia sit Epicuræorum thesis, Deos felicitati suæ immersos, humana non curare, probandam tamen eorum ratiocinationem, illa thesi posita religionem inanem fore. Nobilitatem enim essentiæ admirationem excitare posse, cultum non posse. Cultus enim divini præcipuæ partes sunt ex religione naturali, Deum diligere, timere, in eum sperare, eidem parere. Ast quomodo diligere eum possumus, qui nihil boni nobis fecit, aut qui nullo modo ad nos quid spectat? quomodo timere, qui nihil acerbi nobis inferre vult, aut potest? quomodo in eum sperare, qui nulla nostri cura tangitur? quomodo ei obsequi, qui regimen in nos nullum exercet? Sed res tam clara est, ut putidum sit, verbum amplius addere. Et qui contrarium asserunt, horrendis sese absurditatibus involvunt. Statuendum quippe illis est; Deum propter solam essentiæ suæ præstantiam debere coli etiam ab illis, qui ab eodem dependent. Atqui isti, quos citra ullum a Deo acceptum beneficium sola ejus essentiæ nobilitas ad cultum obligare dicitur, erunt Deo vel æquales, vel inæquales. Si æquales, sequetur, plures esse Deos, æquales & invicem independentes: sequetur, cultum ab æquali in æqualem proficisci posse; cum tamen omnis cultus involuat agnitionem eminentiæ in eo, qui colitur. Sin inæquales, sequetur: Deum non esse conditorem omnium substantiarum; & existere aliquid in hoc universo non summum, quod tamen a Deo non dependeat; darique entia finita, quæ vel ab alio quopiam Deo præter eum, qui est creator cœli & terræ, sint condita, vel a seipsis originem suam duxerint. Quæ sunt theoremata digna Asinii Tenebrionis theologia, abs cujus singulari ingenio orbis eruditus curiosissimum jam opus expectare incipit, *Systema Theologiæ eorum hominum, quorum Deus non est creator*. Sed nec citra animadversionem transmittendum est, quod vocabulum *voluntatis* thesi suæ infercit. Neque enim in meo libro dicto loco aliquid de voluntate extat; & nullum sensum hæc propositio habet: *Deus est colendus propter voluntatem*. Solemnis tamen hæc ipsi ars est, verba mea suis

assumentis interpolare, ut demum thesis calumniæ capax procudi queat. Velim quoque considerari ea verba, quæ in Indice sequuntur: *Idque primum implicite his verbis p. 79. Adeoque legibus obeditur non principaliter propter rem ipsam, sed propter voluntatem præcipientis*. Jubeo, ut omnes aciem mentis suæ intendant, an possint capere hanc consequentiam: legibus non principaliter propter rem ipsam, sed propter voluntatem præcipientis obeditur; Ergo Deus est colendus non principaliter propter essentiam, sed propter beneficia.

§. XI. SEQUUNTUR *errores circa hominem in statu integritatis*, qui in Asinii Tenebrionis male temperato cerebro sunt enati. Quos ultro evanescere deprehendet; qui consideraverit, mihi propositum fuisse, disciplinam juris naturæ & gentium non ad mores unius aut alterius populi, aut ad genium certæ religionis accommodare; sed ita universaliter eam concipere, ut sit ad captum quarumcunque gentium, quamcunque religionem foveant, modo locum aliquem sanæ rationi apud se relinquant. Quæ causa etiam fuit, ut ejusmodi fundamenta & principia forent assumenda & constituenda, quæ apud omnes populos citra ullum religionis discrimen admitterentur, aut saltem ad quæ admittenda isti ope solius rationis naturalis adigi possent. Nisi enim in principio conveniamus, frustra omnis opera circa persuadendas alicui conclusiones impenditur. Atque hoc ipsum satis clare professus sum in præfatione ad Lectorem circa finem hisce verbis: *Cum hæc disciplina non solos Christianos, sed universum mortalium genus spectat; tale sane principium constituere convenientius fuerit, quod nemo, modo rationis sit compos, abnuere queat*. Inde quando nobis de statu hominum naturali sermo est, id est, quando consideramus, qualis futura esset hominum vita, si nihil auxilii, nihil communicationis ab aliis hominibus accederet; fingimus nobis animo conditionem alicujus hominis solitarii, undecunque in hanc terram ab omni humano cultu vacuam projecti; ut eo clarius constet, quantum auxilii & solatii homini ab alio homine accedat. Nequaquam autem loquimur de statu Adami, quem Scriptura sacra nobis felicissimum describit, de quo hisce quidem temporibus liquido constare non potest, nisi ex sacris literis: postquam quæ super eodem traditio

tio in genere humano primis seculis viguisse videtur, lapsu temporum apud plurimos plane exolevit, apud reliquos tenuia quædam, multisque fabulis admixtis confusa vestigia reliquit. Ex quibus patet, inter ea, quæ Sociniani de statu Adami tradunt, & inter ea, quæ nos super conditione cujuspiam plane solitarii meditamur, tantum interesse, quantum verus homo a fictitio distat. His præmissis excutiamus articulum VI. *Docet illum statum in quo homo absque ulla cura vel ope ab alio homine accedente consideratur, longe miserrimum esse; ne illo quidem excepto, in quo homo justa statura ac robore præditus fuit, quam primum exsistere cœpisset, hoc est, statum Adami ante Evam creatam.* p. 140. §. 2. Conferamus cum hisce nostra verba; & desinemus mirari, quare ex eodem flore apis mel, aranea venenum trahat. *Per statum hominis naturalem intelligimus heic illam conditionem, in qua homo per ipsam nativitatem constitutus* CONCIPITUR, *prout* ABSTRACTA INTELLIGUNTUR *inventa atque instituta humana quibus aliam velut faciem vita mortalium induit.* Hunc statum ita conceptum & abstrahendo intellectum dicimus miserrimum fuisse futurum. *Si igitur* CONCIPIAMUS, (sunt verba nostra dicto loco) *hominem in hunc mundum projectum*; si, inquam, fingamus nobis aliquem hominem undecunque demum in hunc mundum delapsum, & non præditum pluribus dotibus, quam prout nunc homines nascuntur; non autem Adamum a Deo in Paradiso collocatum, ubi vestibus non erat opus, & ubi delicatissimos cibos arbores ultro velut porrigebant: Si inquam fictum istum nostrum hominem concipiamus *citra illam curam opemque ab alio homine accedentem, & prout plurimæ partes naturæ rerum nondum per industriam humanam ad usum hominis erant excultæ ac dispositæ*; tunc de ejusdem statu pronunciamus, eum fore *miserrimum*. Idque non solùm, si ponamus illum hominem esse infantem, cui sine dubio pereundum fuerit; sed etiam *si ponamus eum vel maxime jam justa præditum statura ac robore, quum primum*, ita nempe in mundum projectus *existere cœpisset*. Id si Asinius Tenebrio capere non potest, age, exuamus eum omnibus vestibus, adimamus ei omnia instrumenta, cibi potusque nihil relinquamus, & in desertam aliquam, ac ab omni humano cultu vacuam insulam deportemus; ibique

que solum destituamus. Ni intra annum fassus fuerit, a se miseram ibi vitam trahi, tunc ego bonum & doctum virum eum fatebor. Et tamen Asinius multarum in ea solitudine rerum notitiam habebit, quæ isti, quem fingimus, homini deest. Vid. quæ de Petro Scarano tradit Ynea Garcilassus de Vega Comment. Regii L. I. c. 8. Ex hisce omnibus manifestum est, quomodo fœdissimus sycophanta verba mea in talem sensum detorserit, de quo mihi nunquam in mentem venerat. Cum enim hæc sit mea thesis: si fingatur homo solitarius in mundum incultum projectus, etiamsi ponatur jam justa statura & robore esse, cum tali modo exsistere cœpisset, ejus status erit miserrimus; ex hac talem ille concinnat propositionem: status illius hominis, qui justa statura erat præditus, quam primum exsistere cœpisset, erat longe miserrimus. Quæ profecto major est transmutatio, quam cum ex asino fit Doctor.

§. XII. Quantum articulo VII. sit ponendum pretium, patebit, si sententiam meam declaravero. Postquam igitur d. p. 140. ostenderam, statum hominis alicujus solitarii in mundo inculto destituti fore miserrimum, inde ulterius infero; si aliquis sacrarum literarum cognitione carens, & solo naturali lumine subnixus consideraverit mortalium primævam indigentiam & imbecillitatem, quam debiles sint, quam indigi omnium rerum, ubi nascuntur; cum is utique rationis ductu colligere possit, aliquando genus humanum initium cepisse: non aliter sibi persuadere potest, quam peculiarem curam Numinis circa primam hominum stirpem intervenisse, quousque ipsi usu & meditatione, ac conjunctis inter se operis necessitatibus suis prospicere didicissent. Atque hoc ipsum etiam auctoritate sacrarum literarum confirmatur. Postquam enim Adamus in eam conditionem fuerat redactus, in qua jam genus humanum est constitutum, (nam hanc conditionem semper præsupponimus, quando ex solo rationis lumine disserimus, cui status hominis in Paradiso est incognitus,) sane legitur, Deum ipsi confecisse vestimenta ex pellibus. Ac dum ad agrum colendum eundem ablegat, quis dubitaverit, quin Deus docuerit ipsum naturam seminum, tempora sementis, quo modo, quibusque instrumentis terra semini accipiendo præparanda foret. Quarum rerum scientiam utique ex Paradiso efferre non po-

poterat; ubi hortus ultro ad victum necessaria proferebat. Et si propria demum meditatione & experientia hoc debuisset addiscere, dudum fame fuerat pereundum. Igitur in malam crucem abeat jam cum suo articulo Asinius Tenebrio: *Docet, primum ac recentem orbis incolam, hoc est, Adamum, servari non potuisse, nisi Deus ipsum necessaria etiam vitæ media adhibere peculiariter docuisset*. p. 140. §. 2. *Inde licet de originibus &c.* Nam de conditione Adami in paradiso plane mihi sermo non fuit.

§. XIII. In articulo VIII. repræsentatur horridum quodpiam somnium cerebri gravi intemperie laborantis, quo ex varie velut discerptis ac mixtis speciebus male cohærens imago deformatur. *Quod homo prout ex creatione physice perfectus extra societatem exsistit, sine lege, ordine & decore reluctantem habuerit voluntatem, brutisque ipsis inferior ac pravior fuerit, quæ causa, quamobrem lex illi superaddita sit. Hoc sibi vult pag.3. Nobis illud* §. 3. *Exinde* p. 4. §. 4. p. 136. §. 5. & 6. p. 138. §. 8. Vah mi Asini Tenebrio, quam multi ruditatem & malitiam tuam ignorare poterant, ni male consulta mens, pœnæque suæ imminens, ad Indicem Novitatum compilandum te stimulasset. Nunc quia hac potissimum via inclarescere voluisti, age efficiam, ut voti tui compos fias. Cum igitur Asinio librum meum legenti somnus obrepsisset, visus est sibi videre speciem hominis primitus quantum ad substantiam suam creati perfecti, qui tamen foret exlex plane, & horridus, pravisque cupidinibus scatens, sic ut brutis miserior & pravior exsisteret; donec ea conditio hominis Deo displiceret, qui ad ipsam dispellendam legem ei superaddidit. Credo ad eundem modum, uti qui parietes ex rudi lapide extruxit, postea eorum asperitate offensus tectorio eosdem inducit. Mox cum somnus placide discussus esset, putavit se id in libro meo legisse. Atqui antequam tua somnia chartæ illineres, debueras denuo librum meum legere, ut constaret, num Morpheus forte tibi illuserit. Sane enim a me nuspiam scriptum est, *hominem physice perfectum sine lege, ordine & decore unquam extitisse*. Contrarium a me docetur p. 6. & p. 312. 314. Nuspiam a me scriptum fuit, *hominem ab ipsa creatione reluctantem rationi habuisse voluntatem, brutisque ipsis miseriorem ac praviorem fuisse*. Contrarium potius me-

insinuo p. 136. ubi rationes, quare exlex vita hominem non decuerit, petuntur ex conditione hominis *primigenia*, *aut post superveniente*. Quare primigeniæ hominis conditioni non convenerit vita exlex, exponitur dicto loco §. 5. Quare eadem non convenerit conditioni hominis post supervenienti, docetur dicto loco §. 6. 7. 8. Quando autem necessitatem legis ex conditione subjecti demonstratum eo, non statim suppono, subjectum illud aliquando a lege immune fuisse. Sicuti verbi gratia, si dicam, congruum valde esse & utile homini pedes habere, ne tanquam vermis humi repere cogatur; non statim præsuppono, hominem aliquandiu pedibus caruisse, & deprehensa reptionis deformitate pedes ipsi superadditos. Quo sensu autem entia moralia rebus & motibus physicis superaddita dicantur, sequenti §. tradetur. Inde & adparet, quam ridiculum sit, quod addit: *Talia vero Socinianorum & Hobbesii principia secutus docet:* cum satis constet de illis, quæ Tenebrio heic comminiscitur, nemini mortalium unquam in mentem venisse.

§. XIV. Articulus IX. ita se habet: *Attributa vel Entia moralia originitus homini physice perfecto, superaddita saltem, non concreata esse*, p. 3. §. 3. & 4. Video isti homini parum cum entibus moralibus convenire; tentabo, an possim illum cum hisce in gratiam reducere. Quod si aliquis dicat, me operam ludere, dum asinum docere aggredior; excusabit me ille nescio quis ex Sanctis minorum gentium, qui anseribus concionatus memoratur. Trado igitur dicta p. 4. §. 4. modum originitus producendi entia moralia vocari *impositionem*; sicuti modus originarius producendi substantias physicas ex usu Theologorum vocatur creatio; licet Latini auctores vocabulum creationis productioni personarum moralium frequentissime adhibeant. Causa autem, quare impositionis vocabulum nobis heic potissimum arriserit, est, quia non solum illud a Philosophis in simili materia adhiberi cœpit; sed & quia magis appositum nondum dispicere potuimus. Cum enim entia moralia sint modi, seu si ita mavis, accidentia, quæ utique subjectum aliquod prærequirunt; & vero accidentia physica ipsam substantiam rerum physicam perficiant, alterent, aut alio modo disponant & afficiant, eamque velut ingrediantur; entia moralia contra rebus quoad substantiam physicam perfectis velut superaddita intelligun-

guntur. Exemplum proponemus, ex quo illa impositio in omni classe entium moralium, (quarum quatuor potissimum nos facimus, statum, moralem personam, quantitatem & qualitatem;) liquido perspici queat. Est igitur aliquis studiosus, Nicolaus Beckmannus, non quidem auream, sed plumbeam in literis, mediocritatem sectatus, qui ad munus aliquod involandum non parum sibi doctoris titulum profuturum sperat. Is abit in Galliam, pecuniam Professoribus offert. In cathedram ducitur; per sesqui horam silet & erubescit, quod disputationis inauguralis loco habetur. Post mitra imponitur, Doctor creatur, renunciatur, proclamatur, ab omnibus pro tali haberi & honorari jubetur. Heic, ne comoediam actam credamus, repente ex omni entium moralium genere aliquid ipsi fuit superimpositum. In novum *statum* seu ordinem jam protruditur, in quo antea non erat. Nova quoque *persona* ipsi imponitur. Qui enim antea simpliciter Dominus Nicolaus erat, jam Dominus Doctor Nicolaus, & quidem Utriusque Juris factus est. Ex classe *quantitatum* moralium nova quoque existimatio ei superadditur. Qui enim antea frater ignorantiae habebatur, jam ubi nomen Doctoris insonuit, a rusticis creditur herniam posse curare, aut putridos dentes extrahere, aut lumbricos intestinis elicere. Ex classe *qualitatum* moralium superadditur eidem novus titulus, ut Doctor audiat, qui Asinus est. Confertur potestas publice docendi, si vocationem nanciscatur; salarium eo nomine accipiendi, si detur; de Jure respondendi, si quis consulere ipsum velit. Denique obligatio ei injungitur, ut quando de Jure consulitur, in principia juris ne impingat. Tanta moles entium moralium imponitur & superadditur homini, qui jam physice erat perfectus, id est, qui corpus & animam, oculos & aures, manus & pedes, ventriculum & jecur habebat. *Superadditur*, dico, quia substantiam & qualitates ejus physicas per se entia moralia non afficiunt, aut alterant. Postquam enim Doctor renunciatus fuit, non fit longior aut crassior, nec accipit novum membrum corporis; si antea habuit caput acuminatum, illud non fit deinceps rotundum; non fit quoque vel pilo melior & doctior, non saltat elegantius, quam antea, non digladiatur dexterius, non levius ineptit. Ex accidenti tamen fieri potest, ut entia moralia occasionem prae-

beant

beant qualitates physicas augendi aut depravandi. Nam quibusdam titulus incitamento est ad eruditionem parandam, ut fiant, quod audiunt; aliorum ruditas augetur, dum tituli inani sonitu adquiescunt. Nonnullis gravitas & modestia, aliis fastus & stolida jactantia accedit. Movet aures meus auditor, credo quod jam aliquid de entibus moralibus quasi per nebulam sibi cernere videatur. Et quia jam aliquod vestigium docilitatis in eo animadverto, scrupulum, qui ipsum urgere videtur, eidem adimam; num igitur nulla dantur entia moralia concreata? Quippini, mi Asini? Nam ego nusquam *superadditum* esse, & *concreatum* esse opposui; nec nostræ sententiæ repugnabit, qui aliqua entia moralia homini concreata, id est, in ipsa creatione superaddita dixerit. Imo & ego de statu naturali p. *6.* & de obligationibus congenitis p. 312. trado. Quod autem substantia modo vel accidente, subjectum adjuncto, ut ut tempore simul, natura tamen prius sit, etiam tirones philosophiæ norunt. Sic ut nihil repugnet, statum aliquem aut obligationem homini esse concreatam aut congenitam; & tamen eidem physice perfecto velut superadditam concipi. Audiamus nunc, num & antehac entia moralia probe intellexerit Asinius Tenebrio. *Intelligit autem*, inquit, *per entia moralia illos etiam modos*, (*ut loqui amat* ,) *quibus homo creatura esse debet*, *auctorem sui agnoscens*, *colensque*, *quibusque diversa plane a brutis ratione vitæ eidem exigenda est* (*hoc est*, *legem naturæ*.) *Sic enim entia moralia ipse explicat pag.* 5. & *6.* §. *6.* & 7. Tu qui in meum librum nefariam tibi censuram arrogabas, tantopere cœcutiebas, ut non animadverteres, me nuspiam legem in genere, aut legem naturæ inter entia moralia referre. Equidem *normam actionum moralium* eam nuncupo Lib. I. c. *6.* Ast ut norma cum normato ejusdem naturæ sit, necessarium non est. Ad ferream normam etiam lapides & ligna exiguntur. De cetero quid planius est meis verbis p. *6.* §. 7. dum doceo, statum naturalem absolute consideratum vocari illam conditionem, in qua homo constitutus esse intelligitur, dum eximium præ aliis animantibus eum esse voluit Creator, id est, dum legi eum naturali obnoxium fecit, a qua bruta sunt immunia. Ex quo statu fluit, (id est, quia Deus hominem constituit in tali statu, in quo lex naturalis ipsi foret observanda, & ejusmodi dotibus ornavit, quibus bruta carent,

rent,

rent, consequitur,) quod homo debeat esse creatura auctorem sui agnoscens, colensque, & cui diversa plane ratione a brutis vita sit exigenda. Pergit Asinius : *Illud vero, nempe quod entia moralia originitus superaddita saltem, non autem concreata homini sint, quando docet, cum Papistis maxime facit. Ex his enim Bellarminus cap. 6. de gratia primi hominis eundem in modum scribit. Creatio refertur ad naturam, indumentum virtutis ad superaddita dona. Et mox: Innocentia autem ad illius vestem non naturalem.* Atqui virtutes illæ, & innocentia primi hominis, de quibus inter nostrates, & Pontificios disceptatur, non sunt entia moralia. Imo ne ipsa quidem virtus moralis ens morale est, sed pertinet ad classem qualitatum physicarum; quod Asinio paradoxum videri non miror. Quod autem *Bellarminus* dona primi hominis vocat superaddita, & ego entia moralia homini superaddita doceo, exinde non magis ego cum isto conspiro, quam hæc consequentia est bona: calceus induitur, thorax induitur, ergo calceus est thorax. Subjungitur demum huic articulo emblema aliquod, non quidem Tribonianum, sed furciferianum. *Ut multa paucis exprimantur*, inquit, *si quis penitius inspexerit Pufendorfii opus, non diffitebitur, Pufendorfium non modo entia moralia, verum etiam totum ferme librum primum, tam obscure tractare, ut ipse vix intelligat, quid infirmis suis novitatibus sibi velit, nisi ut eas imprudenti juventuti sub terminis metaphysicis & fictitiis venales indigne exponat.* Ast mi nimium stolide furcifer, si refera paucis multa volebas exprimere, id debueras dicere; te & alios, qui Pufendorfii librum allatrararunt, fuisse asinos ad lyram. Et quis cogebat te tuosque complices omnino librum meum legere, aut ad eum carpendum provolare, si præ obscuritate ipsum non intelligebatis? Quod alias obscuritatem attinet, cum illa duplex sit, dictionis, & rerum; de illa sane nemo queri potest, qui Latine novit. Hanc autem amoliri non semper est penes scriptores. Et quid asinis satis clarum esse possit? Quod si quæ in genere super entibus moralibus traduntur, obscuritate quadam videantur laborare, culpa fere penes philosophos est, qui vix levi brachio ista attigerunt. Ac decedet obscuritas, si ista usu trita fieri incipiant. Imo desinent & tibi entia moralia obscura videri, modo

per

per aliquod tempus inter auditores meos assidere velis; qui te eo libentius in cœtu suo ferent, quod dum longas tuas aures subinde motitas, eadem opera muscas a vicinis sis depulsurus, aut lenem ventulum facturus.

§. XV. ARTICULUS X. est. *Primos homines, prout in origine ac statu suo primævo se habuerunt, non tantum mortalium nomine appellat, sed tantam etiam illis imbecillitatem tribuit, ut sine peculiari cura servari non potuissent. Mortalitatis etiam causa genus humanum diversitate sexus, propagandique sese facultate creatum esse*, p. 140. §. 2. *Inde licet*, pag. 750. Hujus articuli priori membro supra §. 11. satisfactum fuit; ubi satis patet, nos primos homines in statu integritatis haudquidquam *mortalium* vocabulo insignire; cum de istis eo loco sermo non sit. In posteriore membro calumniator pro more suo verba mea fœde corrumpit, quæ p. 750, §. 2. ita se habent: *Postquam igitur morti obnoxium fuerat redditum genus humanum, ne aut nova semper stirps creando esset sufficienda, aut tam nobilis speciei duratio unius ævi spacio extingueretur, sapientissimus Creator prospexerat discrimine sexus, & naturali facultate indita commixtis corporibus sese propagandi*. Heic animadvertere debebat sycophanta, non frustra verbum plusquam perfecti temporis, *fuerat*, *prospexerat*, esse positum, ad significandum, genus humanum non ab initio fuisse morti obnoxium, sed postea ad eam conditionem devolutum & in hunc eventum, quem Deus utique prævideferat, velut provisionaliter diversitatem sexus, & facultatem se propagandi humano generi inditam eo quoque fine, ut idem morti obnoxium factum citra novam creationem durare posset. Idem alio modo efferri potest. Ab initio par hominum diverso sexu creatum fuit, ut stirpem ex se propagare possent morti non obnoxiam. Postquam homines morti fuerant obnoxii redditi, illa propagandi se facultas huic quoque fini inserviebat, ut non subinde novi homines essent a Deo immediate creandi, neve intra spatium unius ætatis genus humanum foret extinguendum. Eique rei sapientissimus Creator quasi eventualiter prospexerat per diversitatem sexus, quæ tam in statu integritatis, quam corruptionis usum haberet. Non credo esse, qui luculentiorem heic declarationem desideret.

§. XVI. ARTICULUS XI. ex prioribus jugulatur. *Re-*

cen-

centem & solitarium orbis incolam attonitum, *hoc est*, *consternatum fuisse*, p. 140. §. 2. Quid tum? Ille recens orbis incola non est Adamus, sed quem fingimus, animoque concipimus in mundum undecunque projectum. Quem si ponamus ita repente solum in orbe inculto destitutum, quis negaverit subita rerum imagine confusum, & attonitum fuisse circumspecturum vastam mundi machinam, corporum cœlestium splendorem; nec non anxie meditaturum, quid sibi inter omnia ignota & nova agendum foret. Hoc si capere non potest Asinius Tenebrio, per me in Morboniam abeat.

§. XVII. Articulus XII. non firmiore, quam prior, stat talo. *Illud autem, quod primus homo extra societatem sine lege, ordine ac decore miserrimus fuerit, probari illo posse dicto putat: Non est bonum, hominem esse solum. Præfat. fol. 3. fac. 1. Ceterum* &c. *Inprimis vero* p. 138. §. 8. *Igitur quod homo non miserrimam*, *&c.* Tædet me toties repetere, dicto loco, non esse mihi sermonem de Adamo in statu primævæ felicitatis. Sed quando p. 36. §. 6. seqq. adduco rationes, quare homini non conveniat, ut vivat exlex, earum aliquas desumo *ex conditione naturæ humanæ post supervenientes*, quæ verba extant, dicta *pag.* 136. *lin.* 9. 10. Inter has rationes p. 138. §. 8. adducitur quoque *hominis imbecillitas*, quæ miserrimum ab omni aliorum auxilio & societate destitutum effectura erat. Quem locum hisce verbis claudo: *Igitur quod homo*, ex conditione scilicet post superveniente, *non miserrimam vitam inter omnia animantia degit, a conjunctione sui similium habet*. Non est bonum, hominem esse solum, *non ad matrimonium duntaxat, sed ad societatem cum aliis hominibus in universum pertinet*. Quis non videt, istam sententiam a nativa sua sede & intentione ad aliam materiam transferri & adplicari; qualis adplicatio ne a sacris quidem literis aliena est. Sicuti fas mihi est plerasque sententias Psalmi LII. & CXX. ad conditionem meam, qua heic inter malevolorum quorundam calumnias per annum & amplius conflictatus sum, adplicare. Quæ cum ita sint, plane præter rem Asinius Tenebrio tanto cum supercilio heic febriculosam suam philosophiam expromit. *Quasi vero*, inquit, *externa illa socialitatis felicitate deficiente naturalis etiam & essentialis hominis deficeret feli-*

felicitas. Quasi vero non ipse Deus declarasset, felicitatem primi hominis etiam in paradiso non futuram fuisse omnibus numeris perfectam citra societatem: *Quasi vero*, *inquam*, pergit coaxare rana, *bonis fortunæ deficientibus bona statim animi & corporis deficerent*. Quasi vero, inquam, aliquis magnopere gavisurus sit animi & corporis sui bonis, ab omni humana ope in solitudine destitutus. *Alicujus*, *non autem omnis humanæ felicitatis causa est socialitas*; *augmentum*, *non fundamentum*. Argute dictum, & supra Asinii captum. Quasi vero ego alicubi asseruerim, omnis felicitatis humanæ causam esse socialitatem. Nam non statim cujus absentia me miserum reddit, ejus præsentia omnem mihi felicitatem conciliat. Si tua uxor in capillum tibi involat, miser es: si eadem blando tibi arridet vultu, non ideo albæ gallinæ filius es.

§. XVIII. Sequitur Locus *de homine in statu corruptionis*. Nam tanta fuit nebulonis istius circa calumniam mihi instruendam solicitudo, ut etiam quos ipse somniaverat errores, velut sub locos Theologicos redigeret, ad fucum simplicioribus faciendum, quasi ego integrum systema novæ cujusdam & inauditæ Theologiæ procudere instituissem. Heic igitur primo occurrit articulus XIII. *Entia moralia eorumque effectus originitus etiam considerata amitti*, *vel deleri pro lubitu posse*, *sine ulla mutatione aut corruptione ejus rei*, *cujus antea fuerunt*, *pag*. 4. §. 4. *Ac per eadem*, p. 19. §. 23. Credit heic Asinius, hac assertione negari labem illam, quæ ex amissa imagine Dei per lapsum in genere humano consecuta est. Sed uno verbo illi somnium hoc excutiam. Quæ per lapsum Adami amissa sunt, haudquidquam erant entia moralia, sed longe sublimioris indolis. Qui amisso rationis usu in delirium incidit, qui amissa valetudine horridis morbis corripitur, qui amisso usu excœcatus est; in eo haudquidquam ens aliquod morale periisse aut mutatum esse dicimus. Quod si tamen stupor Asinii capere non possit, vera entia moralia, eorumque effectus deleri posse, nulla mutatione physica in re, cui erant superaddita, proveniente, seu ut ipsa rerum substantia physica haudquidquam immutetur; age afferamus exemplum, quod Asinius Tenebrio manibus palpare queat. Fingamus Asinium Tenebrionem, si diis pla-

placet, professorio munere fungi. Fingamus eundem ob quædam scelera, puta, ob famosos libellos editos, munere dimoveri & infamem fieri. Quot heic entia moralia perierunt? Periit ipsi status, in quo hactenus egit, periit persona, quam gessit, periit obligatio ad legendum & disputandum; periit denique titulus, ut deinceps audire cogatur Dominus Exprofessor. Et tamen ejusdem jam intra nebulonum classem conjecti substantia physica nullam sentit mutationem. Statura ejus non contrahitur; crura priorem retinent longitudinem; stolidum manet caput antiquo loco positum, manent aures, (nam præsupponimus illas per carnificem non abscindi,) manet facies lurida & cicatricosa; manent qualitates physicæ, manet eruditio, si quam habuit, manet vox graculis æmula, manet libido saltandi; manet ars digladiandi, circumforaneis lanistis non concedens. I nunc Asini Tenebrio, & de entium moralium obscuritate querelam move.

§. XIX. In articulo XIV. extremum proponitur, quousque aut brutalis stupor, aut dirissima calumniandi libido progredi possit. Sic enim sacerrimus index: *Negat quædam per se citra omnem impositionem honesta vel turpia esse, omnesque actiones hominis adeoque ipsum furtum, homicidium, incestum, adulterium, blasphemiam &c. natura sua actiones esse indifferentes*. pag. 25. 26. NB 27. *Hoc enim modo, conf. pag.* 47. §. 14. *pag.* 167. §. 4. Ad hanc calumniam dispellendam, etsi nihil amplius necessarium sit, quam ut quis loca adducta in meo libro accurate legat; explicare tamen paulo clarius ibi tradita placet, ut eo manifestius constet, Asinium Tenebrionem omnibus sycophantis & nebulonibus palmam præripere. Quando igitur a Scholasticis inquirebatur, quodnam discriminis esset inter ea, quæ naturali, & quæ positiva lege vetantur aut præcipiuntur; id demum ab uno vel altero pronunciatum in tralatitium dogma invaluit, ut quæ lege naturæ præcipiuntur, aut vetantur, in se & sua natura honesta aut turpia esse; quæ vero positiva, per voluntatem & imperium legislatoris talia fieri dicerentur. Et admisisse ut hæc fortasse commodam explicationem, modo certum constituissent γνώρισμα, ex quo liquido constaret, an & cur aliquid in se esset honestum vel turpe. Id dum non fecerunt, necess-

necessum fuit provenire definitionem legis naturalis, quæ non posset non in circulum revolvi, & petere id, quod est in principio. Si enim quæras ex istis hominibus, de quibusnam lege naturæ disponatur? respondent; de iis, quæ per se sua natura honesta & turpia sunt. Sin ulterius quæras, quænam autem sunt illa; per se & sua natura honesta vel turpia? nihil aliud habent, quod respondeant, quam ea, de quibus lege naturæ disponitur. Ex quo & aliud horribile absurdum consequitur; si nempe datur aliquid honestum & turpe in se antecedenter ad Deum, vel admittendum esse fatum Stoicum, cui & ipse Deus sit alligatus; vel dari aliquod principium Deo prius aut coæternum, formas rerum quasi determinans & specificans, cui ne Deus quidem contravenire debeat, aut possit. Quo cum nihil stolidius fingi posse videatur, sæpe miratus sum, non Grotium solum, sed & plerosque ex nostratibus Theologis istam assertionem citra ullam dubitationem passim assumere. Contra id mihi fixum sedet, discrimen honesti, & turpis utique a Deo, ejusque definitione esse petendum, nec idem ab alio extra ipsum principio dependens fingendum esse. Quo posito consequitur, necessitatem illam, quæ actionibus ad honestatem & turpitudinem tribuitur, non esse absolutam, sed hypotheticam, supponentem nimirum, creationem animantis rationalis, quam nemo est, quin liberrimæ Dei voluntati adscribat. Id est; quod quædam dicantur necessario honesta aut turpia homini, hoc semper est intelligendum cum relatione ad naturam hominis tanquam animalis rationalis & socialis; & consequenter cum relatione ad voluntatem Dei, qui uti omnia, ita & hominem, & quidem tale animal liberrima sua voluntate creavit. Cui conjunctum est, ut si consideremus actiones hominum, prout sunt nudi motus facultatis alicujus physicæ, aut ejusdem negatio, antecedenter ad legem, seu abstrahendo ab omni lege circa eum motum aliquid disponente, esse indifferentes, id est, neque bonas neque malas: bonitatem autem & malitiam, quæ in illis deprehenditur, oriri a convenientia & disconvenientia cum lege. Et annon ipsa Scriptura sacra peccatum seu actionem malam definit per ἀνομίαν, seu discrepantiam a lege? Ac nullus rusticus est tam stupidus, quin intelligat & adplicare norit tritum illud: Ubi non est lex, ibi

ibi non est transgressio. Enimvero heic probe observandum, quid sit notus motus physicus; & quod haudquaquam omnia vocabula actionem exprimentia notent nudum motum physicum, sed quod pleraque exprimant actiones cum relatione ad legem. Toto quippe cœlo differentes propositiones sunt; actio, prout consideratur tanquam nudus motus physicus, citra & ante omnem respectum ad quancunque legem, est indifferens, id est, nec bona nec mala: & omnia vocabula actionem exprimentia notant nudum motum physicum, seu actionem in se indifferentem nec bonam, nec malam. Prior propositio mea est, quam ut arbitror invictis rationibus stabilivi. Altera nulli mortalium præter Asinium Tenebrionem, in mentem unquam venit. Quis enim est tam stupidus, qui nesciat, quasdam voces aut locutiones notare nudum & indifferentem motum physicum, a respectu ad legem abstractum; alias & quidem longe plurimas notare actionem cum respectu ad legem, seu actionem bonam aut malam, vero gratia, loqui, scribere, manum extendere, lapidem emittere, arma vibrare, concumbere, rem de loco in locum transferre, ignem excitare, & plurima alia, exprimunt meros & simplices motus physicos, qui citra respectum ad legem, & ullam designationem objecti, aut alterius circumstantiæ considerati, utique indifferentes, id est, neque boni neque mali sunt. Sed mentiri, blasphemare, calumniari, Indices Novitatum scribere, lapide vulnerare, armis lædere innocentem, homicidium committere, scortari, mœchari, incestum committere, furari, incendiarium agere, & infinita alia, non notant nudum motum physicum & indifferentem, sed motum aliquem lege vetitum. Pari se modo res habet circa motus animi. Amare, honorare, sperare, probare, gaudere, dolere, & similia, citra respectum ad legem utique indifferentia sunt. Prout autem illi motus versantur circa objectum legibus probatum aut improbatum, boni vel mali fiunt, verbi gratia, Amare Deum, honorare Deum, sperare in Deo, probare bonum, gaudere bonis eventibus bonorum, dolere ob peccata, sunt bonæ actiones. Contra amare vitia, honorare idola, sperare in diabolo, probare peccata, gaudere calamitatibus innocentum, sunt actiones malæ. Impossibile autem foret, ut verbi gra-

tia, *amare* pro diversitate objecti fieret bonum aut malum, ni illud extra objecti aut legis considerationem esset indifferens. Et quid clarius verbis meis p. 26. *Haec ipsa vocabula*, nempe *malevolentia*, *impudentia*, *invidia*, *adulterium*, *furtum*, *homicidium*, *non notant nudos & simplices motus actusve physicos*, *sed tales*, *qui legibus repugnant*. Sic & nuda intermissio motus alicujus physici citra respectum ad legem utique est indifferens; verbi gratia, non dare, non facere, quiescere, non moveri. Ast eadem cum respectu ad legem, objectum, tempus, locum, modum determinante, mala fit; verbi gratia, non dare mercedem operario, non reddere mutuum, commodatum, depositum, opus sibi injunctum non facere, quiescere quando laborandum erat, non obedire seu non facere, quod a legitimo imperante jubebaris. Judicet nunc cordatus lector, num mica probitatis aut eruditionis insit illis, qui affingere mihi non erubuerunt, me omnia peccata statuere indifferentia, seu (ut horridum vocabulum faedae calumniae conveniens fingerent) me indifferentismum velle introducere. Ceterum quasi impudentiae nondum satis foret litatum, allegatur quoque contra me disputatio quaedam Ultrajectina. *Qui Hobbesii error Ultrajecti nuper publica disputatione refutatus est*. Extat ea disputatio subjuncta libello *Gisperti* COCQUII, cui titulus: *Hobbes ἐλεγχόμενος, sive Vindiciae pro Lege, Imperio, & Religione*; editus *Ultrajecti anno* 1668. Ne taedeat, quaeso, disputationem illam penitius inspicere. Illa igitur p. 12. proponit sententiam *Becani*, *statuentis actus quosdam*, *ut Deum colere*, *proximum diligere*, *parentes honorare*, *esse ex se & natura sua bonos*, *eosque praecipi lege naturali*, *& contra*, *furtum*, *falsum juramentum*, *homicidium &c. esse actus ex se & natura sua malos*, *ac proinde lege naturali prohiberi*. Hanc sententiam dicit *magis esse tolerandam*, quam quae HOBBESIO traduntur *de Cive cap.* 14. *artic.* 9. Sed mox sequenti p. 14. addit: *Nec tamen Becani sententia simpliciter probanda est*. *Quare ut intelligatur*, *quid in hac materia statuendum sit*, *notare juvat*, *dupliciter tantum se habere posse actiones humanas*, 1. *in statu possibilitatis*, *prout sunt in potentia objectiva*, 2. *in statu actualis exsistentiae*, *prout scilicet subjective*, *vel potius effective sunt a Petro vel Paulo*.

At

At vero neutro modo sunt actiones per se & natura sua bonæ vel malæ: non primo quidem; quia ne sic quidem entia realia sunt proprie, sed tantum ex hypothesi, & κατεχρηστικῶς; eodem igitur modo neque bonæ aut malæ proprie dici possunt, non posteriori modo, quia ut sic plusquam manifestum est, habere eas suam bonitatem & malitiam moralem a lege; quoniam moralis earum bonitas in conformitate cum ea, malitia autem in difformitate ab ea formaliter consistit. Non ergo hi actus, Deum colere, diligere proximum, parentes honorare, sunt boni ex se & sua natura; sed fluit eorum bonitas, ut jam dixi, ex imperio & voluntate Dei, qui de regulandis his actionibus leges naturales menti creaturæ rationalis impressit. Atque hactenus in thesi verum est, quod HOBBES *dicit* c. 12. art. 1. omnem actionem natura sua esse adiaphoram, & quod actio aliqua justa vel injusta sit, a jure imperantis provenire. *Sed in hypothesi hoc falsum est, nimirum ante leges civiles justum & injustum non extitisse.* Quem errorem Hobbesii & ego confutavi *lib.* 8. *c.* 1. §. 5. Locum quantumvis prolixiorem huc transtuli, non quod mea interesse putem, quid Cocquius Ultrajecti disputet; sed ut hoc specimen manifestum exhiberem, æque in aliorum scriptis, quam in meo libro Asinium Tenebrionem cæcutisse. Etsi in eo Cocquius ille graviter erret, quod actus illos, Deum colere, parentes honorare, putet in se indifferentes; cum illi non sint nudi motus physici, sed involvant respectum ac legem. Nam colere, honorare, sunt tantum motus physici in se indifferentes; sed dum objectum additur, statim simul insinuatur actus lege præceptus. Cum igitur disputatio illa Ultrajectina contra Asinium Tenebrionem faciat, neque utut contra me esset, magnopere ego Cocquii auctoritate terrerer: non aliam causam dispicere possum, quare ea heic jam sit adducta, quam quod Cocquii vocabulum vetus ipsi gentilitium nomen Coquinorum e Gallia oriundorum perspicua allusione repræsentat. Nam in Asiniorum familiam adoptione transiit. Sub finem magnus ille vir solicitudinem suam pro salute reipublicæ testatur. *Quantum mali*, inquit, *ex tam impiis novitatibus in rempublicam redundare, incautæque juventutis animos opinione citius corrumpere possit, norunt Theologi*. Atqui mi nimium

D 2 caute

caute Asine, illas impias novitates non liber meus continet; sed tu istas somniasti, & incautæ juventutis animos inani terrore agitas, ut etiam in clarissima luce spectra sese cernere arbitrentur. Miror quoque, quare furcifer nunc aliquid interesse putet, quid ex dogmate aliquo mali in rempublicam redundare queat, cui in articulo 1. ethnica opinio videbatur, civitatem personare debere doctrinis cum fine & usu civitatum congruentibus. Nec illud satis digero, quare Theologi potius, quam Politici melius intelligant, quæ dogmata reipublicæ noxia sint. Nisi hoc fortasse dicere vis, Illustrissimos viros, qui nomine S. Regiæ Majestatis librum meum adprobarunt, minus perspicaces fuisse, quam illos eruditissimos viros, qui Londini in Scania Indicem Novitatum in eundem moliti sunt, quorum triumphos inferius tangemus.

§. XX. Articulus XV. *Peccatum alienum exsequi, peccatum non esse*, p. 1028. 1029. non sine maxima fraude ita indefinite proponitur, ac si in omni casu cuilibet citra ullam considerationem liceret alteri ministerium suum ad peccatum exsequendum exhibere. Cum tamen sermo mihi sit de peculiaribus tantum casibus, ac quibus rigidissimæ limitationes adduntur; puta, ut imperans se solum auctorem facinoris haberi velit, & alteri meram executionem injungat; ut quis ministerium, quantum potest, deprecetur; utique eo præfracte denegato gravissimum sibi periculum vitæ immineat. Neque vero habet Asinius, quod contra solidissimas rationes opponat; nisi quod, ne nihil plane dixisse videatur, gannit. *Quemadmodum in plurimis aliis, ita & in hoc casu, amplam fovet conscientiam, & novitatis cum piorum offensione est studiosissimus.* Scelestum caput! De conscientia etiam aliquid mutire audes, qui edito famoso libello, si quid scientiæ, aut conscientiæ forte habueras, prodegisti? Aut quinam sunt illi pii, qui offenduntur? Credo vetus aliquis calumniarum institor, qui compendiosam valde viam invenit, quævis dogmata proscribendi; *se se hac propositione offendi, hoc sibi novum videri*. Ne tamen forte quis objiciat, frustra esse quæstiones nulli futuras usui anxie disceptare; paucis monere lubet, quæstionem isthanc tanti esse momenti, ut ni ea rite decidatur, convulsio disciplinæ militaris, & obse-

quii

quii civilis inde fecutura fit. Id quod uno & altero exemplo declarabimus. Sine dubio peccatum eft, bello alium fine jufta caufa invadere. Peccatum etiam eft, eum commodiore via controverfia componi poffet, ad arma provolare, tanto malorum proventu exuberare folita. Denique & hoc peccatum eft, fiducia fuorum armorum alteri denegare, quæ ipfi debentur. Heic ergo, fi nullo cafu quis alienum peccatum citra fuum peccatum exfequi poffet, neceffario fequeretur, vel falva confcientia nullum civem poffe arma ferre, vel civi obtentu fuæ confcientiæ licere operam militarem reipublicæ denegare. Scilicet eft non levis difquifitio, num aliqua caufa fit jufta, & ad movendum bellum, quod infinitam poft fe malorum fegetem trahit, fufficiens. Longe altioris indaginis eft illa difceptatio, an heic & nunc reipublicæ noftræ neceffaria & utiliffima fit via, controverfiam cum altero armis exfequi; quæ etiam fummos viros, & ufu rerum præftantiffimos anxios folet habere. Circa tantæ molis difceptationes non poterit non maxima vulgi pars, tanta rerum momenta ponderare nefcia, graviffima dubitatione involui; & quia id, de quo dubitas, non eft faciendum, obtentu confcientiæ omnem operam bello denegabit; ceteri ex timiditate aut tædio belli fcrupulos fingent. Quam facile demum foret civibus ad militiam vocatis obtendere; fe vereri, ne fiducia exercitus fui rex abutatur ad injuriam alteri inferendam; fe nolle oblato fuo minifterio efficere, ut Rex animum peccandi concipiat: fi nemo civis militare velit, neceffario Regi quiefcendum, & ab injuriis inferendis abftinendum effe. Add. L. VIII. c. I. §. 8. Hoc novum Evangelium fi quis rufticis noftratibus annunciare velit, maximam fine dubio gratiam ab iisdem inibit, qui ad cœlum ufque tam pium, tam anguftæ confcientiæ doctorem efferent, cujus concionibus nixi moleftiam militiæ plane fubterfugere poffint. Alio quoque exemplo oftendemus, quid abfurdi fecuturum fit, noftra thefi non admiffa. Sine dubio peccatum eft, innocentem in carcerem compingere. Nocens autem quis fit, ante caufæ cognitionem fciri nequit. Ex doctrina igitur Afinii Tenebrionis, meæ utique thefi oppofita, neceffum erit, ut quando Magiftratus aliquem comprehendere vult, prius cum lictoribus in concilium

 eat,

eat, & ipforum fententiam exquirat, num fufficiens ipfis caufa videatur adeffe ad iftum hominem comprehendendum. Aft ut de hoc folidi quid pronunciare queant, neceffum fuerit, ut non folum prima juris fundamenta delibaverint, fed & ut ipfam Juftiniani medullam exforbuerint. Et quid aliquid relictum erit, quam ut deinceps ex ipfo JCtorum ordine lictores petantur? Cui fini aptiffimus fane erit, non tam prout quifque fubtili legum peritia, aut infigni docendi, difputandique facultate præ ceteris fuerit inftructus, quam prout proceritate corporis, virium vaftitate, ac cum primis artis gladiatoriæ dexteritate reliquos fui ordinis eminuerit, ut fi forte refiftere velit reus, manum cum ipfo conferere, aut fi idem fugæ fe dederit, curfu fuperare eundem queat. Quibus omnibus fi accedat horrida ad terrorem incutiendum apta facies, perfectiffimi inftar lictoris inde refultabit. Sic ut Afinii Tenebrionis dogma non leve argumentum ad illuftrandam Jurifconfulti in republ. neceffitatem afferre poffit. Addamus tertium exemplum, fi forte priora nimis obfcura fuerint vifa, peccatum utique maximum eft, de innocente fupplicium fumere. Quod fi igitur nemo poffet ullo cafu meram alieni peccati executionem facere, non fufficiet carnifici, ne confcientiam nimis laxam videatur fovere, & piorum animos offendat, fententiam a judicibus pronunciatam audire. Sed quia judicis iniquam fententiam ex ignorantia juris, aut per affectus pronunciare poffunt, neceffum plane fuerit, viros illos, quibus tam facile eft hominem jugulare, quam vulpes pirum comeft, in omnibus tribunalibus, ubi de rebus capitalibus agitatur, affeffores facere, faltem fupernumerarios aut honorarios, quo ipfi certo intelligant, ab initio ad finem caufam rite fuiffe difceptatam. Ne autem velut κωφὰ πρόσωπα ifti hominum mactatores affideant, & inani tantum tituli fonitu fuperbi circumvolitent, non paulo plenius, quam lictores, Juftiniani medullas liguriiffe debent. Sic tandem eo res redibit, ut aut carnifices debeant fieri Jureconfulti, aut Jureconfulti carnificum munus exercere. Quod dogma fi in rempublicam introducendum fit, gratulor fane mihi de judicio illius viri, qui fub finem libelli famofi allegatur, cujus auctoritate freto, inter philofophos latitare licebit.

§. XXI.

§. XXI. Jam sese novus iterum locus aperit *errorum circa liberum arbitrium;* ubi articulus Indicis XVI. ... habet: *In ipsa facultate apprehensiva & in judicio naturalem inesse rectitudinem, vel intellectum hominis naturaliter esse rectum*, p. 37. §. 3. p. 72. Si Asinius Tenebrio integra excerpsisset verba mea, tuto poteram omni responsione heic supersedere. Primo enim protestatus sum, non esse mihi sermonem de viribus intellectus circa res a peculiari divina revelatione dependentes, sed de aliis viribus, quæ sufficere possunt actionibus legi naturali attemperandis, quantum fori humani usus, & ratio vitæ humanæ jam fert. Heic assero intellectum hominis naturaliter, (id est, non accedente peculiari depravatione & corruptione ex mala educatione & assuetudine) esse rectum, id est, recte adprehendere posse, & judicare, quid honestum, quid turpe sit; neque tam facultatem adprehensivam, quam judicium ita depravatum esse, ut invincibilis error aut ignorantia circa dictas actiones semper versetur. Addo tamen, *debita adhibita attentione, & præmissa debita inquisitione*; ne quis etiam circa hasce plenam perfectionem intellectui a me tribui arbitretur. In aliqua autem facultate inesse rectitudinem, cui tamen cultura etiam laboriosa sit adhibenda, nihil repugnat. Ceterum intellectui humano tantum rectitudinis, quantum ad hunc finem sufficit, etiam post lapsum esse tribuendum, manifestissime inde colligitur; quod alias necessum foret; ethnicos contra legem naturalem ex ignorantia invincibili peccasse, & sic non potuisse illis adversus eandem admissa imputari. Quod non solum sacris literis repugnat, ubi sæpe numero ethnici propter ejusmodi peccata graviter reprehenduntur; sed etiam res ipsa loquitur, ethnicos utique circa agenda & omittenda in plurimis rectissimas fovisse sententias, quas magno numero passim invenire est. Atqui si naturalis in ista facultate esset detorsio & obliquitas, non magis recte homines talia adprehendere & judicare possent, quam per vitrum fractum aut distortum rectæ rerum imagines videntur, aut per idem coloratum veri rerum colores adparent. Allegatur dictum ex *Articulis Schmalcaldicis loco de peccato*. Verum istud explicandum est ex *Apologia Augustana Confessionis* p. 217. (qui locus etiam in margine citatur.) Ubi ita

traditur: *Neque vero adimimus humanæ voluntati libertatem. Habet humana voluntas libertatem in operibus & rebus deligendis, quas ratio per se comprehendit. Potest aliquo modo efficere justitiam civilem &c. Cum enim reliqua sit in natura hominis ratio & judicium de rebus sensui subjectis, reliquus est etiam delectus earum rerum, & libertas & facultas efficiendæ justitiæ civilis*. Redditur dein ratio additæ restrictionis *aliquo modo*. *Quanquam tanta est vis concupiscentiæ, ut malis affectibus sæpius obtemperent homines, quam* RECTO *judicio, & diabolus, qui est efficax in impiis, non desinit incitare hanc imbecillem naturam ad varia delicta*. Apparet igitur, ideo justitiam civilem imperfectionis argui, quod pravi affectus rectæ rationi tam sæpe & valide obluctentur, ut videant quidem homines meliora, probentque, deteriora sequantur. Fatendum tamen est, Asinio Tenebrioni constare rationem, quare recto judicio intellectus tantopere infensum sese ferat. Nam si vel mica recti judicii honestatisque, qualis etiam in maxime barbaros homines cadit, in eo fuisset, nunquam ad ejusmodi Indicem Novitatum compilandum animum adplicuisset.

§. XXII. Sequens articulus XVII. paris cum priori notæ est. *Omnibus affectibus vel passionibus imperare hominem posse, ne in actionem erumpat, verbis Cartesii, quæ sua facit, statuit*, pag. 55. *Illud instituto nostro &c.* Quousque ego homini imperium in affectus suos asseruerim, satis explico, L. VIII. c. 3. §. 14. nimirum ne erumpant in actionem aliquam, in quam pœna fori humani solet constitui. Et sane si omnium gentium leges evoluamus, nullibi reperietur illa delicta plane excusari, quæ ex violentia affectuum fuere patrata. Quod certissimo argumento est, omnes legislatores præsupponere, penes hominem esse, affectus sistere. Quanquam facile agnoscamus, hunc laborem, hoc opus esse, & uti *Cartesius* quoque innuit, multum industriæ adhibendum ad homines instituendos & dirigendos, quibus imperium in affectus suos esse debet. Non omnibus enim hanc Corinthum adiri, indicio est, quod mihi sane noti sint homines, non juventa fervidi, sed provecta ætate, magnoque sapientiæ & pietatis fastu turgentes, ac in tali officio constituti, quo aliis exemplo moderationis præire debe-

deberent; qui tam violentis agitantur affectibus, ut ætatem, & dignitatem, & munus suum sæpe turpissime prostituant; & non magis se amabiles, quam ursos, aliasve mordaces belluas reddant.

§. XXIII. Nunc in ipsa fundamenta nostri libri invadit Asinius Tenebrio, Reatini, Arcadicique agri grandissima bestia, & *Errores circa legem naturæ* proponit; immemor tam fidelis moniti, quod certis hominibus in præfatione libri mei occinebam; ne sutor ultra crepidam. Est igitur articulus XVIII. *Genuinum, sufficiens, & adæquatum principium cognoscendi legem naturæ esse socialitatem*, p. 181. §. 14. p. 183. §. 15. NB. p. 188. 9. Atqui hoc ipsum ita me demonstrasse arbitror, ut nemini cordato amplius super ea re dubium superesse queat. Quod si autem aliquis ita ingenio polleat, ut ex sola ratione investigare possit aliud principium, quod omnes gentes, quamcunque habeant religionem, admittant, aut ad idem admittendum evidentia rationum adigi possint; illum & vehementer mirabor, & multum ab eo me didicisse profitebor. Neque vero erat, quare Physignathus tanto cum fastu suum illud *quasi vero*, crepare inciperet. *Quasi vero*, inquit, *Paulus Rom. 1. ex professo juris naturalis principia enumerans ignoravisset ac omisisset principium maxime genuinum, manifestum, sufficiens & adæquatum*. Quid audio? An igitur *ex professo* Paulus juris naturalis principia enumerat; & ex doctore gentium jam repente factus est doctor juris gentium? O hebetes tot eruditos viros, qui principia ejus disciplinæ tam clare ibidem exposita perspicere nondum potuerunt! Sed nimirum reservabatur inventi hujus gloria Asinio Tenebrioni, abs cujus illustri ingenio eruditi propediem expectant novum juris naturalis Systema, ex solo *capite 1. ad Romanos* deductum; quod sine dubio reliquorum omnium, qui hactenus circa eam disciplinam aliquid elaborarunt, luminibus obstruet. Equidem dicto loco Apostolus ostendit, gentiles invisibilem Dei majestatem ex contemplatione creaturarum ita clare potuisse colligere, ut facile iisdem fuerit animadvertere, indignum esse, Deum sub imagine hominis, aut brutorum animantium coli, aut hæc in Dei velut locum substitui. Inde Deum quoque ex justo judicio eos tradidisse cupidinibus suis, ut infandis se flagitiis macularent.

larent. Hoc tu igitur principium solum assume, & ex eo omnia officia hominum inter se perspicue deduc, & ita quidem, ut non solum ipsa præcepta, sed & præceptorum rationes liquido adpareant, & pro Tenebrione deinceps Lucifer mihi eris.

§. XXIV. Articulus XIX. est: *Legem naturæ insitum quendam vel connatum habitum esse negat*. Uti adparet, magnopere nobis sudandum erit, ut ostendamus, infantes non nasci Jureconsultos. Videamus primum verba nostra: *Quam ad rem* (ut nempe ex lumine rationis leges naturales investigentur,) *vix necessarium arbitramur præfracte contendere, animis hominum ab ipsa nativitate congenita & velut impressa esse juris naturalis saltem generalia præcepta, ad modum distinctarum & actualium propositionum, quæ statim atque usus sermonis accessit, citra ulteriorem informationem aut meditationem abs homine possint exprimi*. Heic adparet, thesin meam esse hanc: posse ex lumine rationis demonstrari legem naturalem, etsi actuales & distinctæ propositiones circa illam animis infantum ab ipsa nativitate non inhæreant. Sic ut per me nemini sit interdictum, quantum velit habituum connatorum credere. Quia tamen Asinius Tenebrio pro imperio jubet me statuere, quod ipsi aliquam calumniandi ansam præbere queat, age ostendamus pecori isti, non ita facile esse in infantibus aliquos habitus intellectuales asserere. Per habitum igitur legis naturæ nihil aliud intelligi potest, quam systema aliquod propositionum, officia hominis exprimentium, animo infantis actu inhærens. Illum quippe habitu verbi gratia Theologiæ præditum dicimus, in cujus animo hærent propositiones dogmata theologiæ exprimentes. Ast quomodo quis demonstraverit, in animo infantis hærere propositiones actuales? Omnis enim propositio constat nomine & verbo, affirmando vel negando inter se combinatis. Atqui infantes nascentes neque nomina neque verba sciunt, multo minus hæc per affirmationem aut negationem conjungere norunt. Quod si autem quis peculiare genus imaginum in animis infantum fingere velit, quæ agenda aut fugienda repræsentent, non tamen ad modum propositionum nomine & verbo constantium; is optime sese captui lectorum accommodabit, si id genus imaginum schemate aliquo repræ-

repræſentaverit. Et ſane manifeſtum eſt, quibus incrementis ſcientia infantum procedat. Primo enim omnium ex frequenti auditione addiſcunt nomina rerum, quæ quotidie in oculos ipſorum incurrunt. Inde progreſſus fit ad verba, communiſſimas actiones exprimentia, ſed quæ primo in infinitivo modo, tanquam ſimpliciſſimo, efferuntur. Dein paulatim nomina, & verba infinitivi modi combinantur. Inflexiones verbi & nominis, aliæque particulæ pedetentim addiſcuntur. Ac talibus incrementis etiam imagines rerum, quæ per propoſitiones exprimuntur, procedere videntur. Cum porro præcepta legis naturalis ſint, verbi gratia homicidium non eſt patrandum, non mœchandum, non furandum, non mentiendum; ſcire velim, quomodo in animo infantis exiſtere poſſint imagines homicidii, furti, falſi teſtimonii: quæ etiam a majuſculis demum pueris intelliguntur. Neque vero ſatis hiſce difficultatibus ſeſe extricare videntur, qui habitus iſtos connatos *imperfectos* jactant. Arbitror enim tanta eosdem imperfectione laborare, qua laborant propoſitiones, in quibus neque nomen, neque verbum, neque copula adparet. Quin ergo ſatius fuerit, minus monſtroſe philoſophari, & juxta receptam plurimorum veterum & recentiorum ſententiam ſtatuere: intellectum hominis naſcentis eſſe tabulæ nudæ ſimilem, cui quidvis poſſit inſcribi; ſeu habere nativam facultatem recipiendi & retinendi imagines, quæ per ſenſus ſeſe inſinuant; ex quarum tamen collatione inter ſe idem aptus ſit novas quaſdam imagines formare, & quam ope ſenſuum recepit cognitionem in ſe ipſo multiplicare. Ceterum habituum connatorum aſſertores patet velut arcem cauſæ ſuæ collocaſſe in phraſi illa *Roman.* II. 15. *inſcriptum eſſe cordibus*. Sed cum illa phraſis ſine dubio ſit metaphorica, ex aliis S. Scripturæ locis ceterarumque linguarum uſu videndum, quid eadem ſignificet. Vid. 2. *Corinth.* III. 3. *Proverb.* III. 3. VII. 3. *Jerem.* XXXI. 33. conf. XXIV. 7. Hebr. VIII. 10. X. 16. *Jerem.* XVII. 1. *Æſchylus Prometheo vincto:* *Σοὶ πολύδακρυν πλάνην φράσω, ἣν ἐγγράφου σὺ μνήμοσι δέλτοις φρενῶν. Tibi ediſſeram multiplicem errorem, tu inſcribas tabulis firmis mentis*. Quibus omnibus probe perpenſis hic demum dicti loci ad Rom. II. ſenſus emergit: Legis naturalis cognitionem ex dictamine rationis hau-

haustam ita firmiter animis gentilium impressam, eosdemque tam evidenter de ejus certitudine fuisse convictos, ut nunquam eandem excutere potuerint, si vel maxime ad sopiendas conscientiæ vellicationes illas plane animo ejicere conati essent. Igitur a me quidem dictum illud nequaquam *in falsam sententiam detorquetur*, uti Asinius Tenebrio mentitur; sed genuino suo sensui vindicatur. Neque obstat, quod fortasse Sociniani istis habitibus connatis parum detulerint. Nam & hoc ipsum faciunt multi ex Theologis & Philosophis orthodoxæ religioni addictis. Et quid aliud insinuat Scriptura sacra, quando infantes negat discernere posse inter bonum & malum, *Esaiæ* VII. 15. *16.* inter dextrum & sinistrum *Jonæ* V. 4. *ult.*

§. XXV. Etsi articulo XX. in superioribus satisfactum fuit; tamen, quia ita vult Asinius Tenebrio propter eandem crambem bis adpositam, bis quoque vapulabit. *Essentialem Dei justitiam prototypum juris naturalis esse negat*, p. 163. & 164. Si aures paulisper vis immobiles tenere, experimentum capiam, an forte aliquid humani sensus sub ista pelle delitescat. Quod alicujus prototypi ἐκτύπωμα vocari potest, non solum omnes ejus partes, & veram similitudinem repræsentare ;. sed & revera ad eundem expressum esse debet, non autem per accidens tantum cum eo convenire; utut de cetero prototypus nobilior aut amplior sit, quam ἐκτύπωμα. Hoc posito, dico, *difficile probatu* fore, legem naturalem esse ἐκτύπωμα justitiæ Dei essentialis, id est, præcepta legis naturalis, queis officia hominum inter se præscribuntur, expressa esse ex justitia Dei essentiali, omnesque ejus partes accurate repræsentare. Justitiam vocamus illud Dei attributum, juxta quod promissa sua firmiter servat, ac munere supremi judicis, legumque suarum velut assertoris incorrupte fungitur. Ea justitia essentialis dicitur, quia ut ita agat, non lege aliqua a superiore injuncta compellitur, neque disciplina ad id assuefactus est; sed quia perfectio essentiæ divinæ non alium heic agendi modum fert; quippe cum diverso modo velle & posse agere cum imperfectione sit conjunctum. Atqui præterquam homini officium suum a superiore sit injunctum, sane justitia humana longe pluribus partibus absolvitur, quam sola promissorum expletione, & incorrupta juris-di-

dictione. Accedit, quod justitia divina exerceatur a supremo domino in creaturas; justitia autem humana ab iis, qui natura inter se sunt æquales. Unde patet, quanta absurditate se se involuant, qui nostram sententiam oppugnatum eunt; quippe quibus hoc asserendum est: Justitiam Dei, & justitiam hominibus inter se exercendam sibi quoad omnes partes invicem respondere, Deoque eadem, quæ hominibus officia incumbere. Addidi præterea dicto loco, non videri mihi firmam hanc consequentiam: homo est creatus ad imaginem Dei; ergo justitia hominibus invicem exercenda est expressa ad justitiam Dei essentialem tanquam ad prototypum. Rationem subnecto; quia imago Dei per lapsum amissa est, lex autem naturalis & ejus sensus atque cognitio in hominibus adhuc superest. Hisce argumentis, an ego *justitiam Dei cum ejus imagine, vel eo, quod ei conforme est, confuderim*, uti Asinius Tenebrio nugatur, eruditi judicent. Gannit insuper, *hunc errorem etiam legi in Elementis juris universi, esseque gravissimum, quippe quo fides Christiana de imagine Dei ex ipso fundamento evertitur*. Id priusquam Asinius ex doctrina mea exsculpserit, probandum ipsi est, ad hoc, ut homo ad imaginem Dei conditus dici queat, requiri, ut homini Deus per omnia sit similis, ut omnia attributa Dei in homine sint expressa, ut denique Deus iisdem quibus homo officiis obstrictus teneatur. Carpit porro, quod scripseram; *imaginem Dei amissam, cum tamen sensus legis naturalis remanserit*. Gratis a me hoc addi dicit: *Quandoquidem ita simpliciter amissam esse imaginem Dei non credimus, ut nullæ ejus supersint reliquiæ, quæ nunc lex naturæ sunt. Neque præterea valet consequentia hæc, Imago essentialis Dei justitiæ est amissa. Ergo lex naturæ non potest esse ἐκτύπωμα Dei justitia. Nam simpliciter illam quoad spiritualia amissam esse credimus, nihilominus tamen spiritualia illa, quibus ad imaginem Dei renovamur, ἐκτυπώματα essentialis Dei sapientiæ, justitiæ & sanctitatis sunt*. Heic non pauca sunt, quæ fustem merentur. Inepte dicitur; lex naturæ est pars imaginis divinæ. Si enim utique imago Dei ad legem etiam naturæ pertinet, ita dicendum fuerat, liquida & perfecta cognitio legis naturalis erat pars imaginis Dei. Sicuti corpus Juris non est pars Juris consulti, sed Doctore ad

ca-

cathedram ambulante famulus illud pone ſequens ſub brachio geſtat. Deinde liquido probandum eſt, imagine Dei amiſſa revera aliquas ejus particulas remanſiſſe, & quænam ſint illæ particulæ, & quod inter illas particulas fuerit ſenſus & cognitio legis naturalis. Denique demonſtret Aſinius Tenebrio, quod quævis imago, quævis ſimilitudo, etiam inadæquata & imperfecta, ſit ἐκτύπωμα, quale ſupra deſcripſimus, ex amuſſim prototypo reſpondens; ſeu quod homines per regenerationem & renovationem fiant ἐκτυπώματα ſeu imagines adæquatæ & expreſſæ ex ſapientia, juſtitia & ſanctitate Dei, id eſt, homines fide Chriſti imputata juſtificatos, & paululum quid in divinis vel ut per ſpeculum in ænigmate cernentes, & mores ſuos utcunque emendare conantes, eſſe ἐκτυπώματα ſeu imagines ſapientiam, juſtitiam & ſanctitatem Dei undiquaque repræſentantes. Quæ dogmata an Eccleſiæ orthodoxæ probentur, mihi nondum conſtat.

§. XXVI. Articulus XXI. eſt: *Negat legem naturæ eſſe æternam*, p. 25. §. 6. *Et ſane*, p. 28. *Ex quibus apparet*. Circa æternitatem legis naturalis res paucis expediri poteſt. Qui primi legem naturæ æternam dixere, eidem oppoſuerunt legum civilium recentem originem ac mutabilitatem, quaſi diceres, lex naturalis non a Solone, aut Minoe cœpit, ſed ipſis civitatibus antiquior & generi humano coæva eſt. Nec ea mutationibus eſt obnoxia, ſicut leges civiles, quæ ob mutatam reipublicæ utilitatem, aut ex libidine imperantium rogantur, aut abrogantur: ſed una & eadem perpetuo durat, quouſque genus humanum ſupererit. Hanc æternitatem & nos legi naturali tribuimus, p. 28. Ut autem lex naturæ Deo coæterna ſtatuatur, id mihi neceſſarium non videtur. Cum enim illa Deum non ſpectet, uti ſupra oſtendimus, ſed humano generi divinitus data ſit: quid opus eſt, fingere iſtam legem actu extitiſſe, antequam homines, quibus ferretur, exiſterent. Quod ſi autem quis cavillari velit, ejus legis ideam ab æterno in præſcientia Dei fuiſſe, ille hoc modo legi naturæ nihil peculiare præ ceteris rebus tribuit.

§. XVII. Articulus XXII. verbo poteſt expediri. *Entia moralia*, (*adeoque etiam leges naturæ*) *mutabilia eſſe docet*, p. 19. §. 23. Nuſpiam enim leges a me inter entia

entia moralia referri supra dictum est. Et immutabilitas legis naturalis a me satis adstructa est p. 163. §. 5. Sed huic articulo additum epiphonema miram quandam affectuum præ se fert mixturam, dum primo quidem turgidum livore pectus pro more in calumniam despumat; mox sublimiori & velut prophetico spiritu inflatur, & incipit loqui ore non suo. *Hæc nova*, inquit, *plus veneni, quam commodi juvenibus afferunt*. Atqui in meo libro venenum non invenit Asinius, sed pestilentissimo suo pectore depromtum intulit, dum circa res, quas stupor ipsius non capiebat, stolida sibi somnia finxit. Miror quoque, cur tantam ubique ostentet juventutis solicitudinem. Mitte quæso hanc de pectore curam. Nam pro speciminibus, quæ tu edidisti, ne bubulcus quidem filium suum tuæ disciplinæ est commissurus. Ceterum repente in aliam se formam mutat turgida mens, & os sacrum in oracula solvere incipit. Ubi tamen illud minus ex decoro, quod lectorem citra præparationem, & ita incompositum ad ista mysteria admisisti. Exclamandum prius fuerat: procul o procul este profani; aut quod magis pietatem tuam decebat, sursum corda! aut Dominus vobiscum. *Beati*, inquit sanctissimus vir, *qui simplici via jus naturæ & decalogum tractant, & entia moralia, eorumque mutabilitatem Pufendorfio soli volvenda ac revolvenda relinquunt!* Eat nunc aliquis & hisce temporibus vates, somnia atque miracula deesse queratur. Heic enim, ni fallor, oraculum adparet Davidico compar, aut sublimius. Beatus qui non ambulavit in consilio impiorum, obsoletum prope jam est. Heic novus sese pandit μακαρισμὸς, & angustior quædam via ad perfectionem Evangelicam emergendi. Et quia protrita jamdudum sunt illa consilia Evangelica, ex quibus veterum ambitiosi pietas nova sibi vitæ genera comminiscebatur; igitur jam ut adparet, auspice Asinio Tenebrione (quod felix faustumque sit,) super isthoc oraculo fundandus erit novus ordo Equitum sanctæ simplicitatis, qui præter tria usitata vota Ruditatis, Stultitiæ & Invidiæ, hoc quarto loco velut summam perfectionem daturum emittant, inexpiabili bello entia moralia, (sicuti equites Melitenses infideles) persequi, & non nisi simplici via jus naturæ & decalogum tractare. Et sane videtur hic ordo brevi

tem-

tempore futurus numerosissimus, quo minus laboris est, non in naturæ solum jure, sed in omni scientiarum genere rudem, & plus quam simplicem deprehendi. Quia tamen hocce tempore plerorumque Principum & privatorum liberalitas in pias causas refrixit, valde metuendum, ne novus iste ordo patrimonio fruatur satis tenui, sic ut plerique sine stipendio & tanquam honorarii militare cogantur. Saltem plerique donationes suas videntur suspensuri, quousque constiterit, quem eventum prima Asinii Tenebrionis in entia moralia expeditio sortita fuerit, in qua nisi aliquot millia eorundem trucidaverit, aut ad remum dederit, parum gloriæ novo suo ordini erit circumpositurus. Interea dum Equitum S. simplicitatis insignia, (& quæ alia, quam crux nigra in campo griseô, quam notam asinis natura impressit) habitus & leges publicantur, & quoad de successu novæ hujus militiæ liquidius constiterit, licebit mihi in Asinium Tenebrionem μακαρισμὸν illum retorquere, haud paulo verius: *Beati qui non scribunt Indices Novitatum, quia non confundetur facies eorum in conspectu omnis populi*.

§. XXVIII. In articulo XXIII. singulari studio eruditionem suam ostentare conatur Asinius Tenebrio. *Principium essendi*, inquit, *vel fundamentum legis naturæ non naturam hominis ponit, quatenus integra & incorrupta ad imaginem justitiæ & sanctitatis Dei essentialis velut prototypi creata erat*, (*quod recte qui sentiunt cum Mævii Prodromo secundum Scripturas & Formulam Concordiæ de tertio usu legis, thesi* 1. *Etenim ne primi &c. faciunt*) *sed legis naturæ fundamentum, quatenus a Creatore socialis facta est, adeoque ipsam socialitatem cum duce suo* HOBBESIO *Hæretico ponit esse, idque statim in præfat. fol. ult. Ceterum id quoque monere visum, ibidem: quid porro planius est, quam hoc &c. Adde p.* 167. *Sic quod &c.* Heic moneo, me nuspiam in ista materia terminum illum, *principium essendi* adhibuisse, & cum non nisi ineptissime idem heic adplicari queat, me nolle quid cum ipso habere negotii. Deinde ego nuspiam socialitatem opposui naturæ humanæ, prout a Deo integra fuit creata. Quis enim dubitaverit, quin homines in statu quoque integritatis persistentes futuri fuerint sociabiles. Ergo opponit

Asi-

Asinius, quæ non erant opponenda, seu ut magis ad captum tanti Philosophi loquar, committit elenchum oppositorum. Quare autem a statu integritatis abstraxerim, & consideraverim hominem prout nunc est, non attendendo an primitus aliter se habuerit; rationem attuli satis gravem, quia propositum mihi fuit hanc disciplinam ita generaliter tractare, ut & eadem ad captum ethnicorum foret. Qui utique statum integritatis ignorant, quem ex solis divinis scripturis licet addiscere. Socialitatem autem omnes agnoscunt, aut ad eandem agnoscendam evidentibus argumentis adigi possunt. Displicet hæc ratio Asinio Tenebrioni, ut tantopere sibi adamatam *quasi vero* eructandi iterum habeat occasionem. *Ratio ipsius est*, inquit, *quod nostrum Orthodoxorum illud fundamentum illi tantum ex Christianis admittunt, qui peccatum Originis agnoscunt, non autem universum mortalium genus. Quasi vero ab ignorantia illius fundamenti ad negationem ejus descendendum sit; præsertim cum ista sit ignorantia non facti, sed juris universalissimi, quod scire omnes & debent, & possunt, secundum illud Apostoli Roman.* X. v. 16. 18. *Multi qui Evangelio inobedientes sunt. Ego vero dico annon audiverunt, &c.* Heic primo quærere lubet, quo in concilio, aut quo Symbolo definitum sit, quod omnes orthodoxi circa deducendam disciplinam juris naturalis, etiam ethnicis accommodatam, debeant fundamenti loco substernere; hominis naturam ab initio integram fuisse creatam? Sed nec video, quare HOBBESIUS, si nullo alio errore tenetur, hoc tantum nomine Hæreticus audiri debeat, quod fundamentum legis naturalis socialitatem constituit. Nisi si ea Asinio Tenebrioni in socialitatem odiorum causa est, quod ipse revera animal insociabile videatur, omnibus vitiis scatens, quæ societatem perturbare apta sunt, vera Alectus soboles, paci infesta, turbis movendis unice occupata. Deinde non impugno ego illud Asinio dictum *nostrum orthodoxorum fundamentum;* sed tantum dico illud non idoneum esse attemperaturo se enim ethnicis; quia nisi principia utrinque confessa constituantur, frustra omnis disceptatio sumitur. *Atqui ethnici debebant scire hoc Principium & poterant; adeoque versantur in ignorantia non facti, sed juris universalissimi.* Quid audio? Hactenus credideram

Asinium Tenebrionem nil nisi Theologastrum esse, & quidem uti isthoc specimine ostendit, ab ortu in istius ordinis opprobrium & dedecus elisum. Nunc etiam video eum in titulo de ignorantia juris & facti non mediocriter versatum; nisi forte cum aliquo JCto societatem coiverit, quo suggerente hæc mysteria hausit. Enimvero mi Asini, sit ignorantia juris, sit facti, quod ethnici statum primævæ integritatis ignorant; non eo minus tamen nihil aget, qui antequam ipsi divinas literas agnoverint, ex hoc fundamento officia hominis apud eosdem deducere aggrediatur. Addit denique: *Quanquam fundamentum illud nostrum materialiter etiam gentes ex parte admittunt, quando principia connata, quæ nihil aliud sunt, quam reliquiæ imaginis divinæ, nobiscum agnoscunt.* Ast ego te cum materiali & partiali tua admissione in malam rem abire jubeo; ita non materialiter & ex parte, sed formaliter & in totum rudissimum juxta & ad vitiligandum projectissimum monstrum es.

§. XXIX. In articulo XXIV. solicitus esse videtur Asinius Tenebrio, ne forte aliquando præ meritis suis pœnæ loco duas domum ducere simul uxores cogatur. *Plures uxores quam unam*, inquit, *domum duxisse contra jus naturæ (vel decalogum) non esse implicite docet p.* 776. §. 16. *ubi dicit* 2. *Sam.* XII. *v.* 8. *Deum Davidi tanquam insigne beneficium imputasse, quod ei complures uxores dederit. Nam singulare Dei beneficium si fuit aliquando polygamia, nunquam contra jus naturæ, quod æternum & immutabile est, esse poterit, add. pag*, 778. §. 17. *p.* 782. §. 19. Heic repono, me a pag. 776. ad 782. §. 16. 17. 18. tantum referre, quæ ab aliis in utramque partem disceptantur. Sed p. 782. §. 19. quid mihi super polygamia videatur, explicare. Quod eo redit, etsi ex adductis contra polygamiam argumentis liquido & citra omne dubium colligi nondum a me potuerit, eandem directe legi naturali repugnare; sicuti cædes, adulterium, furtum, calumnia, confectio Indicis novitatum, & alia eidem repugnant: id tamen etiam ex sola ratione perspici, *optimum & maxime decorum, simulque ad quietem domesticam accommodatissimum esse, unum una vivere contentum; adeoque hoc matrimonii genus sine dubio perfectissimum habendum.* Quid am-

amplius postulas ab eo, qui disciplinam juris naturæ non aliter tractat, quam quatenus ratio sola jam pertingere potest? Intende ergo tu nervos tui ingenii, quod sentio, quam sit exiguum, agita aures tuas, & tenta, num tua ratione ulterius possis progredi. Attingo præterea sub finem dicti loci rationes politicas contra polygamiam tam pravas, ut licet illa omnibus divinis legibus absolute & semper fuisset permissa; tamen legibus civilibus tanquam plerisque civitatibus exitiosa proscribi debeat. Ceterum illud circa hanc quæstionem de polygamia cordati facile vident, postquam animadversum est, multos ex sacerdotibus ad eandem tantopere commoveri, non paucos in privatis sermonibus paulo liberius heic philosophari cœpisse, ut istis hominibus ægre faciant. Nam quod fœminæ ad hanc quæstionem statim incalescant, id inde est, quod nunquam dirigere queant illud Hesiodeum: Dimidium plus toto. Ast profecto uti aliquos nonnullam divortiorum licentiam serio optare non abnuerim; ita paucissimos ex Christianis dari crediderim, qui duas pluresve justas habere simul uxores cupiant. Et valde simplex est, cui persuaderi potest, ullum esse principem Christianum, qui polygamiam in rempublicam introducere velit, aut serio velle possit. Sicuti nec capio, quod per licentiam potissimum polygamiæ, uti aliqui arbitrantur, atheismus aditum sibi sternere moliatur. Nam ad mendicitatem ea quidem certissima via est; & si ad excitandam pietatem aliquid calamitates domesticæ faciunt, longe maximum videtur pietas incrementa sumtura per introductam polygamiam, dum miseri mariti in remedium tantorum malorum beatam analysin ardentissimis precibus indesinenter sunt optaturi. Quod autem attinet Elementa Jurisprudentiæ universalis circa hanc quæstionem, eorum patrocinium commendabo celeberrimo Theologo *D. Johan. Adamo Osiandro*, qui in *Observat. ad Grot.* p. 748. eandem propugnat sententiam. In quem itidem Indicem Novitatum adornare licebit Asinio Tenebrioni, si nondum heic satis vapulat.

§. XXX. Sequuntur jam *errores circa Decalogum*, ex quibus miror quare peculiarem voluerit locum formare Asinius Tenebrio, cum tamen ipsi jus naturæ cum decalogo idem videatur. Sub isto loco articulus XXV.

Judicis est. *Deum præcepta, prout duabus tabulis insculpta, & per Mosen populo Israëlitico promulgata fuerunt, civiles (vel forenses) leges ejusdem populi fuisse*, p. 1015. §. 4. Heic satis adparet, Asininm Tenebrionem non legisse, aut percepisse ejus capitis §. 1. p. 1018. ubi *lex civilis dici* traditur duplici modo, *vel respectu auctoritatis, vel respectu originis. Priori sensu civiles leges vocari possunt omnes leges, juxta quas in foro civili jus dicitur, ex quacunque demum origine promanent*. In §. 4. antem dicti capitis proponitur & rejicitur sententia HOBBESII, qui ideo præcepta decalogi civilia, non natnralia vocat, quod ante civitates nihil proprium, nihil alienum, nullum matrimonium, & quidlibet in quemlibet fuerit licitum. Hæc inquam HOBBESII sententia a me refellitur. Addo autem alio sensu præcepta decalogi leges civiles posse vocari; nempe *respectu auctoritatis*, quam in Republica Israëlitica obtinuerunt, dum juxta istas in foro ejus populi dictum fuit, eædemque sanctionibus pœnalibus, in foro ejus populi valituris, fuerunt munitæ. Quod nemo ignorat, qui pentateuchum inspexit. Poterat autem facile animadvertere Asinius Tenebrio, leges *civiles* & *forenses* mihi non esse unum & idem: adeoque me non attendere heic divisionem legis, Theologis usitatam, qua illam intuitu materiæ dividunt in moralem, ceremonialem & forensem. Debuisset igitur prius discere Asinius quid a me lex civilis vocaretur, antequam rudere inciperet. Nam quantam calumniandi rabiem hoc arguit, quod in eo ipso loco *in tantum sequi me* Hobbesium addit, *a quo tamen perraro discedere soleo*. Quid ais carnificis victima? Ego perraro ab Hobbesio discedo? Ostende ergo aliquem, qui errores Hobbesii in politicis, (nam Theologiam, quam iste sibi finxit, aliorum est destruere) magis ex fundamento everterit, quam ego in libro meo feci. Nam ex illis qui ita in universum eundem damnaverunt, plerique ejus mentem non sunt assecuti; aliqui eum, quem damnant, ne quidem legerunt. Sicuti constat, unum ex illis non imi subsellii, qui negotium mihi heic facessiverunt, cum primum de Hobbesianismo mihi impingendo inter socios agitaretur, tunc prima vice Hobbesii nomen audivisse, & ejus librum de Cive velut novum in Africa monstrum adspexisse.

§. XXXI.

§. XXXI. Articulus XXVI. est: *Nudam illam & universalem cognationem, quae ex similitudine naturae resultat, causam & fundamentum esse propter quam homo hominem diligit*, p. 6. §. 7. *In ordine autem*, p. 187. §. 18. *Nam revera*. Quod attinet priorem locum, p. 6. §. 7. ubi verba nostra haec sunt. *In ordine ad alios homines consideratus naturalis status ille dicitur, prout intelliguntur homines sese invicem habere ex nuda illa & universali cognatione, quae ex similitudine naturae resultat, ante factum aliquod aut pactum humanum, quo peculiariter unus alteri redditus fuerit obnoxius*, id est, Illi homines in statu naturali invicem vivere dicuntur, qui nullo alio vinculo praeter communem illam cognationem juncti sunt. Quid hoc ad fundamentum dilectionis, Asini Tenebrio? In altero autem loco p. 187. haec verba extant: *Nam revera ad communem istum amorem nulla alia requiritur ratio, quam quod quis homo sit. Natura quippe ob causas supra dictas* (p. 183. §. 15.) *revera generalem aliquam amicitiam inter omnes homines constituit*. Ubi sane patet, rationem illam communis dilectionis, *quod quis homo sit*, plura complecti, praeter nudam illam naturae similitudinem. Et si vel maxime solam naturae similitudinem causam communis dilectionis statueremus, quid absurdi inde sequeretur? Annon Adamus causam dilectionis erga Evam allegabat, quod esset caro de carne, & os de ossibus ipsius? Nam quod additur, (*ita vero sentit contra illud Genes. IX. 6. ubi imago Dei fundamentum mutuae charitatis esse ponitur*) ad hoc regero; soli rationi, ex qua ego hanc disciplinam deduco, ignotam esse doctrinam de imagine Dei, quae articulum Theologiae Christianae constituit. Deinde dicto loco, *Genes.* 9. non dicitur, caussam dilectionis esse, quod homo sit conditus ad imaginem Dei; sed hoc esse causam abstinentiae a caede humana. Quae duo non sunt idem, nec ex se necessario consequuntur. Non, inquam, necessario sequitur: quae causa est, quare ego hominem non debeam occidere, eadem etiam causa est, quare ego hominem debeam diligere.

§. XXXII. Articulus XXVII. est: *Dictum Salvatoris, quo jubemur proximum nostrum diligere sicut nos ipsos, explicandum esse non tam de gradu dilectionis,*

quam ejusdem sinceritate, p. 226. Ad hoc respondeo; disputari a me dicto loco, defensionis licentiæ non posse opponi notissimam sententiam Salvatoris. Nam certe, si illa eousque valeret, ut in pari casu periculi ego potius, quam alter perire debeat, utique juberemur proximum magis diligere, quam nosmetipsos. Ac generale est illud Salvatoris effatum, ex quo peti non potest decisio casus alicujus particularis, singularibus circumstantiis vestiti; quid nempe faciendum, si ego meipsum & alterum simul diligere nequeam. Nam ceteris paribus proximum cedere nobis ipsis expresse traditur 2. *Corinth.* VIII. 13. Quid ergo aliud inde sequitur, quam quod in illis casibus, ubi meipsum recte præferre aliis possum, *τὸ sicut meipsum* de gradu dilectionis intelligi nequeat; adeoque illud *sicut* in genere de dilectionis sinceritate interpretandum; sed quid in collisione salutis nostræ cum aliis sit faciendum, ex aliis fundamentis deducendum. Nam uti casus dantur, ubi ego meipsum recte præfero aliis; ita vice versa casus dantur, ubi mea incolumitas aliis postponi debeat. Hos casus tam diversos quomodo quis ex solo illo dicto deduxerit; diliges proximum tuum sicut teipsum? Add. OSIANDER ad Grotium, p. 615.

§.XXXIII. ARTICULUS XXVIII. est: *Neminem sibi ipsi obligatum esse, nisi respectu socialitatis, quo respectu etiam homo Dei servus est*, p. 86. & *Præfat. fol. ult. fac. 1. dantur sane*. Heic patet Asinium Tenebrionem pro more suo affingere mihi thesin, quæ mea non est. Hæc enim sunt verba mea, dicta p. 86. *Hactenus homo seipsum conservare tenetur quatenus Dei servus, & societatis humanæ pars est, cui sese utilem jussu Dei præstare debet*. Quæ verba ab Indice multum discrepant. Neque *in præfatione* hæc thesis extat; homo respectu socialitatis servus Dei est. Sed hoc tantum dicitur: *Cum religio, quatenus ad disciplinam juris naturalis pertinet, intra sphæram hujus vitæ terminetur; eo quoque intuitu ad socialitatem referri potest, quatenus illa societatibus hominum efficacissimum vinculum præbet.* Quæ assertio nequaquam repugnat illi thesi, quod causa obsequii, Deo ab homine debiti, sit creatio, & alia beneficia, quæ a Deo in hominem conferuntur. Ceterum illud obiter observandum, dum in hoc & quibusdam

dam aliis articulis Afinius Tenebrio nihil caufæ allegat, quare affertionem meam rejiciat; non obfcure ipfum hoc fibi auctoritatis arrogare, quafi quod ipfe non capit, aut quod etiam abfque ratione ei difplicet, aut quod in obfoletis fuis compendiis non reperit, citra ulteriorem inquifitionem damnari debeat. An tanta auctoritas Afinio Tenebrioni fit tribuenda, fi nullum aliud præter hunc Indicem Novitatum fpecimen ediderit, vehementer dubito.

§. XXXIV. Articulus XXIX. eft: *Nullam effe morum honeftatem & innocentiam ubique & extra focietatem fervandam, feu citra reflexionem ad alios homines in præfat. fol. ult. fac.* 1. Eft vir conftans Afinius Tenebrio; ad finem ufque Indicis retinet morem meas thefes detorquendi. Nam nufpiam a me dicitur: nullam morum honeftatem ubique & extra focietatem effe fervandam. Sed ita dico: *Quænam fit illa morum honeftas & innocentia, ubique & extra focietatem fervanda, feu citra reflexionem ad alios homines, nondum difpicere potui.* Si ergo quid voluiffet agere, debebat exemplum ejufmodi morum honeftatis afferre. Et tunc meum fuiffet, ultro tam ingeniofo viro pro communicata fua fapientia gratias agere.

§. XXXV. Postquam Afinius Tenebrio dudum omnem pudorem confumferat, circa finem nihil intereffe putavit, quid infelicibus chartis illineret. *In naturali ftatu*, eft articulus XXX. *neminem altero fuperiorem effe, cujus arbitrio voluntatem fuam, fuumque judicium fubmittit, p.* 143. & 763. *Sic pater filium, & maritus uxorem non regerent, nec iis dignitate, judicio, robore corporis, animo, & ætate prævalerent.* Quis liquido jurare poteft, ifta ab homine pronunciata effe? An oblitus es, ftipes, te paulo ante allegaffe paginam 6. ubi ftatus naturalis in ordine ad alios defcribitur, prout homines fefe invicem habere intelliguntur ex nuda illa & univerfali cognatione; quæ ex fimilitudine naturæ refultat, *aut factum aliquod aut pactum humanum, quo peculiariter unus alteri redditus fuerit obnoxius.* Aut fi hæc obfcura tibi videbantur, an non legifti p. 146. §.5. illos a me dici in naturali ftatu vivere, *qui neque communem dominum habent, neque unus alteri paret, aut imperat.* An nondum adhuc capis, inter maritum &

uxorem, inter patrem & liberos pactum & factum humanum intercedere, ob quod unus alteri peculiariter redditus fuit obnoxius, & arctiore vinculo conjunctus, quam communis illa cognatio, ex similitudine naturæ resultans, ferebat? An nondum inquam intelligis, maritum cum uxore, patrem cum liberis non vivere invicem in statu naturali; quia maritus uxori, & pater liberis imperat. An forte hæc ideo nova tibi videntur, quia quid sit uxori suæ imperare ignoras?

§. XXXVI. Opinione citius destituit nos Asinius Tenebrio. Expectabamus integrum systema Theologiæ novæ, per omnes locos deductum. Nunc repente finem mimo imponit, promulgato tamen prius *ingenti errore circa magistratum politicum*. *Principi* (*absoluto puta*) *injuriam subditis inferenti*, *si evitandi locus non sit*, *vi occurri posse*, p. 1004. 1006. & 1007. *contra illud* 1. *Petri* II. 18. Ubi primo notandum, in hac quidem quæstione a me Principes absolutos & limitatos, seu qui in certas leges fundamentales & pacta cum populo suo convenerunt, non distingui, modo revera habeant summum imperium. Ergo ex Asinii Tenebrionis doctrina nihil obstat, quo minus principibus limitatis a subditis resistatur. Deinde falsum est, quod ego definitive aut positive asseram, Principibus injuriam inferentibus vi occurri posse. Verba mea hæc sunt, p. 1004. *Dum hostem pro Principe induit, civi quoque obligationem, qua is ei devinctus tenebatur, remisisse intelligitur. Etsi fuga heic, quantum potest, sit arripienda, ac tertii alicujus patrocinium quærendum, cui nulla adversus Principem istum obligatio. Quin & si fugæ via non datur, moriendum potius, quam occidendum est, non tam propter ipsius Principis personam, quam propter totam rempublicam, quæ tali occasione gravibus fere turbis solet involvi*. Sic & verba paulo post sequentia satis ostendunt, me nihil heic positive definire. *Est insuper & illud observandum, si vel maxime concedatur, interdum alicui civi nefas non esse, salutem suam vi contra atrocissimas injurias superioris defendere*, &c. Pagina 1006. rejicio perniciosum illud dogma politicæ Græcanicæ de tyrannorum cæde licita: *Illi sane ferendi non sunt, qui ita crude jactant, regem, ubi in tyrannum degeneraverit, posse a populo exui imperio & puniri*. Pagina 1007. §. 7. re-

cen-

censetur a me GROTII mens super hac quæstione, ubi isthæc potissimum sententia a me probatur; *nulli Principi competere potestatem ex mera libidine innocentem occidendi, ut huic nullo modo resistere* liceat; seu, quod eodem redit; *nullus Princeps, quando innocenti civi ultimum exitium intentat, suo jure postulare potest, ut innocens ille sibi non resistat*. Ex qua assertione tamen non arbitramur sequi hanc, aut eidem æquipollere: subditus principi extremam injuriam intentanti recte potest vi resistere. Non inquam sequitur; ille suo jure postulare nequit, ut ipsi non resistam: ergo ego eidem recte possum resistere. Nam ex alia ratione, præterquam ex jure injuriam inferentis, illa resistentia fieri potest illicita. Probatur autem ista assertio duplici argumento; tum quia ejusmodi potestas ad salutem civitatis nihil facit, ex qua sane amplitudo imperii civilis est metienda; tum quia illa a civibus imperanti collata intelligi nequit. An autem sacræ literæ in hac quæstione peculiare quid disponant, aliorum est inquirere. De cetero ea mihi doctrina civitatibus utilissima videtur, ut civibus quidem inculcetur, personam Principum esse sacrosanctam, eorumque ingenia ferenda; Principibus contra diligentissime imprimatur, non solum homines se esse, sed & hominibus imperare, quorum ea indoles, ut atroces & continuatæ injuriæ eos demum ad desperationem adigere queant. Sed & valde dubito, an in hac quæstione recte allegetur dictum 1. *Petri* II. 18. Sane enim Apostolus in genere ibi docet, etiam σκολιοῖς, asperis dominis parendum esse, qui colaphis & flagellis per morositatem plus quam par est in servos sæviant: nequaquam autem eam quæstionem definit, an servus jugulum quoque præbere immotum debeat domino, trucidare innocentem volenti. Et nescio quam indignum videtur, conditionem liberi alicujus populi mancipiorum conditioni æquare; parique modulo metiri servum exiguo aere emtum, quem pro lubitu Dominus vendere iterum possit, cum populo aliquo ex multis myriadibus virorum fortissimorum constante; qui ex singulari affectu, aut ob merita majorum, propriæque opinionem & spem virtutis summum imperium in aliquem ultro contulit. Denique qui citatur ab Asinio GE-

RHAR-

RHARDUS plane mecum facit, *Articulo de Magistratu politico*, inprimis §. 488. circa finem.

§. XXXVII. DESTRUCTO Indice superest, ut etiam conclusionem tanto opere dignam consideremus. Ex qua sole meridiano clarius patebit, quem scopum sibi perditissimus furcifer propositum habuerit. Quanquam enim fortasse alius articulorum istorum sit auctor, alius autem appendices maledicentissimas addiderit, opusque tam nobile in lucem protraxerit: tamen ista jam ita curiosé mihi discernere non vacat, & tantisper Asinius Tenebrio universi libelli famosi auctor habebitur. Ille calido mihi sanguine, aut pulverulento potius tergo pœnas dabit. Ille erudito orbi prostituetur tanquam monstrum ex ignorantia & malitia conflatum, quod ex invidia furore mixta tam nefario modo, probisque omnibus detestando famam meam maculare, & ad fortunas meas subruendas viam sibi aperire voluit. *Quem*, inquit bellua, *corruptarum novitatum pruritus præpostere instigat contra juris naturæ & divini solida fundamenta, is unicum omnium instar sibi commendatum habeat Pufendorfium, a quo unius anni spatio tam immensum novarum opinionum cumulum sibi comparabit, quos omnes orthodoxi Theologi per omnem vitam ei adimere non valebunt*. Quin desinis latrare novitates nebulo? quo ipso aut ruditatem tuam debuccinas, aut meum ingenium aut industriam commendas. Quid enim non in omnibus artibus & disciplinis aliquando novum fuit? Quod si eo solo nomine fuisset proscribendum, universo generi humano intra barbariem erat hærendum. Cum porro hoc seculo tanta bonorum juxta ac malorum sit librorum copia, nil nisi ludibrium eruditis debet, qui libros edere vult, in quibus nihil plane novi occurrat, aut saltem ubi quæ ab aliis minus exacte traduntur, curiosius non discutiuntur & expoliuntur. An credis, si quis ex quatuor aut quinque libris sextum compilaverit, aut ex quadraginta codicibus in machinam versatilem dispositis, quam ipse in sella versatili sedens in vertiginem det, ad eum fere modum, quo Peripateticorum Intelligentiæ orbes cœlestes rotant, farraginem aliquam sine judicio congesserit: illum aliud agere, quam ut tabernas aromatariorum cucullis instruat? Ceterum quod istæ, quæ a me tradi arguuntur novitates aut corruptæ sint, aut solidis juris naturæ

turæ & divini fundamentis repugnent, ex Indice isto expurgatorio hactenus nondum adparuit. Et si quis alius sit eruditus, qui honesto modo quædam a me tradita in disquisitionem vocare velit, sentiet non defutura mihi, quibus mea defendam. Ejusmodi enim stolidorum Indicum confectores, ac famosorum libellorum architectos non magis inter eruditos numero, quam asinos inter citharœdos: quibus displicere bonis & cordatis placere est. Abite sues, nihil vobis oleo. Illa vero furiosi plane & mente mori vox est, intra unius anni spatium tam immensum novarum opinionum cumulum a me posse addisci, quas omnes orthodoxi Teologi per omnem vitam alicui adimere non valebunt. Quæro enim ex te, totius Arcadiæ auritissima bestia, illæ novitates, quæ ex me intra spatium hauriuntur, suntne vere, an falsæ? Si veræ sunt, quid circa illas orthodoxis Theologis negotii est? Aut cur illi circa eas convellendas aliquid operæ sumant? Nisi forte Theologorum esse credis, barbariæ sese defensores præbere, obsoletis næniis scholas occupatas tenere, bona ingenia opprimere, importunissimam dictaturam in omnes eruditos exercere. Sin autem falsæ sunt meæ novitates, tunc tu vero nescio quam miseros & stupidos homines mihi narras, qui universi per tantum temporis spatium non possint subvertere falsa dogmata viri neque proceritate corporis eminentis, neque prolixo barbitio venerabilis, neque vim miracula faciendi aut diabolos expellendi sibi vindicantis, neque somniorum suorum præsagia, neque doctrinæ suæ papalem infallibilitatem jactantis, & quod maximum est, qui nunquam per somnum carmina fecerit. Post tam stolidam sententiam Asinius Tenebrio jam demum intima pectoris sui recludit, & quid ad famam meam infestandam ipsum compulerit, non obscure fatetur. Nimirum illi Magnatum & Nobilium filii, qui informatione mea usi sunt, & adhuc utuntur, Asinium ejusque complices tanta invidia adversus me impleverunt, ut crepandum ipsis fuisset, nisi hac via virus suum ex parte evomere licuisset. Hos ut abs me averterent, non alia potior aut magis compendiosa via fuit visa, quam de novis dogmatibus religionem tangentibus rumorem spargere. Quo audito quis amplius suos filios mihi commendaret: Præsertim cum matres eo vocabulo audito mi-

mirum in modum soleant exhorrescere; & trepidæ pressere ad pectora natos. Et spes erat, plerosque concionatores aulicos, qui fere circa dirigendam puerilem informationem Palinuri vice funguntur, in patres descensuros. Vis tu filios tuos commendare Pufendorfio? Per omnes Deos Deasque ne feceris, si ipsorum salutem amas. Ille Heidelbergæ vixit, ubi Lutherani æque ac Calviniani vinum libentius quam cerevisiam bibunt. Ille habet mira principia; non credit amplius in quatuor elementa, nec in sanctissima decem prædicamenta. Ab isthoc viro liberi tui ita corrumpentur, ut compendium logices & rhetorices, quo recitari audito tanto solebas gaudio perfundi, deinceps nauci sint facturi. Et habet entia moralia, quibus conspectis asini in rabiem aguntur. An non audisti, quod Monzambanum legit, qui tamen Jesuitis tantopere est invisus, & Hobbesium, qui librum de diabolo scripsit. Imo credit ille, horresco referens! multos asinos binis pedibus incedere. Quin tu ergo potius commendas eos alicui viro pio & simplici, qui ab antiqua pedanteria ne latum unguem discedit, qui juxta suam in re literaria simplicitatem nulla entia moralia intelligit. Qui meris medullis discipulos suos pascit, sicut quondam Chiron Achillem, ex quo cibi genere magni heroës proveniunt, qui Trojam vel biduò expugnare queant. Ac qui insuper recreationis causa cum filiis tuis lectiones saltatorias repetere poterit, circa quas ipsi subtilissimum judicium, non minus quam circa generosissimas species aquæ vitæ. Quis jam dubitaverit, quin confestim quicquid est nobilis juventutis Pufendorfio vale sit dicturum, & ingenti agmine pium illum doctorem. Equitum S. simplicitatis Commendatorem magnum, stipaturum, ejusque crumenam inanis turgentem auro oppleturum? Ast mi nimium odiose obtrectator, credas hoc mihi velim ex animo loquenti. Si vel maxime ego in Moscovia, uti tu auguraris, Knesius factus fuero, tu tamen profecto Asinius Tenebrio manebis. Ergo brutalibus tandem tuis affectibus frænum impone, & si quid in caduca hac mortalitate curas, id unum cura, ut ne deinceps unquam Indices Novitatum edas. Et ut videas, me calumnias tuas nauci facere, en verba tua bona fide repræsento. *Multos quidem*, (non obstantibus istis novitatibus) *Magnatum*, *&* *Nobilium filios*

lios Heidelbergæ olim habuit discipulos, quo nomine etiam nemo, qui arces suas extra lunam possidebat, ibi me oderat,) *& jam Londini in Suecorum Universitate habet*, (*ut fama fertur*) *Attamen eorum neminem ex abortu suo Monzambano & damnato Hobbesio, quos ipsis continuo inculcare studet, quidquam præclari docuit. Hos accepta eorum pecunia, splendide inanes domum remittit, sic suæ crumenæ, & non ingenio eorum consulit. O tempora o mores!* Ubi miror impuri nebulonis belluinam incogitantiam, quod cum nuper tantam doctrinæ meæ efficaciam tribuisset, ut ab omnibus Theologis per totam vitam extirpari nequeant, quæ a me uno anno hauriuntur; jam omnes a me discipulos splendide inanes dimitti ganniat. Sed talis est Asinius, ut sua mendacia ipse destruat. Discipulos meos quod attinet, eorum duas possum facere classes; alii publicas tantum & privatas meas frequentarunt lectiones; alii insuper peculiari meæ commendati fuerunt curæ. Circa priores nos, qui publice in Academiis docemus, pari cum concionatoribus jure fruimur, ut si quod nostri est officii fecimus, de profectibus auditorum rationem non reddamus. Qui capere vult, capiat. Et tamen multos eorum nominare possum, qui honorificam adhuc mei memoriam retinent. Ex iis qui privata mea disciplina usi sunt, quidam ad insignem eruditionis gradum pervenerunt, amplisque muneribus & in hoc regno, & in Germania admoti sunt; qui summum in me amorem quavis occasione testari non intermittunt. Qualem si Asinius Tenebrio unum haberet, dudum ejus effigiem in domus suæ insigne publice suspendisset. Fuit unus & alter, qui minores profectus fecit. Et quis unquam fuit doctor, qui omnes suos discipulos quantum cuperet eruditos præstare potuit? Certum tamen mihi est, neminem eorum unquam culpam in me collaturum. Imo ut videas, Asini Tenebrio, quam parum tuis mendaciis movear, jam publice denuncio, si quis tales meæ informationi commendare velit adolescentes, qui vel stupidissimo sunt ingenio, vel animum a literis plane aversum gerunt, nil nisi arma & venationem spirantes, aut qui sub prioribus præceptoribus nulla fundamenta posuerunt, & intra annum abs me universam eruditionem deglutire habent, aut qui dimidiam partem temporis domi apud parentes, reliquam heic

heic in Academia consumere volunt, aut qui formosarum amore puellarum flagrantes maximam diei partem dulcissimis confabulationibus absumunt, per reliquum tempus domi mellitorum labiorum & selibrium mammarum memoriam ruminantur; hos omnes denuncio apud me parum aut nihil profecturos; quin me susque deque habere, an tales mihi commendentur vel non, præsertim ubi culpam deinde in me conferre velint. Quin & hoc insuper addo, si quis semicruda adhuc studia abruperit, & præmaturis sese peregrinationibus vel discursationibus potius dederit, apud eundem paucissima literarum vestigia, ubi domum reversus fuerit, adparitura. Inprimis autem arguit Asinius, quod ex Monzambano & Hobbesio discipulos meos nihil præclari doceam. Ergo sufficit, quod ex ceteris libris, quos ipsis præterea inculco, aliquid præclari doceam. Priorem autem ne deinceps quoque discipulis meis commendem, Asinius quidem Tenebrio me nunquam prohibebit. Hobbesium autem & Grotium, qui tam multa a religione nostra abeuntia suis operibus immiscuerunt, ne amplius juventuti prælegere cogerer, librum meum præcipue edidisse me professus sum; in quibus non omnia a me probata fuisse, ille ipse meus liber satis testari potest. Quod autem furcifer Monzambanum abortum meum vocat, ad id repono, me nunquam id scriptum pro meo agnovisse, utut nolentem publica me fama ejus auctorem ferat. Inde mea nihil refert, an ab Asinio iste liber abortus vocetur. Id tamen dicere non verear, non erubescere auctorem, quisquis is est, eo fœtu debere, qui tanto cum applausu per cultissimam Europæ partem a cordatissimis quibusque sit receptus; & cujus impugnatores non multo ampliorem gloriam reportarint; quam confectorem Indicis Novitatum manet. Illud tamen nescio, an quis mihi sit suasurus, ut, ne Asinio Tenebrioni præ invidia ilia rumpantur, repudiare debeam liberalitatem quorundam Magnatum, & aliorum, qua operam meam, si non semper eventu, tamen fide æstimandam prosecuti sunt; præsertim cum tam raro nostri ordinis homines aureus imber inundare soleat. Neque tamen erat, quare Asinium tantopere mea crumena angeret; quippe cum hanc præcipuam mearum divitiarum partem ducam, quod nemini debeam. Cui rei tamen non parum

rum contulisse judico, tum quod uxor mihi contigit parum sontuosa, tum quod nullos libros propriis sumtibus edidi. Ceterum illud optime in rebus humanis comparatum est, quod invidia sibi ipsa supplicium est; quæ tunc demum asperrima tormenta admovere est censenda, quando ad confessionem doloris sui invidos cogit. Et quantopere istum nebulonem excruciari arbitramur, qui continere sese amplius nequit, quin exclamet; *o tempora! o mores!* Quid enim heic clamor aliud arguit, quam dirissimos morsus, quibus iste proprium sibi pectus lacerat, dum me aliquo inter eruditos numero, se non nisi Asinium Tenebrionem videt. Perge igitur invidia æstuare, furcifer, angere dies noctesque, excoque infidum istud pectus, pallesce, exaresce, a laqueo demum vesaniæ tuæ remedium pete, ut ista impura anima per dignam se portam triumphalem exitum inveniat.

§. XXXVIII. Restat ut etiam excutiamus auctoritatem magnorum virorum, quos Asinius Tenebrio adversus me testes excitat, quibus & ego & liber meus vehementer displicuit; ne forte solus Asinius ex invidia aut ruditate nos allatrare videatur. Gravissimum sane præjudicium, vel doctrinæ valde irregularis, vel morum plane difficilium, cetera dissentientes in me improbando conspirare. Eo curatius horum testimonia discutienda mihi erunt, ut quatenus Asinii causa per ista sublevetur adpareat. Primo igitur loco prodeant Professores Londinenses. *Nobis insuper a fide dignis nuperrime relatum est, ipsos Professores Londinenses præsertim Theologos Lutheri animositate Pufendorfium jamdudum multorum errorum accusasse, quem tamen Procerum gratia penes Regem contra omnium insultus adhuc conservavit, &c. Relatum est*, inquit, *nobis nuperrime*. Ubi credamus Asinium Tenebrionem aulam suam habere? Nam illam longe abhinc sitam esse arguit, quod *nuperrime* demum audivit rem, quæ jam ante annum non sine strepitu gesta est; cum tamen istum nebulonem plus satis curiosum circa rumusculos de me captandos fuisse adpareat. Et tamen dum dicit, illos *jamdudum* me errorum accusasse, cum mihi demum paulo ante editum superiore anno librum meum innotuerit, illos nescio quid in me machinari; suspicionem excitat Asinius, quasi dudum arcana quædam commercia ei cum istis intercesserint

ut,

ut quid iidem adversus me parturirent, longe ante ipsi innotuerit. *Relatum est nobis*, inquit. Quo argumento probabis, *Asini Tenebrio*, tibi non potius hæc fuisse verba adhibenda; quæque ipse miserrima vidi, & quorum pars magna fui? Num etiam ex te scire possumus, quinam sint ibi *viri fide digni*; num fortasse mendacia tibi illuserint? Nam si neminem habent præter te; abs quo commendentur, non erit, qui magnam istorum verbis fidem est adhibiturus. Cur etiam aut tu fuisti tam incuriosus; ut quinam forent isti errores non inquireres? aut si de istis intellexisti, quare erudito orbi tantorum virorum observationes invideres, quæ magnum lumen Indici tuo potuissent afferre? Sed quid multis ambagibus utor? Mi Asini Tenebrio, affatim quidem est tibi improbitatis, ut sis nebulo; sed ad id parum tibi esse astutiæ patet, ut scelera tua paulo tectius possis expromere. Nam hic ipse Index a Theologo quopiam Londinensi confectus est, qui jam dirissimis sese exsecrationibus devovet: illum sibi ab Asinio Tenebrione furto subductum, ac quibusdam in locis interpolatum, seque inscio typis exscriptum. Sic ut iste quidem satis tenuem tibi referat gratiam pro tuo elogio, quo Lutheri animositatem ei tribuis; cum ipse vice versa palam jactet, te ut furem & nebulonem egisse. Verum super hac re in judicio videbimus. Ceterum postquam ad hunc locum provectus sum, solemniter prius protestandum est, me, quæ mox narraturus sum, non referre animo injuriandi; sed ex inevitabili necessitate famam meam ab omni sinistra suspicione purgandi apud omnes, in quorum manus Index iste sacerrimus pervenit; ad quod plurimum facit, si ipsi intelligant, quodnam heic loci Indicis fuerit fatum. Neque vero crediderim illum fore cordatum, qui vitio mihi vertat, quod nihil eorum dissimulem, quæ ad tuendam meam existimationem faciunt. Concessit mihi Deus, ut quantulumcunque nomen inter eruditos nactus sum, ac largitus est stationem, ultra quam ambitionem meam non profero. Sed cum tam illud, quam hæc diu stare nequeat, si talis sum, qualem Asinius Tenebrio mentitur, indignus sane & divina illa gratia forem, & tanto summorum juxta ac mediocrium hominum favore, si unius vel alterius invidi calumniis opprimi me per silentium paterer. Sed & co-

& cognatis atque amicis, quin universis meis popularibus merito erubescendus haberer, ni tantum mihi inesset facultatis, ut rudissimi hominis deliria dissipare possem. Seponatur ergo paulisper respectus aliorum, quoad meæ famæ & quæ inde dependet fortunæ consultum sit. Jacturam alii faciant existimationis suæ merito suo, qui immerentem fœdissima labe adspergere non erubuerunt. Frustra quis dignitatem suam mihi occinit, quando ipse ferrum jugulo meo intentat. Id tamen mihi gratulor, quod nullus Professorum ex natione Svecica huic sese negotio immiscuerit, ut ne mihi necessum foret, quædam parum honorifica memorare de ullo ex ea natione, cujus favorem in me meosque semper sum expertus pronissimum. Quod si illis, qui me tam atroci modo impugnarunt, acerbum videatur, sua facta propalari; habent quod Asinio Tenebrioni indignentur, qui scrinia ipsorum expilavit, & jam obelo confossum Indicem in lucem protraxit. Istum nebulonem, istum plagiarium, istum calumniatorem, istum famosorum libellorum architectum mecum exsecrentur. Duas tamen vias videre videor, qua excusari possint ea, quæ in me isti egerunt, sane a communi jure, & modo inter honestos viros agendi non parum abeuntia. Una est, si heroico sese spiritu actos dicant, quem ad vulgares agendi regulas non alligatum, creditur, cuique adeo jura nata non sint. Atque hoc ipsum non obscure insinuat Asinius Tenebrio, dum *animositatem Lutheri* illis tribuit; quem sane virum animos supra communem sortem gessisse nemo est ex nostratibus, quin agnoscat. Dicant ergo, se habuisse heroicum Lutheri spiritum, sed qui per diurnitatem temporis vehementer degeneraverit, aut qui in impura vasa infusus ex generosissimo velut vino in mordacissimum acetum abierit. Ni malint uti dicto Poetæ: ætas Parentum pejor avis tulit nos nequiores, mox daturos progeniem vitiosiorem. Accedit & hoc, quod unus ex illorum numero quondam de altero, qui non parum ad conflandum hocce negotium contulit, pronunciaverit istud dictum; Deum, si insigne opus efficere velit, excitare ingenia heroica; (ita *Winstrupius de Nicol. Beckmanno*.) Id quod in vulgus heic notum est. Imo & unus eorum (*Josua Schwartzius*) cum proximo anno ipsi mitra doctoralis inter tubarum clangores imponere-

tur, a quopiam ſtudioſo, qui in ejus culina diu oſſa arroſerat, inter enormia alia elogia *pretioſus Dei filius* (*Gottes werther Sohn*) nuncupatus fuit; quod nomen ſoli Servatori noſtro in lingua Teutonica tribui omnes linguæ ejus periti norunt. Et ſane, quicquid eſt Judæorum per orbem terrarum diſperſum, huc velut ad novum Meſſiam confluxiſſet, ni iſtis Seciæ regno interdictum foret. Talis tantuſque quale non heroëm ſe ferre poſſit? Altera autem via paulo ſimplicior videtur, ſi nempe pertinaciter hæreſeos arguere pergant articulum XVII. Indicis, ſupra excuſſum: ſe affectibus ſuis imperare non potuiſſe, nec debuiſſe; ſe pro orthodoxis Theologis non fuiſſe habendos, ni affectibus fræna laxarent: iis ſeſe adeo occæcatos fuiſſe, ut Pufendorfii librum damnaverint, antequam intelligerent, ut neque Chriſtiani hominis officium, neque ætas aut dignitas, gravitaſque muneris, nec reſpectus cenſuræ & adprobationis regiæ, neque amicitia mecum quondam culta, neque officia quædam illis a me exhibita, vel paululum ipſos retinere potuerint, quo minus tanquam deterrimum me hæreticum diffamarent; aut ſaltem damnationem ſuam eousque ſuſpenderent, qnoad meam mentem & explicationem ſuper iſtis articulis audiviſſent. Sed dum iſti deliberant, utra via ſeſe excuſandi ipſis magis ſit ad palatum; ego interea rem, prout eadem heic notoria eſt, fideliter referam, non eo fine quidem, ut aliquem velim infamare, ſed ut famam meam contra Aſinii Tenebrionis calumnias afferam, qui iſto velut præjudicio me premere inſtituit. Cum igitur ad finem jam properaret libri mei impreſſio, animadvertere licuit, tres potiſſimum, inter quos hactenus ſimultas, aut frigida valde amicitia fuerat, repente ſyncretiſmum velut coiviſſe; concurſare, trepidare, crebra inter ſe conventicula agitare; (*Beckmannum*, *Schwartzium* & *Chriſtianum Foſſium*.) Cui fundamento nova iſta amicitia innixa ſit, ſequentia oſtendent. Ut factioni robur & auctoritas accederet, adſciſcitnr aliquis (*Petrus Winſtrupius*) cujus canitie ceteri abuterentur, ut, velut poſt Ajacis clypeum Teucer latitans, ſagittas ſuas eo tutius in me emittere poſſent. Plures ſolicitantur, ſed qui tamen parum glorioſum hujus rei finem augurantes, ſacramento jungi recuſarunt. His ergo velut quadrigis Bellona in librum

librum meum irruitura invehebatur. Stimulabantur illi contra me pari fere odio, caussis diversis. Ardebat unus & alter pædagogicam quandam dictaturam in nos sibi struere; cujus quietam possessionem sibi me heic salvo desperabant, utpote apud quem ejusmodi vana arrogantia risum potius, quam venerationem excitare solet; & qui ideo a legibus cuique muneri suos limites præscriptos arbitratur, ne quis pro sua libidine aliis insultare præsumat. Alius hancce compendiosissimam judicabat viam inclarescendi, si me subvertisset; qui perfectissimæ cujusdam, & ad quintam usque essentiam sublimatæ Theologiæ specimen credebat, Indicem Novitatum in Pufendorfii librum congessisse. Alius denique me sepulto & summam eruditionis famam, & lautissimam fortunam sibi sperabat accessuram; qui me vivum suis luminibus, utut toto vertice supra sit, officere putabat. Et commendatione digna est unius (*Schwartzii*) ex isto numero ingenuitas; qui apud amicos non amplius negat, hanc sibi intentionem fuisse, ut ego ab hac Academia dimoverer. Id tamen se nunquam quæsivisse, ut fortunæ meæ ruinam procuraret. Esse enim S. Regiæ Majestati longe plurimas stationes, in quibus opera mea uti possit; quibus non obstet, si vel maxime ego quasdam erroneas opiniones foveam. Cui ego quidem pro singulari sua benevolentia, ex qua pro mea promotione tam solicitum sese exhibuit, dignas gratias ago; vicissimque opto, ut ille aliquando Martyrum corona potiatur, quæ jam jam capiti ejus quondam imminebat, ni fuga sibi consuluisset, quo ipsius nomen deinceps pro nigro rubrum in Calendario stet. Simulque rogo, velit ejusmodi commendatione mei ad splendidius officium deinceps supersedere. Cum ergo & ceteris sociis mea promotio tantopere cordi esset, ut finem suum obtinerent, nullam faciliorem viam sibi relictam judicant, quam ut calumniam mihi intentarent, cui semper apud semidoctorum fecem eruditissimus quisque patuit, me nova habere principia, me juventutem ita corrupturum, ut non amplius antiquum Donatum sit veneratura. Accendebat ista unus ex sociis, qui subinde in typographiam currebat, & cum pleraque pro sua simplicitate, quam ille tantopere in jure naturali commendare solet, non caperet, mire eadem traducebat. Augebat suspicionem, quod ego prohibuissem, ne an-

antequam opus perfectum foret, singulæ paginæ hinc inde raptarentur. Hinc certa fides monstrosum esse, quod tam solicite a me occultaretur. Quid multis? Indicitur concilium solemne Cerviæ, Pontificiæ ditionis oppido, missa Spiritus Sancti cantatur, & post aliquot sessiones unanimi Patrum consensu statuitur, Pufendorfium hæreticum esse faciendum. Offertur decretum Concilii Pontifici ratificandum, (nam ut ipse Conciliis intersit, recentiores doctores ejus majestate indignum ducunt.) Ille laudata patrum pietate decretum approbat, & annulo piscatoris obsignat. Hoc facto duo quidem ex sociis in latibula sua se recipiunt, nec apertius deinceps negotio immiscentur, ex eventu animos sumturi, aut si secus res cadat, extra periculum subducti. Reliqui duo negotii executionem in se recipiunt; somniaturi hæreses, si non invenirent. Nova tamen spes oritur, fore, ut si diligenter inquirerent, magnam vim novitatum sint deprehensuri, quod certus homo duo folia de præfatione, digitis forte fortuna adhærentia, e typographejo attulisset; in quibus occurrebant ea verba, quæ concilio isti expresse opposueram; quibus tritum illud, ne sutor ultra crepidam, occinebam iis, quos ad sumendam in ejusmodi scripta censuram fastus, ignorantia, aut petulans πολυπραγμοσύνη impellit. Interea liber absolvitur, ego Holmiam proficiscor. Et jam in publicum emergere incipiunt, quæ hactenus in me cusa fuerant consilia. Primo in prologi vicem epistola Holmiam scribitur, hoc fere argumento, insignem gravitatem præferente: Prodire jam in publicum Pufendorfii librum, quem ipsi tamen nunquam viderint, quod is noluerit quenquam nasum suum in eo exercere. priusquam S. Regiæ Majestati, cui inscriptus est, offerretur. Quia tamen sibi ejus libri censura non fuisset oblata, se excusatos haberi velle, si quid iste orthodoxæ religioni, quæ ipsorum humeris, tanquam Atlante cœlum, potissimum niteretur, contrarium contineret. Petebant præterea, ut sibi denuo liber iste censendus committeretur; in quo negotio ipsi magna cum circumspectione essent progressuri, & nullam mihi injuriam illaturi. Nam illos Illustrissimos Regni Senatores, qui jussu S. Regiæ Majestatis librum meum adprobassent, tam profunda non instructos fuisse sapientia, ut de jure gentium judicium

sicium ferre potuerint; cum politicorum nemo tam demens unquam fuerit, ut privilegium infallibilitatis sibi arrogaret. Adduntur & quædam de Monzambano, quem ego auderem privatim heic legere. Eum in Germania publico Cæsaris edicto proscriptum, (quod sibi solis sit conspectum). Cum autem hoc regnum provincias possideat in Germania, metuendum esse, ne hæc belli causa arripiatur, & Croatis, milite ferocissimo, Septentrio inundetur. Respondebatur ad has literas a superioribus leniter & humaniter: quiescerent, & rerum suarum satagerent. Librum meum esse politicum, nec ad Theologos quidquam spectare. Jam S. Regiæ Majestatis censuram & adprobationem accessisse. Neminem in ipsos ob eum librum culpæ quid collaturum; nec rationem ejus rei ab illis reddendam, quæ nunquam ipsis foret commissa. Tanta lenitas illorum hominum pertinaciam magis accendit; nec ita facile concilii sui decreta eludi debere arbitrantur; præsertim cum jam dirissima quæque de libro meo in vulgus spargere cœpissent, quæ ita repente vana deprehendi auctoritati suæ parum conducere censebant. Interea ne ipsi in me ex invidia rapi aut consueto vitilitigandi morbo agitari viderentur, aliæ literæ scribuntur ad certum Theologum, tunc Holmiæ agentem, in quibus aliqua loca libri mei quasi errorem foventia annotantur, ac iste rogatur, ut pro eo fervore, quo circa religionem flagret, hanc rem apud Illustrissimos Regni Proceres diligenter insinuet, & quantum ex meo libro veræ religioni periculum immineat, solicite demonstret. Easque literas iste uni & alteri ex præcipuis regni officialibus recitavit; qui facile infami fraude animadversa, auctorem earundem, & fœdas calumniandi artes graviter sunt detestati. Nullam enim aliam subscriptionem illæ literæ præferebant quam hanc: *Hafniæ, Tuus quem ex fama nosti*. Qua epistola etiam Theologis Hafniensibus, viris sane cordatissimis, non levis injuria fuit illata, quasi ipsi, ubi quid in libro meo desiderarent, non ingenue & aperte, prout viros bonos & doctos decet, fuissent órnonituri, sed per tramites non nisi nebulonibus usurpatos forent grassaturi. Enim vero ne quis aliquem Hafniensem in suspicionem vocet, istæ literæ Londinum habent patriam; ac retulerunt mihi aliquot viri, qui

F 3 earum

earum literarum autographum apud dictum Theologum huc reversum viderunt, sese manum probe agnovisse. Nec difficile erit; eum scriptorem obscurarum epistolarum in lucem protrahere, si quidem in eam rem serio inquiratur. Ubi miror inficetam plane astutiam illius scriptoris, quod speraret, sese tam prudentibus viris ita facile illudere posse; cum potius vel sola hæc fraus istos conatus plane redderet suspectos. Jam tertius a publicatione mei libri mensis labebatur, & Index in formam embryonis coalescere videbatur, ac non obscura vitæ signa dabat; cum alius ab istis insultus (ut Asinii Tenebrionis vocabulo utar,) tentatur. Obstabat quippe adhuc censura & adprobatio regia, quæ non sine specioso aliquo obtentu proculcanda erat. Qui facile inveniri poterat ab hominibus, queis conscientia qualitercunque informata regum jussis longe potior est. Neque enim ignotum est, maxima scelera sub larva conscientiæ, & inter allegata passim seu profane potius detorta dicta sacra exprimi. Scribit ergo epistolam senior ad professores Theologos hujus Academiæ; adjungit elenchum errorum, qui in libro meo deprehendantur; adjurat ipsos per omnia sacra, per tremendum ultimi judicii diem, velint super istis articulis ingenue & libere suam confessionem edere; prout id ipsorum munus, & communis Christianorum obligatio requirit, qua ab Apostolo parati esse jubentur ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei, quæ ipsis est. Isthoc tam horribile carmen duo priores ex Theologis surdis auribus accipiebant, certi alieno sese furori socios non addere. Tertius autem, in cujus utero Index ille conceptus erat, magna cum pietatis & conscientiæ contestatione profitetur; se utique illis articulis gravissime offendi, seque adeo posse, & debere, & velle confessionem suam edere, prout pium virum & Theologum decet, quantacunque mala ipsum eo nomine sint mansura. O inauditam animositatem! O genuinam Lutheri sobolem, Asinio Tenebrione encomiasta dignam! Ubi nescio an magis miranda sit subtilitas commenti, per quod obtinuisse sese arbitrabantur, ut in eodem negotio ipsi actorum, judicum, ac testium loco esse possent; an vero argutissima ratio per compendium de errore aliquem convincendi, dum *offendi* aliqua se doctrina jactant. Lubet tamen quæ-

quærere, cum fieri possit, ut quis ejusmodi offensam mentiatur, quo indicio liquido deprehendatur, teneram ejus conscientiam revera lædi? Nam barbitium, & togam, & faciem ac verba in gravitatem composita, & dejerationes multis velandæ nequitiæ inservire, etiam in vulgus notum est. Deinde non dispicio, an satis dignum sit viro, per quem Servatori nostro titulum suum non amplius retinere licet, profiteri, doctrina se aliqua *offendi*. Vulgarium hoc animarum, & humi repentium videtur, & qui nullam aliam rationem, quare sibi quid displiceat, allegare queunt, quam inscitiam & stuporem suum. Magni isti & animosi Lutheri, qui clavem scientiæ possident, quosvis errores solis ronchis dissipare debeant. Infirmi in fide, & qui lacte adhuc indigent, super offensione queri solent. Denique nescio an ad rei literariæ incrementa multum faciat, si bonis & alacribus ingeniis hanc velimus legem dicere, ut ne quid in disciplinis rationi subjectis eruere, aut olim tradita limæ subjicere laborent, ne fortasse aliqui ista novitate offendantur, aut potius, ne in pudorem dentur antiquæ pedanteriæ consulti, dum vident sua compendia, ex quibus ipsi aliquot regulas & definitiones memoriæ mandarunt, inter quisquilias deinceps habenda. Si tamen hæc ratio superioribus placet, age & nos mentum mentemque sylvescere patiamur, proscribamus bonos libros, insipidas nænias per totam vitam cantillemus, denique ordini equitum S. simplicitatis nomina demus; & sub auspiciis Asinii Tenebrionis internecinum bellum in entia moralia geramus. Ceterum cum confessio unius, (*Jos. Schwartzii*,) qui & antea turbulenti ac vani ingenii non pauca specimina ediderat, parum ponderis habitura videretur, a seniore conventus Theologorum indicitur, an tunc fortasse ceteri, ut offendi se quoque faterentur, permoveri possent. Tunc enim conclamatus plane erat meus liber, si abs tota Facultate, (quæ cur non pari jure atque Concilium Tridentinum immunitatem ab erroribus sibi arrogare posset?) fuisset damnatus. Conveniunt; consideτur. In mensa expositus erat meus liber, & protocollum magnæ molis recens compactum, cui nihil adhuc inscriptum erat. Postquam a seniore causa conventus exposita fuit, prima erat quæstio, quis secretarii vices obire deberet; quia protocollum seipsum

conscribillare non didicerat.. A senioris dignitate id alienum erat. Duo priores Theologi nullam ejus negotii partem attingere volebant. Ultimus ob imperitiam linguæ Danicæ ei scriptioni inhabilis judicabatur. Sic protocollum tunc quidem virginitatem suam immaculatam retinuit. Quanquam autem hoc modo nulla futura erant acta Confessionis Lundensis; hortatur tamen senior, ut nihilominus annotatos in scheda articulos ordine excutiant, & ubi singuli istorum in libro meo extarent, inspiciant. Enim vero alter eorum negat, se judicium ferre posse de libro, quem nondum legisset. Alter caussabatur, sese unum vel alterum locum inspexisse, nec deprehendere potuisse, meam esse sententiam, quam ipsi mihi vellent impingere. Heic statim senior non sine ronchis fremere; tu ea non intelligis; ille tertius, qui istos articulos non sine labore enixus est, hæc optime intelligit. Ad quæ & iste incalescebat; ergo solus, inquiens, iste intelligat. Et sic irritatis animis sellæ crepant, consurgitur, & consessui finis imponitur. Interea regiæ advenerant, hoc argumento; si quis utique jus sibi competere crederet aliquid circa librum meum monendi; ut mecum privatim conferret, sententiamque & declarationem meam audiret. Si nondum adquiescere vellet, ad Consistorium Academicum referret; quod cognosceret, an digna res foret, quæ ad Illustrissimum Academiæ Cancellarium remitteretur. Omnia tamen placide & modeste peragerentur, citra turbas, & infestas concertationes. Et mox quoque adest Illustris vicinæ provinciæ Præses, ad negotium illud cominus inspiciendum. Auditque primo auctorem Indicis, huncque scripto sibi exhiberi postulat. Inde & me audit, ac ut itidem scripto responsum meum ad Indicem paucis verbis concipiam, jubet. Utrumque scriptum in aulam transmittitur. Ex quo cum facile vanitas accusationis intellecta fuisset, aliæ literæ a S. Regia Majestate huc veniunt, queis silentium adversariis meis injungitur, & ne quis super libro meo deinceps quid movere audeat, severe interdicitur, præter gravem comminationem addito & hoc; S. Regiæ Majestati alias curæ fore, ut si utique iste liber nova censura opus videatur habere, ea res committatur viris idoneis, & qui dextre eandem obire queant; nec unquam id censendi munus illis deferen-

ferendum, qui tam præpostere hactenus circa id heic versati essent. Cum ne istæ quidem literæ ferociam Indicificis compescere valuissent, tertiæ demum literæ Regiæ mense Januario hujus anni huc mittuntur, quibus denunciatur: meritum eum esse, ut severe in ipsum animadvertatur, hac tamen vice adhuc ipsi veniam dari; caveat deinceps clementia regia abuti. Mihi quoque ut actione adversus eundem supersedeam, injungitur. Ac sane pessimum sortita esset exitum spuria ista Lutheri animositas, ni singularis quædam S. Regiæ Majestatis clementia meritis pœnis subtraxisset virum, nescio an per mollia remedia emendandum. Sane divino jure calumniatorem manebat eadem pœna, quam proximo suo intentaverat. Igitur cum ipse fateatur sibi propositum fuisse ab Academia hac me dimovere, deprecari non poterat, quin ipse abhinc in patriam suam relegaretur. Petebantur porro per meum latus Illustrissimi Regni Senatores, quibus libri mei censura commissa fuerat, quos iste vel crassissimæ inscitiæ, vel fœdæ negligentiæ proterve accusabat; proculcabatur privilegium Regium, ac sæpius repetitæ literæ Regiæ vix tandem contumaciam hominis utcunque frangebant. Quibus omnibus quæ pœna debeatur, leges hujus regni non obscure definiunt. Adparet igitur Asinium Tenebrionem parum sublevari auctoritate Theologorum Lundensium. Nec credo magnam ab ipsis eundem inivisse gratiam, utut alias decempedalibus elogiis immane quantum videantur titillari, quod necessitatem mihi attulerit animosa eorum facta publice jam exponendi. Præsertim cum ipse Asinius Tenebrio sui oblitus stupenda mentis vertigine mox meam causam agere incipiat. *Quem tamen*, inquit, *Procerum gratia penes Regem contra omnium insultus adhuc conservavit*. Contra *insultus* dicit. Atqui solemne est Theologis diaboli in pios molimina insultuum vocabulo nuncupare. Sicuti profecto ex eo genere fuerunt insultus, quos animosi isti viri in me sunt moliti. Quos cum Proceres Illustrissimi tam gratiose depulerint, ac innocentiam meam adversus malevolorum improbas calumnias protexerint, immortales iisdem eo nomine gratias ago. Et sane cum isti viri me probent, parum puto referre, quid Asinius Tenebrio, & reliqua invidorum turba, qui famam meam allatrant, de me sentiat.

Spe

Spes quoque est insultatorum istorum importunitatem, quæ hactenus molli tantum ratione repulsa fuit, aliquando ita castigatum iri, ut mihi & probis omnibus negotium deinceps facessere sint desituri.

§. XXXIX. Ultimo loco producuntur quoque adversus me Professores Heidelbergenses. *Nec mirum*, inquit, *periculosas & inauditas Pufendorfii novitates Theologis orthodoxis vehementer esse invisas*. *Periculosas* dicit novitates, quia si quis illas eo modo attigerit, quo Asinius Tenebrio, ei maximum infamiæ periculum imminet. *Inauditas* addit. Atqui quos Indicis auctor mihi affinxit errores, obsoleti sunt, & ab Ecclesia Orthodoxa dudum proscripti, & in omnibus auditoriis Theologicis exagitati. *Theologis orthodoxis*, ait, per quos intelligit κατ' ἐξοχὴν compilatorem Lundensis Indicis, quem jam jam repræsentabimus, hominem nomine suo obscuriorem, & qui, quid probet aut improbet, nemo sanus cicum interduit; & alterum illum, cui specimen senilis puerilitatis visum, damnare, quæ non legerat aut intellexerat, ac negotio tam insulso barbitii sui auctoritatem, velut tutelare aliquod numen, accommodare. Nam quod ullus præterea Theologus periculosas in meo libro somniaverit novitates, nondum audivi; & ne ullas cuipiam deinceps somniare in mentem veniat, hoc scripto efficiam. *Cum jam ante multos annos*, pergit furcifer, *ipsis etiam Calvinianis Professoribus Heidelbergensibus, tam Theologis, quam Jureconsultis, ut & Cancellario Blumio propter novas rerum formas, fictitios terminos, monstrosa entia moralia &c. valde displicuerit, quem ut Philosophum & Philosophiæ Professorem magis in studio historico, quam in Theologico vel Juridico versatum autumarunt*. Usque adeo, bellua, omnem tibi memoriam consumsit mentiendi libido, ut propria tua commenta ipse destrueres? Supra enim Heidelbergæ me Calvinistam egisse ganniebas, id est, talem, qui Theologis istis maxime placere laboravit: nunc iisdem me valde displicuisse nugaris. Etsi revera heic lupum auribus teneam. Si enim dicam, me istis viris non displicuisse, Calvinistam oportebit me esse apud illos, qui summam hanc orthodoxiæ perfectionem arbitrantur, cœlum nolle introire, si Calvinistis quoque eodem aditus pateat. Sin autem agnoscere velim, quæ furcifer bla-

blaterat, indignum fane foret candore præstantissimorum virorum amicitiam unquam abnuere. Sed de ea re supra jam dictum. Fui ego plerisque ibi carus; fuerim uni vel alteri invisus. Quid tum? An cuiquam contigit, omnes pariter habere amicos? An non ubique unum vel alterum *piperis granulum* occurrit? Id tamen certum est, neminem toto, quo ibi fui, septennio ullum verbum super ea displicentia ad me fecisse. Nullumne mihi amicum aut inimicum ibi fuisse, qui tanto temporis spatio super tam horribilibus rebus aut me moneret, aut easdem mihi exprobraret? Nam quam atrocia sunt ista, ob quæ Heidelbergensibus displicuisse arguor? *Novæ rerum formæ*, seu irregulares rerumpublicarum formæ, ingratum valde pedanticis palatis ferculum, *fictitii termini*, quia nupero Imperii recessu prohibitum est, nullos amplius novos terminos procudere, & *monstrosa entia moralia*, Equitibus S. Simplicitatis tantam triumphorum materiam præbitura. Nec isthoc satis. *Autumarunt etiam, eum ut Philosophum*, (ut ignominiam ejus vocabuli declaret Asinius Tenebrio, sanæ rationi bellum indixit:) *& Philosophiæ Professorem*, (atqui etiam ipsi justitiæ sacerdotes Ulpiano veram, non simulatam Philosophiam affectare dicuntur: (*magis versatum in studio historico:* (quia jam magno cuipiam JCto gloriosum scripsisse ad prima juris fundamenta; *Ægyptii reges suos partim Ptolomæos, partim Pharaones, partim* ARSACIDAS *nominarunt:*) *quam in Theologico*, (ad hoc enim docendum me Heidelbergenses evocaverant;) *vel Juridico*. (Quid in hoc studio præstiterim, vel non præstiterim, scripta mea ostendunt. Id tamen non diffiteor, cum anno 1660. a Serenissimo Electore Palatino professio institutionum juris mihi clementissime oblata fuisset, me eam recusasse; quod judicarem, non adeo splendidum exserendi ingenii campum esse, si post nongentos nonaginta novem Institutionum Commentarios, ego millesimum adderem.) De *Cancellario Blumio* nil habeo, quod peculiariter addam, quem vix credo agnoscere tale suum de me judicium. Quicquid tamen ille de me judicaverit, sane uti ego cuique suam in judicando libertatem relinquere cogor; ita & mihi contra fas est, & de istis judicibus, & de eorundem judicio judicare. Neque enim heic

quæ-

quæſitor Minos urnam movet. Audiamus demum concluſionem tam lepidi ſcripti. *De hiſce novitatibus*, inquit (ſane in meo libro non natis) *quas unico obolo venales nimis care vendi emique credimus*, (ingenue agit Aſinius, qui merci ſuæ non enorme pretium ſtatuit;) *ſuo tempore prolixius agam*, (nimirum quando a carnifice tergum tibi pro navata hac opera virgis publice fuerit conſcribillatum.)

§ XL. Coronidis loco addere neceſſum judicavi illos ipſos articulos Lundenſes, de quibus ſupra mentionem feci; qui huic negotio non parum lucis afferre poſſunt; ſimulque multos, qui in Germania ob iſtum libellum famoſum immerito in ſuſpicionem vocantur, liberabunt. Eorum compilator eſt *Joſua Schwartz*, *Theologiæ Doctor & Profeſſor in hac Academia*. Qui tamen publico programmate d. 17. Kal. Jul. heic publice circa mutationem Rectoratus affixo teſtatur, illos per Aſinium Tenebrionem plagio ſibi ſubductos, & aliquot in locis interpolatos, ſeque inſcio typis exſcriptos. Verba ad iſthanc rem ex dicto programmate hæc ſunt: *Homo rudis quidam & pravus illa non ſolum, de quibus eſſe aliqua diſſenſio cœpit, per apertiſſimum plagium, tantumque non calumniandi nocendique ſtudio typis nuper divulgare, ſed ineptis etiam ſuis & improbis commentationibus adſperſis, infamare omnia ſuſtinuerit; quando ita meum, ut bonorum omnium de iſto, eſt votum illud Pauli ad Galatas*, ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς! Repræſentabo autem illos articulos de verbo ad verbum, prout illi ſuperiori æſtate Illuſtri vicinæ provinciæ Præſidi fuerunt ab Auctore exhibiti. Ex quo adparebit, quid polituræ illis articulis poſt acceſſerit, & quam improba metamorphoſi illud innoxium ante & eruditum ſcriptum in fœdiſſimum libellum famoſum abierit. Ut hoc exemplo moniti eruditi accuratius ſua ſcrinia obſerare diſcant, ne tam facile ejuſmodi Harpyiæ, quæ contactu ſuo omnia fœdant, eadem diripere queant. Quod enim antea meram ambroſiam ſpirabat ſcriptum, poſtquam in Aſinii Tenebrionis manus incidit, nil niſi oletum eſt.

Index præcipuarum Novitatum, quas Dn. Prof. Pufendorfius libro ſuo de Jure Nat. & Gentium hic apud nos edidit.

DE

DE THEOLOGIA IN GENERE.

I. Docet, quod in articulos fidei non abeant, quæ proprie ad Jus Naturæ pertinent, idque in præfatione fol. 2. fac. 2. Neque enim si qui ex illis &c. Ad hunc articulum ego in strictis extemporaneis ita reposueram: *Per articulos fidei Auctor intelligit capita religionis salvificæ, ex revelatione divina profluentia, & ad salutem æternam spectantia. Jus autem Naturæ, quod hoc libro traditur, ex lumine rationis cognoscitur, & tranquillitatem hujus vitæ pro fine habet. igitur demonstrandum Schwartzio est, articulos fidei esse, qui ex lumine naturæ demonstrari possunt, & non ad salutem æternam, sed ad tranquillitatem hujus vitæ ultimato tendunt, adeoque universam Philosophiam moralem & Jurisprudentiam esse articulos fidei. Probet quoque statim articulum fidei fieri, quicquid Theologi quidam sibi tractandum sumunt, etiam dum falcem mittunt in alienam messem.* Adparet puto ratio, quare primogenitum suum jugulaverit ipse Indicis pater. Sicuti primogenito asini, quod ove redimere dominus nolebat, cervices frangebantur, Exodi XIII. 13.

II. Statuit, Civitatem ejusmodi doctrina personare debere, quæ cum fine & usu civitatum congruat; explicatque hoc ipsum non tantum de scientia humana, sed etiam ea, quæ est circa cultum Dei. Sic enim p. 910. Inde expedit ut publice &c.

DE SCRIPTURA SACRA.

I. Quæstionem facti hoc esse docet, de quo non nisi ex divinarum literarum auctoritate constare potest: utpote doctrinam de statu integritatis & corruptionis. In præfat. fol. ult. fac. 2. Enimvero præterquam &c.

(Ego reposueram: *Heic nulla esset novitas, si Schwartzius intelligeret, quid sit quæstio facti.* Quo audito patrem sua proles parum decere visa fuit, eoque illam exposuit.)

DE DEO.

I. Negat Deum naturæ suæ legibus teneri, ut hoc vel illud agere non possit; affirmatque omnia illa, quæ

quæ non agere posse dicitur, ex placito non agere, legemque sibi ipsi non nisi ex placito esse, p. 133. §. 3. Quod autem idem quædam &c. confer p. 166. §. 6.

II. Justitiam ad Deum propter similitudinem saltem, talem nempe agendi modum, qualis est in hominibus, applicari, Deoque ἀκύρως, imo etiam minus Deo, quam hominibus competere, p. 134. Hinc & quando &c. pag. 166. §. 6. pag. 177. §. 12. istis locis argumentum a minori ad majus ductum videtur, conf. p. 164.

III. Deum non principaliter propter essentiam, sed propter potestatem, voluntatem & beneficia coli. Idque primum implicite p. 79. his verbis: Adeoque legibus obeditur, non principaliter propter rem ipsam, sed propter voluntatem præcipientis. Deinde explicite pag. 92. Inde etsi impia sit Epicureorum, &c.

DE HOMINE IN STATU INTEGRITATIS.

I. Docet, illum statum, in quo homo absque ulla cura vel ope ab alio homine accedente consideratur, longe miserrimum esse, ne illo quidem excepto, in quo homo justa statura ac robore præditus fuit, quum primum exsistere cœpisset, hoc est, statum Adami ante Evam, aliosque homines creatos exsistentis, p. 140. §. 2. Si igitur, &c. (Ad ultima verba hujus articuli ego monueram: *Obiter petit, ut Schwartzius sibi ostendat, quinam sint illi* alii homines, præter Adamum & Evam a Deo *creati*. Ne igitur Præadamitas videretur introducere velle, ea verba expunxit.)

II. Docet primum ac recentem orbis incolam, hoc est, Adamum servari non potuisse, nisi Deus ipsum necessaria vitæ media adhibere peculiariter docuisset, p. 140. §. 2. Inde licet de originibus &c.

III. Quod homo prout ex creatione physice perfectus extitit, sine ordine & decore, reluctantem habuerit voluntatem, brutisque ipsis pravior fuerit, quæ causa, quare lex illi superaddita sit, pag. 4. §. 4. Nobis illud jam &c. p. 3. §. 3. Exinde &c. p. 136. §. 5. 6.

IV. Attributa vel Entia moralia originitus homini physice perfecto superaddita saltem, non concreata esse, p. 3. §. 3. 4.

V. Pri-

V. PRIMOS homines prout in origine & statu suo primævo se habuerunt, non mortalium tantum nomine appellat, sed tantam etiam illis imbecillitatem tribuit, ut sine peculiari cura servari non potuissent. Mortalitatis etiam causa genus humanum diversitate sexus, propagandique facultate creatum esse, p. 140. §. 2. Inde *licet* &c. p. 750. §. 2. Postquam &c.

VI. RECENTEM & solitarium orbis incolam attonitum, hoc est, consternatum stetisse.

(Ad ultimum vocabulum hujus articuli reposueram: *Probet Schwartzius fundamentalem hunc articulum fidei: quod Adamus quando primum hanc mundi machinam mirabundus adspiciebat, steterit non vel jacuerit vel sederit*. Hinc illud *stetisse* mutatum in *fuisse*.)

DE PECCATO ORIGINIS.

I. ENTIA moralia, eorumque effectus originitus etiam considerata amitti vel deleri pro lubito posse, sine ulla mutatione vel corruptione ejus rei, cujus antea fuerunt, p. 4. §. 4. Ac per eadem ipsis & p. 19. §. 23.

II. NON posse nobis imputari, quæ ex causis extra directionem nostram positis proveniunt, vel vires nostras excedunt, p. 64. porro ut aliqua actio &c. p. 66. §. 8. p. 37. §. 3. nec vitio nobis verti &c.

(Quia responderam, hanc regulam tantum ad forum humanum pertinere, ergo & hic articulus in manus Asinii Tenebrionis non incidit.)

DE PECCATIS ACTUALIBUS.

I. NEGAT quædam per se citra omnem impositionem honesta vel turpia esse, omnesque actiones hominis, adeoque ipsum furtum, homicidium, & similia natura sua actiones indifferentes esse, p. 25. 26. NB. 27. Hoc enim modo &c. conf. p. 47. p. 14. p. 161. §. 4.

II. QUOD cœli solique genius, & humorum in corporibus temperatura voluntatem hominis ad peccata vergere faciat, p. 53. Inter illa igitur &c.

(Hic reposueram: *Auctor non dicit cœli solique genium disponere homines ad peccata*, *sed ad* certum genus actionis: *Hoc ipsum autem qui credere non potest*,

pa-

parum sese perigrinatum fatetur. Hæc causa fuit, cui articulus hic in cunis elideretur. Nam Schwartzius per integrum octiduum Parisiis fuit; & in Hollandia cum crumenisecis ludens viaticum amisit.)

III. Peccatum alienum exsequi peccatum non esse, p. 1028. 1029.

DE LIBERO ARBITRIO.

I. In ipsa facultate apprehensiva & judicio naturalem inesse rectitudinem, vel intellectum hominis naturaliter esse rectum p. 37. §. 3. p. 72. Nam id utique &c.

II. Omnibus suis affectibus vel passionibus imperare hominem posse, verbis Cartesii, quæ sua facit, statuit, p. 55. Illud instituto nostro &c.

DE LEGE NATURÆ.

I. Genuinum, sufficiens & adæquatum principium cognoscendi legem Naturæ esse socialitatem, p. 181. §. 14. p. 183. §. 15. NB. p. 188. §. 19.

II. Legem naturæ insitum quendam vel connatum habitum esse negat, primum quidem implicite toties, quoties entia moralia naturæ perfectæ superaddita saltem vel superimposita esse statuit, item quoties discrimen honestorum, aut turpium ex informatione, assuetudine & discursu esse docet, id quod potissimum p. 179. 180. 190. facit. Deinde explicite p. 178. §. 13. Quam ad rem &c. adde p. 19. Nunquam enim.

III. Essentialem Dei justitiam prototypum vel fundamentum Juris naturalis esse negat, p. 163. §. 5.

IV. Negat igitur Legem naturæ esse æternam, p. 25. §. 6. & sane p. 28. Ex quibus adparet.

V. Entia moralia omnia, adeoque etiam leges naturæ, mutabilia esse docet, p. 19. §. 23.

VI. Principium essendi vel fundamentum Legis Naturæ socialitatem esse docet, vel Naturam, quatenus a Creatore socialis facta est, idque statim in præfat. fol. ult. Ceterum id quoque monere visum. &c. Quid porro planius est, quam hoc.

VII. Plures uxores quam unam domum duxisse, contra jus naturæ, quod materialiter decalogus est, non esse,

esse, p. 776. §.16. Sic 2. Samuel. XII. 8. Add. p. 778. §. 17. 782. §. 19.

DE DECALOGO.

I. Decem præcepta, prout duabus tabulis inscripta, & per Mosen populo Israelitico promulgata fuerunt, civiles leges ejus populi fuisse, p. 1025. §. 4. Quando tamen.

II. Nudam illam & universalem cognationem, quæ ex similitudine naturæ resultat, causam vel fundamentum esse, propter quod homo hominem diligit, p. 6. §. 7 In ordine autem &c. p. 187. §. 18. Nam revera.

III. Dictum Salvatoris, quo jubemur proximum nostrum diligere, sicut nos ipsos, explicandum esse non tam de gradu dilectionis, quam de hujus sinceritate, p. 226.

IV. Valde dubium esse, an invasor aliquis sub proximi nomine venire possit, ibid. p. 226.

(Heic regesseram: *Si Schwartzius probaverit ex Lucæ X. 36. 37. latrones viatoris istius seminecis proximos fuisse: Auctor quoque credet, ipsum & socios bonorum virorum officio functos, dum eum tanquam hæreticum infamare instituunt.* Credo posthæc matrem suus conterruit infans.)

V. Neminem sibi ipsi obligatum esse, nisi respectu socialitatis, quo respectu etiam homo Dei servus, p. 86. & præfat. fol. ult. fac. 1. Dantur sane &c.

VI. Nullam esse morum honestatem & innocentiam ubique & extra societatem servandam, seu citra reflexionem ad alios homines in præf. fol. ult. fac. 1.

VII. In naturali statu neminem altero superiorem esse, cujus arbitrio suam voluntatem, suumque judicium submittat, p. 143. 763.

DE MATRIMONIO.

I. Quicquid juris habet mas in fœminam, ex ipsius consensu habere, p. 763.

(Ego regesseram: *Adde tanquam ex causa secunda & proxima, quæ restrictio extat, p.* 770. *lin.* 15. Et sic iste embryo vitalis esse desiit.)

DE MAGISTRATU POLITICO.

I. IMPERIUM Magiſtratus in ſubditos ex pactis, Deumque cauſam ſaltem adprobantem, hoc eſt, moralem eſſe. p. 897. 898. 899. 900. 902.

(Hic repoſueram: *Sine dubio ad finem properanti Schwartzio ſomnus obrepſit, quando iſtum articulum fidei excerpſit. Nam expreſſe Auctor pag.* 899. *ſententiam Grotii rejicit, quaſi Deus ex poſtfacto tantum civile imperium* adprobaverit: *& antecedenter Deum id introduci voluiſſe aſſerit. Præterea eo loco de cauſa proxima & ſecunda imperii civilis agit*. Inde probabile eſt, ſomno diſcuſſo a matre pro'i manus illatas; ne per Aſinium Tenebrionem pars libelli famoſi fieret.)

II. PRINCIPI injuriam inferenti, ſi evitandi locus non ſit, vi occurri poſſe, p. 1004. 1006. 1007.

DE MINISTERIO ECCLESIASTICO.

I. SI miniſter ſuo jure, ſeorſim ſibi competente, hoc eſt, ita ut hoc jus non dependeat a magiſtratu, agat, dominium mundanum contra magiſtratum ſibi ſumere, p. 913. Denique penes &c.

(Ego reponebam: *Cautius ut animum ſuum in Principes Schwartzius obtegat, ſuadet Auctor. Interim ubi Schwartzius diſtincte explicaverit, quouſque illud jus miniſtris ſeorſim competens extendat, Auctor ab illis, qui ipſius librum adprobarunt, percunctabitur, quid ad hunc articulum ſit reſpondendum*. Hoc audito Schwartzius abortum fecit. Et inde eſt, quod Index iſte, capite & cauda truncatus in nefarii plagiarii manus inciderit.)

Hactenus Lundenſis Index Novitatum.

Ut puto ita depexum dedit Aſinium Tenebrionem, ut cuivis in proclivi ſit futurum judicare, quo loco & Index Novitatum, & ejus auctor editorque ſit habendus. Sed & illud quivis cordatus agnoſcet, ex inevitabili neceſſitate ad exiſtimationis meæ defenſionem iſthæc mihi fuiſſe publicanda. De cetero quid præmii mereantur, qui tam fœdo exemplo graſſantur in famam bonorum virorum, & qui pro modulo ingenii Spartam, quam ſortiti ſunt, ornare laborant, magiſtratui curæ erit; cujus auctoritas ne a civibus ſuis ludibrio habeatur, ipſius quam maxime intereſt.

SAMUE-

SAMUELIS PUFENDORFII
EPISTOLA
AD
PLURIMUM REVERENDUM ATQUE CELEBERRIMUM VIRUM
DN. D. JOH. ADAMUM SCHERZERUM,
THEOLOGUM APUD LIPSIENSES PRIMARIUM,
SUPER CENSURA QUAPIAM IN LIBRUM SUUM INIQUE LATA.

PLURIMUM REVERENDE, ATQUE CELEBERRIME VIR.

ANTIQUA eſt iſta eruditorum ſors, qui prius inventis aliquid addere, aut polituram adhibere ſunt aggreſſi, ut primum fere hunc laboris ſui fructum percipiant, varia variorum judicia incurrere; ac ſæpe malevolorum aut ſciolorum dentem laſſare. Scholaſtica cumprimis ingenia quibus morbis agitentur, quis eſt qui ignoret? Invidere alterius famæ, arreptam ſemel opinionem mordicus defendere; carpendis aliis auctoritatem ſibi conciliatum ire, clarorum virorum inimicitiis inclareſcere velle; intemperie litigandi laborare, velut epidemica iſti ordini labes ſemper fuit. Quid ergo mirum, ſi & mea ſcripta unius vel alterius ſupercilio non omni ex parte ſe potuerunt adprobare? Et qua fronte poſtulare velim; ut omnia mea in oraculorum vicem ab aliis adorentur; cum ipſe nunquam circa res rationi ſubjectas in ullius ma-

magiſtri verba jurandum mihi duxerim ? Aut cur ægre feram ; quam ego in alios innoxiam libertatem mihi ſumſi, eandem alios in me quoque exercere? Enimvero quæ in me tentata ſunt, poſtquam illuſtrandæ diſciplinæ juris naturalis meam quoque ſymbolam conferre inſtitui, neſcio ad quam morbi ſpeciem referenda ſint. Ut enim inter officia heroicæ pietatis referre velis, ſententias non intellectas, aut maligne interpolatas diſtortasque hæreſium vocabulo diffamare; tamen libellos famoſos publice edere, in duellum provocare, de ſicariis immittendis minas jactare, ſupra ludimagiſtrorum rabiem eſt. Sic facile eſt, ut *Vigilis* alicujus vecors maledicentia contemnatur. Aſt quod abs tam gravi Collegio apud populares meos liber meus tam atroci notatus ſit cenſura, id plane præter omnem meam opinionem accidiſſe fateor; cum potius in iſtis non leve mihi præſidium poſitum adverſus aliorum iniquitatem arbitrarer. Et ſane cum viderem, tantos viros ex libello famoſo de me ſententiam tuliſſe, non poteram non graviter commoveri, non tam quod apud intelligentes ea res exiſtimationem meam læſura eſſet; quippe cum facere injuriam, non pati, turpe ſit: ſed quod neceſſitas mihi foret impoſita ſecus ſentiendi de illis, quos ſincero affectu proſequi perpetuo cupiebam. Animus tamen erat tantam injuriam tacite concoquere, eamque natali ſolo, quod me ac mea ſtudia quondam tam benigne fovit, condonare; inprimis quod ſpes eſſet, oblivione eandem paulatim ſepeliendam, diemque temere præcipitata judicia emendaturam. Aſt id non amplius integrum eſt per importunitatem *Chriſtiani Vigilis*, ſub quo vocabulo *Dn. Fridericum Geſenium Superintendentem Garlebienſem* latitare fama publica & amicorum literæ indicant; qui in impudenti ſuo ſcripto tam odioſe Saxonicæ cenſuræ mentionem injicit, ut in me, meoſque injurius ſim, ſi ejuſdem iniquitatem ulterius diſſimulem. Præſertim cum apud imperitos tam ſpecioſa nomina a malevolis magna cum ambitione jactentur, velut quibus ipſorum cauſa immane quantum ſublevetur. Quod autem iſthoc ſcriptionis ad Te potiſſimum, *Vir Celeberrime*, dirigam, ejus ratio inferius ſatis adparebit. Viſum eſt enim jam una fidelia duos parietes dealbare, & ad maledicum *Vigilis* libellum pauca quædam reponere; ut agnoſcas,

quam

quam turpe Tibi fit futurum, fi ab iftorum partibus ftare videaris, qui ruditatem & malitiam fuam tam impudenter apricantur.

Præter Sycophantias igitur & maledicta, quæ impuro fcripto paffim fpargit *Vigil*, tria fibi præcipue agenda fumit, unum eft, ut *iniquitatem in jus naturæ* me admififfe arguat, quod retorfionem ipfi impegerim ob attributum Fratri meo aut mihi *Sinceri* Warenbergii *de divortio dialogum*. Heic fi quid efficere volebat *Vigil*, probandum erat, vel plane id fcripti a fe nobis non fuiffe tributum, vel vere tributum. Horum cum neutrum præftare poffit, nugas tamen agere mavult, quam delictum fuum agnofcere. Ac fane nulla erat caufa, quæ *Vigili* neceffitatem imponebat jejunum illud fcriptum emittendi. Horribile mendacium eft, *in Svecia controverfiam agitari fuper cœlefti monogamias præcepto; triviales* ibi *difcurfus in congreffibus publicis ac conviviis folemnioribus* ea fuper re frequentari. Sane illis qui in Svecia habitant, de hoc nihil auditum fuit. Neque *Dn. D.* Menzeri *epiftola* tale quid tradit. Non enim, fi unus vir fuper epulis, incertum ferio, an ingenii exercendi, vel informationis petendæ caufa cum erudito viro quid differuerit, id ftatim trivialis & publica erit controverfià, ut non folum fato hujus Regni fit indolefcendum, fed & vicinis a contagio periculum immineat. Et quidem ut *Vigil* potiffimum ingruenti malo obviam ire debuerit; cui potius incumbebat, auditores fuos monere, ut probæ notæ cerevifiam coquant. Sane enim fi quid heic in moribus aut dogmatibus labet, non deerunt idonei emendandi auctores: nec unquam eo nobifcum res redibit, ut Præfulis Gardelebienfis opera Ecclefiæ noftræ indigeant. Utut non fine faftu crepet; *fe a Deo Ecclefiæ non ita uni deftinatum, ut non totius etiam falutem quærere debeat*. Nam valde dubito, an Pontifex Romanus Præfulem Garlebienfem æquo animo collegam fit admiffurus. Quid porro opus erat *Vigilis* fcripto, cum jam dialogus ifte a *Dn. D. Menzero*, quem ea res propius fpectabat, abunde effet confutatus? Cujus tamen æmulum fe ferre per modeftiam abnuit, dum ait: *ab initio fe fibi potius quam aliis fcripfiffe*. Credas graves ftimulos carnis fenfiffe hominem, ut ægre a pluribus uxoribus ducendis abfti-

nere se potuerit, nisi demum emphasin phraseos, *& erunt duo in carne una*, sibi ad nauseam inculcaret, ardoribusque suis ab aquis diluvii, & igne Sodomorum, syllogismisque in forma propositis medicinam peteret. Sed si tanta scribendi libidine miser ægrescebat, cur Pufendorfium nomen vellicandum sibi sumebat? Cur non *Dn. D. Menzeri* prudentiam imitabatur, qui rem tractasse contentus, de auctore parum solicitus est? *Fama publica*, inquit, *susurrabat*, *Pufendorfium esse auctorem trivialis discursus in Suecia de polygamia divinitus non interdicta*. Ast antequam *susurris* fidem adhiberet præsul, evoluisse debuerat illud *Siracidis* XIX. 15. Quin ipse *Vigil* agnoscit, a me non potuisse Holmiæ discursus disseminari, qui in Scania dego, in quam eo tempore vix biennium erat cum adpulissem. Fratrem autem meum ejus *opinionis auctorem & professorem* fuisse, effrons plane commentum erat: quem constat proximis novem annis apud exteros perpetuis legationibus detentum, hoc spatio non nisi semel paucos per menses Holmiam invisisse. Quod ipsum æque facile nosci poterat; quam quo munere is quondam in Suecia functus esset. Nil ergo habet, quod indignetur *Vigil*, si ad famam nostram vindicandam retorsione in ipsum usus sum. Cur enim remedium juris communis nobis solis non pateat? Neque vero in ea retorsione dictum quid est, quod leges non permittunt. Nam ad ipsum solus §. 3. *Apologiæ* spectat. Et quod *Vigil* in Asinii Tenebrionis elogia involare velle videtur, id si vel maxime ego non invideam, ipse tamen Asinius intercedet, qui per ista martyrum se coronam meritum arbitratur. Frustra porro ad famam *Vigil* provocat, cujus falsitas facillime deprehendi poterat; & quæ nondum inveterata, aut longo meo silentio confirmata erat. Frequens autem est; ut ubi plures de aliquo sinistri quid sparserint, ut ille talitrum accipiat, qui primus id publice spargere ausus est. Ergo caveat deinceps *Vigil* nasum suum ante primum, agmen protendere. Ridiculum autem est; quod scribit, me debuisse *scandalum, quod Warenbergii scripto Ecclesiæ obvenerat, tollere*. Nimirum quia jam scandalum dat is, de quo mendacia sparguntur, non is qui mentitur. Sed nec dignitas sua *Vigilem* tutum præstabat, quo minus retorsionem audiret. Non enim credit

dit Pufendorfius, Præsulatum Garlebiensem id habere fastigii, ut injurias inde profectas tacite deglutire debeat. Intentio pia, quam jactat, excusare *Vigilem* potuisset, si privatim scripta epistola me monuisset. Sed ubi publice fama nostra læditur, defensio nobis patet etiam adversus stolide credulum, aut inconsultæ pietatis specimen edere parantem. Quin si *Vigil* aliquem ex suis cerevisiæ coctoribus, famæ mendacio deceptus, gravis cujusdam facinoris, pro suggestu nominetenus arguisset, injuriarum postulari poterat. Et mihi vitio vertetur, si in conspectu Orbis eruditi scriptum uti vocat *atheum*, *venenatum & perniciosum* falso impingenti retorsionem opposuero? Nisi forte negare velit, se unquam id scriptum mihi attribuisse; sed tantum illi, qui mihi *alter ego* sit. Atqui ipse fatetur, *in sua scriptione ex publica fama Pufendorfium nomen menti observasse*, (quæ ipsius est latinitas,) & suum scriptum forte *Bessiavium fortunam habuisse*. Ergo vel meo nomine, vel ejus, qui mihi alter idem est retorsionem cape. Quis denique credat, sensum communem illi homini inesse, qui me jubet *illam calumniam*, *illudque mendacium ea, qua par est, evidentia probare?* Adparet Garlebiæ incognitum esse, quod actori probatio incumbat. Quanto satius ergo fuerat *Vigili* ægrotos imitari, qui amaras pilulas non diu intra dentes revolvunt, sed confestim deglutiunt. Nam hærebit jure impacta ipsi retorsio, quousque ingenue injuriam suam agnoverit.

ALTERAM partem scripti defensio Asinii Tenebrionis occupat; de qua vel ideo non magnifice sperare possumus; quod ipse clientem suum ignorat. *Plurima dixit in lævum conversus; at illi dextra jacebat Bellua.* Sane enim quem tam suavi fratris & socii vocabulo compellat Asinium *Vigil*, ne pilum quidem Theologi habet: sed *Utriusque Juris Doctor* est. JCtus inquam est, qui *Indicem Novitatum* ipse veterator jam perpetuis damnatum tenebris denuo protraxit, & nefariis modis interpolatum edi curavit. Hoc igitur parente iste fœtus, a primis suis genitoribus abdicatus, deinceps censetur. Nec ullum unquam sani sincipitis Theologum tam absurda ambitio vexabit, ut isthanc deformem prolem sibi velit vindicare. Et quia tanta rerum novarum prurigine

laborat Præful Garlebienfis, quædam circa hoc negotium ipfi antehac ignota pandam. Cliens igitur ipfius vocatur Nicolaus BECKMANNUS *Heida Holfatus* U. J. D. *& in Academia Carolina Ex profeffor*; qui & antea edita *Medulla Juftinianæa*, *& Commentario ad prima Juris fundamenta* fuam in exfcribendis libris folertiam fatis oftendit. Huic viro regenitum Indicem Novitatum orbis debet. Quam tamen operam non gratis infumfit. Nam & ipfe judiciali fententia infami relegatione eft damnatus, & *Index Novitatum* manu carnificis comburendus infigne lumen auctori fœnerabit. Dignum ergo jam adparet patella operculum Afinii clientis patronus *Vigil*. Quem quod afinum fubinde & furciferum falutaverim, mitius irafcetur *Vigil*, fi ingenii mei fimplicitatem cogitare velit, quod fcapham fcapham, & ficum ficum vocare amat. Sed & illud mali advocati fpecimen exhibet *Vigil*, quod fi vel maxime daremus, ipfius clientem ex facro effe ordine, ejus caufam turpi prævaricatione deftituat. Si enim agere quid volebat, macilentus ifte Judex, in juftum fyftema inauditæ cujufdam Theologiæ erat redigendus. Aut fi hoc fpecimen calumniæ ingenium ipfius fuperabat, faltem ab impudentia fubfidium erat petendum, & importune clamandum; illos errores utique in meo libro adftrui. Quorum cum neutrum faciat, fed nil nifi *Atlantem ipfi incumbentem*, ac intemperiem Zeli crepet, & pauculas propofitiones philofophicas imperite vellicet; videri poteft, virum iftum non obfcure arguere, quafi per infcitiam aut præcipitantiam circa horrendos errores tumultum moverit, qui nufpiam nunc adparent. Sed & videtur novus ifte caufidicus quasdam fententias ponere, quas nefcio an omnes citra granum falis fint admiffuri. Veluti quod de cenfura Theologorum in difciplinas rationi fubjectas jactat. Sane enim peculiaris difciplina eft Theologia, tum ab aliis fcientiis, tum ab ipfo quoque jure naturali diftincta. Licet enim Theologia moralis plurima inculcet præcepta, quæ & ipfa jus naturale tradit: hujus tamen, non illius, difciplinæ eft, eorundem neceffitatem ex ratione demonftrare. Unde fane nihil repugnat, dari Theologum, articulorum fidei Chriftianæ gnarum, fed qui in aliis fcientiis fit plane hofpes. Hinc fane impuden-

denter censuram sibi arrogabit in ea, quæ non didicit. Quod si autem quis cum Theologia alias quoque disciplinas se conjunxisse glorietur, illi tamen nec alia via in hisce addiscendis, quam ceteri, progressus est, nec ideo quod Theologus audit, peculiares quasdam inspirationes sensit; cum & ipsa Theologia non alia jam ratione, quam ceteræ disciplinæ, addiscantur. Unde si circa alias disciplinas moliri quid velit Theologus, non pro imperio, sed rationibus rem geret, & ex principiis cuique disciplinæ peculiaribus; nisi ea principia falsa esse demonstrare possit. Tum si quid a recentioribus tradatur, quod in ipsius dictatis & collegiis manuscriptis non invenitur, non statim heresin & atheismum proclamet; sed num illud revera ita se habeat examinet. Denique si imperite procedat, non minus eruditis ludibrium se credat debere, quam si alium ratio fugiat, præsertim si cum ignorantia fastum aut pertinaciam conjunxerit. Ubi porro summis civitatum Rectoribus ipsorum Theologorum scripta sub suam censuram revocandi jus est, quo obtentu isti in aliarum scientiarum doctores dictaturam exercebunt, nisi quatenus sibi ab istis peculiariter sit delegatum? Præterea nisi Theologos supra communes leges ponere vellet *Vigil*, non erat, quare tam indignum facinus clamitaret, si cujuspiam sacerdotis injuria & vesania ab aliis fortiter repellatur. Equidem merito prudentes rixas cum sacerdotibus vitare monent. Sed si ipsi ultro in nos irruant, num cervices nostras pedibus eorum calcandas prosternemus? Aut si unus vel alter Ecclesiæ minister hostili in nos animo feratur, num ideo ceteris minus amicis uti nobis licebit? Sane enim ut & ipsi inter se capitalibus odiis dissideant, nihil novi est. Quæ insuper *Vigil* de persecutione philosophiæ Cartesianæ gannit, me non tangunt. Non enim, quia sacerdotes in *munitissima* Helvetia eam ex scholis suis exturbarunt, ideo acu rem tetigerunt, qui Indicem Novitatum architectati sunt. Et dubito, an quicquid ubique est eruditorum, Helvetiis sit assurecturum. Sane mea sententia præstabat inquirere, num ea Philosophia cum rerum natura congrueret, quam quousque illa a vulgatis scholarum dogmatibus discedat. Novum quod si dogma, an vetus, modo verum, nihil interest. Et si veritas nova fuerit eruta, non difficile erit, eandem

cum

cum antiquis veritatibus conciliare. Maneat porro usus, tollatur abusus; abs quo ne vulgata quidem philosophia immunis est. Et fallor an plerique non tam pro veritate pugnant, quam ne nova philosophia introducta ipsi in tironum classem rejiciantur. Sed, quid Cartesio fiat, ejus sectatores viderint. Denique nec id operæ, quod ego in falsis Hobbesii sententiis destruendis collocavi, ideo minoris est, quia *Richardus Cumberlandus* eodem anno in diversa regione in eundem arma movit. Ergo hactenus nihil attulit *Vigil*, quo clientis sui causa sublevaretur; nisi forte in eo sibi vehementer placet, quod sacra dicta tam profane adplicare calluerit, aut protritum illud Zeli pallium tam putide jactet, quod nunquam non velando sacerdotum furori inserviit.

Ad extremum tamen non vulgaris causidicinæ specimen exhibet *Vigil*, dum saltem sibi comparatum Asinium probum atque eruditum virum haberi debere pertendit. Et sane si considero, qua via *Vigil* suam in eruendo naturali jure felicitatem voluerit ostentare, jam Asinius sublimi vertice sidera ferire videtur. Ac primo quidem carpit, quod socialitatem (non *ad petitum socialitatis*) constituerim fundamentum legis naturalis. Per fundamentum ego intelligo primariam propositionem in disciplina juris naturalis, extructam ex observationibus a natura rerum & hominum petitis, sub qua ceteræ propositiones facile possint subsumi & in eandem resolvi. Eodem sensu, quo in Sacris Literis dilectio summa legis dicitur. Sicuti & ea sententia Platoni, Aristoteli, ac cum primis Stoicis est familiarissima; ac fundamento Hobbesii de conservatione sui ipsius præcipue opponitur, quod & ipse Cumberlandus mecum oppugnat. Unde neque socialitas natura humana prior constituitur, neque ab hac via jus naturale inquirendi ratio, & quicquid luminis homini post lapsum adhuc superest, excluditur; uti *Vigil* sibi persuadet. Ea porro socialitas non in illis tantum terminatur, qui peculiari nobiscum societate juncti sunt, sed ad omnes omnino homines porrigitur. Et leges universalis istius socialitatis quarumvis particularium societatis leges antecedunt, iisque limitationem & exceptionem addunt. Id quod ex *Operis* mei p. 185. 186. & L. III. c. 1. ac passim adparet. Ut nullus plane locus sit *pessimis* illis *consequentiis*, quas

quas *Vigil* nectit, quibus jam a me occursum est. L. II. c. 3. §. 10. 11. Quin & iisdem consequentiis Salvatoris nostri sententia de dilectione proximi obnoxia est, si Garlebiensi ratiocinatio valet. Sic illud quantum malitiam arguit, quod *Vigil* hæcce verba nostra calumniatur: *Religio quatenus ad disciplinam juris naturalis pertinet, intra sphæram hujus vitæ terminatur:* quæ latius explicantur in *libello nostro de Officiis* L. I. c. 4. §. 8. 9. Ergo ni fallor Garlebiæ nova jam religio surgit, quæ citra operam Salvatoris nostri ex sola illa notitia circa cultum Dei, quam in hac conditione ex rationis lumine haurimus, salutem æternam confert. Habent Garlææ rectores, quod sibi de tali præsule gratulentur. Pari rabie carpitur dictum, jam Asinii supercilio notatum; *Expedire, ut publice civitas ejusmodi doctrinis personet, quæ cum fine & usu civitatum congruunt, simulque animi civium a puero istis imbuantur.* Quæ sententia ex L. VII. c. 4. §. 8. desumta de directione duntaxat doctrinarum, quæ ex lumine rationis profluunt, ac præcipue moralis philosophiæ & juris naturalis, agit. Nam de potestate summorum imperantium circa sacra Christiana tractare consulto abstinui, nec id ratio operis mei ferebat. Ceterum quo minus ego deinceps quoque ita doceam, neque Jesuitæ, neque Anabaptistæ, neque Millenarii, neque Quackeri, neque universa Fanaticorum cohors, neque Asinius Tenebrio, neque *Vigil* me prohibebunt; qui omnes heic amice conspirant, & facultatem turbas in republica movendi hoc dogmate subtrahi indignantur. Nam quod aliqui afferunt dictum *Matth. X.* 34. 35. id quale sit, etiam pueri vident. Nisi forte isti homines in Sacra Biblia Indicem Expurgatorium moliuntur, in quo primo omnium Salvatoris nostri elogium, *Princeps pacis*, expungatur; tum præterea virtutes, caritatis, veritatis, humanitatis, mansuetudinis, humilitatis, patientiæ, facilitatis, ad condonandas offensas, & similes, quæ ad pacem alendam faciunt, longe exesse jubeantur; & in eorum locum Christianis commendetur odium proximi, superbia, morositas, turbulentia, ardor vindictæ, pertinacia, libido calumniandi, & similes, quæ fini & usui civitatum, *Vigili* & sociis tantopere inviso, quam maxime repugnant. Nec dubium est, quin tunc *Vigil* cum suo cliente illu-

stre

ſtre Chriſtiani orbis lumen ſit futurus.

Denique circa quæſtionem de origine moralitatis in actionibus humanis nil niſi nugas & virus eructat *Vigil*. Eum *moralitatem antecedenter ad voluntatem Dei ſe habere* abſque ſenſu dicitur. Cum enim Deus liberrima voluntate creavit hominem, id eſt, animal rationale ac ſociale; quomodo voluntas Dei excludi inde queat, quod eidem obligatio obſervandi legem naturalem ſit injuncta? Si ad totum ſubjectum producendum voluntas Dei concurrit, cur eadem a præcipua iſtius affectione removetur? Sic quando dicitur: ea de quibus lex naturæ diſponit, *per ſe* ſunt honeſta aut turpia: iſtud *per ſe* opponendum eſt diſpoſitioni legislatorum humanorum; nequaquam autem vel diſpoſitioni Creatoris, qui legis naturæ auctor eſt, vel congruentiæ aut aberrationi iſtorum actuum a natura hominis rationali ac ſociali, ex qua lex naturalis intelligitur. Ac fateor, me non ita eſſe perſpicacem, ut videam, quod periculum rebus humanis immineat, ſi dicatur: Deum eo ipſo, dum hominem creat, animamque eidem inſpirat, ſimul eidem legem naturalem tuliſſe & inſinuaſſe; cui qui congruunt actus honeſti, qui non congruunt turpes ſint. Sic & (ut obiter hoc addam,) ille *Profeſſor Jenenſis*, qui nuper eandem quæſtionem ventilandam ſibi ſumſit, non multum a *Vigile* abit: dum abſurdas aliquot propoſitiones mihi de ſuo affingit, & mox poſtquam propria figmenta operoſe deſtruxit, vacuo ſibi ipſe plauſus theatro dat, verbi gratia: Hæc erant mea verba: *Poſtquam Deus deſtinaſſet creare hominem animal rationale ac ſociale, non poterat non lex naturalis ipſi congruere non ex neceſſitate abſoluta, ſed hypothetica. Si enim Is* (in hac vocula mirifice ſe jactat,) *ad contraria officia fuiſſet adſtrictus, non ſociale animal, ſed alia feri & horridi ſpecies animantis fuiſſet producta*. Ex hiſce verbis Iſte fingit, me *reſpondiſſe*, *hominem dupliciter ſpectari poſſe*, 1. *ut Deus eum deſtinavit creare animal rationale ac ſociale*; 2. *ut Deus eum potuiſſet ferum & horridum animal producere*. Item: *poſtquam Deus decreverat creare hominem, in liberrimo Dei beneplacito fuiſſe, qualem naturam homini voluerit aſſignare, num animalis rationalis ac ſocialis, an naturam animalis horridi & feri*. Item: *Deus potuit creare hominem & potuit velle creare*,

re, ut tamen in beneplacito ipsius adhuc fuerit, qualem naturam homini vellet assignare, num animalis rationalis ac socialis, an feri & horridi. Felicia ingenia, quae somniare possunt, quod volunt! Quid istis faciemus, qui ex tam plana sententia ejusmodi monstra comminiscuntur? Sane enim uno eodemque decreto Deus constituit ceteris eminentius animal creare, idemque facere rationale ac sociale, cui animali vocabulum hominis inditum: nequaquam autem primo quidem decrevit creare hominem, & post interpositam deliberationem de forma ipsi assignanda constituit. Unde postquam Deus isti animali hanc formam attribuit, non potest non eadem isti competere, hoc quippe sensu essentiae rebus necessario convenire, & aeternae dicuntur, quia quam formam Creator illis dedit, eam non possunt non habere; & si quis diversam formam rei alicui velit affingere, non illam ipsam rem, sed diversam concipiet. Unde si quis per superfluam curiositatem quaerat: Quid si Deus creasset animal, forma externa hominem, qualis nunc est, referens, quod & ipsum tantisper hominem vocabimus; sed ut idem non foret rationale ac sociale? Ei respondemus, istud animal non futurum verum hominem, qui animal sociabile est, sed aliud ferum & horridum animal, non obstante externa figura inter bruta referendum. Igitur vocula Is dicto loco, non notat mihi verum hominem, quales nos sumus, sed id animal, quod superfluae quaestionis gratia tantisper fingitur. Neque vero ejusmodi locutio plane insolita, aut inaudita est; sed ubicunque similes quaestiones proponuntur, responsio aliter concipi nequit. Sufficiat unum exemplum adduxisse. Ponamus constare de diversa natura scarabaei, & grylli campestris seu cicadae. Ponamus moveri hanc quaestionem: num ex gryllo campestri potuerit fieri scarabaeus? Respondeo minime; quia si Is, qui jam ita petulca & obstrepera est indole, tetricam & inficetam scarabaei naturam sortitus fuisset, non amplius gryllus campestris foret, sed purus putus scarabaeus, pomis volvendis unice occupatus. Plura addere nihil attinet. Neque enim operosam responsionem istae naeniae merentur. Sed nec *Vigilem*, qui in furias plane abit, amplius morabor, postquam hoc duntaxat addidero; ne si clamando rumpatur, ipsum heic vesaniae suae socios inven-

tu-

turum. Nam & ejus ſimiles heic Anticyras navigare jubentur; neque moris apud nos eſt, innocentes viros rabioſorum hominum ſeditioſis clamoribus ad ſupplicium dedere. Hoc unicum tamen *Vigil* ſua ſcriptione eſt conſecutus, quod nemo unquam ipſum *canem mutum* ſit appellaturus, (a quo convicio mirum quantum abhorret). Nam quantum latratu valeat, non amplius puto obſcurum eſt,

---

APPENDIX.

QUONIAM animadverto nonnullis circa doctrinam noſtram *de Origine Moralitatis in actionibus humanis*, de quibus ſolis diſquirere nobis propoſitum fuit, ſcrupulum hærere, nonneminem quoque inficetis clamoribus eandem impugnatum iri; viſum eſt hoc loco mentem denuo quanta fieri poteſt perſpicuitate exponere, ſi forte quibuſdam hominibus pudor incuti poſſit. Primo omnium igitur diſtinguimus inter id, quod in actione humana eſt phyſicum, & quod in eadem eſt morale. Phyſicum iſtud, ſeu actionem hominis quatenus præciſe conſideratur ut motus alicujus facultatis naturalis, abſtrahendo a rectitudine & pravitate, dicimus eſſe moraliter indifferentem, id eſt, neque bonam neque malam. Id quod omnes Theologi agnoſcunt, quando circa peccatum diſtinguunt inter motum phyſicum, & ἀταξίαν, & hanc ſoli homini tribuunt, ad illum autem Deum tanquam conſervatorem naturæ influere docent; quod citra blaſphemiam aſſeri non poſſet, ni motus iſte phyſicus moraliter foret indifferens. Et res ita manifeſta eſt, ut nemini ſano dubium heic oriri queat. Cum enim dentur actiones, in quibus motus phyſicus plane unus eſt & idem, quæ tamen moraliter ſunt diverſiſſimæ, & una in bonarum aut licitarum, altera in malarum claſſe locum ſortiatur; neceſſum ſane eſt, ut motus ille phyſicus ſeſe ad bonitatem & malitiam indifferenter habeat. Sic occidit hominem latro, carnifex, miles, occidit alius defendendæ adverſus vim ſuæ vitæ. La-

Latronis actio scelus est; ceterorum factum bonum, aut saltem licitum. Igitur actus physicus in cæde est utique aliquid indifferens. Et sic in ceteris.

DEINDE distinguimus inter vocabula & phrases, quæ nudum motum physicum notant, & quæ integram actionem moralem, seu motum physicum moralitate junctum exprimunt. Ad priorem classem pertinet verbi gratia colere, honorare, opus facere seu laborare, homini vitam eripere, concumbere, rem loco movere, loqui, cupere, edere, bibere, & similia. Eorum autem, quæ ad alteram classem pertinent, plenum indicem texere operosum juxta foret, atque supervacuum, cum nemo sit tam stupidus, quin intelligat, actiones morales bonas aut licitas esse, verbi gratia, Deum colere, honorare parentes, Reges, opus facere suæ vocationis & recto tempore, sontes punire, fortiter se gerere in bello justo, uxori suæ cohabitare, rem suam alienare, loqui veritatem, cupere virtutem, edere & bibere moderate, &c. contra morales actiones malas esse, colere diabolum, aut idola, satagere circa aliena, opus facere die sabbati, homicidium, latrocinium committere, scortari, adulterium, incestum patrare, furari, mentiri, calumniari, cupere uxorem alterius, edere, bibere immoderate &c. Quæ cum ita plana & perspicua sint, mirum est, tantam vel calumniandi rabiem in ullum mortalium posse cadere, ut clamare non erubescat; *adulterium, homicidium, furtum a me pro actionibus indifferentibus haberi*.

QUOD si autem ulterius investigemus, in quonam consistat actionis humanæ moralitas seu quidnam sit illud, per quod motus physicus indolem actionis moralis induat; deprehendimus id nihil aliud esse, quam quod ista a principio libero ut tali procedat, cui tamen insit necessitas quædam intrinseca, seu obligatio, actionem certo modo ad certam normam dirigendi. Ea directio ubi ab agente debito modo facta fuerit, sic ut actio examussim ad normam congruat, ea bona & honesta vocatur; ubi a norma aberratum fuerit, mala & turpis audit. Si enim peccatum seu mala actio est ἀνομία; etiam bona actio erit aliquid legi seu normæ congruens.

CUM porro in homine præter obligationes, quæ ex imperio aliorum hominum proveniunt, circa factum quo-

quoque humanum obligatio ad certas actiones suscipiendas aut omittendas deprehendatur; circa investigandam hujus originem ultimo demum ad Deum O. M. tanquam conditorem generis humani recurrendum nobis videtur. Huic enim cum pro immensa sua bonitate & sapientia placuisset, hunc orbem terrarum non a solis brutis incoli, sed etiam abs tali creatura, quæ Ipsum agnosceret, coleretque, ac certo inter se more viveret; inde istam creaturam idoneis ad hunc finem dotibus instruxit, regendisque actionibus obligationem legemque præscripsit. Neque enim ullo modo nobis videtur congruere, ut hæc obligatio ex alio fonte, quam ipse homo, derivetur. Sed qui conditor est humani generis, auctor quoque obligationis in homine, legisque naturalis habetur, & qui hominem erectos ad sidera vultus gerere jussit, idem quoque data ipsi lege effecit, ut non omnes actiones huic forent indifferentes. Ubi tamen non est cogitandum, distincta per decreta Deum constituisse primo creare hominem, ac velut ex intervallo, & præmissa nova deliberatione, idem rationalis ac socialis, an vero animal irrationale ac insociabile sit futurus, socialem esse demum jussisse, ut tamen eundem insociabilem quoque potuerit creare & exlegem. Nam hoc modo per summam absurditatem Deus sibi ipsi repugnare fingeretur. Ceterum uti omnes fatentur, Deum ex liberrimo beneplacito Universum hoc condidisse; ita & eidem acceptum refert homo, quod a Deo conditus sit. Et quia nullum principium extra Deum statui potest, quod ipsi formas rerum suggesserit: inde uti quælibet creatura a Deo habet quod sit, ita & ab eodem habet, quod talis condita sit. Adeoque in homine obligatio ad observandam legem, & ipsa lex, & quod istius actiones certas inde affectiones possunt sortiri, non ex diverso principio debent derivari, quam ex beneplacito Dei, cum sapientia & bonitate summa conjuncto. Sic ut quicquid est necessitatis in homine ad moderandas certo modo suas actiones & quicquid in ipsis actionibus est habitudinis. Juxta quam ad legem componi queat, ultra creationem non sit retrahendum, abs qua divina voluntas, nequaquam excludi potest. Neque tamen eo minus & obligationi hominis & legi inconcussa stat firmitas. Non enim Dei voluntas ita vaga & desultoria cogitanda est, sicut

ficut hominum in diverfa & fæpe fibi repugnantia volubilis animus; fed ad quem finem femel eadem fefe determinavit, ad eum affequendum pro ipfius fapientia & bonitate conftituta media non minore quam ipfe finis, firmitate gaudent. Ifthanc ergo fententiam, fcriptis noftris fat perfpicue propofitam, oppugnare aperta via inftituit *Valentinus Velthemius* Profeffor Jenenfis. Cui quidem fi ad hanc difceptationem vel ingenii quid & eruditionis, vel faltem candorem attuliffet viro honefto dignum, ultro gratias agerem, quod occafionem præberet tam nobili quæftioni illuftrandæ. Sed cum eundem audiam diris clamoribus & calumniis in tam celebri loco meæ famæ infultare, non mirabitur, fi talis a me habeatur, qualem fefe exhibet; qui fcilicet in fola ftentorea voce, & impudentia omne fuum præfidium collocat, fecurus exiftimationis, quam nullam habet. Ifte igitur voluntatem Dei ab origine obligationis in homine, legifque naturalis humanæ, nec non moralitatis in actionibus humanis exturbare omnibus viribus connititur; & contra tanquam lapidem angularem omnis naturalis ponit hanc fententiam: *dantur actus PER SE honefti ac turpes*.

Ut igitur hæc lis fuper vocula *per fe* ordine difceptetur, primo omnium videndum eft, cuinam rei ifta opponatur. Si enim hæc propofitio accipitur ex mente Ariftotelis, qui τὸ δίκαιον φυσικὸν opponit legibus civilibus & pofitivis, quæ non ubique valent, quæque ex impofitione humana, conventione, aut opinione oriuntur, mihi non contradicitur. Sed fi τὸ *per fe* noftræ fententiæ opponitur, eo termino excludetur voluntas Dei cum fapientia, & bonitate conjuncta, ejufque beneplacitum, definitio, atque impofitio tunc facta, cum Eidem libere genus humanum condere placeret. Ergo ex mente Velthemii Deus quidem dedit homini ut fit; fed ut talis fit, nempe legi obnoxius, non dedit. Num igitur homo citra Dei voluntatem femetipfum in animal fociabile finxit? Aut num aliud extra Deum fuit principium, quod formas rerum ipfis invito obtruderet, eique nil nifi materiæ adaptationem relinqueret? Aut actus illi citra ullam operam legislatoris feipfos determinant? ut quis fit fubditus, legique obnoxius, non amplius legislatore opus eft?

Deinde revera inepte propofitio hæc concipitur fi-

ne mentione ſubjecti, cui actus illi honeſti aut turpes eſſe dicantur. Nam ſane nulli dantur actus, qui pecori per ſe, aut alio modo ſint honeſti vel turpes. Sed addito ſubjecto habili omnis controverſia tollitur. Nam ambabus manibus largimur hanc propoſitionem: dantur actus, qui per ſe Deo non conveniant, ſeu qui ſalva ipſius perfectione, & citra contradictionem in eum cadere non poſſunt. Amplectimur etiam hanc: dantur actus per ſe honeſti & turpes homini, id eſt, quæ poſita hac conditione & natura hominis non poſſint non eidem congruere vel non congruere. Et revera qui iſtam propoſitionem ita nude enunciant, non animadvertunt, ſeſe tacite iſtorum actuum honeſtatem & turpitudinem ad naturam hominis referre, ac eandem judicio humano, utique ſenſu legis naturalis imbuto, metiri. Imo id ipſum aperte profitentur, dum huic propoſitioni probandæ ad rectæ rationis judicium provocant; quod ſane non aliunde, quam ex collatione certi actus cum conditione humana promanat. Quoniam autem conditio hominis primæva beneplacito Creatoris ipſi aſſignata eſt, quicum comparati actus humani honeſti aut turpes dicuntur, fruſtra principium mortalitatis in actibus humanis fingitur, quod voluntatem Dei antevertat. Imo cum ipſe Velthemius Diſſertat. ſuæ §. 28. & 29. jus naturale dividat in *creatum* & *increatum*, quomodo ab iſto voluntas Creatoris excludi poſſit; niſi Stoica neceſſitate ipſum ad creandum coactum dicas?

Ratio autem, quare tanto ardore iſti homines ab origine moralitatis voluntatem Dei excluſum eant, non alia eſt, quam quia iſthanc ad humanæ voluntatis modulum exigunt, quæ rectæ rationi crebro ſolet obluctari. Inde metus eſt, ne forte abſurda aliqua mutatio in lege naturali exſiſtat, Deo voluntatem ſuam mutante: eoque aliqui conſequentias, juris naturalis firmitatem deſtruentes, ſtolide admiſerunt; quidam ab aliis ſibi tales per calumniam obtrudi ſunt queſti. Enimvero mihi non eſt dubium, quin ſapientia, bonitas & perfectio divina divinis placitis ſat firmitatis addat. Ac ſi a libertate voluntatis divinæ mali quid mortalibus immineret, non juſſiſſet nos Salvator orare; *fiat voluntas tua*. Niſi forte Velthemio pro illa clauſula ſubſtituere placet; fiant quæ per ſe & ſua natura ſunt neceſſaria. Sicuti quon-

quondam in Anglia Cromwellii tempore nonnullos tantum odium gubernationis regiæ ceperat, ut nollent amplius dicere *adveniat regnum tuum*; ſed potius videbaur; *adveniat reſpublica tua*. Et ſane quantam hoc veſaniam arguit, quod VELTHEMIUS diſſertatione quadam *de juſto dolore* non exhorruit dicere; *ſcite diſſeri* a GROTIO in Prolegomenis, fore ut jus naturale ſtringat gentes, etiamſi daremus, Deum non eſſe, aut non curari ab eo negotia humana. Ergo & hoc ſcitum dogma Velthemio videbitur; huic univerſo integritatem & ordinem conſtare poſſe, ſi vel maxime Deus hoc univerſum non creaſſet, aut ſi idem plane extra mundum relegetur. Eo abſurditatis demum devolvuntur, qui circa calumnias aliis intentandas tantopere laborant!

VIDEAMUS nunc, quid VELTHEMIUS in *priori diſſertatione ſuper hac quæſtione* nobis opponat, in cujus procœmio monet, maxime appoſitam ſibi viam videri ad inveſtigandum jus naturale, *contemplari naturas actuum*, qui objectum ejus juris conſtituunt, in iiſque fundatam obligationem. Aſt ni actus illos compares cum conditione humanæ naturæ, nihil ages. Nec obligatio in actibus, ſed in juſſu legiſlatoris fundatur. In §. 2. explicat terminos quæſtionis. Ac circa vocabulum *actus* infauſto omine eadem ſe fraude illigat, ob quam alius jam non mediocriter vapularat, dum exempli loco ſubjicit, *colere Deum*, *honorare parentes*, *omittere furtum*, *homicidium*. Si enim hanc theſin oppugnat Velthemius, quod motus phyſicus ſit indifferens; per ſummam ruditatem aut malitiam adducuntur exempla actionum quam maxime moralium. Sin vero id diſplicet, quod ab origine moralitatis in actionibus humanis voluntatem Dei non excluſerimus, tunc ex Velthemio ſcire velim, an non lumen intellectus requiratur in eo, qui cultum & honorem alteri exhibiturus eſt. Sane enim inter bruta neque cultus divinus, neque honor parentum reperitur. Num ergo citra voluntatem Dei homo lumen intellectus nactus eſt, cultui divino ſubſerviturum? Aut num uſus iſtius luminis citra beneplacitum divinum per ſe provenit? Sed & propriam cauſam deſtruit Noſter, dum §. 3. *honeſtum* dicit id, *quod rectæ rationi ut tali convenit*. Nam quando ad rectam rationem provocatur, præſupponitur, eam cognitione legis naturalis imbutam.

Neque ejus rectitudo aliunde potest æstimari, quam quod ex contemplatione conditionis humanæ legis naturalis dictata, adeoque jussum & beneplacitum Creatoris, bene ratiocinando colligat. Unde etiam si indifferentia motus physici oppugnatur, contradictorie status quæstionis formatur. Sin beneplacitum divinum ab origine moralitatis removetur, nimirum invito Numine rationem suam possidet Velthemius. Vocabulum *debiti* & *moraliter necessarii*, ubi de homine sermo est, principium utique velut debitionis & necessitatis involuit, quod sane non est vocabula *per se*, sed decretum & voluntas legislatoris, per legem declarata.

Porro circa statum controversiæ, qui proponitur in §. 4. & 5. notandum, quæstionem restringendam esse ad hominum actiones, de quibus solis mihi sermo est. Unde male Velthemius ita indefinite loquitur; *num ab agentis libero arbitrio qua tali procedentes actiones dentur, quæ ratione sui citra impositionem conveniant rectæ rationi*. Nam si actiones Dei & hominum eadem classe vult censere, & in majestatem divinam injurius est, & improbe dicta nostra cavillatur. Deinde & hoc probe notandum, vocabulum *impositionis* non ita stricte, ut a plerisque, a nobis accipi pro ejusmodi determinatione, quæ citra fundamentum in re ex solo lubitu imponentis provenit. Sed ea quoque ex impositione nobis esse dicuntur, quæ exposita voluntate ac dispositione auctoris non possunt non consequi, siquidem ille sibi constare debet, verbi gratia: Ponamus architectum constituisse domum extruere inhabitationi hominum servituram. Heic necessum utique est, ut ejus ædificii partes aliter disponantur, quam haræ aut ovilis. Quis negaverit tamen, istam constructionem esse ex impositione architecti? Qui si haram aut ovile ex mera sua impositione prætorium esse velit, delirare censebitur. Unde alia nobis impositio est, quæ nil nisi merum placitum imponentis præsupponit; alia est, quæ provenit ex necessitate hypothetica, sive per consecutionem necessariam eorum, quæ prius ab eodem determinata sunt. Quarum hæc in actibus humanis ad legem naturalem spectantibus, illa in legibus & institutis positivis cernitur. Sic ut Velthemium ratio vehementer fugiat, dum putat; si nulli actus sunt per se honesti aut turpes citra

citra impositionem divinam, æque facile Deum quævis peccata posse licita declarare, atque Princeps gladii usum aut bombardæ displosionem in urbe vetare aut permittere potest. Unde satius erat quæstionem ita formari: Num natura hominis ita sit a Deo formata, ut posita ea conditione non potuerit non necessitas moralis ipsi injungi certos actus suscipiendi aut omittendi? Sic enim nulla futura erat controversia, cum hoc ipsum nos passim inculcemus.

CETERUM jam copias suas contra nos in aciem producit VELTHEMIUS, & in §. 8. recoquit objectionem in meo opere propositam, L. II. c. 3. §. 4. p. 162. ad quam dum ego dicto loco respondeo, putat me contradictione involvi hisce verbis: *Postquam Deus destinasset hominem creare animal rationale ac sociale, non poterat non lex naturalis ipsi congruere, non ex necessitate absoluta, sed hypothetica. Si enim* IS (in hac vocula Nostra omnis spes victoriæ reposita est,) *ad contraria officia fuisset adstrictus, non sociale animal, sed alia feri & horridi species animantis fuisset producta.* Inde VELTHEMIUS §. 12. exclamat: *me respondisse, hominem dupliciter spectari posse, 1. ut Deus eum destinarit creare animal rationale ac sociale. 2. ut Deus eum potuisset ferum & horridum animal producere.* Ast mi Velthemi, injuriam tibi non facio, si dubitem, num non modo *rationis vox & sensus*, sed & probitatis quid ac frontis tibi adsit, quousque liquido ostenderis, ubinam locorum in meis scriptis ista duplex hominis consideratio occurrat. Ibidem ponitur & hæc assertio: *Postquam Deus decreverat creare hominem, in liberrimo Dei beneplacito fuisse, qualem naturam homini voluerit assignare, num animalis rationalis ac socialis, an naturam animalis horridi & feri.* Item: *Deus potuit creare hominem, & potuit velle creare, ut tamen in beneplacito ipsius adhuc fuerit, qualem naturam homini vellet assignare, num animalis rationalis ac socialis, an feri & horridi.* Quæ asserta quod Velthemius *vanissima* ac *falsissima* pronunciet, magnopere proba; cum mea non mea fiat, sed ab ipso conficta. Ac mirum est, quam universa sycophantarum natio in hoc amice conspirat, quod ex aliorum verbis mire contortis falsam thesin concinnent, quam dein magis clamoribus impetant, revera propriis cum

larvis luctati. Et quantum vel ſtuporis vel malitiæ in talem cadit, qui tam planam ſententiam vel capere non potuit, vel ita fœde detorquere non erubuit. Sane poſtquam Deo placuit poſt cetera animantia eminentius hiſce creare, uno eodemque decreto, & ut eſſet, & ut talis eſſet, conſtituit. Nequaquam autem decrevit prius creare hominem, & ex intervallo, poſtquam de conditione ipſi aſſignanda in ambiguo hæſiſſet, demum decrevit eundem facere rationalem ac ſocialem. Eſt enim hoc ex imperfectione intellectus humani, ut priori loco genericam alicujus rei naturam, & inde ſpecificam concipiamus. Quale quid de Deo circa creationem hominis fingere divinæ eſſentiæ perfectioni repugnant; & in ſe abſurdum eſt, duo heic decreta comminiſci, cum τὸ rationale ac ſociale eſſe, in definitione hominis contineatur. Quo ſi *Paræus* aut alius abſurdi quid heic admiſit, eoque nomine convitiis fuit proſciſſus, id me quidem profecto non tangit aut angit; quin jure optimo maximo iſta elogia Velthemius ſibi vindicare poteſt. Ceterum ſi quis nolit adquieſcere, quod ſciat; ideo legem naturalem honeſti & turpis, neceſſario in hominem cadere, quia Deus ipſum creaverit rationalem & ſociabilem; ſed ex ſupervacua curioſitate quærat: quid ſi Deus creaſſet hominem adſtrictum ad ejuſmodi legem naturalem, quæ ei, quam nunc habemus, contraria præcepta contineret? ei reſpondemus, hanc quæſtionem abſurdam & contradictoriam eſſe. Si enim ponere velis, eum ad contraria officia fuiſſe adſtrictum, non is homo, qui ex deſtinatione Creatoris animal ſociale eſt, ſed aliud horridum ac ferum animal eſſet. In qua reſponſione vocula IS neque notat, neque notare poteſt verum hominem, qui utique rationalis ac ſocialis eſt, ſed fictum aliquid, quod abſurdæ quæſtionis ergo tantiſper ſupponitur, hoc ſenſu: ſi vel maxime ponas animal membris & forma homini, qualis nunc eſt, ſimile; is non verus homo erit, ſed aliud ferum & horridum animal. Exemplo rem illuſtrabimus, ſi forte quis ingenio ſit ita ſtupido, ut hæc capere nequeat. Ponamus figulum conſtituiſſe amphoram effingere. Si quæras, utrum is amphoræ poſſit formam urcei tribuere; negamus id fieri poſſe: quia, ſi iſta urcei formam haberet, amphora non eſſet. Quis heic dixerit, amphoram duplici modo conſiderari;

vel

vel ut habet figuram amphoræ, vel ut potuerit habere figuram urcei; Afferamus aliud exemplum, quod fortasse magis sit ad captum Velthemii. Ut Velthemius Jenæ Professor Moralium esset, necessarium non erat. Postquam tamen ex isto ligno Professorem sculpere Collatoribus placuit, danda ipsi utique fuit, instructio impacto muneri conveniens. Ponamus jam superfluam quæstionem moveri; num Velthemio inter partes officii Professorii potuerit injungi, ut cum histrionibus per Germaniam circumvagaretur, & in comœdiis morionis personam ageret? Respondeo, minime. Quia si ad hoc exercitii adstringeretur, IS non amplius Professor esset, qui impudenti clamore Jenæ doctorum virorum famam laceraret; sed non minus histrio esset, quam frater ipsius, qui lauream Magistralem Lipsiæ obtentam per publica theatra non sine vocis stentoreæ gloria circumfert, ac versatili jam pileo non minus quam olim liripipio sibi placet. Quis jam dixerit, Velthemium heic dupliciter considerari, 1. prout factus est Professor Jenensis; 2. prout idem simul cum professione potuit histrioniam facere? Aut postquam Collatores professorium munus in ipsum conferre decreverant, adhuc in liberrimo horum beneplacito fuisse, utrum auditorium Jenense, an theatra vociferationibus ab ipso oppleri vellent?

QUEMADMODUM autem error ab histrionibus in primo actu commissus totam fabulam refrigerat; ita destructo primo Velthemii commento, tota ejus dissertatio ultro corruit. Atque secundum argumentum itidem ex nostro opere loco citato desumsit: *Si non dantur actus per se honesti aut turpes, sequitur, Deum si voluisset potuisse ita constituere, ut inter officia hominis esset Deum blasphemare, inter vetita Deum colere*. Ego reposueram, hoc ratiocinium contradictionem implicare. Heic nihil habet quod regerat Velthemius, nisi ut cantilenam jam explosam instauret, ac suas sycophantias mihi obtrudere impudenter laboret. Nusquam enim mea hæc est assertio, sed Velthemianum somnium; *Deum ita potuisse creare hominem, ut idem non esset animal rationale ac sociale*. Ergo quo magis de absurditate hujus dogmatis declamat, eo magis propriam stultitiam flagellat. Neque opus est repetere, *colere Deum* non esse motum me-

re phyficum & indifferentem, fed actionem quam maxime moralem; quippe quæ fupponat fubjectum rationale creatum, & involuat refpectum ad dependentiam creaturæ a Creatore. Nam data creatura rationali, neceffarium ipfi eft Deum colere. Sicut pofito, Deum poft cetera animalia voluiffe creare hominem, neceffum erat, ipfi legem naturalem congruere. Quod genus neceffitatis ut mihi quidem tantifper hypotheticum vocare liceat, fi qui funt terminorum fcholafticorum dictatores [ἀγωνοθέται], fupplex veniam rogo. Si enim Deus hominem non creaffet, non erat neceffarium Eundem ab homine coli. Ergo neceffitas cultus divini ab homine præftandi actum creationis præfupponit.

CIRCA tertium argumentum ftratagema jocofi hiftrionis Velthemius expreffit, qui repente in aliam fe perfonam tranfire arbitratur, fi pileum verfatilem & palliolum inverterit. Sic & primum argumentum levi fub mutatione iterum in orcheftram prodit. *Si non dantur actus per fe honefti aut turpes, fequitur, quod inter hominis debita poffit effe feipfum perdere, feipfum odiffe, guftus elementa per omnia quærere*, &c. Sed velut de fibilo præfagiret, ita repente poft fi parium fefe hoc ratiocinium recondit.

QUARTO loco metuit Velthemius, ne pofita noftra fententia nullum amplius fit difcrimen inter legem naturalem & pofitivam. Iftum metum demere poterant, quæ a nobis traduntur L. I. c. 6. §. 18. & L. II. c. 3. §. 23. Sed quia hic actus valde jejunus erat futurus, ideo interfcenii loco duas fententias promulgat valde inficetas. Prior occurrit §. 20. *Ut libera voluntas hominis, penes quem majeftas eft, legem voluntariam ferre & mutare poteft: Quidni divina majeftas cum voluntas Dei fit fumme libera, æque, imo multo magis, ac in legibus pofitivis fieri folet, legem naturæ mutare, imo contrarium ejus præcipere poffet?* Adparet Velthemium de voluntate Dei non optime fibi polliceri. Inde tam anxie vincula eidem injicere, aut moderamine rerum dimovere ipfam laborat, ne forte in licentiam degeneret, & abfurdas leges hominibus promulget. Quales opiniones iftud animal de Deo habere credamus? Quod ne tertiam quidem petitionem orationis Dominicæ novit. Per pofteriorem autem fententiam nihil fibi rationis & frontis

tis esse Velthemius testatur. Nam in §. 22. scribit: *me non erubuisse statuere, ac si Deus ad contraria officia hominem potuisset adstringere. Ita enim aperte loco supra cit. p. 162. tradit: Si ad contraria officia* (puta ad furandum, mœchandum, calumniandum) *homo fuisset adstrictus, non sociale animal, sed alia feri & horridæ species animantis fuisset producta*. Quid ais Velthemi? Ego qui statuo, *si* creatura sub figura humana fuisset producta, ad contraria legi naturali officia adstricta, non ea sociale animal & homo, sed bellua futura erat; ideo statuo, quod homo potuerit fieri bellua, id est, quod animal, de cujus essentia est rationalitas, potuerit esse irrationale? Optionem tibi relinquo, Velthemi, stuporem tuum an rabiem calumniandi accusari malis.

Quinto argumento ita *insurgit* Velthemius, ut & quinquies cadat. *Si Deus sua natura justus est, sequitur, quod actus denrur per se honesti, suaque natura debiti, itemque actus per se turpes ac ex sua natura illiciti*. Atqui ego non puto hæc consequi: Si summus legislator natura justus est, igitur actus creaturæ rationalis ut motus physicus spectati, sunt honesti aut turpes ante omnem respectum ad legem a Creatore profectam. Nobis quippe propositum fuit inquirere in originem justitiæ humanæ, a qua divinam multis modis differre alibi ostensum. *Jus naturæ in Deo* illis sapientiæ Atlantibus definiendum relinquo, qui caput inter nubila condunt. Quæ Velthemius ex mysteriis prædicamentorum *de relatione ejusque fundamento ac ratione fundandi* gannit, nil nisi obstrepera vocabula, & in ambitiosum gyrum disposita sunt, rerum inania. Neque etiam illa, qua se non parum jactat, *obligatio ex ipsa rei natura*, contradistincta obligationi ex lege provenienti, satis adhuc ad liquidum deducta est. Sed & dubito, an ferri possit, a Velthemio *sanctitatem & justitiam in Deo* vocari *morales perfectiones*. Nam hactenus credidimus moralem perfectionem esse, quæ disciplina, usus, adsuetudine comparatur, ad modum habitus adquisiti animo inhærentem. Porro quando de imagine Dei mentionem injeci, unice præ oculis habui proximam ejus & specialem significationem, qua notat eam hominis perfectionem, quæ per lapsum amissa est, & in cujus locum corruptio illa, quæ jam sentitur, successit. Quibus præ-

præterea respectibus homo imaginem Dei referre dicatur, mihi inquisitum non fuit. Denique quantum velit Velthemius distinguat inter *conceptum formalem & materialem;* ac sapientiam, justitiam, virtutes, & jus Dei atque hominum quoad illum communia, quod hunc diversa asserat. Nam licet ista vera esse ponas; ratio tamen mihi constat, quare jus naturale isthac via investigare non placuerit.

ILLUD autem minus ex legibus artis comicæ, quod fabulam nobis det Velthemius quinto actu productiorem. Nam sexto loco quæstionem movet: *Num Deus ullo modo possit velle, ut inobedientia erga Deum formaliter & in se spectata non sit peccatum?* Ego respondeo, stolide quæstionem hanc institui, ni simul ponatur subjectum, cui inobedientia sit tribuenda. Nam posita creatura rationali, negamus Deum hoc velle posse, ni eum sibi ipsi repugnare absurde fingas. Nulla autem posita creatura rationali, Deus super obedientia in neutram partem decernere intelligitur. Quomodo enim Deus possit velle, ut sibi obediatur, si nullos condiderit, qui obedire possint? Sint, quibus imperet.

DENIQUE ut sacro numero paralogismos suos terminet Velthemius, septimo loco argumentatur: *Si nullus actus per se honestus ac suapte natura illicitus, sequitur Deum posse facere omne possibile realiter a se distinctum, nullamque in genere naturæ in Deo importans imperfectionem.* Hujus ratiocinii vanitas planior fiet, si idem pressius ad præsentem quæstionem formaveris, hoc modo: si motus physicus in actionibus humanis citra respectum ad legem est indifferens, aut si voluntas divina concurrit ad hoc, ut homo legi sit obnoxius; sequitur, quod Deus possit mentiri. Id enim exemplum rei, quæ in genere naturæ nullam imperfectionem importat, a Velthemio adfertur. Quis ita ratiocinantem ferat? Ne dicam, quod *mentiri posse* in genere naturæ maximàm importet imperfectionem. Quis enim mentitur, vel alteri furtim nocere vult, quod malitiæ est cum degeneri quadam ignavia conjunctæ; vel non audet, sensa animi sui palam aperire, quod robustiorem metuentis est; vel plura promisit, quam præstare possit, quod vires suas ignorantis est. Inde patet ratio, quare divinæ scripturæ negent, Deum posse fallere, aut mentiri, quia id

id repugnat perfectiſſimæ ipſius eſſentiæ. Ex quo tamen nihil, noſtræ ſententiæ repugnans, concludi poteſt. De cetero uti fœdum eſt mendacium, quod Velthemius eructare non erubuit, *me dicta Scripturæ ſacræ in alienum prorſus ſenſum detorquere*; ita nihil impudentius, quam dicere: propoſitionem, *Impoſſibile eſt Deum mentiri*, hunc habere ſenſum, *Deus non vult mentiri*. Cur enim tantopere arrident Velthemio ſycophantarum artes, ut verba mea mutilate adduceret? Quæ integra hæc ſunt: *Quod Deus mentiri non poſſe dicatur, eſt ex beneplacito iſtius, quod mortales ad magnitudinem & præſtantiam ipſius attemperatum concipimus*. Id perinde eſt, ac ſi dicerem: Mentiri adverſatur perfectioni divinæ, a qua nunquam divina voluntas diſcedit, ſed cum ea ſemper amice conſpirat. Sic igitur mimum huncce calumniarum egit Velthemius, ut vel judice Geſenio pro plauſu ſibilum ſit meritus. Altera diſſertatione minatur ſe innumeras legiones *Gentium*, *Legumlatorum*, *JCtorum*, *Theologorum*, *Philoſophorum*, *cum veterum*, *tum recentiorum* in aciem educturum, quæ ſolo adſpectu me exanimem darent. Nondum tamen adeo fortuna mihi fuit propitia, ut illud illuſtre ingenii Velthemiani monumentum conſpicere liceret. Interim circa auctoritates, quæ jactantur, obſervandum, earum multitudinem nihil efficere, niſi rationibus ſuam ſententiam adſtruxerint, meam refutarint; & quatenus nemini eorum, ut ab omni errore ſit immunis, cavetur, piaculum non eſſe rationem potius, quam numerum errantium ſequi. Sic quam multæ in rebus philoſophicis erroneæ opiniones per complura ſecula & ſcholas & populum occupaverunt, quas tamen poſteriorum temporum accuratior inquiſitio exploſit? Heic ſi teſtium numerus momenti quid habuiſſet, in hunc uſque diem antipodes in cœlum delaberentur, harmonia orbium cæleſtium aures noſtras obtunderet, intelligentiæ iſtis orbibus rotandis inſudarent, ignis ſphæra proximam Lunam ambureret, denique barbaries integro adhuc regno ſuo gauderet. Sic ſane non difficile erit multas myriades invenire eorum, qui pro ſanctitate numeri denarii in prædicamentis mortem æquo animo ſubire velint; quæ tamen ceteris puerilis ſuperſtitio videtur. Deinde ex teſtibus illis integræ legiones deficient, ſi conſideretur, pleriſque nunquam in mentem ve-

venisse vocabulo *per se* Deum ab origine juris naturalis excludere. Denique omnia ista testimonia demum in auctoritatem unius ex antesignanis barbariei, puta Thomæ, aut Scoti resolvuntur, quorum commenta demum in popularia dogmata evaluerunt, postquam ceteri ista sine debita inquisitione in sua scripta transtulerunt; & uno ansere bibente reliquos omnes sitis corripuit. Præsertim cum notitia juris naturalis valde confusa & jejuna fuerit, antequam hoc demum seculo de isto in formam artis redigendo a quibusdam eruditis labor susciperetur. Id tamen retulit unus & alter, qui recens ex istis oris advenientes heic me salutarunt, in publico conflictu ejus disputationis Velthemium clamore Martem Homericum superasse, & ignea facie, horridis capillis, oculisque ardentibus furiam aliquam egregiæ expressisse. Quin non erubuisse in tam frequenti cœtu vel decies exclamare; *me nulla agnoscere officia hominis erga Deum & seipsum*. Ergo vel scripta mea non legit Velthemius, vel impudentissimus est mortalium, qui sunt & fuerunt. Pari rabie multoties fuisse ingeminatum; *adulterium penes me hactenus saltem turpe haberi, qua supponeret creationem animalis rationalis & socialis; adeoque secundum mea principia adulterium non turpe dari inter vaccas & boves vel inter caseum & butyrum;* qui sunt flosculi Velthemiani. Quid est furere, si hoc non est? Ergo cum neget Velthemius, adulterium supponere creaturam rationalem & socialem, ex ipsius mente adulterium dabitur inter creaturas, in quibus nulla est diversitas sexus, & ad se multiplicandum potentia, nec minus inter creaturas, quæ fidem conjugalem neque intelligunt, neque dant. Quin & deinceps homicidium non turpe erit, si felis murem occiderit. Quod porro erat opus, ut Velthemius tanta contentione asseveraret, adulterium in se & sua natura turpe esse; cum idem a me adstruatur L. I. c. 2. §. 6. p. 26. & in *Apologia* p. 38. Quo tamen non obstante certissimum manet; non dato homine, adulterium non dari; sicut non dato homine, Velthemius Jenense auditorium rugitu suo non erat impleturus. Sed nec omitti debet, quod cum unus opponentium urgeret, *cum actiones hominum per circumstantias, id est, res extra ipsam actionem, fiant morales, non videri, quomodo actio in se & sua natura moralis*

esse

esse possit? Velthemius respondebat: *Præcellens Dn. Magister, adjuro conscientiam tuam, eloquere, an firmiter credas cum venerandis nostris Theologis, dari actus per se honestos*. Quod ille Magister præmissa contestatione observantiæ suæ erga *Maxime Spectabilem* (magis adhuc audibilem) Dn. Decanum affirmabat. Et sic argumento erat plenissime satisfactum. Quid hac disputandi via compendiosius? Quæ tamen alteram istam dissertationem invidit fortuna, alio me ingenii Velthemiani specimine beavit, dum donante amico dilectissimo obtinere licuit *Synopsin Institutionum Juris naturalis* manuscriptam, quam is auditoribus suis ad calamum dictavit. Cui ipse auctor non vile pretium ponit, quando eam *Nucleum juris naturalis* indigitat. Quo scripto etsi nihil indoctius aut inficetius vidisse memini; veritatem tamen adhuc constare deprehendi *Pliniano* illi: *Nullum librum tam malum esse, qui non aliqua ex parte prodesset*. Ingens quippe operæ pretium fuit didicisse flosculum illum Latinitatis Velthemianæ, *in Analytices studio non magis versati sunt quam rana viridis in nucis arbore*. Nec minoris fuit definitionem legis cognovisse, qua immane quantum eum sibi placere audio. *Lex est*, inquit, *dictamen practicum in materia universali, quo necessitas actionis exprimitur in genere morum*. In qua quid mysterii latitet, patebit, si aliis eam vocabulis extulerimus. Si igitur *dictamen practicum* enunciatio, quæ non cognosci solum, sed & in actum deduci debeat, *in materia universali*, id est, quæ omnes illos tangat, ad quos enunciatio dirigitur; *quo necessitas actionis exprimitur in genere morum*, id est, quo significatur quid agendum, quid omittendum, ut actiones bonæ vel malæ, laude vel vituperio dignæ haberi queant. Heic primo necessum erat exprimi subjectum, abs quo dictamen illud promanaret; num id intellectus sit divinus, an humanus, an uterque. Dein ad cujusnam actiones dirigendas id dictamen spectaret, ad proprias, an ad alienas. Denique unde ea necessitas proveniret. Quam ex ipsa actione resultare absurdum dictu videtur; cum eadem aliter concipi nequeat, quam prius aliquid, & diversum ab actione, quodque adeo in ipsam actionem operetur. An & quatenus illud, quod mortales dictamen intellectus divini concipimus, Deo lex dici possit, alibi a nobis expositum

tum fuit. Deum omnia quæ agit optime agere, & per essentiæ suæ perfectionem non posse non optime agere, & quæ cum ista non congruunt, non posse non omittere constat. Sed quia legem aliter concipere non valemus, quam aliquid extrinsecus necessitatem adferens certo modo actiones dirigendi; inde si quis velit Deum legi subiicere, faciat id suo periculo. Quod si igitur ad legem, quæ in homines cadit, ea definitio restringatur, vitiosum est, quod ea legibus positivis adplicari nequit. Quando autem lex naturæ dictamen rectæ rationis aut intellectus dicitur, nihil aliud innuitur quam medium, quo ista lex investigatur. Atque eo ratio ut recta sit, & talem sese intelligat, oportet ut firmo fundamento ratiocinia sua superstruat. Quod nullum aliud inveniri potest, quam conditio humani generis; nisi quis cuilibet persuasiones, sæpe oppido quam irrationabiles, pro lege naturali velit venditare: sicut stolidum sit, ultimum hoc habere argumentum demonstrandi aliquid juris naturalis esse: quod recta ratio aliter de hoc vel illo actu judicare nequeat. Sed & illud constat, si definitio illa adplicetur juri humano, inepte a VELTHEMIO §. 11. tradi, *dictamen intellectus* esse aliquid prius, quam *normam seu regulam Justini* si dicere velis, hominem sibi ipsi legem naturalem ferre, aut intellectum humanum dictare quid posse, antequam objectum adsit. Sane ponenda est lex naturalis tanquam norma justi, antequam intellectus humani dictamina practica possint exsistere. Id autem nimis quam ingeniosum, quod Velthemius, tantopere alias a novitatibus abhorrens, juris naturalis novam denominationem comminiscatur, quasi *quod primo ac per se fundatur in natura actus, quam præcipit aut prohibet, ita ut propterea jus sit, quia hunc actum præcipit aut prohibet, quia e sua natura debitus aut illicitus est*. Quo commento uti nihil vanius, & per quod juri naturali circa actiones morales non amplior tribuitur operatio, quam ephemeridibus circa motum planetarum: ita obiter scire velim, quomodo a contradictione sese liberare Velthemius possit, dum *præcipi* aut *vetari* a lege naturali dicit, quæ jam *in sua natura* erant *debita* aut *illicita?* Quid enim præcepto opus est, si ista alias fieri utique debebant? Aut ergo lex naturæ supervacua

vacua est; aut si cum effectu praecipit ac vetat, utique actus debitos aut illicitos facit.

SED taedet quisquiliis Velthemianis diutius immorari, nisi quod obiter spectandum, quid in demonstrationibus valeat, qui tanto fastu peritiam Analyticis crepat; ut tandem discamus nostra ratiocinia in circulum (quae figura perfectissima utique est,) disponere, & praesultore Velthemio in perpetuam vertiginem circumvolui. Si enim quaeras ex isto, quare verbi gratia adulterium juri naturali repugnet, respondebit; quia in se & sua natura est turpe. Si quaeras, quid sit in se turpe, respondebit; quod rectae rationi ut tali non convenit. Atqui rectae rationi qua tali non convenire est juri naturali repugnare. Igitur juxta Velthemium adulterium juri naturali repugnat, quia juri naturali repugnat. Ac proinde falsum est, quod clamat, *turpe in puncto rationis prius esse, quam juri naturali repugnare*. Sed & par erat, eum qui viam praecepta juris naturalis deducendi nobis placitam ita importune impugnat, ingeniosius quid aut planius afferre. Quid autem tanto hiatu dignum trifaux iste profert? *Principium primo primum*, inquit est; *honesta per se sunt expetenda; turpia per se sunt fugienda*. Atqui sane, ne nunc dicam, quod stolide sit omissa mentio subjecti, cui aliqua honesta aut turpia sint; circa hoc principium quaerere licet, non solum quid honestum aut turpe per se sit, quod non nisi congruentia aut disconvenientia cum recta ratione definiri a Velthemio solet; sed etiam eousque non potest adquiescere intellectus noster, ut rationem omnino nosse velit, quare & unde vel in perseitate, vel in dictamine rationis necessitas insit. Eoque Velthemio vel iterum circulus suus erit persultandus, vel si vertigine liberari cupit, demum nostrae methodo insistendum; ex qua ista propositio a priori demonstrari potest. Sicuti & illud nemo sanus abnuet, imperium Dei esse, quod hominem ad adpetendum honestum & turpe fugiendum primo movet aut movere debet, non autem perseitatem Velthemianam. Deinde ne hoc quidem tantum demonstrandi artificem decebat, pro *principiis secundo primis* venditare sententiolas, verbi gratia, *neminem laedere, suum cuique tribuere*, veras quidem, sed multis determinationibus adaptandas, priusquam ex iis distincta & li-

liquida ſcientia haberi poſſit. Sed & nimis quam iracundum, fuſtes ſtatim intentare, ſi quis dictata Velthemiana in oraculorum vicem arripere detrectet. Quid enim ſi Reges, ac integri populi iſtorum veritatem in dubium vocent? Quid fuſtibus ſuis heic efficiet Velthemius? An clamoribus ſuis eoſdem protelabit, qui norunt, animal Cumanum eſſe quam maxime vocale? Quibus porro argumentis hoſce convincet Velthemius, ſi nihil præter dictamen ſuæ rationis crepare poſſit apud tales, qui ſuam rationem diverſa dictantem non minoris æſtimant, & legiones Scholaſticorum a Velthemio in ſubſidium evocatas adunco naſo ſuſpendunt? Plura occurrunt in eo ſcripto emblemata, veluti quod §. 57. juris naturalis *cauſam efficientem* dicit *hominem*. Aut quod §. 55. hominem tradit *tamdiu vivere in ſtatu animalis, non item in ſtatu hominis, quamdiu uſus rationis ſe nondum exſerat, aut ad annos diſcretionis homo perveniſſe dicatur*. Cui adjungi debet inauditum hactenus dogma a Velthemii diſcipulo publica diſputatione Jenæ promulgatum: quod *majeſtas ſit non-Ens*. Nimirum quia ad majeſtatem ſufficit ſuperiorem non habere, nec requiritur poteſtas gubernandi civitatem; & quia ſtatim majeſtate Velthemiana præfulget, qui in regionem deſertam ejectus nec dominum habet, nec ſubditum. Quæ monſtra errorum aliis exagitanda commendamus.

Restat adhuc Gesenius Garlææ Præſul; de quo tamen eloquar, an ſileam dubito. Nam ea eſt hominis ruditas, impudentia, & veſania, ut merito quivis cordatus tam tetrici monſtri contactum refugere debeat. Qui cum nil niſi obſcœnam virulenti pectoris ſaniem eructet, paſſim impio abuſu dictis ſacris interpolatam, *benedictionem tamen Chriſtianam* emittere videri vult. Prorſus uti reliqua fanaticorum natio tunc, cum maxime delirat, ſacro inſtinctu agitari ſeſe clamat. Verum, uti peculiare ſcriptum iſti opponere ſupervacuum erat; ita poterit heic obiter ceteris, qui ex me oppugnato gloriolam inauſpicato captarunt, ſubjungi Gesenius tanquam vilis appendix, & in quem jactari queat illud tritum; *ultimum occupet extremum ſcabies*. Saltem ne in poſterum arguat me criminationes, ad quas plane tacui, agnoviſſe. Ex decoro igitur Gesenius a menda-

ci

cio scriptionis suæ exordium capit, quasi ego *in suprema Regni curia enixe contra ipsum & famam ejusdem egerim*; qua super re monitum se dicit *ab eo qui procul habitabat, & bene cupiebat*, Dignus hoc Oreste Pylades; qui circa veritatem non nimis curiosum se ostendit. Equidem si ejusdem reipublicæ cives essemus, comes ivisset Gesenius editori Indicis. Nunc quid contra exterum incuria hujus Regni agerem? Præsertim cum ejus scripta tantum ruditatis ac vesaniæ præ se ferant, ut famæ suæ neminem infestiorem, quam seipsum, hostem experiatur. In eo autem nihil a me peccatum est in reverentiam, quam *Serenissimo Electori Saxoniæ* debeo, quod modeste, & Gesenii demum, aliorumque malevolorum importunitate coactus, super nimis præcipiti Ministrorum Ipsius judicio questus sum. Nam de isthoc negotio nihil ad Ipsum relatum constat; & si Optimus Princeps consultus fuisset, haud quidquam decorum judicasset, inaudita partis alterius defensione sententiam superstruere libello famoso, per carnificem flammis dando. Quod si autem iniqui aliquid mea querela habet, sane is, quem publice provocavi, suam existimationem non destituet, nec *Censuræ* istius *sanctimoniam* Velthemio alicui aut Gesenio asserendam committet. Ac vel ideo istum omnibus ingenii sui copiis explicatis in aciem, prodire cupiebam, ut cum adversario non erubescendo congredi liceret, ac tandem Gesenio similium hominum ruditus obticesceret. Quid porro ad rem præsentem, quod Gesenius de Monzambano gannit? Sane publicam famam extinguere penes me non est; & cui non sufficit, quod publice ejusdem me auctorem abnuerim, qua ratione isti os obturem? *Ejusdem caput 6.* exercitii gratia a me defensum adversus eos, qui id impugnarunt. Quid præstiterim indicent harum rerum intelligentes, & affectibus ac præjudiciis vacui. Cetera quæ carpuntur defensorem accipiant, an minus, mea parum interest. Præsertim cum quæ liberius ibi quibusdam scripta videntur, auctoris, quisquis demum is sit, religioni aut pietati nihil præjudicare queant; si cogitemus, quam ille sibi personam imponat, aut quales loquentes introducat. Et qui nescit, quam multum intersit, Davusne loquatur an herus; is quæso abstineat de ejusmodi scriptis judicium ferre, ni inter Midæ socios censeri velit.

Ergo fama illa de Monzambano, cui a me contradictum fuit, non obstat, quo minus adhuc Pufendorfius, quam Gesenius esse malim.

Sed ne solis conviciis fœdas chartas maculasse videatur, circa rem ipsam quoque aliquid nugari conatur Gesenius. Ac primo queritur, me ipsius demonstrationibus non respondisse modo tam scholastico, quam ipse proposuerat. Cujus quidem rei nulla alia fuit ratio, quam quia inficeti hominis vestigia legere nolui. *Iniquum me in jus naturæ* arguebat, quod *atrocem ipsi injuriam intulissem, mendacium & calumniam exprobrando.* Ego reponebam, me legitima *retorsione* usum fuisse. Adparet puto, me ad minorem respondisse. Tantum enim abest, mihi unquam in animo fuisse Gesenium lædere, ut quid hominis ille esset, & quænam inter fumos Garlææ deliria eum agitarent, perpetuo ignoraturus fuerim, nisi me epistola illa insipida ultro lacessivisset. Puto autem satis gravem injuriam esse, alicui falso tribuere scriptum venenatum, ut ipse vocat, & *atheum*. Eam injuriam ut in me hærere paterer, nullum jus obligabat. Repellendi non expeditior via, quam ut mentitum esse dicerem, qui hæc de me assereret. Præsertim cum nondum auditum foret de aliquo privilegio, per quod Gesenio impune sit honestorum virorum famæ insultare. Atqui in ea accusatione ipse mihi non consto. Modo enim a Gesenio scriptum Warenbergii *aperte* mihi, modo Fratri meo tribui queror. Nimirum quia Gesenius sibi non constabat, & aliquando Warenbergium ita delineabat, ut facile adpareret, me peti; aliquando talia ipsi tribuebat, quæ non in me, sed in Fratrem meum cadere poterant. Ea causa fuit, cur retorsio alternative conciperetur. Sat *aperte* autem aliquem arguit, qui scripto publico id facit. Et licet hæc verba non expresse sint posita; tu Pufendorfi ejus scripti es auctor; extreme tamen stupidum fuisse oportet, qui non viderit, nostrum nomen abs Gesenio vellicari, quod & ipse menti suæ *obversasse*, dum ista scriberet, fatetur. Et statim atque illa epistola prodibat, passim amici de injuria nobis illata monebant. Id autem frequens est; ut & qui obliquis verbis alium pupugerit, directe & citra ambages vapulet. Neque vero mirum est, Gesenium titubanter scribere de viris, quos tam

parum

parum noverat; cum solemne ipsi sit ad furiosi instar discrepantia sibi blaterare. Sicut *benedictio Christiana* eidem vocatur, qui spurcissimus libellus famosus est. Et qui modo nil nisi dicta sacra crepat, & schema hypocriticum ostentat, mox obscœnitate convitiorum cum balatronibus & ambubajis certat. Quæ cum ita sint, satis puto manifesta est injuria, qua retorsionem meruit Gesenius. Ac supervacuum est istius verba heic producere, quæ *vel κατὰ τὸ ῥητὸν, vel per æquipollentiam, vel per consequentiam planam, facilem & apodicticam id quod volo arguant*. Ista enim quibusvis exposita sunt; & vehementer dissuadent Medici, ne istud scriptum denuo attingam; quod gravissima nausea, stomachique languor inde sit proventurus. Recte porro ego a Gesenio postulavi, ut, si retorsionem meam abs se amoliri vellet, probaret, vel me aut Fratrem meum auctorem esse dialogi Warenbergiani, vel nusquam se id scriptum nobis tribuisse. Nunquam autem credebam, eo usque impudentiæ processurum Gesenium, ut posterius negare auderet, quod in clara luce est positum; & postquam nostrum nomen scripto publico in conspectu orbis eruditi investasset, ultro postulaturum, ut ego hoc ab ipso factum probem. Et inde dubitaveram, nam sensus communis illi inesset, qui probari adhuc sibi postularet mendacium & calumniam, quam scripto publico evomuerat. Quod si autem altera via retorsionem declinare volebat, tunc utique probandum ipsi incumbebat, vere eum dialogum nobis tribui, mihi autem simpliciter id negasse sufficiebat. Quid ergo mea verba cavillaris, Geseni, nisi ut complusculas paginas numis & calumniis implere possis? Aut cur adeo tumultuaris, quod tua æque ac famæ mendacia proprio vocabulo a me fuerint designata?

SECUNDO loco negat Gesenius, Asinium Tenebrionem abs se defensum. Quod ergo aliud non modica parte sui scripti agit? Magnam vero vim *Christiani amoris*; per quam *contemtim sentire* non potest Gesenius de Nicolao Beckmanno, *quem Regia Majestas tanto munere dignata est*, utut Eadem Regia Majestas istum munere dimotum *propter Indicem editum cum infamia relegaverit*. Nisi forte arcana quædam genii conspiratio ista illustria ingenia Tenebrionem & Vigilem

jungit; quorum scripta quoque pares Gratias redolent? Cur porro Gesenius tam odiose altera jam vice cuculat judicium Sarcmasii de meis Elementis Jurisprudentiæ, eo tempore latum, quo iste in Parnasso somniabat? Cum alii jamdudum injuriam mihi factam publicis scriptis ostenderint, & ipse auctor, uti amici retulerunt, aliam plane mentem postea induerit. Unde mihi nunquam curæ fuit injuriam istam persequi; & non degenerem animi duxi; qui errorem suum emendare potuit. Ergo quod nunc Gesenius ista dudum sepulta iterum in lucem protrahit, merito vapulare deberet, si nova plaga in homine, qui pudorem plane decoxit, locum haberet. Qui aut *Pacificum a Lapide* & ejus scripta novit, non multum referre agnoscet, quid ipse de aliis scribat aut judicet. Qui Bavium non odit, amet tua carmina Mævi. Quanquam & deformes buccæ suos basiatores quandoque inveniant, & similes labra lactucas adpetant. Præterea ex alio me capite iniquitatis in legem naturæ reum arguit Gesenius, quod *contemtim ac duriter habuerit legatos Dei, qui ex officio debite super periculosis novitatibus monuerint*. Ubi primo quidem miramur, quare ardelio Garlebiensis tam importune solicitus sit, quid in aliena republica geratur. Si quis enim apud nos alterum injuria afficiat, sunt judices, sunt tribunalia; nec unquam ea cognitio Gardelebiam remittetur; ut plane cuculus iste non opus habeat tam tædiose ingeminare, quid ab hoc vel illo recte, quid secus gestum fuerit. De cetero nunquam ego debitum honorem sacerdotibus detraxi, inter muneris sui limites versantibus, iisque ut in conversatione civili amicis uterer, operam dedi; ac si unum vel alterum excipiam, neminem eorum novi, quem non amici loco habere possim. Id tamen firmiter mihi persuadeo, Deo propitio posse gaudere illum, quem unus aut alter sacerdotum iniquis odiis persequitur. Nec minus fas esse, salutem famamque suam contra sacerdotem, quam alium quemvis, defendere. Sed & hoc statuo, censuram librorum ad eos pertinere, qui summum in civitate imperium habent, & quibus eandem hi delegaverint. Eam si quis alius proprio ausu involaverit, non magis ipsius ratio habenda est, quam prætoris, si extra limites jurisdictionis suæ jus dicere aggrediatur. Quin & ubi in

ea

ea re malitiose aut imperite versatus sit, injuriam non accipit, si digna facto suo vocabula audiat; præsertim cum ipse Gesenius, velut qui post longum delirium repente ad se redit, non absurde addat; *quamvis humanæ illorum actiones humanorum errorum rubigine tangi & tentari facile potuerint: nec enim humani quidquam a se alienum putabunt*. Denique nec id saltem in dilucido isto intervallo negabis, Geseni, si quis vel ex officio vel ex amore veritatis, aut charitate Christiana alterum super errore omnino monendum sibi duxerit, illi esse observandum, ut revera in altero hæreat, de quo ipsum moniturus est; ut alterius errorem idoneis argumentis convincat; ut denique amice eundem hortetur errorem suum exuere. Ubi nihil horum præcesserit, quid faciendum mihi suaseris tu, qui ob impactam retorsionem in furias abiisti? An censes, cum silentio gladium jugulo fuisse excipiendum? Puto igitur ad demonstrationes Gesenii sic esse responsum, ut etiam acutissimis disputatoribus, qui *Gardelebiæ habitant*, satis fieri queat; quorum peritiam expressit supremus eorum choragus Gesenius, dum dicit; *quod Professor in publicis disputationibus illos, qui Thesibus tuis opponunt, jubere soles; responde ad Syllogismum*, &c. Nam quantum ego memini, hoc quandoque respondenti ingeritur, opponenti nunquam.

Enimvero uti in convitiis spargendis nemo Gesenium facundia superaverit; ita ubi ad seria tandem deveniendum erat, nihil ipso est aridius, sic ut non amplius latret, sed mussitet. Eo breviori responsioni amoliemur hominem rudissimum. Quam late ego socialitatem extendam, tradidi L. I. c. 3. §. 15. *de Officiis*. Eam in constituendo juris naturalis fundamento rationalitati opponere, stolidum est. Mox, ne ob calumniam suam erubesceret, simulat se meum responsum non capere. Dixi, *religio quatenus ad disciplinam juris naturalis pertinet, intra sphæram hujus vitæ terminatur*; id est, ex sola religione naturali jam nemo salvatur. Rationem attuli in libello *de Officiis L. I. c.* 4. §. 8. Hoc si quis negare velit, admittere cogetur, dari viam salutis æternæ extra Christum. Move aures, Geseni, ut sciam, an hæc jam intelligas, simulque fatere, nequissimum te calumniatorem esse, qui illud, quod ego de *religione*, *qua-*

quatenus ad jus naturale spectat, enunciavi, malitiose detorques ad religionem salvificam, quæ ad juris naturalis disciplinam nequaquam pertinet; quasi nempe etiam salvifica religio a me pro nudo vinculo reipublicæ haberetur. Denique antequam *cum ratione mecum agere* desinat Gesenius, hoc ratiocinium, ingenii & candoris sui monumentum nobis relinquit. *Quia expedit, ut publice civitas personet doctrinis cum fine civitatum congruentibus*, id est, quia, uti ego explicavi, solida & bona ethica & politica in civitate doceri debet; igitur ex mente GESENII *parum interest, turpis sit sive honesta, sive vera sive falsa religio, modo huic civitatum fini apta sit & congruens*. Quid hoc argumento solidius? Ne nunc multis ostendam, quod neque vera religio fini civitatum, quem ego designavi, quidquam obsit, neque falsa prosit. Ceterum ut bona fide rationi renunciasse Gesenium credamus, ecce obsoletum suum carmen de polygamia recinit, quasi ego istam *velut remedium promovendæ pietatis* commendaverim. Sane nunquam credidi, aliquem fore tam stupidum, quin intelligeret, id me dixisse; non esse, quare circa impugnandam polygamiam tantopere trepident certi homines, cum abs nullo vitio orbi Christiano inprimis in Europa minus periculi, quam ab hoc immineat. Unde frustra tanta cum consternatione ad arma conclamari, ubi hostis non adparet. Præsertim cum nulla major calamitas maritis obvenire possit, quam si plures simul habere uxores cogantur, in cujus mali remedium mortem sint optaturi.

SED nimirum pauca hæc a Gesenio obiter tantum adducta fuerunt. Summa autem laboris ipsi fuit specimen ostendere, in quantas furias homines fanatici possint ire. Cujus non minima pars est, illis, quos sibi insectandos sumsere, gratia divina velle interdicere. Verum mi Geseni, postquam semel terrorem digessimus, quem quondam fulmina Vaticano emissa vertici solebant generare, non facile adducimur ut credamus, Præsuli Garlææ claves cœli erebique commissas. Sed nec ea, quæ inter nos agitatur lis, Ministerium Ecclesiæ, ejusque sanctimoniam ullo modo spectat. Tu venenatum scriptum mihi falso tribuis: ego injuriam mihi fieri, addita retorsione, testor. Tu excandescis, & maledictorum atque calumniarum plaustra evomis: ego quantum

tum ad meam defensionem, ac retundendæ tuæ impudentiæ sufficere judicatur, repono. An & in hoc casu qui sacerdotis furorem abs se repulerit, unctos domini violasse judicabitur? Quin potius si cui ex tuo ordine omnino placeat virus suum in alterum evomere, tutius cathedra sacra abutetur, ubi intemperies animi & affectuum malignitas speciosiore sub prætextu desævire potest. Ast ubi ad scriptionem publicam idem provolaverit, non est quod eximiæ quid sortis præ reliquis sibi polliceatur. Si enim falsi quid asserit, erroris arguetur. Si fictis criminationibus de aliorum existimatione detrahere instituat, mendax & calumniator audiet. Si inepta scripta edat, eruditis ludibrium debebit. Si rationem ejeraverit, stolidus judicabitur. Si quæ convitia eructet, nihil pensi habuerit, furere videbitur. Si imperite de rebus, quas non didicit, judicium ferre instituat, Midæ fraterculus nuncupabitur. Porro uti cum Præsulatu Garlæano nihil mihi negotii est; ita quæ pro salute mea cura vigilias tibi, mi Geseni, imperat, plene supervacua est. Neque enim tali nobis sacerdotum genere heic opus est, qui sub imagine precum fœdam animi inflammati rabiem exhalant. Dira quoque ista carmina tuo potius capiti cane. Et si qui precando vales, ora, ut tuam tibi ruditatem & vesaniam agnoscere detur. De cetero; uti haudquaquam timidum aut imparatum me offendent, si quibus forte deinceps calamum in me stringere placeat, modo inscitiam, iracundiam, & fœdas calumniandi artes procul habeant: ita Gesenio id honoris sufficere debet, quod mea opera ad qualemcunque nominis celebritatem protractus fuerit, qui antehac in alta velut caligine Garlæam bibebat. Si in posterum furere pergat, optimum responsi genus fuerit, contemnere & silere.

SAMUELIS PUFENDORFII EPISTOLA AD AMICOS SUOS PER GERMANIAM, SUPER LIBELLO FAMOSO, QUEM NICOLAUS BECKMANNUS QUONDAM PROFESSOR IN ACADEMIA CAROLINA,

NUNC VERO CUM INFAMIA INDE RELEGATUS,

MENTITO NOMINE VERIDICI CONSTANTIS SUPERIORI ANNO DISSEMINAVIT.

NON dubium eſt, *Viri amici*, quotquot vel collegio quondam, vel converſatione, vel literarum commercio, vel benevolentia ex ſcriptis meis concepta, vel alia ratione mihi conjuncti eſtis, quin gravem dolorem atque indignationem conceperitis, prorepente in conſpectum veſtrum exſecrabili libello famoſo, quo fœdiorem quidem orcus nunquam in opprobrium ſeculi evomuit. Quanquam enim & ipſa dictio hominem aſinino ſtupore ac ruditate arguat, & tota nefarii ſcripti facies nil niſi profeſſam mentiendi rabiem præ ſe ferat: dolendum tamen videbatur, adverſus me potiſſimum fuiſſe exſerendum; quouſque furor, infernali agitatus œſtro, procedere, & quid extremum in mentiendo atque calumnian-

mniando foret. Sane multi in vicem mercedis pro utilissimo labore suo maleferiatorum importunitatem sunt experti; in plurimos quoque innocentes viros fœda & absurda multa sæpe numero jactata sunt; tamen quantum mihi ex historia literaria notum est, hoc certe seculo exemplum non extat viri eruditi, cujus veræ & innoxiæ sententiæ per inscitiam aut pravitatem malevolorum malignius detortæ sint, vel qui obscœnioribus mendaciis, modoque magis scelesto adspersus sit. Quin & cum hactenus creditum fuerit, penes monachos & missifices palmam impudentiæ extitisse circa adversarios suos fœdis mendaciis & criminationibus onerandos; jam tandem repertus est novus Alastor, qui calumniatorum antesignanis omnem ruborem possit abstergere. Quorum & hoc insigne est artificium, plaustra mendaciorum in alios jactare, ac dein postulare, ut ista falsa esse ostendantur; perinde quasi accusasse & convitia sparsisse ad criminis probationem sufficiat. Ceterum eo iniquius sors mea comparata est, quod nec plane silere ad mendacia ista liceat, nec alius detur, qui horum vanitatem ita perspicue demonstrare queat & tamen honesto viro cum infami isto Alastore congredi erubescendum sit, cui jam amisso honore & existimatione ea novissima voluptas petitur, quam magnitudo infamiæ apud desperatos gignere suevit. Equidem apud eos, qui me norunt, defensione nulla opus est, quibus de absurditate horum mendaciorum abunde constat. Honesti autem & cordati viri ultro ejusmodi sputeas chartas detestantur; improbumque judicant, de viris integræ semper famæ sinistri quid suspicari ex tali scriptionis genere, quod apud omnes populos moratiores infamiam & grave supplicium meretur. Et si eo res humanæ redierunt, ut ejusmodi chartis aliqua fides habeatur, jam omnium atrocissimorum scelerum reus est, cui impudens & nequam inimicus obtigit. Est tamen non quibusvis tam candidus animus, nec id probitatis in plurimos mortales cadit, ut quæ aliis infertur injuria, eam abs se quoque non plane alienam judicent. Alii utut pleraque conficta agnoscant, tamen non omnia plane de nihilo esse suspicantur. Denique qui odio aut invidia in nos flagrant, aut qui ex scriptis nostris oppugnatis laureolam aucupantur, saltem in sinu gaudent, quacunque via molestiam mihi

crea-

creari, si non aperte ejusmodi scelus adprobare audent, quod non detestari impuri animi argumentum est. Visum igitur fuit hanc scriptionem publicare, non ut me ab objectis criminibus purgem, quorum vanitatem Deus, cujus notitiam nihil fugit & multi honesti viri, queis vita moresque mei penitius perspecti sunt, norunt; aut quod cum tetrico cadavere hominis jam civiliter mortui luctari velim: sed ut Germaniæ ob oculos ponam exemplum inusitati cujusdam & humanam malitiam supergressi furoris, qui inter prodigia & ostenta hujus seculi referri mereatur. Simul & hæc inde proveniet utilitas, quod adversarii mei, qui tam inficetum mihi bellum movere instituerunt, non magnopere crista erecturi sint, in lucem protracto suo antesignano, qui primus incentor fuit omnium turbarum, quæ in me, meumque librum sub signis Inscitiæ, Livoris & Calumniæ surrexerunt. Plurimum autem ad illustrationem totius negotii faciet, si Cerberum illum ex antri sui tenebris protractum in aperto velut campo publice spectandum destituam. De quo tamen nihil tradam, nisi quod in notitia omnium eorum inter quos isthæc scribo, versatur, & quod si opus sit, fide actorum publicorum, & literarum authenticarum probari possit. Neque enim ut Beckmannus deterrimus bipedum habeatur, figmentis opus est, qui dum vixit, hoc unicum omni studio egit, ut stoliditas & pravitas sua in obscuro ne latitaret.

Nicolaus igitur Beckmannus Heida apud Dithmarsos oriundus, cum eo tempore, quo bellum Svecicum in Polonia & Borussia deflagrabat, Regiomonte egisset, ubi miros profectus in Saltationibus Polonicis fecit, nescio qua occasione in familiam certi cujusdam Comitis Svecici se contulit, ut ejusdem filium prima literarum elementa doceret. Holmiam post finitum bellum delatus nulla alia re, quam stoliditate potuit inclarescere, quæ in faciem ipsi solebat exprobrari. Post sexennium in familia Comitis absumtum Marpurgum abiit, juris studio se adplicaturus. Ubi dicitur *Medullam* suam *Justinianaam* ex privato collegio Manuscripto Professoris cujusdam compilasse, vel potius id paucis in locis interpolatum præfixo suo nomine Parisiis post edidisse. Certe vix triennium est, cum Nobilis quidam Svecus, qui Marpurgi aliquandiu hæserat, præsen-

sentibus quibusdam studiosis, & Professore uno heic loci diceret: Marpurgensem illum Professorem Beckmanno plagii actionem intentaturum. Id certe patet, eam Medullam alium præferre genium a *Commentario ad Instituta* aliquot post annos scripto; nec eam spirare ruditatem & vesaniam, qua hic scatet; cum tamen alias intra tantum temporis spatium in melius ire debuissent studia hominis. Quicquid hujus sit, saltem descriptio ejus libri non exiguo labore ipsi constitit, cujus intemperantia ictерum Parisiis contraxit. Aureliis titulum Doctoris, qui miros homini spiritus dabat, præsenti pecunia emit. Commendatione Comitis, cui per sexennium inservierat, professionem juris Romani in Academia Carolina tunc recens instituta nanciscitur. In qua qualem personam acturus esset, ipso inaugurationis die luculento specimine prælusit, dum processione ad ædem sacram cœpta super præcedentia cum Schwartzio, qui tunc extraordinarii Professoris Theologiæ titulum gerebat, ita acriter contendit, ut ad manus res jamjam deventura videretur, ni ceteri se interposuissent. Et hæc ratio est, quare in libello famoso, dum *viros Magni Nominis* recitat, meos heic loci adversarios, seipsum anteponat Schwartzio, ut vel nunc saltem dignitatem suam adversus istum vindicet. Quid posthæc auspicia turbarum apud nos dederit, memorare supervacuum est. Quæ me tangunt paucis recensuisse suffecerit. Ab initio igitur bonus ille vir amicum se mihi simulabat, & cum sub adventum meum forte in Fionia abesset, cujus ædibus tantisper uti constitueram, ipse in domo sua conclave unum atque alterum per sex puto hebdomadas mihi concedebat, donec proprias mihi ædes emissem. Pro quo officio plus ipsi discedens donavi, quam quanti totius anni pensio esse posset. Quanquam autem stoliditatem hominis & pudendam ruditatem primo statim congressu deprehendebam, eo minus tamen collisionis ab eo mihi metuebam, quod & curtæ suæ supellectilis conscium eum crederem, & cum in diverso studiorum genere versaremur, vel Cujacium peritia juris superare posset, ut luminibus meis nequidquam obstrueret. Paulatim tamen deprehendere cœpi, quam profunda invidiæ flamma istius pectus adureret; & quod omnes fortunæ suæ rationes heic loci in eo sitas crediderit, ut ego

ego hinc abessem. Cum nondum huc adpulissem, (quod postea mihi cognitum est,) non dubitavit ab Illustrissimo Academiæ Cancellario per literas petere, efficeret, ut ego Heidelbergæ manerem; se enim cum collega suo facile partes meas suppleturum. Etsi responsum accepit, quo non magnopere gavisus fuit. Primis temporibus, dum amicum se adhuc simulat, subinde aures meas obtundebat, laborarem, ut in aula splendidiore munere potirer. Quod quo consilio caneret, facile adparebat, postquam non obscure ægrescere ipsum animadverti, cum videret domum meam a nobilibus adolescentibus magis ac magis frequentari. Apertius sese livor cœpit exserere, cum intellexisset, librum meum jam ad umbilicum deduci, & mox loco debito censuræ subjiciendum. Ipse enim mire ardebat, primus huic loco scriptis suis famam conciliare. Igitur statim quatuor aut quinque commentarios ad Instituta in mensa sua disponit; ex illis novum, si diis placet, commentarium generaturus; & vix paucis paginis utcunque conscribillatis, ejus imprimendi licentiam Holmiæ per literas petit. Mox & bibliopolam solicitat, ut eidem imprimendo sumtus suppeditet, spe præsentissimi lucri facta. Nam confirmabat fore, ut ita cupide iste liber emeretur, sicut calentes a fornace similæ solent; quæ ipsius verba erant: (*Es wurde abgehen, wie warme Semmeln.*) Cum isti persuadere non posset, ut pecunias suas perdere vellet, propriis sumtibus tam nobilem ingenii sui fœtum in lucem protrahere constituit. Ut tamen omnino me præverteret, typographum in has leges adigere tentabat; nullam paginam imprimendam susciperet, antequam opus suum esset absolutum. Hoc quoque conatu depulsa miserrima ambitio eo acerbius indoluit, quod mihi postea injungeretur, commentarium ipsius revidere, ne quid legibus hujus regni adversum eo contineretur. Nam ruditatem & stultitiam suo periculo apricari concessum ipsi erat. Interea cum per triennium hominis vesania & pravitas ex variis litigiis ab ipso motis perspecta, patientiam superiorum consumsisset, initio anni 1671. salario privatus est, quo insinuabatur, sedem furoris exserendi alibi esse ipsi quærendam. Heic igitur judicabat, unicam sibi superesse viam heic locorum subsistendi, si qua me evertere valuisset. Etsi ego propalato jam ejus in me livo-

re

re aperte jactarem; si vel maxime dudum sepultus ego forem, ipsum tamen Beckmannum mansurum. Exinde hoc potissimum parario conspiratio illa adversus me cœpit, de qua in Apologia mea satis expositum fuit. Et ipse, dum in typographiam subinde graditur, aliquot articulos, cerebro suo non quadrantes, annotaverat; sed quos ceteri socii tanquam ad rhombum nihil plane facientes rejiciebant. Ac Schwartzius illibatam gloriam ex confecto Indice Novitatum sibi vindicatum ibat. Spes autem erat fore, ut si *tanti nominis viri* (ex elogio Beckmanni) supercilio me suo notassent, & universus Sveciæ Clerus in me insurgeret, & ego inauditus, indefensusque condemnarer. Sane tam certam victoriam animo præceperant; ut is, penes quem præcipua factionis auctoritas, (*Winstrupius*) cuipiam amico his ipsis verbis diceret: *ne Regem quidem servare me posse*. Et idem publice in Academiæ Consistorio, me absente, pronunciaverat; omni mihi ingenio meo opus fore, ut hinc me extricarem. Credo equidem, si Beckmanno judice causa esset disceptanda. Postea cum adversariis meis silentium foret impositum, Beckmannus nondum sibi quiescendum putavit; sed Indicem istum, abs se quibusdam in locis interpolatum, Giessæ Hassorum typis excudendum curavit, opera ad hanc rem usus cujusdam bibliopolæ Holmiensis; qui cum interrogaret, quare non nomen suum scripto adponeret? respondit; exiguum id esse, nec dignum, cui nomen præfigatur; eoque duntaxat fine id conceptum, ut Pufendorfius intelligat, alios quoque homines præter ipsum quid sapere. Ita homini persuasit tam turpem operam sibi navare, cum viri candorem proceritate corporis, & titulo Doctoris metiretur. Curavit tamen, ut Beckmanni Manuscriptum sibi remitteretur, quo auctorem suum convincere posset, si forte post eam in rem inquireretur. Ceterum an istud scelus solo Beckmanno auctore susceptum sit, an vero cujuspiam alterius suasu, consilio, aut adprobatione, liquido asserere nondum possum. Et facile patior, ut Beckmannus solus ex eo facinore nebulonis titulum reportet. Nec si quis particeps fuit ideo pœnam divinam effugiet, utut humani fori severitatem declinaverit. Causa autem istius flagitii suscepti manife-

ste

ste adparet. Spes quippe erat, fore in Germania aliquem præcipitis animi, & male oculati Zeli Theologum, qui conspectis istis chartis, nulla disquisitione instituta, statim ad arma clamaret. Ex quo novum prostratæ causæ fulcrum accessurum judicabatur. Quis enim deinceps dubitaret, quin Pufendorfius statuisset, quæ ipsi in mentem nunquam venerunt, si doctor aliquis in Germania libellum famosum velut Apostolicum monumentum adorasset, aut Pufendorfii tradita in tabellis suis & dictatis non reperiri assereret. Enimvero uti in eo Beckmannum sua spes non plane fefellit, quod utique infami suo scripto effecit, ut unus & alter tam turpiter se prostituerit; utque adeo juxta Teutonicum adagium unus stultus multos stultos faceret: ita in eo falsus animi fuit, quod aut tanti ponderis apud nos fore putaret unius vel alterius viri cœcum judicium; aut suum se scelus ita occulte instruxisse crederet, ut ejus nunquam convinci posset. Nam cum rescivissem, quis Francofurti id scriptum distribuisset, facile deinde fuit ad fontem sceleris penetrare. Noster autem Beckmannus, cum sentiret, me jamjam ad finem inquisitionis pervenisse, repente Holmiam versus iter arripit, & ex itinere ad uxorem rescribit, ut supellectilem suam, quantum posset, venderet. In aulam delatus missionem suam petere cœpit; sed prævertentibus meis literis dilatus, cum interea Holmiæ Manuscriptum ipsius coram magistratu prolatum esset, & jam lictores mandatum accepissent, ut postera die hominem in carcerem raperent, ipse rem subodoratus, an conscientia vecors, nocte concubia Holmia profugit, & accelerandæ veredariorum promtitudini, an occultandæ fugæ comitem sese per hospitia edidit. Et quanquam ad portus hujus provinciæ mandatum erat, ut sisteretur; tamen pro conniventia militum, aut ex litore infrequenti in vicinam Zelandiam evasit. Hafnia mense decembri anno 1673. epistolam ad me scribit, in qua primo me Hamburgum in duellum provocat, eo certiorem sibi de me victoriam pollicitus, quod ipse dexteritatis suæ in arte gladiatoria non obscurum specimen dederat, heic loci cum Lanista quodam circumforaneo, qui licentiam artis suæ exercendæ petebat, in magna studiosorum corona tan-

tantus Doctor & Professor congressus, ut ostenderet, Beckmannianam vesaniam non legibus solum armatam, sed & armis decoratam esse. Sed quia suspicabatur, ægre me adduci posse, tempore hiberno iter Hamburgum suscipere, ut cum nebulone ibi depugnarem, carnifici victimam debituro; eadem illa epistola minatus est, ni ab ipso persequendo desisterem, se mediate & immediate me aggressurum, etiam cum dispendio salutis suæ æternæ, & illa ipsa mendacia, quæ jam in recenti ejusdem libello famoso exponuntur, mihi publice objecturum. Quam epistolam ego in Consistorio Academiæ protuli, & & quasdam ex ea sententias protocollo inseri curavi. Sic ut isthoc scelus, & universus mendaciorum adparatus mihi dudum sit perspectus, qui ex illa ipsa epistola fere ad verbum est expressus. Etsi dolendum sit, obscura duntaxat vestigia adparere tam argutæ sententiæ, quam in epistola posuerat: se jam me provocare, *quia nunc in statu naturali absque entibus moralibus constitutus esset*. Quo ipso candide in bestiam se degenerasse profitebatur. Nam in disciplina juris naturalis bestia non aliter consideratur, quam animal in statu quasi naturali absque entibus moralibus constitutum. Ego tamen minas istius flocci faciens, & apud cordatos viros plus innocentiam meam, quam Beckmanni mendacia, valituram confidens, intrepide actionem adversus ipsum persequebar. Demum sententia a Consistorio Academico pronunciata, & in aulam transmissa a S. R. Majestate quidem ratihabetur, ut tamen clementiam suam testaretur, addidit; veniam delicti Beckmannum obtenturum, si deprecatione, qua ego contentus esse possem, me placaret. Sed tantum aberat, ut ille tam insignem Regiam gratiam amplecteretur, ut potius impudentissimas literas, & quales nonnisi a Beckmanno conscribi possunt, ad Consistorium Academicum daret; in quibus post prolixos furoris vomitus demum concludit, se propter evitandam damnationem æternam precibus uxoris hoc dare, ut lis illa utrinque silentio sopiatur. De injuria mihi facta, aut deprecatione nullum verbum. Minæ tandem repetebantur, & quantum incendium adversus me esset excitaturus. Subjecit tamen, fore ut uterque nostrum parum honoris inde sit reportaturus. Quod de ipso quidem verissimum est. Nam licer

cet & mihi parum gloriosum sit, tam tetræ belluæ furorem excipere; tamen apud superiores meos, & omnes honestos atque cordatos viros non magis existimationi meæ detrimentum aliquod ex scelesto illo scripto metuo, quam si me furiosus aliquis luto adspersisset. Nam molestum quidem est circa ejusmodi sordes abstergendas occupari; sed quo minus alter insaniat, præstare meum non est. Compositione amica hoc modo abrupta, executionem sententiæ omnibus modis impedire nitebantur, qui Indicem Novitatum hæic enixi erant; quod metuerent, ne aliqua scintilla ex istius infami rogo in ipsorum barbas transvolaret; quorum unus (*Schwartzius*) *per vulnera Jesu Christi* obsecrabat, ne id fieret. Cum ea res in Senatu Regni in utramque partem disceptaretur, S. R. Majestatis effatum dubitationi finem imposuit; *Pufendorfio petenti justitiam denegari non posse*. Igitur mense Aprili anno 1675. sententia in Beckmannum heic publice in foro promulgata, & *Index novitatum* per carnificem igni perquam luculento datus est; ex cujus cineribus novus jam libellus famosus ad phoenicis instar surrexit. Et inde tutum jam est Beckmanno libellos famosos edere, & citra respectum Dei hominumque mentiri, qui semel in desperatum furorem induruit, ut seipso profitente malit jacturam salutis æternæ facere, quam adversus me non insanire. Et honore jam omni exutus nihil novæ infamiæ amplius capit. Nam ne fustigationem subeat, facile per hos belli tumultus cauturum se sperat.

Ceterum ut eo minus dubium restet illis, qui animal istud penitius non norunt, nullum mendacium tam absurdum esse, quo asserto Beckmannus erubescere possit; age unum & alterum ipsius factum proferamus heic loci patratum, quo tempore adhuc inter honestos viros censebatur. Ac ne quid jam repetam de scelesta illa epistola, sine subscriptione Holmiam missa, de qua mentio fit in Apologia nostra p. 75. cujus Beckmannus auctor laudatur; anno 1669. honorato cuipiam Viro, (cujus nomen, cum nesciam, an hoc gratum ipsi sit futurum, heic adponere supersedeo) furti crimen objiciebat. Causa coram Commissariis, magnæ dignationis viris, heic loci cognita, mendacii & calumniæ convincebatur noster Beckmannus, utut syllogismis in forma

ador-

adornatis magnos ſtrepitus dediſſet. Quo tamen tempore pœnam magis, quam infamiam declinavit, tantam injuriam interpoſitu amici condonante iſto viro; cui ſatisfactionis loco erat, quod innocentiam ſuam demonſtraſſet, & Beckmannum ad agnitionem injuriæ ſuæ adegiſſet. Poterat hoc ſufficere, ne inter honeſtos viros luridum ſuum os amplius oſtendere auderet. Audiamus aliud ejus factum non paulo fœdius. Per longum ſatis tempus domi ſuæ mola manuaria inſtructa Regis reditus defraudaverat Beckmannus. Re tandem per telonas deprehenſa, furtivo molitori mulcta centum thalerorum ſimplicium dicitur. Hic ut telonam ulciſceretur, publice ipſi peculatum, furtum, homicidium, aliaque crimina atrocia objecit. Res coram Commiſſariis examinatur: Domino Doctori aqua ubique hæret. Quid heic tanti nominis Juriſconſultus ageret? qui ut unius delicti pœnam effugeret, pluribus ſe per veſanam malitiam induerat. Nihil jam reſtat, quam ut pudoris & exiſtimationis jactura, ipſi viliſſima, graviorem pœnam declinet. Interventu amicorum Sueno Jonæ filius (id telonæ nomen eſt,) utcunque placatur, poſtquam egregias Doctor literas reverſales ſcripſiſſet in hanc ſententiam: ſe crimina illa, quæ longo ordine enumerantur, ipſi objeciſſe, non quidem animo ea probandi, ſed ut ſuſpectum ipſum redderet, quaſi & ſibi ab eodem facta fuerit injuria. Sed cum jam deprehendat, hanc rem ſibi ad effugiendam mulctam prodeſſe non poſſe; igitur ſe iſta retractare, & telonam ab omnibus objectionibus immunem declarare. Telona viciſſim injuriam ipſi condonat, ſalvo tamen ſuperiorum jure. Quomodo tantus Juriſconſultus malitioſum calumniatorem & mendacem diſertius deſcribere poterat? Aut quem ſibi amplius locum inter honeſtos viros reliquerat? Extant adhuc illæ litteræ Beckmanni manu ſubſcriptæ, & exempla earundem in multorum manibus verſantur. Quam facile ergo fuerat, poſt hæc ſpecimina famoſum libellum procudere, inſulſis refertum mendaciis, homini deſperato, infami atque inteſtabili, cui unicum hoc vitæ pretium reſtabat, quacunque via ardorem vindictæ in me expromere? Nec eſt quod aliquem moveat temeraria illa aſſeveratio, qua mendaciis ſuis fidem adſtruere conatur impuriſſimus bipedum. Cui enim erectis digitis & conceptis verbis poſt

præmissam de pœna perjurii admonitionem juranti de re, quam oculis se suis vidisse diceret, juxta leges hujus Regni fides haberi non deberet; illius exsecrationi aliquod pondus tribuetur ex infamibus suis tenebris crocitandi in tali actu, qui meri sceleris causa susceptus est? Perinde ac si quis magnifice de pietate alicujus furis sentire velit, ideo quod dum ad furandum se accingit, super successu Deum invocat.

QUANQUAM autem æqui rerum arbitri ex dictis facile judicaturi sunt, quo numero habendum sit ovum abs ejusmodi corvo exclusum: ne tamen Alastor voto suo ulla ex parte potiatur, neve ex mendaciis ipsius vel minima suspicio hæreat, quædam ad libellum famosum annotare placet, quæ ad impudentiam calumniæ illustrandam aliquid videbuntur facere. Ac levicula quidem illa & prope puerilia prætereo, quibus tamen Alastor putavit sese animo meo ægerrime facere: quod tam solicite *magistrum* me, & *philosophum*, ac *philosophiæ professorem* vocitet. Ea enim erat non minima invidiæ causa in me, quod ego loco, & salario, quam ipse, gauderem splendidiore, cum tamen titulum Doctoris nunquam appetivissem; nec me purum putum Legistam tulissem. Quasi omnem eruditionem titulis scholasticis metiri necessum esset; aut quasi inter eruditos opprobrio foret, aliquid præter aridas legum allegationes nosse. Sic & ridicule *risus* meus notatur a gravissimo scilicet viro, qui repente jam tertius e cœlo cecidit Cato. Quod vocabulum nescio quo instinctu jam invaserit homo, qui per totam vitam risui aliorum præbuit materiam, nisi quod bona fide Porcius sit. Etsi quod risui tam infestus sit, minus mirum videri jam debeat, utpote qui vesania se sua eo redigit, ut ringendi potius quam ridendi causam habeat. Eoque jam, si Diis placet, nobis comminiscitur novam *Academiam Catonianam*, cui ipse in Apollinis vicem præsideat, non quidem Musis Gratiisque, sed Infamia, Furore, Flagitio & Barbarie stipatus. Quo ipso collabuntur amicorum ejus magnificæ fabulæ, heic magna asseveratione sparsæ; eundem ejurata vita literaria Fuldæ Cancellarii munere potitum; postea Marti se consecrasse, & tribunum militum, mox præfectum equitum factum; quasi ad utrumque officium sat commendationis habeat cum in-

famia relegatum esse, aut a lanista circumforaneo vapulasse. Sed isthæc leviora mittamus. *Athei* & *atheismi* convitium & in libello famoso, & in epistola encyclica utramque paginam implet. Quod cur Alastori potissimum placuerit, cum ad mentiendi impudentiam nihil interfuerit, an parricidium mihi & latrocinium, & piraticam, & veneficium, & plura alia objecisset, in promtu causa est; ut nempe ejus vocabuli atrocitate sacerdotes in me irritaret. Enimvero improbe plane de sacro ordine sentit Alastor, si credit, apud eundem vesani hominis maledictum in libello famoso eructatum ponderis aliquid habiturum adversus virum bonæ semper famæ, ipsumque statim ad nutum impuri calumniatoris in iras abiturum. Sane ego longe prolixius mihi polliceor de prudentia & circumspectione istius ordinis: nec facile spero ullum cordatum tam prodigum fore existimationis suæ, ut sub auspiciis Beckmanni tam infami militiæ nomen sit daturus, in qua nihil aliud quæratur, quam ut innocentis viri fama variis mendaciis & calumniis maculetur. Sed excutiamus potius argumenta, quibus Alastor probare instituit crimen tam atrox, & tantopere abhorrens a professione & vita mea, & a præsumtione illa, qua dum vixi apud omnes bonos, qui me norunt, gavisus sum. Arguuntur primo *pestifera*, *nova & inaudita principia*: quæ scilicet, ex consideratione rerum & hominum, operum utique divinorum, hausta, quam proxime ad sana tradita Stoicorum, ad religionem autem Christianam examussim quadrant. Circa quæ excolenda laborem a me susceptum profiteor eo fine, ut quantum in me quibusdam Protestantium scholis exturbarem jejunam illam Aristotelis Ethicam, circa evolvenda undecim virtutum vocabula satagentem; & politicam ejusdem inutilem, ac quædam dogmata reipublicæ perniciosa continentem integritati & sanitati restituerem; utque nostrates ex sana ratione, quam lacunis Moralistarum, quod justum & injustum sit eruere mallent. Quem meum laborem & scopum rei literariæ & publicæ salutarem exsistere, vel hoc argumento non parum confirmor, quod sentiam Satanam, per primarium suum satellitem tantum furorem in me effundere; utpote cui dolet, regnum tenebrarum detrimenti quid capere. Qui & ipse non alio modo usus est in persequendis

puræ religionis instauratoribus, quam ut doctrinam ipsorum juxta & vitam pessimis calumniis oneraret. Et sane si Dei & veritatis causam ageret Alastor, ejusmodi artibus, quales in me sunt usurpatæ, haud quidquam opus erat. Jubentur quoque ab Alastore signum atheismi esse *entia Moralia*; quæ utique fuerunt, quamdiu genus humanum extitit. Sed quod eadem antehac in ordinem non sunt digesta, nec ipsorum indoles curatius tradita, philosophorum incuria in culpa est. Quæ & ipsa jam a Viro ingeniosissimo D. Erhardo Weigelio, Mathematum apud Jenenses Professore, lingua Teutonica ita perspicue sunt exposita, ut ne a rusticis quidem obscuritatis amplius accusari possint *indifferentiam omnium actionum humanarum* a me traditam fœdum est mendacium, ut crediderim, ipsum diabolum eo prolato erubescere posse, quippe quod plane belluinum stuporem arguit. Quid enim rationis illi inesse queat, qui discernere nesciat actionem humanam & moralem a nudo motu physico a lege abstracto. Inprimis velut sedes novi atheismi in epistola insimulatur *liber primus;* quem cum Beckmannus a se non intelligi ipse fateatur, quo atrocius contra istum exclamat, eo gravius furere est censendus. Per *Novitates* meas nihil in jure naturali immutatum est, cujus præcepta perpetuo sunt & fuerunt eadem: sed disciplina ejus juris, modusque tractandi & demonstrandi culturam atque polituram capit. Et erroribus ac næniis ejusdem facies explendescit. Sed nec illud ad atheismum pertinet, si quis contra ignorantiam, malitiam & invidiam apud superiores suos præsidium petat & inveniat; aut si cordati Principes suorum hominum maleconsultum fervorem temperent, ne per inania litigia existimationem suam prostituant. Id porro commentum non minus scelestum, quam absurdum est, quod odium, quo Hobbesii nomen apud multos laborat, in me transfundere studet Beckmannus, & ceteri, qui me allatrant. Cum tamen non ea modo, quæ iste in religione novavit, expresse a me improbentur; sed & meum fundamentum, ex quo ego juris naturalis præcepta deduco. Hobbesianæ hypothesi directe contrarietur. Ego enim Stoicorum sanæ sententiæ proxime accedo; Hobbesius autem Epicureorum hypothesin recoquit. Et si quis Richardi Cumberlandi scriptum eodem anno in Anglia, quo

quo meum opus in Suecia editum, cum meo accurate conferre velit, videbit omnia fere, quæ iste in Hobbesio reprehendit, a me quoque fuisse notata; cum tamen idem ex professo hoc egerit, ut Hobbesii hypothesin destrueret, ego autem in accessorii duntaxat loco habuerim ejusdem errores notasse. Id tamen non diffiteor, me quædam Hobbesii loca conatum explicare; ex dextra interpretatione emollire; multa, quæ cum recta ratione congruunt, retinuisse. Quod cur mihi non liceat, nondum adparet; nisi forte illud vehementer ad rem facit, quod Alastor istum *religione Calvinianum* (quem mox *atheum* designat,) & *natione Anglum* tam solicite inculcat. Quasi non infinita Christianorum multitudo tantum non in verba Aristotelis juraret, qui & religione ethnicus, & natione Græcus fuit. Id tamen valde argutum; quod Beckmannus, ut eruditus orbis jam tandem quid de Hobbesio sentiendum intelligat, ad *præfationem commentarii sui ad Instituta* lectorem remittit. Id enim non ex ambitione tantum fit, ut *tanti nominis vir*, quem seipsum vocat, propria commendatione scripto suo auctoritatem conciliet; sed & hac ratione unius vel alterius curiositatem irritaturum se sperat, ut eum librum emant, Beckmanni sumtibus impressum. Sed videte, quam non invideam homini extremum famis remedium. Ipse ego quantum possum suadeo, hortor, oro obsecroque omnes, qui Asinii Tenebrionis sectam sequuntur, emant sibi istum Patriarchæ sui fœtum, & sacrosanctum habeant tanti viri monumentum, ex quo nostra ætas videre potest, quid ultimum sit in stoliditate. Nescio etiam an multum ad rhombum faciat putida illa fabula de pugna duorum Studiosorum, mirandum specimen acuminis Beckmanniani: in qua illud eleganter ex ingenio Bekmanni est expressum, quod ea disputatio *inter pocula* feratur suscepta. Nam id habet noster. Post tertium poculum Syllogismi in forma rupto velut repagulo qua data porta ruunt, & mensam turbine perflant; ac totum tectum nil nisi Quicunque Atqui, Ergo resonat. Sed id valde præter decorum, quod illi, qui a meis partibus steterat; victoriam tribuit, non sine scævo omine pro Beckmanno & ceteris, qui ipsius novæ militiæ nomen dederunt. Circa *Monzambanum*, de quo magnam vim mendaciorum cumu-

lat Alastor, quæ alio loco a me dicta sunt, repetere tædet. Quem usque adeo non capit stupor Beckmannianus, ut audere non erubescat, eo libello *eversionem status publici per Germaniam quæri:* cum tamen Severinus fundamenti loco substernat; statum Germaniæ, pace Westphalica constitutum esse conservandum, nec contra eam quidquam novandum. Quo ipso & libertatem Ordinum Germaniæ, & securitatem religionis Protestantium inniti, cæcus sit, qui non videat. Ut mirari satis non possim, illos potissimum id scripti impugnasse, qui hisce partibus favere tenebantur. Audiamus tamen argumenta, quibus me istius libelli auctorem instituit. Ait, in tota Suecia *juxta propriam confessionem* a Magnatibus me auctorem haberi. Ast ea confessio nuspiam extat. Eum *Magnatibus in Suecia & aliis in fidei & amicitiæ tesseram a me datum esse*, impudentissimum est mendacium. Nulli mortalium unquam libellus iste a me dono datus fuit. Imo ille ipse codex, quo ego utor, ab ornatissimo viro Antonio Christiani Rigensi, tunc meo Heidelbergæ contubernali, ex nundinis Francofurtensibus dono mihi afferebatur. Quam ficulneum porro est ratiocinium inde desumtum, quod ego σκέμμα illud politicum de republica irregulari, ad statum Germaniæ adplicatum, exercitii causa defenderim? De stylo nemo minus quam Beckmannus judicare potest, quo nemo unquam stolidius scripsit. De *Sphæra cœlesti* Severino & Apologiæ meæ præfixa ridiculum est, quasi nulli alii libri hoc insigne præferant. Apologia mea Lipsiæ impressa est. Interroget Alastor, num & Monzambanus ibidem impressus sit. Par ceteris mendacium est, *me ambitiose eo nomine gloriatum; quod Monzambanum scripserim*. Quis audivit? Denique ad duorum Virorum testimonia provocare nulla alia occasione Alastori in mentem venit, quam quia norat, Perillustrem quondam Baronem Boineburgium insignem fuisse studiorum meorum fautorem; & cum altero me olim Francofurti frequenter conversatum. Sed mittamus Monzambanum, cui utique aliquis in Germania locus relinquetur, quoad libertas Ordinum, & religio Protestantium ibi firmo stabit talo. Pergit seipsum mentiendo superare Alastor, dum scribit, *me nullam Religionem cum Platone*, (agnoscas hominem in omni antiquitate

ver-

versatissimum,) *aut plane gentilem Romanam fovere*. Quippini? Nam *inter alia in opere meo publice scripsi, religionem statui reipublicæ esse accommodandam, & quasi pro instrumento ad conservandum statum publicum habendam*. Quid impudentius unquam orbis audivit? In manibus multorum versatur liber meus, versatur Apologia; postquam peculiaris adhuc dissertatio a me conscripta est eradicandæ penitus isti calumniæ: ubi ad oculum monstratur, id a me tantum doceri: providendum esse rectoribus civitatum, ne sub specie & obtentu religionis falsa & perniciosa dogmata politica disseminentur. Et tamen non veretur tantum mendacium revomere Alastor, cujus falsitatem deprehendere possunt omnes, qui legere norunt. Par mendacium est, *a me resurrectionem mortuorum non credi*. Si Beckmannus producere possit ullum mortalium, qui Deo teste asserere possit, se publice aut privatim audivisse, me ullo verbo articulum istum in dubium revocasse, tunc optimus & veracissimus virorum Beckmannus a me declarabitur. Sic *non credam ego diabolum dari*, qui ejusdem satellitem tanta rabie in me sævire sentio? Nam quæ Beckmannus in me patravit: humanam malitiam longe excedunt. Sed quod *spectra* peculiarem articulum fidei constituant, nondum audivi. Super quibus si quis ad Inquisitionem me trahat, ita respondebo: me nunquam spectrum vidisse, nec ut videam cupere: Ab imperitis hominibus multa nocturno metu & errore caliginis, aut illusionibus aliorum fingi putare: Omnibus promiscue fidem detrahere temerarium censere. De *æternitate mundi* nemo me vel disserendi causa pro Aristotele loquentem unquam audivit; & in libello meo *de Officio* eadem a me expresse damnatur. Porro ut ego plura sabbata celebrem, quam lex divina & antiqua Ecclesiæ consuetudo jubet, ratio muneris & studiorum meorum non patitur. Quod si autem in eodem templo duo Sacerdotes alternis diebus dominicis concionentur, quorum alter cathedra sacra abutatur ad evomendum in me succum nigræ loliginis, ac omnes occasiones aucupetur me vellicandi & traducendi; num ullo jure teneor istius hominis virus, quod de suggestu in me evomit, hianti ore præsens excipere? Aut quis me prohibebit tantisper in alio templo concionem au-

 dire;

dire? Crassissimum porro est mendacium, quod ego unquam *duos delegatos meo nomine* ad ullum heic sacerdotem miserim. Omnes, si opus sit, vel jurato falsum id esse testabuntur. Sed circa *Secretarium Academiæ* ita se res habet: Quando primum heic loci bellum contra me movebatur, ut etiam fex vulgi, quæ alia non capiebat, materiam garriendi acciperet, spargebatur, a me doceri, debere unum virum duas habere uxores. Istas nugas ad aures Concionatoris primarii M. Johannis Ernesti pervenisse, ex quibusdam verbis ipsius colligebam. Itaque ne optimus vir in eo errore hæreret, Secretarium Academiæ, qui tunc domo mea utebatur, ad eum misi, ut ex meo libro illi ostenderet, mihi eam sententiam a malevolis falso affingi. Quod uti amico animo a me fiebat; ita & in bonam partem id iste accepit, & ex eo tempore nullum amplius verbum ea de re fecit. De *cantatione Missarum* sine dubio per somnum Alastori in mentem venit. Nam quid istæ nugæ sibi velint, ego plane non capio. Inde aliam mendaciorum seriem orditur Satanæ satelles. De quorum falsitate etsi Deo omniscio, & plurimis honestis viris, qui adhuc vivunt, & decursum vitæ meæ norunt, constet: pauca tamen addam in gratiam eorum, quibus nulla proprior mei est notitia. Ac de abominabili crimine primum videamus, quod *anno* 1657. *&* 1658. *Soræ* a me patratum scribit. Annum 1657. ego a principio ad finem Jenæ in ædibus D. Weigelii exegi. Anno 1658. ab Illustri Viro D. Coyeto Lipsia, ubi tunc mensa D. Johannis Bornii Jureconsulti utebar, evocatus fui, ut studiis filiorum ipsius præessem. Nam quod ego nunquam isti viro *ut scriba inservierim*, ipse Alastor optime novit. Ad memoratum Virum Hafniam perveni, ubi is tunc Legati munere fungebatur, labente mense Aprili. Cum negotiatio Legatorum Svecicorum extraheretur, Hafniæ subsistendum mihi erat usque ad mensem Augustum. Quo mense cum repente bellum recrudesceret, cum altero Legato Illustrissimo Barone Stenone Bielke, nunc Regni Sveciæ Thesaurario, (nam Dominus Coyetus paucos ante dies ad Regem Sveciæ excurrerat, me Hafniæ relicto) ac omni Legatorum comitatu ac familia in custodiam datus, inque ea per octo menses detentus fui. Ergo quo tempore ista Soræ

a me

a me patrata mentitur Alastor, ego Soram nondum oculis meis videram. Sub finem mensis Aprilis anno 1659. Hafnia dimissus Helsingoram perveni viribus valde afflictis, quod me nondum a febri petechiali recreassem; quæ paulo ante Hafniæ me morti prope admoverat, in qua Valentinus Caspar Rupitius Magdeburgensis, tunc Medicinæ studiosus, fidelissime mihi Medicinam fecerat. Festo Pentecostes imminente Frater recreationis causa, & præcipue ut D. Henricum Ernstium salutarem, Soram me abduxit. Eo pervenimus die Saturni, quæ festum proxime præcedit. Diversabamur in publico hospitio, in quo tunc temporis quoque agebat Habbeus Secretarius Regius, & N. Mullerus Gedanensis Medicinæ Doctor. Prima feria Pentecostes cœnabamus apud Præfectum quondam Soranum D. Georgium Rosencrantz, altera apud D. Georgium Witzleben Theologum; tertio die Abraham Wonchter, pictor, prandium nobis adparaverat. Quarto die iterum Helsingoram versus tendebamus, & in transitu D. Thomam Bartholinum Roschildæ salutabamus, qui tempore obsidionis Hafniensis ibi commorabatur. Hoc modo, & in talium virorum consortio triduum mihi Soræ exactum; quæ ex eo tempore nunquam mihi visa. Ex quibus & quid de carmine in puellam scripto, & de novellis concinnatis sentiendum sit, adparet. Et satis novi, nemini mortalium Soræ tale quid de me ne per somnium quidem in mentem venisse, nedum ut unquam constans aliqua fama ea de re fuerit. Sed ista portenta, ut & cetera omnia, diaboli instinctu Alastor finxit, ut illi cui se devovit, improbitatem suam raro quopiam specimine adprobaret, ac ne perjurium suum vulgari cuipiam mendacio impenderet. De vita mea Heidelbergæ exacta testes excitare possum tum, qui instar omnium est, Serenissimum Electorem Palatinum, tum Collegas meos, & tot florentissimos juvenes, qui eo tempore studiis ibi operabantur, tum omnes ejus urbis incolas. Quibus vitam me meam adeo adprobasse confido, ut nihil magis optem, quam Alastorem ibidem deprehendi posse, ubi in mei gratiam virgis publice cædendus, & cauterio signandus sit. Et sane usque adeo vita mihi eo loco non dissolute agebatur, ut citra vanitatem asseverare ausim, præter laborem publice privatimque docendi; plus bono-

rum

rum librorum Heidelbergæ uno anno mihi fuisse evolutum, quam Beckmannus per totum vitæ suæ spatium inspexit. Quin & ea, quæ vir quondam longe eruditissimus BOECLERUS *in epistola dedicatoria Notis ad Grotii librum II.* præfixa, de me in vicina Argentina scripsit, longe diversa ratione, atque Alastor mentitur, ætatem a me Heidelbergæ exactam insinuant. Sed nimirum præcipuum fontem omnium calumniarum dissimulare non potuit Beckmannus, dum nobilem juventutem contubernio meo tunc usam a me corruptam gannit. Illa enim nobilis juventus tantam mihi invidiam peperit, & eidem a me alienandæ conspiratio ista in me inita est; de qua satis in Apologia mea dictum. Si nullos ego nobiles discipulos & contubernales heic loci habuissem, ex ipsius Beckmanni judicio, sanctitate, devotione, innocentia nemo superior me existeret. Quod ulterius mentitur ALASTOR, *Serenissimi Electoris Palatini Primogenitum contra Parentis salutem & jus divinum male informatum* a me esse; ea calumnia in ipsos quoque Optimos Principes redundat. De qua ut omnibus constet, pauca hæc sufficere possunt. Anno 1667. cum jam decretum esset de me in Sveciam evocando, Serenissimus Elector Palatinus Serenissimo itidem suo Filio jussit, me certum aliquod pensum extra ordinem explicare; (nam habebat alios ordinarios suos informatores.) Id quod intra tres menses æstivos absolutum fuit. Ac nemo ulterius inquirendum judicabit, ubi intellexerit, id ab Ipso Serenissimo Electore, Principe divinarum atque humanarum rerum callentissimo, fuisse mihi injunctum. Atque iste exiguus labor tantum abest, ut *sine præmio* mihi fuerit exactus, ut ipse Alastor non semel fauces suas grandi illo poculo, quo præter alia eo nomine donatum me norat, proluerit. Per summam quoque impudentiam testes excitat Dominos Blumium & Boeckelmannum, quos honestissimos viros de hoc negotio ne somniasse quidem constat; quorum nominibus ideo abutitur, quod forte audiverat, eos parum æquo in me animo fuisse. Sane Blumius quo tempore ista informatio fiebat, in ministerio & gratia Serenissimi Electoris Palatini non erat. Boeckelmanno autem nihil unquam negotii cum informatione Principis fuit, cujus directio D. Johanne Ludovico Fabricio, viro mihi

ami-

amicissimo, commissa erat. Par prioribus mendacium est, quod addit ALASTOR: *Voluisse Serenissimum Electorem ignominiose me Heidelberga dimittere*. Cum nemo Heidelbergensium ignoret, Serenissimum Electorem, meum discessum ægre tulisse; noluisse tamen incrementa fortunarum mearum, quæ in Suecia quærebam, impedire. Quin post discessum meum Idem clementissimam suam in me propensionem non verbis solum, sed & re ipsa una plus vice testatus est. Ejusdem generis est, quod ALASTOR pergit: *precario me professionem philosophicam juris naturalis in Scania adeptum*. Sane extant adhuc literæ Illustrissimi Regni Cancellarii ad fratrem meum tunc Parisiis Residentem, quibus ab eo requirit, ut mihi persuadeat, ne vocationem Suecicam abnuerem. Et quam precario hoc venerim, testatur salarium, & locus mihi assignatus primarius, cujus invidia Alastorem non parum adussit. Ejus quippe stupor digerere non poterat, leges Dei majore dignatione quam Justiniani haberi, & in illis evolvendis non minus ingenii & eruditionis, quam in hisce requiri. Puto jam satis a me ostensum fuisse, abs nullo homine, cui ulla mica honestatis & bonæ mentis restat, tantam *varaginem*, ut Beckmanniana latinitate utar, fœdissimorum & absurdissimorum mendaciorum potuisse consarcinari, ni patris mendaciorum diaboli instinctu ferretur; cui ut eo firmius se pignoraret Alastor, perjurio tandem in conspectu Germaniæ sese adstringit. Ergo vivit profecto Deus, qui impium hominem, cui salutem animæ suæ immanibus odiis & vindictæ libidini immolare propositum fuit, dignis demum suppliciis mactabit; postquam, quæ hactenus pro sceleribus inflicta est castigatio, malitiam nefarii capitis tantum induravit.

POST eructatum perjurium cetera mendacia securius & languidiore asseveratione expromuntur. Nam quod atrociter in apologiam meam invehitur, facile Beckmanno ignosco. Ibi quippe sub Asinii Tenebrionis vocabulo suis se coloribus non infeliciter depictum conspicit, & quod hactenus ludibrium omnibus, qui cum ipso conversati sunt, exhibuit, jam etiam ignotis debet. Inde Alastor, velut proprio veneno exhausto, a fratre & patrono suo dilectissimo Pontifice Garlebiensi nonnulla mutuo sumit, & solicite enumerat officia erga certos

viros

viros *magni nominis*; inter quos ipse proximum a primo locum sibi assignat, quæ a me violata jactat. Ubi illud ex arte calumniandi, quod plures huic negotio immiscere conatur, qui idem ad se nihil spectare aperte profitentur, Illustres juvenes meos discipulos Dominum Fossium, Cervinum, & Papke. Deinde uti ample nimis officia mea erga istos, quibuscum mihi revera negotium fuit, enumerat, quorum pleraque non agnosco: ita male Beckmannus omisit illa officia, quæ vicissim ab istis mihi debebantur, simulque quales iidem adversus me sese gesserint. De hoc enim nisi constet, durius an mollius justo illi a me habiti sint, judicari non potest. Nec amplius quid dici jam opus est, nisi hoc, ut Deus retribuat illis, sicut de me sunt meriti. Id tantum addo; inauditum hactenus mihi fuisse, me *ab Episcopo Winstrupio*, aut alio quopiam *publice atheismi accusatum*. Et quanquam alias ab ipso nihil omissum est, quo mihi nocere possit: tamen non eo delirii processisse eundem crediderim, ut Beckmanno tam detestabili maledicti formula præire non erubuerit. Dehinc velut in torrentem se effundit eloquentia Beckmanniana, qua mirifice se jactat, ac subinde ingenii sui stricturas spargit; velut quod de collusione mea cum diabolo ructat, oblitus, se paulo ante scripsisse, diabolum a me non credi; item *de Caligula Christianorum persecutore*, & *communione uxorum Platonica*, quæ, si diis placet, a me asseritur L. VI. c. 5. §. 15. p. 775. Qua declamatione fauces sibi præparat ad evomendum obscœnissimum mendacium, quo vel ipse Beckmanni choragus erubescit, qui ne mendacia auctores tantum suos maculent, aliquam probabilitatis speciem illis circumdare inter arcana artis suæ habet. Heidelbergæ id factum scribit cum totius urbis scandalo. An per horam mihi subsistere ibi, & in honesto munere versari licebat talia patranti? Fingit quoque de uxoris meæ senectute, quæ æqualis mecum est ætatis, & duos menses, antequam Heidelberga discederem, pulcra me prole parentem faciebat. Ex cujus ore nemo mortalium unquam verbum paulo liberius, nedum tam fœdæ rei narrationem audivit. Et quam plane mente moti hominis est fingere, *me ipsam coram multis honestis viris & matronis ad hanc confessionem adegisse?* Nam flagitia utique ut taceantur, auctores operam

ram dant. Ut tamen Lectori adpareat, qua occasione Alastori in mentem potuerit venire tam fœdam fabulam fingere, narrabo leviculum quid omnibus heic loci notissimum. Quando in conviviis, uti jam supra innui, syllogismis suis jam prope nos enecarat, ego restinguendo disputandi ardori, & quia alias in omni congressu hilariori Beckmannus deridiculo esse sueverat, in sterilitatem matrimonii ipsius jocari incipiebam, qui alias vel Centauris generandis sufficere videbatur, si corporis molem spectares, posse. Ceteris inde pariter cum risu in eum cavillantibus, ita paulatim a syllogismis ipsius respirabamus. Istas facetias tam inficeto modo nunc ultum it Alastor. Dialogum *Sinceri Warenbergii* a me non fuisse conscriptum non modo ipse Beckmannus novit; sed & probe ipsi cognitum est, quis revera ejus scripti auctor sit, quippe qui in Suecia notorius est. Verum isthoc mendacio fraterculus ipsius Gesenius Garlænus demerendus erat; cui de fide & amore tam egregii viri ex animo gratulor. Inde recoquitur explosa dudum calumnia de religione ad statum reipublicæ accommodanda; cui fulciendæ advocatur Monzambanus, qui utique dogmata theologica ad rationes politicas examinare instituit. De quo etsi meum non sit rationem reddere; obiter tamen addo, omnibus non cœcutientibus perspicuum esse, scriptorem istum præsupponere; religionem Christianam genuinam & sinceram, prout a Salvatore nostro & Apostolis fuit promulgata, nihil continere veræ politicæ adversum. Sed quia pleræque Christianorum sectæ systematibus suis Theologicis, ex quibus singulæ viam salutis æternæ unice hauriri contendunt, aliquid dogmatum humanorum admiscuerunt: igitur uti sapientibus fas est discernere, quid in religione divinum sit, & quid hominibus originem debeat; ita & iisdem licet detorsiones articulorum fidei, & quicquid est assumendorum humanorum, quod in Theologiam irrepsit, sub disquisitionem vocare, quatenus continent aliquid politicæ adversum, postquam Theologi circa demonstrandam talium falsitatem ex Sacris Literis satagunt. Quod tamen idem Severinus de multorum Sacerdotum vitiis ita libere non dubitavit scribere, id & ipse ægre fero; & dudum optavi, ut vir quispiam cordatus atque eruditus eam accusationem ex historia Ecclesiastica & civili

civili rerumpublicarum Christianarum, tum ex praxi communis vitæ, ipsaque experientia solide refelleret. Nam ut Beckmannus aliquis ejus ordinis advocatum se ferre velit, id oppido quam indignum est. Tandem ut sibi per totum scriptum constaret Alastor, ad extremum fingit, multa me ex libro meo adhuc Manuscripto monitu amicorum & precibus uxoris, (quæ nimirum studia mea moderatur,) delevisse, ne cum Theologis mihi controversia oriretur. Atqui nemo mortalium librum meum manuscriptum evolvit, antequam Holmiæ censuræ offerretur; imo nec post eandem, antequam impressus divulgaretur. Ac eam ansam arripiebant architecti primi Indicis meum librum in suspicionem vocandi, qui tunc temporis heic loci præcipui erant amicorum meorum, aut esse saltem debebant. Qui & ipsi mussitasse dicebantur, me post censuram quædam addidisse. Sed utramque criminationem refellere potest manuscriptum meum, quod adhuc mihi asservatur.

Hoc igitur scripto Nicolaus Beckmannus *pios viatores* in Germania contra me excitare potissimum laborat, eadem fere ratione, qua ipsius frater, Pontifex Garlæanus, inter Scanos classicum in me canebat. Quorum auspiciis qui militiam in me suscepturi sunt, successum sibi, prædamque & gloriam pro ducum suorum dignitate liquido augurari possunt. Quanquam adparet, Beckmannum non modicum ad sua signa concursum sibi polliceri Lipsiæ, Wittembergæ, Jenæ, & Garlebiæ. Hoc ipsum enim manifeste conspicitur non solum ex infami libello, sed & ex epistola, quam incluso libello famoso ad Lipsienses, Jenenses, & Wittebergenses, nec non Gesenium Garlebiensem eodem argumento conscripsit. Hujus epistolæ autographa duo, quæ Wittebergam & Garlebiam destinabantur, quomodo in manus meas pervenerint, operæ pretium esse duxi memorare. Commendaverat eas epistolas Beckmannus Francofurti ad Mœnum in nundinis autumnalibus civi cuipiam Salfeldensi, cui nomen Michael Gutwasser, ad præscripta loca curandas, qui ex dicta urbe ad nundinas Lipsienses erat profecturus. Hic quanquam alias virum non nosset, precibus tamen ipsius permotus eam operam in se suscepit. Cum Jenam transiret, epistolam unam famulo communi Academiæ tradidit; cujus custodiam procul dubio

statim

ſtatim Velthemius ſibi aſſeruit, draconis in vicem aureo velleri invigilaturus, ut hoc ſpecimen generoſi & candidi ſui animi ederet, & quam mire ſuum cum Beckmanni aſtro conſpiraret. Nec dubito, quin idem jam Jubilæum ſit promulgaturus, plenariam bonæ mentis remiſſionem pollicitus omnibus Aſinii Tenebrionis ſectatoribus, qui ad epiſtolam illam oſculandam peregrinationem ſuſceperint. Nam reliqui Ornatiſſimi Viri ejus Academiæ Profeſſores magnopere tantum flagitium deteſtantur. Quin ipſis bibliopolis Jenenſibus tam ingenuus eſt animus, ut dicant: nebulonem eſſe iſtius ſcripti auctorem, & qui eundem impreſſit. Inde dum Lipſiam tendit lator epiſtolæ encyclicæ, forte fortuna in eodem pilento vehebatur amicus quidam meus, fide atque amore mihi conjunctiſſimus. Ibi ex improviſo iſte Mercurius non nimis aſtutus interrogabat; num Garlebiæ Academia eſſet? Cum amicus meus quæreret, quid ipſi negotii cum Garlebienſibus eſſet; iſte ſtatim de commiſſis ſibi epiſtolis effutiit. Heic amicus meus, qui jam de Jenenſi epiſtola intellexerat, ſuſpicari cœpit monſtri quid ſubeſſe; eoque ut rem expiſcaretur, multa jactabat de amicitia, quæ ſibi cum Pontifice Garleano intercederet. Iſte lætus ſe nactum eſſe, qui literas Garlebiam curaret, illas amico meo tradidit, adjunctis etiam iis, quæ Wittebergam ſpectabant. Hic cum ex omnibus ſignis ſceleris quid ſubeſſe colligeret, eas reſignavit, & ad me tranſmiſit. Utraque manu Beckmanni ſcripta eſt, ſed quam omni ſtudio diſſimulare laboravit, ut primo obtutu ægre agnoſcere queas. Nec Beckmanni ſigillo ſed affinis, ejuſdemque famuli Marci Klinck obſignata eſt. Quæ ad Lipſienſes deſtinabatur, alia via pervenit. Hæc ideo prolixius retuli, ne Beckmannus exclamet, magicis me artibus adjutum iſtas litteras intercepiſſe. Ubi illud primo ſtultitiæ Beckmannianæ luculentum eſt argumentum, quod tribus tam ſplendidis Academiis quartum velut pari gradu adjungat Geſenium Garlebienſem, vaniſſimum mortalium, & nugaciſſimum. Perinde ac ſi quis inter principes Græcorum ad Trojam Therſitem quoque numerare velit. Quanta enim dignatione Geſenius apud ipſos Lipſienſes ſit, vel inde colligi poteſt, quod cum aliquot ante annos eidem litis quid cum defuncto Superintendente Lipſienſi ortum eſſet, & iſte pro more ſuo in deliria effundi cœpiſſet. Lipſienſis

iſti

isti per servulum suum, qui spurius erat, respondere curavit, præfixa quoque hujus legitimatione. Qua demum contumelia loquacissimam ranam ad silentium redegit. Deinde illud plane ferendum non est, quod Beckmannus adeo sinistram de tribus illis Academiis concepit opinionem, quasi apud eas potissimum inventurus sit, qui flagitio & furori ipsius sint adplausuri, & apud quos libelli famosi tam pronam inveniant fidem, ut citra ullam amplius disquisitionem ad maculandam famam viri honesti & innocentis duce infami nebulone sint incubituri. Enimvero longe alia mihi de candore, prudentia & moderatione istorum virorum est persuasio, saltem quod judicium suum eo usque suspensuri sint, donec quid revera in controversia sit, ad liquidum fuerit perductum. Nec minus quod tantum scelus, ad infamiam seculi pertinens, quod in me patratum fuit, ex animo sint aversaturi. Sane ullum Wittebergensem hactenus aliquam tam fœdæ fabulæ partem attigisse nondum mihi fuit auditum. Nec universis Jenensibus imputari potest, quod Velthemius deliret; cujus vesaniam plerosque Collegarum ipsius ægerrime ferre novi. Qui & ipse in *Appendice ad dissertationes meas Academicas* responsum ad cavillationes suas accepit, quo non magnopere gavisurus sit. *** Sic & maxima mihi injuria fieret, si universus sacer ordo in se trahere vellet ea, quæ ego solius ranæ Garlebiensis coaxationibus opposui. Sane si unus impudenter pertendat; sacerdotibus competere censuram censura Regia eminentiorem in quævis scripta, eosdem ab omni errore immunes esse, & eruditionem suam ex peculiari inspiratione divina habere, quoslibet ad injurias ipsorum obmutescere debere, & modo zeli & conscientiæ vocabulum crepent, tela eorundem a jugulo suo nemini avertere licere, alter autem tam enormia postulata neget: uter in istum ordinem injurius fuisse censebitur? * Quæ res ut eo clarior fiat, observari velim, duplicem esse de lege naturali tractationem; quarum una ad Theologiam spectat, quæ ex Scripturis Sacris hauritur, nec ulterius extenditur, quam quatenus locum aliquem in catena velut articulorum fidei habet. Altero autem modo tractatur jus naturale, quatenus peculiarem disciplinam constituit, cujus principium cognoscendi unicum est lumen rationis, ac finis & usus intra terminos hujus vitæ coërcetur, postquam per eam probita-

bitatem, quæ ex solis naturæ nostræ viribus jam promanare potest, salute æterna potiri non datur. In posteriori igitur modo tractandi, qui solus meus est campus, quando agitatur de fundamentali aliqua propositione (aut quocunque vocabulo adpellare velis,) constituenda, ex qua præcepta legis naturalis liquido deduci queant; quæstio oritur: Num illa thesis Theologica, *quod essentialis Dei justitia sit archetypa legis naturalis humanæ*, idonea sit, ut subire locum fundamentalis propositionis possit in disciplina juris naturalis, soli rationi superstructa, & accommodata ad captum universi generis humani, qua id ratione utitur, quamcunque peculiarem religionem foveat? Hanc quæstionem nos negamus, & nostræ negationis invictas rationes attulimus tum in opere nostro, tum in Apologia. Equidem hæ propositiones ex sola ratione naturali innotescunt; quod Deus sit justus essentialiter, quod nemini injuriam faciat, quod promissa sua firmiter servet, quod verax sit, quodque munus velut judiciarium in creaturas legibus obnoxias incorrupte exerceat. Enimvero quod justitia Dei essentialis sit archetypa legis naturalis humanæ, propositio est soli rationi humanæ incognita. Et si vel maxime eam tantisper a Theologia commodato sumere velis; tamen rationi humanæ impossibile est capepere vim consequentiæ, si quis ex eadem officia hominum inter se deducere instituat. Si inquam ita velim argumentari: Justitia Dei essentialis est archetypa juris naturalis; Ergo adulterium non est committendum: impossibile est rationi humanæ vim & evidentiam hujus consequentiæ capere, aut investigare propositiones velut interjectas, quibus eadem stabiliatur. Sicut contra si ex nostra hypothesi argumenter; homo debet esse sociabilis; Ergo non est mœchandum; plana est consequentia, & interjectæ propositiones facile per solam rationem investigari possunt. Quo accedunt difficultates jam expositæ; puta, quod justitia humana respiciat legem & superiorem, & ponat in altero jus ad exigendum; id quod in justitiam divinam non quadrat. Item, quod quædam partes justitiæ humanæ in Deum non cadant, quæ nempe præsupponunt indigentiam humanam; uti est justitia, qua contractus reguntur. Item quod justitia Dei vindicativa longe rigidior & exactior sit, quam justitia hu-

mana, quæ ſæpe deliſtorum veniam facit citra ullam ſatisfactionem, ex reſpectu boni publici, aut ſoli clementiæ oſtentandæ: id quòd in juſtitia divina ſecus eſt, quæ citra ſatisfactionem generi humano in peccatum prolapſo non potuit placari. Accedit & alia difficultas, quod rationi humanæ ſibi ſoli relictæ attributa divina colligenda ſint ex perfectionibus, quæ in creaturis ipſoque homine conſpiciuntur, depurando imperfectiones, quæ ex eſſentia finita, aut materia corporea proveniunt, & ad captum divinæ eminentiæ iſtas attemperando; quodque adeo notitiæ humanæ, ex ſolo rationis lumine hauſtæ, prius cognita ſit juſtitia humana, quam juſtitia divina; & conſequenter in diſciplina ſoli rationi ſuperſtructa præpoſtere juſtititia divina archetypa juris naturalis & juſtitiæ humanæ ſupponatur. Quod ipſum etiam agnovit RICHARDUS CUMBERLAND *de Legibus naturæ*, *prolegom.* §. 6. & *cap. V.* §. 13. cui quo minus genuinam jus naturæ tractandi methodum perſpiceret, non obſtitit, quod natione Anglus ſit, & religionem Eccleſiæ Anglicanæ profiteatur; quæ duo attributa Beckmanno tam odioſa ſunt. Ergo jam tandem perſpicuum ſatis eſſe puto, in quo cardo hujus controverſiæ volvatur; & ei, qui nobis velit contradicere, haſce difficultates ex ſola ratione eſſe removendas, & liquido oſtendendum, utique ex illa eſſentiali juſtitia divina ope ſolius rationis humanæ omnia & ſingula præcepta legis naturalis deduci poſſe, ita ut propoſitiones intermedias & evidentiam conſequentiarum capiant etiam illi, qui Scripturam Sacram plane ignorant. Quod nullus mortalium præſtare poteſt. *** *Legem naturæ cordibus hominum inſcriptam eſſe.* Aſt quis hoc unquam negavit, cum totidem verbis id ab Apoſtolo aſſeratur? Sed quæſtio eſt de genuino ſenſu Phraſeos hujus metaphoricæ; quæ ſane, ſi omnia S. Scripturæ loca, ubi eadem occurrit, expendantur, nihil aliud ſignificat, quam notitiam firmam, ſtabilem penitiſſimæ menti infixam, & plane indelebilem. Neque in emphaſi iſtius dictionis peculiaris aliquis modus ejus notitiæ comparandæ inſinuatur; cum in aliis omnibus Scripturæ dictis eadem extra controverſiam notitiam adquiſitam exprimat. Et quis clarius emphaſim illam evolverit, quam ipſe Apoſtolus verbis immediate ſubſequentibus? *Ipſa quippe conſcientia eos*, qui in le-

gem

gem naturæ peccaverant, *convincit & cogitationes sese accusantes & excusantes*, sic ut neque ignorantiam ejus juris obtendere possint, neque ejus sensum unquam ex animo delere. Ergo ex locutione metaphorica, nemo unquam *actuales* & *distinctas propositiones*, de quibus expresse mihi sermo est, exsculpserit; quas nemo hactenus in animis infantum recens natorum observare potuit. Et quid me potissimum mordet Schertzerus, cum tamen D. JOHANNES MUSÆUS Theologus Jenensis, Schertzero nihilo inferior, *Introduct. in Theologiam* c.2. §. 19. anno 1673. edita, diserte asserat: *Notitias naturæ intellectui insitas esse non in actu secundo aut primo*, sed tantum *in potentia propinqua*. Quo ipso utique *distinctas* & *actuales propositiones* natura insitas negat. Et hæc, ni fallor, communis Jenensium est sententia. Quare ergo mihi soli tam obscœna dica scribitur? Deinde per summam injuriam mihi hæc thesis affingitur: *Natura nihil esse turpe*, quæ nuspiam a me ponitur, nec de ea asserenda unquam in mentem mihi venit. Sed triplex potissimum thesis a me L. I. c. 2. §. 6. adstruitur. Prima est, *honestatem & turpitudinem esse affectiones aut qualitates morales actionum humanarum, ortas ex convenientia aut disconvenientia cum lege*. Hanc thesin si quis impugnaverit, haruspices prodigium nunciabunt, bovem esse locutum. Altera est, *motum physicum in actione humana absque omni respectu ad legem consideratum, esse moraliter indifferentem*. Nam contraria huic thesis implicat, absque respectu ad legem congruere ad legem vel non congruere. De solo isto motu physico me agere ita crebro inculcavi, ut metuam, ne Lectorem stuporis insimulaverim. Hoc dogma cum inter Theologos hactenus tralatitium fuerit, quando ad id, quod in peccato physicum & materiale est, Deum tanquam conservatorem naturæ concurrere unanimiter docuerunt, verbi gratia, ad extensionem manus in furto: (quod citra blasphemiam dici non posset,) ni motus ille physicus esset res moraliter indifferens; nunc nescio qua maligna mentis febri a quibusdam tanquam monstrosus indifferentismus moralis diffametur. Sane quamdiu genus humanum fuit, solus motus physicus non fuit actio humana & moralis, sed ejusdem duntaxat materiale. Ad actionem autem moralem præter

 mo-

motum physicum requiritur etiam aptitudo ad imputandum, & respectus ad legem: Unde qui indifferentiam motus physici trahere volunt ad indifferentiam actionum moralium, perinde fallunt & falluntur, ac si in physica Peripatetica nullum inter corpora discrimen agnoscere velint, ideo quia materia prima indifferenter se ad quamvis formam habeat. Inprimis autem ** cavillari instituit illa verba mea, quæ extant p. 27. *Quod naturalem* (eorum quæ turpia habentur) *indifferentiam multi ægre concipere queant, inde est; quod a teneris istorum vitiorum detestatio nobis fuit inculcata, quæ opinio simplici adhuc menti impressa in vim naturalis cujusdam affectus videtur involuisse*. Ubi primo observandum est, quam malitiose * de suo parenthesin verbis meis inserat, (*eorum quæ turpia habentur*.) Nam verba immediate præcedentia utique manifesta inculcant, naturalem indifferentiam prædicari non de integra actione morali, non de adulterio, homicidio, furto; sed *de actu physico citra respectum ad legem*. Non inquam dico, furtum, homicidium, adulterium naturaliter esse indifferens: sed hoc dico, motus physicus, qui ad materiale istorum vitiorum constituendum concurrit, est naturaliter indifferens; quia ad illum motum physicum auctor & conservator naturæ Deus influit. Puto autem ignominiosum fore * si operose ipsum docere aggrediar, quid in actione morali sit motus physicus, & quid illi ex lege accedat, quæ vel qualitatem aut dispositionem agentis, vel objectum, vel finem, vel certas denique circumstantias determinat, vid. L. I. c. 7. §. 4. De cetero verba mea planissimum habent sensum apud illos, quorum judicium libelli famosi non corruperunt. Scilicet quia probe educatis a pueritia detestatio vitiorum inculcatur, inde apud multos ipsis affectibus & sensibus quædam istorum adversatio imprimitur, sic ut velut ex naturali quodam horrore ista videantur refugere; quemadmodum objecta sensibus ingrata naturaliter aversamur; utque adeo adsuetudo illa & disciplina in naturam velut abeat. Et tali modo educatis vix in mentem subit, originem istius aversationis ab interdicto legis arcessere, aut de motus physici, qui istis actionibus subest, indifferentia cogitare. Sicut & ab aliis jam fuit observatum; quanquam primis mundi temporibus connubia fratrum & so-

& ſororum uſitata fuerint; tamen ea poſt apud pleraſque gentes uſque adeo non lege tantum, ſed & communi averſatione exoleviſſe, ut apud probe educatos ipſi ſenſus velut obtorpuiſſe videantur. Inde & juvenes fratres cum formoſiſſimis ſororibus verſari ſine ulla prava cogitatione aut tentatione; quæ tamen ſeſe mox circa alias exſerat. Tertia mea Theſis eſt, Deum eſſe auctorem legis naturalis, & ad illius determinationem atque impoſitionem referendam eſſe originem moralitatis, quæ in actionibus humanis exſiſtat. Quæ theſis eo minus ſcrupuli movebit, quod is utique legem æternam in Deo agnoſcit. Jam igitur quæro, utrum illa moralitas, antecedenter ſe habeat ad legem æternam Dei, an per accidens tantum & citra dependentiam ad eam congruat, an vero ab eadem tanquam fonte & origine promanet. Si priorum alterutrum aſſerere velit, habebimus jam Theologum, qui Deum primam eſſe cauſam neget. Poſtremum a me aſſeritur. Verum hæc omnia in *Appendice ad Diſſertationes meas*, Velthemii clamoribus oppoſita, ita perſpicue deducta ſunt, ut ſperem, cordatos viros, & a vitilitigando atque calumniando alienos, facile declaratione mea adquieturos. Aſt ego dico, inter ſtatum purorum naturalium, quem Scholaſtici fingunt, & inter ſtatum hominum naturalem, de quo ego tracto, tantum eſſe diſcriminis, quantum inter ea, quæ Theologi de pœnitentia ſeu converſione hominis, & Jureconſulti de pœnitentia in contractibus docent. Quod qui deprehendere non poſſit, bardum & blennum, ac politices ignariſſimum eſſe oportet. Sicuti & iſtud ſpectrum heic loci jam plane diſparuit, poſt publicatam meam diſſertationem de ſtatu hominum naturali. Quæ ubi cum ceteris junctim impreſſis in Germaniam perlata fuerit, non amplius de ſagacitate ſua multum gloriabitur. Iſthæc obiter hoc loco addere viſum eſt, ut omnes cordati judicare poſſint, ſiquidem qui ad me diffamandum hactenus incubuerunt, citra præjudicium & affectus ſententiam meam penitus agnoſcere, atque explicationem æqua mente admittere velint, nullam mihi amplius cum ipſis, ſaltem circa quæſtiones Theologicas, ſupereſſe controverſiam. Sin autem id agitur, ut judicia de bonis viris, eorumque doctrina formentur ex libellis famoſis, qui ex non intellectis, aut mutilatis, detor-

tis, & interpolatis ſententiis conſarcinati ſunt; neque ulla proteſtatio, interpretatio, & planior deductio locum inveniat: amplius deliberandum erit, quod remedium tali furori ſit opponendum.

Sed ut ad Beckmannum revertar, confido jam omnes cordatos, etiam qui antea me propius non norant, poſt lectam epiſtolam liquido agnituros; hoc ſeculo non extitiſſe exemplum fœdioris calumniæ, quam quo me iſta orci progenies adſpergere inſtituit: infinitos quoque plus in re literaria præſtitiſſe: neminem autem quam me, ob labores ſuos pejoris exempli inſectationes eſſe perpeſſum. Si quis tamen adhuc innocentiæ favor, ſi quæ adverſus calumnias deteſtatio, invenientur ſane, qui infamem illam belluam condigno malo tandem mactent, aut ſaltem ab omni honeſtorum virorum conſortio exclusam velut carcinoma nationis Germanicæ, & labem ſeculi refugiant. Amici autem eo diligentius ad innocentiam meam vindicandam incumbent, quo magis bonorum omnium intereſt, talia exempla non frequentari. Et Deus juſtiſſimus judex illud portentum generis humani, quod per veſanum nocendi ardorem animam ſuam exitio pignorare publico perjurio non horruit, ejuſmodi tandem ſuppliciis, quæ frangendo tanto furori ſufficiat, coërcebit.

PRO-

PROPTER COGNATIONEM MATERIÆ VISUM EST SUBNECTERE TRIA SEQUENTIA SCRIPTA.

PETRI DUNÆI

PRO TEMPORE IN ACADEMIA CAROLINA PEDELLI SECUNDARII

EPISTOLA

AD

VIRUM FAMOSISSIMUM,

NICOLAUM BECKMANNUM,

TOTIUS GERMANIÆ CONVITIATOREM ET CALUMNIATOREM LONGE IMPUDENTISSIMUM.

SUPER NOVISSIMIS IPSIUS SCRIPTIS.

QUANQUAM alias non ita frequens ſit, ut Pedelli ad tam ingentes viros ſcribant: tamen ſi quis æqua lance expenderit rationes, quæ me ad ſcribendum impulerunt, agnoſcet, a me nihil præter decorum fuiſſe ſuſceptum. Nam licet tu grandius tibi, quam ego, membrum ejus collegii, quo antea jungebamur, videreris; tamen quoties cernerem, te in quovis congreſſu pro deridiculo haberi, ſæpe me non uſque adeo deſpiciebam, ut non mallem ſani capitis Pedellus eſſe, quam fatuus Doctor. Sed & non vulgariter me abs te diligi ſentiebam, quan-

do blandissimo vocabulo *Pelle* me appellabas, & haustulum vini adusti ex Sacrosancta lagenotheca depromti propinabas, cujus dulcedo adhuc palatum meum titillat. Nec illud leve vinculum duco, quod & ipse mihi jure optimo maximo titulum *Antecessoris* vindico, quo tu tantopere tibi placebas: & miro omine ego secundus Pedellus, tu *secundus Rector* fuisti. Denique cum ceteros collegas tuos, postquam a nobis aufugeras, tui puderet, ego amicitiæ ad ultimum memor, diploma relegationis tuæ hisce manibus loco solito quam accuratissime affixi, ut elogium tuum ab omnibus legi posset. Quin & cum canes nostri adeo impudentes essent, ut in cineres *Indicis* tui medio foro mejere non erubescerent, ego illos ab ancilla mea in urnam fictilem colligi curavi, ut in Mausoleo, quod Indici Novitatum b. m. Garlebiæ communibus sumtibus tuæ sectæ extruitur, aurea urna reponerentur. Quo pietatis officio immortalem gratiam ab universis Asinii Tenebrionis sectatoribus iniisse me confido. Facit & hoc spem, scriptionem meam tibi gratam fore, quod in te haud quaquam cadere animadvertam illud tritum; honores mutant mores. Nam non minore nunc vesania agitaris, postquam Cardinalis *Consiliarius Jocosus* es factus, quam cum inter Professores morareris: & ob quod artificium apud nos cum infamia relegabaris, id nunc eo fidentius exerces, quod fama jam tua nihil amplius detrimenti possit capere.

CETERUM etsi primo omnium multiplici gratulatione apud te defungi debere videar, quod & apud nos carnificis manus effugeris, & in Germania inveneris, qui nebuloni panem dare velit: tamen quia materiam istam carmine aliquo Dielherri Noribergensis celebrari splendidius fuerit, omnia quæ speciem adulationis habent, seponam, & nonnulla duntaxat pro jure veteris conjunctionis paulo familiarius monebo circa scripta tua novissima, quibus non singulis modo viris, sed & integris nationibus insultas. Nam generose tu quidem facis, quod omnibus modis hoc agas, ut carnifex aliquando ex te literam longam faciat; indignum tamen est, in tantum te ab ingenio & memoria defici, ut nec unum mendacium ita speciose adornare valueris, quin statim ejus falsitas manifeste deprehendi posset.

NEC

NEC minus cum tam anxie eruditionem ac prudentiam tuam verbis extollere labores, miserandum videtur veteribus tuis amicis, ita inepte id abs te agi, ut ne rideri quidem amplius tua stultitia queat. Dabis autem veniam occupationibus meis, si strictim duntaxat quædam annotavero circa ea, quæ velut pro te, aut in Pufendorfium aliosque scribis. Nam omnia ad unguem exigere, quæ ab homine professi furoris proficiscuntur, non multum a stultitia abfuerit.

JACTAS igitur, *te nunquam amasse abundantiæ poculum*. Nam quæ aliis vix siti restinguendæ sufficiebat potio, tibi cerebrum ita turbabat, ut clamosis primo syllogismis omnes enecares, inde saltationibus quicquid erat fœminarum delassares, & reliquis diffugientibus ancillas demum in vertiginem dares. An *in arenam cum inimicis digladiaturus descenderis* nescio. Vidimus tamen te in aulam Episcopi adscendere, & a circumforaneo lanista non mediocriter vapulare. *Plus æquo te studiis invigilasse* dicis, ut aliquo colore nativam fatuitatem obtegas, velut ex intemperantia studiorum delires. *Optas, ut a Pufendorfio esses liberatus*. Cur igitur libellos famosos in ipsum edebas, & eidem necessitatem imponebas facinora tua publicandi? *Famæ* te nunc cura tangi serum est, postquam sententia judiciali infamis declaratus es: insanum, per novos libellos famosos amissam famam recuperare velle: blasphemum, ob scelera castigatum ad exemplum Christi provocare. *Inter studiosos* olim *non primum, sed medium saltem locum occupabas*, eadem qua medius digitus inter ceteros dignatione; & quia in medium protrudi solent, qui in circulis exagitantur. Recte quoque *primariis studiosis æmulus quoad victum* fuisti, quia gladiatores non tenui cibo alendi sunt. Dicis, te *ebrietatem semper ut venenum cane pejus & angue natura aversatum esse*. Id quidem ut faceres uxorem tuam subinde tibi ingerentem audiebam, quando in conviviis ita te deridendum propinaveras. Quid porro sanos homines cogitare credimus, quando legunt te scribentem; te quia *horas subcisivas exercitiis gloriose tribuisti, inde Pufendorfio harum rerum experto usque adeo esse infensum: & quia ars non habet osorem, nisi ignorantem, pro hisce corporis dotibus eum ridere & cachinnari artificiose scire ac practicari*. Sufficere isthæc possunt, ut judicemus, qui-

quid sapientiæ atque elegantiarum generosus discipulus abs te præceptore discere potuerit. Etsi non adeo gloriosa res sit, prima literarum elementa puerum docere, nec mirum etiam *fœminas faventes experiri*, qui omnibus est deridiculo. Sic ut licet trecenti Proceres pro testimonio dicant, te & diligenter opus Ælii discipulo prælegisse, & vernibus tuis sæpe totam heri tui domum exhilarasse, nondum tamen adpareat, quare ea res ullum mortalium *miserrime angere*, *torquere*, *excruciare* queat. Commensales porro tui cur non pro lauto convivio, quo discessurus eos excipiebas, carmen reponerent, enormibus elogiis adornatum, quibus vanitatem tuam tantopere capi animadverterant? Ex *Medulla Justinianea* nihil tuum est præter laciniosum titulum, & præfationem ad lectorem. Dedicationem amicus quidam composuit; ipsum opus plagio subductum: quod cuivis ex stylo patere potest. Et mirum tamen est, quare tantis elogiis commendatus liber tam raros invenerit emtores, ut gratis tibi pleraque exemplaria fuerint distributa. *Primus* literas vocationis accepisti, ut secundus ordine esses: primus etiam ordine motus es, ut infamis fieres. Ridiculum est, quod jactas, Rectorem te creatum *approbante Rege Carolo*. Id Rex curat scilicet, præcipue adhuc minorennis. Suffragia facile obtinentur, ubi ordo succedendi legibus præscribitur; & primo absente, secundus in ejus locum succedit. *Prudentiam* tuam non extolleres, si micam prudentiæ haberes. Hoc faciunt stulti; nosti cetera. Non diffiteor tamen *Studiosos* tibi *perpetuum rectoratum optasse*; quia sub fatuo rectore plurimum istis licentiæ est. Ne tamen nimis tenellam tuam conscientiam excruciet, quod Pufendorfius, tantus amici tibi Numinis Barbarici hostis, sub Rectoratu tuo professionem suam Lundini auspicatus sit. Nam eo in negotio tu nihil amplius præstabas, quam ego, qui sceptrum præferebam; & ipsum programma ab alio Professore, tuo tum domestico, conscriptum est; quod stylus satis arguit. Inhumanum enim videbatur, dictionis tuæ gangræna nondum talium adsueto nauseam excitare. Credis porro tu, fuisse in Suecia, qui epistolam Commentario tuo ad Instituta præfixam, quam *in lucem edere*, *Regique dedicare curasti*, præ fœtore, quem exhalat, perlegere potuerit? nedum ut quis curaret, quid tu

tu ibi de Hobbesio & Monzambano gannires, qui ne grammaticam quidem calles. Quæ circa librum Pufendorfii in Suecia gesta sunt, ipse ita exacte in Apologia retulit, ut malevoli ne minimam quidem circumstantiarum inficiari potuerint. Ut nihil impudentius excogitari possit hoc tuo mendacio; *omnes in Suecia Episcopos, Doctores & Professores isti libro se opposuisse, eumque damnasse*. Id enim Deus avertat, ut quod unicus Schwartzius deliravit, universus Sueciæ Clerus pro suo habere velit. Is solus te chorago in Suecia fabulæ hujus actor fuit. Winstrupius mutam fere personam egit, & quæ a Schwartzio asserebantur, cœca fide amplexus est. Quicquid machinarum adhiberetis, duos Theologos Schwartzii collegas permovere non poteratis, ut Indici subscribere vellent. Et cum Schwartzius ad nuper defunctum Archiepiscopum Upsaliensem prolixam eo nomine dedisset epistolam, &, quantum posset, in Pufendorfium classicum cecinisset; iste statim agnovit, ex mera malignitate animi, & calumniandi libidine omnia provenire, ac responso illum nunquam est dignatus. Negas, *te eo tempore litem illam voluisse facere tuam*, ne aures tuæ satyrico sale perfricarentur, etsi *conscientia tua* tergo elephanti tenerior, & *Professio Juris* reclamaret. Atqui te earum turbarum primum auctorem fuisse, & aliquot paria calceorum circumcursitando contrivisse, ut furori tuo socios quæreres, apud nos notorium est. Et ut aliquam rationem allegares, in Consistorio ad protocollum dictabas; tibi querendi causam esse; quod Pufendorfius tuam Professionem (Juris Romani) *indignam* pronunciasset. Scilicet quia Pufendorfius in dedicatione libri sui scripserat: *Indignum videri, Ulpiani decretis omnia pulpita resonare*; *Creatoris leges incultu obsolescere*. Et cum iste juxta assidens sensu communi te gaudere negaret, & ruditatem tuam in os tibi exprobraret, quod reponeres nihil habebas. Denique usque adeo litem illam fecisti tuam, ut cum Schwartzio silentium fuisset impositum, tu illum Indicem, proprio ausu an alieno instinctu nescio, libelli famosi schemate adornatum typis excudi curaveris, ob quod facinus relegationis infamis pœna affectus es, cum graviorem castigationem fuga declinasses. Metus ergo carnificis Suecia te expulit, non *defectus pietatis*, cum ob frustum panis, & ut mentiendi theatrum haberes, religionem abjuraveris; nec

dese-

defectus justitiæ, quam mox tergo fueras sensurus. *Professionem* te æquo animo *relinquere* potuisse non mirabitur, qui noverit jam Anno 1671. te ob turbas hic motas salario privatum; ut tunc demum *luxus* Sueciæ tibi displiceret, cum ipse esurire inciperes. *Solemniter* quoque *valedixisti Regi & Proceribus*, uti fures solent domo expilata. Debebas Holmiæ expectasse, quoad dilucesceret, & mox vidisses te in carcerem a lictoribus rapi, & post tergo carmen propemticum a carnifice inscribi. Sic ergo rebus in Suecia gestis deinceps Cardinalis *lateri tanquam consiliarius* jocosus *adhæsisti*; qui tamen & ipse, ubi elogia tua penitus intellexerit, mox foras te ire jubebit. Inepte quoque & impudenter contra sententiam adversus te latam disputas. Statim atque *Index* Londini comparuit, nemo erat, quin te ejus auctorem agnosceret, cum aliis indiciis, tum flosculis illis tuis passim aspersis. Nolebat tamen Pufendorfius actionem prius in te instituere, quam talia argumenta deprehendisset, quibus tu nihil plane contradicere posses. Ubi demum ipsum & omnes impressionis ministros, & manuscriptum tuum invenisse cognoveras, & crastina luce Holmiæ in carcerem te trahendum præsenseras, nocte aufugiebas. Quanquam autem satis hoc modo te nebulonem declarasses, expedire tamen visum Pufendorfio, ut causa in foro competenti decideretur; neque apud Regiam Majestatem, uti tu mentiris, sed apud Consistorium Academicum ab initio ad finem eadem acta, & ab hoc pronunciata sententia demum a Regia Majestate confirmata est: quæ sub novo imperio clementiæ ostentandæ veniam tibi, si Pufendorfio idonea deprecatione satisfacere velles, offerebat; cum id abnueres, executioni illam dari mandabat. Neque vero opus erat, ut muneribus & aliis artibus Proceres Pufendorfio conciliarentur, cum delictum tuum esset manifestum, & omnibus intolerandum videretur, interdicti Regii auctoritatem ita petulanter abs te proculcatam. Et sane Illustrissimi illi proceres, quos tu nominetenus fœdis calumniis, & mendaciis adspergis, ideo quod, ut flagitiis & furori tuo patrocinarentur, inducere ipsos non posses, fortasse aliquando tibi crurifragium parabunt, si modo non indignum fastigio suo judicabunt, ad latratum scabiosi & rabidi canis commoveri. Sic & falsissima sunt, quæ de Pufendorfii genero gannis. Nam Se-

nate-

natoris Regni Sueciæ præfectum aulæ fuisse, & inde senatorem urbis Holmiensis factum, in se nihil plane ignominiæ aut sordium habet. Et quid nuptiæ istæ ad eam rem facere potuerunt, cum jam mense Septembri An. 1672. vitilitigatoribus Lundensibus silentium foret injunctum; privigna autem Pufendorfii mense demum Novembri Anno 1673. ambiri cœpisset? Inde dum arguere conaris, injuste te in Suecia injuriarum damnatum, impudentiæ & ruditatis illustre edis documentum. Negas Indicem primitus a Schwartzio conceptum, abs te interpolatum atque editum? Atqui propria tua manu, & testimonio illorum, quorum opera in eo imprimendo usus es, convincebaris; & cum socii tui omnia pro te tentarent, nemo tamen adeo effrons erat, ut negare id auderet. Libellum famosum fuisse negas? Atqui sententia juratorum judicum pro tali declaratus & combustus fuit. Et credo satis jam a Pufendorfio ostensum, quale scripti genus is Index sit. Nunquam *confessus es te auctorem ejus Indicis?* Atqui pro te & manus tua & fuga, & testes, & stylus confitebantur. Nisi forte in vocabulo *auctoris* pro acumine tuo ingeniose cavillaris. Nam Schwartzius eum primus concepit; tu a Regia Majestate damnatum interpolasti & edidisti. *Non es accusatus publice eo nomine ante abitum tuum e Suecia?* Nimirum mense Junio Anno 1673. Index Lundinum afferebatur. Antequam inquisitio Giessæ, Hamburgi & Holmiæ locis tam dissitis absolvi posset, November aderat, quo te, quantum poteras, in pedes dabas. Mox & publice per legitima intervalla citabaris, & exemplum citationis uxori tuæ a me ipso in manus tradebatur; quod te accepisse ipse literis ad Consistorium scriptis fatebaris. Sed quod scriberes, te malle æternæ salutis jacturam facere, quam Pufendorfio deprecari, addebas: te curaturum, ne ista infamia tibi in Germania noceret, quod facinore licet coopertus apud Monachos pabulum inventurus eras. Forum fuisse competens, quo damnatus fuisti, negas? Atqui juramento, quo Regi & Academiæ eras devinctus, nondum solutus eras, nec missionem obtinueras, sed ipse conscientia vecors clam aufugeras; domicilium quoque adhuc Londini, Uxoremque & familiam habebas. Et an nunquam, qui Parisiis Aurelias *peregrinasti*, desertorum nomina patibulo affigi

affigi vidisti ? Et sane si apud *Regem Hispaniæ natione Danus*, qui Sacramentum ipsi dixisset, scelere patrato in Daniam refugeret, non minus, quam tu in Suecia, jure optimo maximo nebulo declararetur. Quod porro manifestius indicium furoris, quam quod causam rerum adversarum, quas Sueci experti sunt, ad hoc refers, quod illi virum bonum & eruditum vesaniæ duorum Tenebrionum dedere noluerunt ? Quam ergo causam allegabis, quod & Hispani, & Hollandi vapularunt, & quod Dani intra annum vertentem ter acie victi sunt?

HACTENUS famam tuam mendaciis & calumniis defendisti; nunc eruditionem ineptiis & barbarie adstructum is. Quare tamen negas, te omnium eruditorum ac doctorum esse sapientissimum ? Nam sera tibi nunc stoliditatis parsimonia, & inglorium nimis est, quod tantum *inter mediocriter doctos viros, & juris Doctores* (tui consimiles,) *nunquam loqui & ratiocinari* inter pocula *erubuisti*. Et facile crediderim, *Pufendorfium nunquam ratiocinando te hæsitantem reddidisse, aut tacentem;* nam illi absurdum videtur, cum morione ratiocinari velle. Et quid tu illum virum inter disputandum ad angustias redegeris; cum tu scabiosum syllogismum trepidus & pallidus vix multa cum hæsitatione posses exscreare, quod nondum poculis incaluisses ? Nec sane honoris tui gratia Pufendorfius & in Apologia, & in Epistola ad amicos te depexum dedit, aut *scriptis tecum certare voluit;* nec te unquam velut justum adversarium, sed ut infamem nebulonem & rudissimum asinum tractavit. Circa 14. *rusticos*, quos pro dedicatione Commentarii tui ad Instituta accepisse te mentiris, ita se res habet. Postquam per octo amplius menses Holmiæ circumcursitaveras, & exemplaria libri tui eleganter compacta passim distribueras, forte fortuna accidebat, ut Vicariatus aliquis morte prioris possessoris ad Academiam devolveretur. Cui cum eo anno de reditibus jam esset prospectum, Proceres quidam efficiebant, ut tibi de isto vicariatu proventus ejus anni daretur, quo mercedem bibliopego exsolvere posses, & ut importunum hospitem mensis suis aliquando amolirentur. De cetero nihil ad te spectasse istos rusticos vel hoc indicio est, quod neque locum, neque numerum eorum satis nosti. Nam hic 14. alibi 13. fuisse scribis; eosque *circa urbem*

urbem Christianostadium locas, cum supra quatuor milliaria ista prædia inde distent. Quos fabularis te *circa tuum discessum e Suecia Regi obtulisse sub spe compensationis*, eodem scilicet modo, quo Professorium munus offerebas. Nam per carnificem non stabat, quo minus quam merebaris paratissimam solutionem tergo exciperes. Male vero sit illi, qui arithmeticam te docuit, ita ne tria quidem numerare nosti. Dicis *te octo annis extitisse Professorem Juris*. Atqui Anno 1668. Academia Carolina inaugurabatur. Initio 1671. propter turbas, calumnias, & privatæ moletrinæ furta honoris gratia salario privabaris. Per triennium sterile id tamen opere pretium feceras, ut An. 1673. nocte intempesta tibi foret aufugiendum. Arrige jam digitos, & numera; & ubi ad discessum tuum perveneris, noli nimis gloriari, te Professorem fuisse. Sed nimirum *Doctrina Juris* infallibile exhibet argumentum eruditionis tuæ, & te *non minus utilia opera elaborare, quam alios Jureconsultos*, paris pretii cum Syndici Goerlicensis abortu, vix *grano* cassæ *avenæ* digno. In qua, si removeas ridiculam dedicationem, & nefaria maledicta in nationem Svecicam & Pufendorfium, quid tuum est? Nisi id omne pro tuo haberi vis, quod ex aliis ad verbum descripsisti. Fateor tamen, isti operi non parum splendoris conciliari tua imagine æri incisa: quæ uti torvitatem tuam sic satis repræsentat, ita miror, nihil rugarum & cicatricum apparere. Balthei vastitas non parum terroris Gallis videtur incussura, quibus tam infensus es. Agnosco quoque vestem holosericam, quam apud nos gestabas, valde jam detritam, & formæ antiquioris; & satius fuerat, novam commodato sumere tantisper, dum a pictore delinearis. Carmen quoque subjunctum plane est ex tua vena. Nec minus mirum acumen spirat emblema titulo præfixum, casus & studia tua non obscure exprimens. *Concussus surgo*; id est, ex Svecia relegatus religionem muto, ut panem apud Monachos inveniam. *Scribit in marmore læsus*, id est, quos calumniis & maledictis appetiisti, perpetuum furoris & sceleris tui monumentum statuent. Tandem ipse in terribilem deformatus draconem, assultantibus ventri sectatoribus tuis, eructas; *Ingratis servire nefas*: malum credo minitatus Monachis tuis, ni esuriem tuam affatim exsatiaverint, quod usum Rosarii ipsos docuisti.

Car-

mentis satis notum est, qualis & quantus sit M. Samuel Pufendorf, Professor Londinensis in Schania, in quantum hic perversi cerebri homo verum jus naturæ & morale, & per consequens decalogum, Deique leges novo excogitato suo jure naturæ & fictis entibus moralibus malitiose ac impie evertere studeat; & in quantum is vulpis instar laudabilem omnium Eruditorum conatum, inordinata Magnatum intercessione, & auctoritate a se suisque scriptis avertere conetur. Ea propter tibi, ut Viro animoso ac Religioso inclusa præ aliis pie transmittere volui, ut inde quasi per indicem primo statim intuitu percipere possis, quantum mali in tota Europa & universo Christianismo novus atheus atheismi novi Magister Samuel Pufendorf fraudulentis ac diabolicis suis novis entibus moralibus, actionum humanarum indifferentia, Religione statui Reipublicæ accommodanda, & sexcentis aliis in statu suo naturali (quem convenientius bestialem voco) pessime disseminarit, inque juvenum novitatis avidorum animis jam dolose implantare cœperit, quo totum jus naturæ, Dei leges, & præcepta Decalogi pro viribus clandestine evertere machinatur. Per Deum & conscientiam te rogo, & exhortor, exulet in te animarum Pastore omnis metus, personarumque respectus, ne diaboli regnum per has clandestinas machinas magis magisque extendatur. Si eadem mecum deprehendas atheismi principia ex Hobbesio Anglo hausta, ut contra hujus pestiferi hominis principia amore Christianismi conservandi heroico animo mascule insurgas, juventutem studiosam aliosque probos & incautos publice ac privatim serio admoneas, ne Pufendorfii jus naturæ in sui perniciem legant. Rem sane Deo gratissimam Reipublicæ literariæ utilissimam, ac Christianismo quam maxime necessariam, juxta tuum officium præstabis. Si tibi forsan non vacaverit totum lubrici Pufendorfii jus naturæ & gentium vere gentile relegere, attente saltem legas librum primum, in quo adeo obscurus, & obscure ac lubrice omnia ad fallendos incautos tractat, ut nullus Eruditorum eum percipere possit, nisi quod velit atheismum sub aliquo pietatis colore vulpium instar indirecto introducere, seque cum Mahomede per fallacia & ficta sua entia moralia immortalem reddere. Plura non addam, sed ea exquisito tuo judicio, prudentiæ ac pietati amice examinanda re-

relinquo, qui sum & ero Reverendissimi ac præclarissimi Domini ad aras devotissimus Veridicus Constans in Academia Catoniana, sitis mecum Catones probi ac veri rerum Censores, Valete. Judicet nunc quilibet, an non hæ literæ Nicolaum Beckmannum, eundemque nebulonem prodant auctorem. Damneris ergo voti tui, & ita *malefiat* tibi, ficuti hæ literæ abs te primum conscriptæ sunt. Sed & valde metuo, ne Monachi tui neophyto Catholico parum convenire censeant, quos ipsi tanquam hæreticos & seductores animarum damnant, veritatis patronos & fratres in Christo indigitare; neve mox agnoscant, te non religionis amore ad eos accessisse, sed quia nemo ex Protestantibus tam scabioso molosso pabulum & locum impune latrandi concessurus erat. Illud quoque imprudenter, quod cum ipse de impotentia suspectus sis, tam effuse in laudem uxoris tuæ declamites, immemor inter Monachos te degere, nimis quam facile prurientes. Quin plane barbarum erat, maledicentiam tuam ab honestis matronis sibi temperare non potuisse, ut adversario tuo necessitas imponeretur & in tuam aliquid dicendi, quæ Holmiæ memoriam sui reliquit valde inquinatam. Sed infra generositatem iræ virilis est, istam camarinam movere; & miserandum alias fatum est mulieris tot procis expetitæ, te maritum accepisse. Atque hæc fere sunt, quæ velut in defensionem tui delirare voluisti. Sed cum non pauca præterea facinora tibi sint objecta, simulque plurimorum mendaciorum, quæ in Pufendorfium priore libello famoso jactaveras, fueris convictus, de quibus ne verbulum jam amplius mutire audes; non obscure silentio tuo ista agnoscere videris. Præsertim cum id brevitatis causa factum dicere nequeas, utpote qui easdem nænias cuculi instar centies reiones.

Videamus nunc paucis, quid convitiorum ac mendaciorum in Pufendorfium eructes. Ac primo quidem rabiem tuam excipit *familia*, ex qua oriundus est, quam tu vaccimulgorum progenies fœdis maledictis adspergis, nullo alio argumento, quam quod te & sub Asinii Tenebrionis schemate in Apologia, & post in Epistola detracta larva pro merito depexum dedit. Sane nullus mortalium capere potest vim hujus ratiocinii: Pufendorfius Asinium suis coloribus depinxit, igitur ipse ex sordi-

sordida familia ortum ducit. De cetero nec te ipsum bubulcigenam, nec quenquam Londinensem Professorem latebat, Pufendorfium in Misnia & Patrem, & avum, & patruos, & avunculos habuisse Verbi Divini Ministros, viros honestissimos. Quali prosapia ortum esse nemo cordatus erubescendum duxerit. Quæ ergo Alecto te in mortuos sævire adegit? In Pufendorfii porro familiari sermone ceteri, qui ejus consuetudine usi sunt, nihil adeo indecori observare potuerunt. Etsi alias mirum non sit, tecum versanti de stercore in mentem venisse. Eruditionem Pufendorfii ut contemneres gravissimas utique causas habebas. Nam neque is unquam paucula verba Gallica & Italica Latino scripto per stultam ostentationem, sicuti tu, immiscuit; nec eos in Theologia sub Hulsemanno præceptore fecit profectus, ut Tractatum *de salutari usu sancti Rosarii* nosset conscribere, qualem nuperus Catalogus Francofurtensis sub nomine Nicolai Beckmanni refert. Cujus si tu auctor es, procul dubio te aliquando inter Divos proximus a S. Marculfo manet locus. Alias Pufendorfius neque Theologiam, neque doctos & cordatos Theologos unquam sprevit; fas tamen sibi credit esse, Schwartzium & Gesenium, & si qui sunt alii calumniarum architecti, pretio suo æstimare Jurisprudentiam usque adeo non neglexit, ut non parum operæ posuerit, quo ipsa solidis nixa radicibus exsurgeret. *Soles* tamen Goerlicii *resplendescentes* pro ignibus fatuis habet, ac dolet tui similes asinos pro triginta uncialibus titulum sibi Doctorum posse emere. Id plane festivum, quod nugis tuis aliquid auctoritatis conciliare voluisti ex effato *viri* illius *eruditi, ex Indice Novitatum*. Male tibi sit, qui vetus nobis proverbium corrupisti; mutuum muli scabunt, nam tu jam teipsum scabis. Tu quippe es iste vir, si Diis placet, eruditus; tua est ista gemma, qua fuliginem Schwartzianam interstinguere voluisti. Loca Biblica a Pufendorfio sæpe quidem in rebus seriis adduci, nunquam in pravum detorqueri sensum audivimus. Sed ut in frigidum & maleficiatum Doctorem regula juris Canonici per cavillum adplicaretur, non adeo grande piaculum fuerit. Dum Pufendorfio contemtum *Aristotelis* objicis, miser prodis Aristotelem tibi nunquam inspectum. Alias enim libros ad Nicomachum Magnis Mo-

 rali-

ralibus non postposuisses. *Novus atheismus*, quem singulis prope lineis cuculi ad instar importune ingeminas, cum vetere illo & vero atheismo nihil cognationis habet; sed est peculiare maledicti genus, in improbo tuo ore enatum, furoris & malitiæ tuæ luculentum argumentum præbens. Iste inauditus atheismus ex tua definitione duobus capitibus absolvitur: quorum primum est, ut quis accuratius quam vulgo factum, moralia a physicis distinguere norit? alterum, ut quædam ipsius sententiæ non intellectæ aut malitiose detortæ ab aliquo Tenebrione calumniis impetitæ sint. Huc enim omnia, quæ supet atheismo cuculas, redeunt. Quid entia moralia sint, te non capere ipse in epistola tua cyclica fateris. Num igitur ideo atheismus sub istis latitat? Græcam linguam Beckmannus non intelligit, igitur qui Græce novit atheus est. *Religionem pro fræno tantum populi ac fructuoso Politicorum figmento in gratiam Principum* Pufendorfium censuisse, aut *Religionem statui Reipublicæ esse accommodandam*, eo impudentius est mendacium, quod ejus falsitas ab omnibus, qui legere norunt, deprehendi possit. Aut si vir es, ostende paginam & lineam, ubi illud dogma extet, postquam tam importune crocitas; *litera scripta manet*. Obiter aliud mendacium adspergis, quando scribis, quod Pufendorfius in Schwartzii disputatione inaugurali anno 1672. die 22. Maji habita in auditorio *personatum se stitit*. Nam anno 1672. Pufendorfius mense Aprili Holmiam proficiscebatur, & sub finem demum Junii Lundinum redibat; quod hic loci notorium est, & ex Protocollo Academiæ demonstrari potest. Ubi nunc artificium tuum mentiendi? Sic & inficeta est calumnia *de indifferentia actionum moralium*, de qua quo plura gannis, eo minus te intelligere, quid in controversiam proprie venerit, testaris. De cetero Pufendorfii vita, pietas, moresque cum aliis quibusvis, tum præcipue sacerdotibus, quorum ministerio diversis in locis, ubi ætatem exegit, probati sunt probanturque. Nam Schwartzii malignitatem etiam vulgus apud nos detestabatur, quod cum Pufendorfii hactenus Collega & amicus fuisset, ac pridie quam Anno 1672. iste iter Holmiam ingrederetur, Confessionarii munere circa ipsum functus eundemque, quando currum conscendebat, prolixa benedictione prosecutus esset; mox tamen tuo furore

rore imprægnari pateretur, ut tam deformem fœtum abortiret, prodigii averruncandi causa flammis ustulandum. Ex eo tempore quomodo Pufendorfius Schwartzium pro bono viro habere potuit? cum præsertim hic in malitia sua ita obduruisset, ut, licet Consistorium Academicum semel atque iterum ipsum in gratiam cum Pufendorfio reducere studuerit, & hic ad omnem injuriam ei condonandam facilem se præbuerit, & nihil aliud satisfactionis postulaverit, quam ut uterque profiteretur, ipsos sententias suas mutuo non satis percepisse, (*es sey ein Misverstand unter ihnen gewesen*,) præfracte reconciliationem abnuerit. Hinc cum postea Pufendorfius Laurembergium alterius templi pastorem sibi confessionarium adsciscere, & hic ejus rei veniam ab Episcopo Winstrupio peteret, quod alias Pufendorfius extra ipsius parochiam habitaret, Episcopus non solum libenter id indulsit, sed & expresse dixit: non congruere, ut Pufendorfius Schwartzii ministerio utatur. Et cum Laurenbergius postea Malmogiam evocaretur, Pufendorfius M. Joh. Ernestum in ejus locum adscivit, quousque Holmiam ipse migraret. Puto hæc sufficere ad ostendendum, quæ de sacerdotibus in Scania & Suecia gannis, mera esse mendacia, & non nisi duos in Scania ex tuo contagio scabie Tenebrionistica infectos fuisse, qui eam ob rem jam puto sat ludibrii debuerunt. Mirum tamen est, quare de religione aut pietate mutire ausus sis, qui ob flagitia infamis declaratus religionem, cui innutritus eras, ejurasti, ut ventrem latrantem placares, & latibulum invenires, unde in alios saniem pectoris tui evomeres. Nam quare ad Principem aliquem Protestantem te non conferebas, si tam splendidis animi corporisque dotibus polles, quales in te jactas? An quia neminem concessurum prævidebas, ut apud se maledicendi theatrum extrueres? Si porro propter Rosarii sanctimoniam ad Monachos te contulisti, quare more adeo meretricio illis adularis, quos ex nostratibus lues Tenebrionistica afflavit. Cum ceteri omnes, qui a nobis ad Monachorum offas transfugiunt, priores suos sacerdotes tanquam animarum seductores detestari soleant; nec alio fere Sacramento Monachi novos istos combibones æstimant. Igitur crede mihi, ne Gesenius quidem, quem undecim parochia-

 rum

rum rurestrium Inspectorem tu *Reverendissimum* vocas, vel teruncium pro anima tua dederit. De ineptis illis cognominibus, quorum pleraque nullum sensum habent, nemo apud nos unquam audivit, nisi quod Asinii Tenebrionis vocabulum tibi jure impositum omnes novimus; ac si ex illis, quæ fingis, quintum quoque & sextum tibi vindicare velis, nemo repugnabit. Denique quam illa se mutuo destruunt, quod cum antea Pufendorfium semper ridentem dixisses, nunc eundem *lupo & tigride immaniorem* clamas. Nam de studioso illo longe aliter se res habebat, ac tu fingis. Iste a Pufendorfio super aspera nimis tractatione discipuli sui admonebatur; qua re importunus juvenis offensus tota die poculis se ingurgitabat, & sub vesperam domum reversus furenti similis multa in hospitem & bene meritum per violentiam jactabat. Nox furori illius indulgebatur; sed postera luce orta accusante Pufendorfio ego tanquam secundus pedellus jussu Rectoris cum præfecto Vigilium ingratum hominem ædibus Pufendorfii extrahebam. Et parata erat relegatio, ni aliorum intercessioni iste indulgens deprecatione scripto concepta & Rectori Cervino tradita adquievisset; cujus autographum adhuc superest. Quid ergo jam fiet de fabula tua, quam insuper loci & temporis conditio plane destruit? Pariter anile commentum est de ancilla. Nam Pufendorfio nunquam curæ fuit, quid in sua culina gereretur. Neque frigidius quid poteras comminisci, quam quod de sagis blateras. Nam præfultore illis opus est, qui saltandi peritia se jactant. Quid autem tu duobus illis Proceribus, magnis Pufendorfii patronis, aliquid affingere erubesceres, cum mox subjungere non dubites: Pufendorfium in præloquio Apologiæ confiteri; *sibi a Magnatibus Sueciæ esse suasum, ne controversiam hanc amplius moveret, sed eam tacito pede silentio prateriret*. Sane nec vola nec vestigium ejus sententiæ dicto loco extat. Tandem quoque non immunis debuit discedere Petrus Hauboldus bibliopola Hafniensis, qui arguitur operam navasse in Monzambano imprimendo, qui jam biennio antequam Pufendorfius in Scaniam veniret, diversis locis impressus extabat; & in epistola ad amicos, quæ Anno 1676. lucem adspexit, cum jamdudum bello oborto nulla inter Scaniam & Hafniam literarum commercia

cia essent. Causa autem, quare bono viro malum mendacio tuo conciliatum cuperes, duplex est; una, quod ex ipso Pufendorfius primum rescivit, quis Indicem Novitatum Francofurti distribuisset.; ex quo initio ad fontem sceleris penetratum fuit: altera, quod cum tu multa; exemplaria *Medullæ*, *& Commentarii ad Instituta* obtrudere ipsi velles, is negaret, illa emptorem invenire. Quod crimen morte piandum tibi videtur. Sed quare Pufendorfio ista dicta in Danos affingas, facilius ratio patet, si quis belli tempora cogitat. Ast periit tibi fructus mendacii: Pufendorfius Holmiæ est, & te plorare jubet. Nec est quod Deo gratias agas ob unum atque alterum vesaniæ tuæ socium inventum, qui sub auspiciis tuis ludibrio se cordatorum exponere voluerit. Nam & quo Isti defricentur sal non deerit; & tu, si verbulum addideris, ita accipieris, ut ad restim demum tibi sit confugiendum; quo facto pessimus nebulo a fœdissimo carnifice suspensus dicetur.

Hæc fere sunt, quæ pro jure veteris conjunctionis amice monenda judicavi, ne in tanto fortunæ famæque splendore veteris clientuli oblivio te plane subeat. Interim vale ut mereris, & si quid novæ scriptionis a Domino Rolleto acceperis, communicare nobis ne gravere. Dabam Londini Scanorum e Museo meo, ne in stabulo me scribere arbitreris, pridie Calend. Octobris, Anno 1677.

JOHANNIS ROLLETI,

PALATINI,

DISCUSSIO CALUMNIARUM,

QUAS ABSURDISSIMAS

DE

ILLUSTRI VIRO

SAMUELE PUFENDORFIO,

RELEGATUS E SUECIA

NEQUAM

NICOLAUS BECKMANNUS

PER CAUSAM DEFENDENDÆ FAMÆ NON ITA PRIDEM IN VULGUS SPARSIT.

AD GENUINUM EXEMPLAR MANHEIMENSE.

SI malevolorum fabulæ oracula essent, aut mendacia pondus aliquod, ullamque probandi vim haberent, non facile inveniretur vir eruditus & publice utilis, quin locum in perditissimis obtineat. Etenim in usu venire solet, ut quo quis doctior ac meritis in publicum major est, hoc pluribus vulgo calumniis traducatur; stimulante invidia, vel quia Satanas non meliorem modum novit suspectos reddendi, qui progressus ejusdem sistere, & regni tenebrarum auctus morari possunt. Cujus fundamenta vitro corruunt, exculta ratione, sique nullo deinceps numero sint scriptores,

ptores, quorum somnia prodigiosam orbi barbariem pepererunt, qua postmodum ipsa etiam religio infecta fuit. Sed barbaries quidem illa, tametsi ita late amplius non regnat, haudquicquam tamen usque adeo suppressa videtur, ut omnino apud nos emergere, & vires iterum resumere nequeat; postquam luce Evangelii restituta, Academiæ, quæ tum erant, pristino in statu, mansere, reliquæ ad illarum exemplum erectæ sunt. Eo felicius autem hæc Zizania e quibusdam radicibus suis magno Ecclesiarum malo alicubi progerminant, quod adversarii arte illorum proventum juvant; quorum interest, fabulam in tenebris agi, ne quis tertius spectatorem se offerat. Sane enim dum formam quam vocant, distinctiunculas, & reliquas scholarum suarum tricas urgent, quid aliud agere censendi sunt, quam ut nostrates in oppositum delapsi, Erasmi & Lutheri arma exuant? Ultra quorum victorias nihil hactenus promovimus. Quo astutissimo stratagemate deceptos esse manifestum est, qui exemplo suo juventuti ad barbariem præeunt, eo prætextu quod alioquin nemo cum adversariis congredi posset. Quasi aliqua obligatio sit, cur eodem, quo hostes telorum genere pugnari oporteat; & nunquam Erasmo cum Scotistis negotium fuerit: e quibus illi omnibus Scholasticorum machinis adhibitis nondum aliquem in castra sua pertraxerunt. Etsi quod nascente ex iisdem nugis pertinacia Ecclesia nostra propemodum in partes ivit, non omnino nullum eorum adversus nos meritum est. Ceterum ut maxime hæc & plura nos indicia deficerent, illud tamen abunde testari potest, omnino semina quædam veteris barbariei in plerisque locis superesse, quod prodeunte in publicum scriptore, abs quo, ne barbaries detrimenti quid capiat, periculum sit, vel ut ex composito integræ stultorum legiones clamorem tollunt; plane exemplo Monachorum Reuchlinum impetentium, quos ad extremum satyra & consutus ex eorum flosculis libellus compescuit. Ubi observare licet, longe majori zelo & contentione negotium geri, si religionis velum simplicioribus obtendi potest, aut res ad illos præterea spectat, quorum interest, cum alios, tum præcipue vulgus eruditorum quam minimum ex se sapere. Eoque quod culturam *Juris Naturalis* utrumque hominum genus tantis vociferationibus petit, nemo cordatus

tus mirabitur : quippe quo luci suæ restituto nec conscientia a sacerdotum libidine suspenditur, & formulariorum mysteria agricolis deinceps ludibrium debent. Sed ut in Papatu quidem sic satis felices sunt, qui hanc disciplinam æternis sepultam tenebris optant : ita per seculum inter nos multum ipsa splendoris nacta est, nuper adhuc felicissimo successu manum eidem admovente Viro illustri SAMUELE PUFENDORFIO; in quem jam Satanas, quicquid calumniarum orcus habet, per juratos quosdam sycophantas evomuit, non alia de causa, quam quod ipse latentis barbariei sententiam movit. Quæ contumelia tantum abest, ut ejusdem animum dejiciat, ut potius hoc ipso confirmetur, personam impostoribus illis detractam esse, quorum illusionibus Satanas ad reducendam barbariem utitur. Præsertim cum omine non careat, quod penes plerosque dolor dissimulationem vicit ; & illi optiones, ab auxiliis destituti latibula jam circumspiciant, postquam nihil aliud, quam ludibrium pro navata mendaciorum patri opera sperare licet. Sane enim niger ille corvus, quo crocitante tot inauspicatæ aves advolarunt, cum risu orbis inter Sanctos, aut quemadmodum consecrationis formula habet, *gementes pro Ecclesia columbas* reponitur. Et ceteri etiam misellli socii, quos nondum mores sui ulciscuntur, stultitiæ suæ præmium in tempore ferent. *Nicolao* interim *Beckmanno*, cujus auspiciis ventres quidam per Germaniam clamare cœperunt, non opus est, per quem stultitiæ moneatur, quam forti exorcista, quando hominem revera complures cacodæmonum manipuli obsessum tenent. Abs quo jacta nuper in vulgus *Defensio* stolida, absurda, aut si mollius loqui velimus, miseranda, quanquam soli Asinio nocere queat, quippe qua suum ipse nidum prodidit, nemo quoque futurus sit stomachi tam patientis, qui ad eandem non nauseet : visa tamen nobis digna est, quam paululum depexam demus, non sane in gratiam Beckmanni, qui ter injuriarum convictus, spurcis etiam, quas olim sparserat, chartis per carnificem crematis frustra cuiquam fidem se facturum credit : neque quod Pufendorfius nobis hyperaspistis indigeat : Sed quia hostis humani generis Alastore parario studia viri omni calumniarum genere turbare tentat, quæ regno ipsius, si quicquam aliud, mirum in modum nocere possunt, effi-

cie-

ciemus, ut & in hoc voto suo excidat Satanas. Simulque cum Beckmannus tam ferox sit, non quidem, quia habet imperium in belluas, sed quod interclusis itineribus scelerum ejus documenta e Suecia transmitti nequeunt, & ipse interim persuasus est, Pufendorfio nullos per Germaniam amicos esse; nos autem optimo viro, qui cum informatione, tum scriptis suis qualescunque nostros in literis profectus juvit, multis nominibus devincti simus: levi & festinato saltem specimine ostendemus, utique adfuturos in Germania, qui ad Beckmanni mendacia aliquid reponere queant, quosque hæc victima carnificis ab ara profugiens percussoribus cervicem subdet. Neque enim id tutum præstabit nebulonem, quod postquam orcus eundem recipere noluit, in monasterium concessit; videlicet præ desperatione, quæ vel militem vel monachum facit. Quanquam inter bonos illos Fratres non desunt aliqui cordati, qui cognitis facinoribus Beckmanni rabiem hanc & effrontem maledicentiam ex animo detestabuntur. Præsertim cum jam illi ipsi, in quorum casses ea bestia primum incidit, venatione sua paulatim erubescant; quod votis suis damnati Dictynæ non leonis, sed asini duntaxat exuvias suspendere possunt.

Illud igitur manifestum est, Beckmannum tamdiu nebulonem & infamem calumniatorem mansurum esse, donec non carminibus per ludibrium, & ut ipsius stultitiam adolescentes etiam flagellarent, diu ante hoc negotium fusis, sed rationibus ac testimoniis bonorum virorum omnia illa argumenta diluet, quibus de *Indice Novitatum* edito in Suecia convictus fuit. Quæ argumenta fidei actorum publicorum, & profecto noctu nebulone, ipsius confessioni superstructa effecerunt, ut jussu *Sacræ Regiæ Majestatis* sacerrimus ille Index Londini a carnifice flammis datus sit, Beckmanno in præmium laboris pro infami declarato, postquam ipsum nebulonis Manuscriptum publice in Senatu Regni productum esset. Atqui tantum abest, ut ista ratione Beckmannus se purget, ut potius de scelere isto contra seipsum nulla re, quam defensione sua manifestius & majori cum pondere testari posset. Præterquam enim quod totus liber prorsus iisdem flosculis vernat, quibus & Index novitatum & alter libellus famosus refertus est, ut vel ex cantu avi-

aviculam agnoſcere queas, etiam nihil aliud hic ingerit lectori, quam quod in illis operibus ſuis nulla cum ſpecie veritatis mentitus erat. Etſi atrocia illa, quæ in poſteriori libello famoſo perjurio confirmabat, in hoc carmine omiſſa ſunt: quod ipſe nebulo remittente paululum furore mendaciis ſuis erubuit, nec male, minimum uxore monente, opinatus eſt, neminem tam ſtolidum fore, qui tot ſcelera, quæ gentiles etiam deteſtantur, in republica Chriſtiana a viro integræ ſemper famæ palam & citra pœnam patrata credat. Quo ipſo & his mendaciis omne pondus detractum eſt: cum Beckmannus ſe fatente perjurus, & ſemel in mentiendo impudentiſſimus fuerit. Sed & expreſſius ſcelus iſtud in Suecia ſe commiſiſſe agnoſcit, dum initio defenſionis ſuæ citra figuram eloquitur, quod Pufendorfium *arctiſſima cenſura iterum perſtringere velit*. Ergo Pufendorfium cenſura ſua nuper, opinor, perſtrinxit, & ubi, niſi in Indice novitatum & altero libello famoſo, qui a Pufendorfio poſteriorem epiſtolam elicuit? Quin illud quoque Beckmannum infamis illius Indicis auctorem oſtendit, quod etſi aliquoties rem neget, nunquam tamen id illuſtre monumentum ſine elogio nominat. Ita enim alicubi: *Prodiit ſine certo auctore Index Novitatum, oculos multorum valde claros efficiens*. *Sine certo auctore*, inquit. Atqui is auctor omnium confeſſione eſt vir ſcelere & infamia nobiliſſimus *Aſinius Tenebrio*. *Oculos valde claros efficiens*, dicit. Nimirum ut quidam ſycophantæ *indifferentiſmum moralem* inter ſpectra reliqua prodeambulantem viderent; *Velthemio* autem aliquot modii ſquamarum ex oculis deciderent. Denique quantumcunque dolorem ſuum diſſimulet Beckmannus, arguunt tamen univerſa, quam ægerrime ipſe pater prolis ſuæ uſtulationem tulerit. Cetera quæ toto opere non ſine tragica verborum atrocitate ſolita ſibi eloquentia deblaterat, omnino a defenſione aliena ſunt. Cum enim Beckmannus diffiteri nequeat, auctorem Indicis infamiam commeritum eſſe; (nam alioquin cur tam impudenter negaret, ejus confectionem jure ſibi impactam?) & vero illa argumenta, quibus ſe de eodem edito convictum novit, ab ipſomet hac ſcriptione adſtructa ſint, manifeſtum eſt, Beckmannum infamem & nebulonem manere, etiamſi nondum in pueritia ex tali ſcelere reatum

tum contraxerit. Neque hoc titulo privabitur, si maxime ponamus Pufendorfium tota ætate sua aliqua in re lapsum fuisse. Ergo si citra pertinacem vesaniam Beckmanni foret, jam hæc causa nobis perorata erat: Placet tamen & aliena illa, quorum alteram partem facinora Beckmanni, alteram mendacia de Pufendorfio constituunt, paulo plenius excutere, saltem eum in finem, ne forte Beckmannus semel in vita sapuisse se putet, cui Holmiæ viventi ad morionem nihil, præter tintinnabula deerant.

Primo itaque ut a vitiis mundanis immunem se probet, (*mundana* vitia dicit in oppositione ad vitia cœlestia) amissa existimatione cum omnium bonorum applausu laudum suarum testimonia ab emendicatis quibusdam carminibus petit. Quasi vero ignotum foret, tanto meliorem esse Poëtam, quo plura fingat. Et qualem *applausum* esse credimus, si quis ex una Academia in aliam abeat? Imo vero cui abeunti applaudunt commensales ideo duntaxat, quia abit, eo præsente non admodum gavisi fuerint, oportet. Sed & ipsa illa carmina indicio sunt, Beckmannum jam tum in Academiis ludibrio fuisse habitum. Sane enim in Germanico *mutilate* saltem adducto hyperbolæ nimis quam evidentes sunt. In Ode autem Latina, quam Flaccus Marpurgensis enixus est, *Nicolaus Beckmannus* comparatur Sancto Nicolao, quem Moscovitæ nautis patronum adsociant. *Ibis profunda navita gloria Niclaë!* Atqui dum bonus noster Nicolaus scelere ad gloriam navigat, non prohibente Sancto Nicolao, famæ & fortunarum naufragium fecit. In *Gallia* autem uti neminem usque adeo simplicem fuisse putamus, ut eidem Beckmanni eruditio probata sit, ita si maxime aliqui de *Medulla Justinianea*, quam vocat, benigne senserunt, id vero Beckmannum nihil juvat. Quippe medulla illa a Professore quodam Marpurgensi est, cui eandem plagio subduxit Beckmannus. Imo alter Antecessorum Aurelianensium satis animadvertit, abs qua virtute id pecus commendari oporteat. *Cui sic Romani Juris fluit ore medulla;* id est qui tantis lacertis est, & simul juri Romano operam navans, in tam stolidum legulejum abiit, uti Beckmannus; *Olli Romanis viribus ossa vigent*, id est: ille non absimilis est rudi lanistæ & robusto cuipiam pugili Romano. Judicium porro,

porro, quod de labore illo in *Ephemeridibus* eruditorum legimus, in quodvis compendiolum juris quadrat. Etsi satis stulte Beckmannus, quod ita postmodum de opere suo loquitur, quasi Rex Christianissimus intuitu illius judicii ultro & proprio motu bibliopolæ Parisiensi diploma aliquod obtulisset. Nam id saltem egit bibliopola, ut *inscio Beckmanno* id privilegium impetraret, eo facilius quod qui isti curæ Regia auctoritate præerant, animadverterent, periculum non esse, ne quis in hoc libro medullam Justiniani latere putet, pridem situ & putredine absumtam. Mirum vero, Beckmannum non gloriari, mandasse Regem, ut filio suo primogenito, quam primum præter lac & mollem cibum aliud quid digerere posset, singulis diebus eadem medulla jentaculi loco apponeretur. *Rebhanium* denique Argentoratensem qui noverit, non mirabitur ipsum Beckmanni objectionibus gavisum fuisse. Cujus rei fidem facere ignotis potest censura programmatis Argentoratensis *Boecleri*. Dein Beckmannus multis verbis titulum *Doctoris* jactat; quem sibi maxime digno collatum ait, postquam & examen *rigorosum* sustinuisset, & *magnam* de judiciis disputationem conscripsisset. Atqui ut ab ejusmodi sociis multis ex libris magnum volumen compiletur, nihil novi est, & Galli his examinibus non admodum rigorosi esse solent. Quin pueris notum est illud vulgatum: *Sumimus pecuniam, & mittimus asinum in patriam*. Ceterum hunc titulum nemo unquam *Beckmanno adimere* voluit, (etsi quid hactenus expectare debeat, infra audiet,) de quo neque *Diabolus* solicitus fuit. Et valde ridiculum est, quod scribit, carmina illa & testimonia poëtica *miserrime livore corripere*, *angere*, *torquere*, imo *macerare & excruciare* Pufendorfium; per quem licebat Beckmanno eadem vel nundinarum tempore peculiari in theatro rusticis canere, adsumta in auxilium uxore, quæ plures spectatores allicere poterat, quam simia, aut cercopithecus. Sicut penes nullum literatum, cognito acumine Beckmanni *periculosa æmulatio* oriri potest. Nihilominus noster *Beckmannus* jam velut triumphans verbis Teutonicis pæana canit. Quod nulla alia de causa fecisse censendus est, quam quia cachinnum se provocaturum animadvertebat, si latine loqueretur, cum ipse tragicum quid spirare vellet. Sane enim utut &
Ger-

Germanica sic satis faceta sunt, imprimis tamen quoties latinis verbis paulo magis pathetice furit, nihil aliud, quam risum movet. Præsertim si quis attendat ad epitheta illa sane in loco adhibita: *male*, *impie*, *scelestè*, *pie*, *gloriose*, *laboriose*, verbi gratia. Ubi flagitium aliquod commissum mentitur, plerumque id *impie* commissum ait. Quemadmodum quicquid ipse boni fecit, *pie* videlicet. Quasi aliquis *pie & gloriose* malus aut *impie* bonus esse posset. Ut sic mediocriter adhuc profecerit Beckmannus in Schola Velthemii circa doctrinam de vocabulis, quæ in se ac sua natura actum vel honestum vel turpem, exprimunt. Etsi pius ille mendax jam admittit *mendacium pium*, de quo non ita pridem disputatio ejus auspiciis prodiit, ab amico nobis missa. Quo & illæ Beckmanni blandissimæ preces spectant, ut epistolam Pufendorfii, priusquam de sua defensione judicium ferant *remotis omnibus corruptis affectibus pie perlegant* Germani. Ergo si *Pufendorfii* epistolam remotis omnibus corruptis adfectibus pie legere possumus, *Beckmanni* defensionem impie legamus oportet; quippe quæ illi opposita est. Denique ne lectoribus ignotum sit, quo fatorum ludibrio e Svecia in Germaniam venerit, illud quoque, *dum vitam suam deducit in sui dispendium præteriri noluit*, se professionem juris reliquisse *ob maximum pietatis & justitiæ in Suecia defectum*, *summumque luxum & latentem amorem Germaniæ ceu nativi soli*. Jam nemo mortalium de pietate Beckmanni dubitat. Addit quod *Fuldæ* eminentissimum Cardinalem Badensem accesserit, ut *declaratus Consiliarius*, *postquam Regi Regnique Proceribus solemniter valedixisset*. Nimirum quia hodie in Germaniam consiliarii vocantur nebulones, bis terve injuriarum convicti, & ita solemnis valedictio nocte concubia ideo fortasse facta est, ne ob discessum tanti viri juvenes pariter & senes nimia effusione lacrymarum oculos corrumperent. Quare autem hic nullum carmen recitat; quod viro tam celebri ad principem tam longinquum profecturo & solemniter valedicenti omnino a clientibus offerri par erat? Sed nimirum eadem absurditas est, qua anno 1671. ante hos furores in Pufendorfium, cum ob turbas & scelera quædam salario privaretur, persuadere nobis volebat, se *Professorem honorarium* esse factum.

ctum. Etsi lippis & tonsoribus tum notum erat, Illustrissimos Regni Proceres id egisse, ut dæmonem hunc per jejunium ejicerent. Quod genus multa alia commemorare possemus, si quidem hominis fatuitas finem aliquem ac modum haberet. Illud tamen ingenuum in Beckmanno, quod fatetur, se non esse *Tulliana puritate puriorem*. Cujus sane rei vel in hac defensione luculentissima aliquot exempla occurrunt. Quo magis miramur, absurdum istud ingenium deinde non erubescere gloriatione ista: *ipsas leges doctrinam suam juris ob linguæ Latinæ puritatem & elegantiam rarissimam venerari & adorare*. Quod si *Dietherrus* ita serio sensit, fortasse eadem Venus in utriusque labris sessitat. Quanquam potius est, ut dicamus, Poëtam simulasse Dietherrum, ut citra ruborem mentiretur. Quin illud vaticinium, quo elegiam suam finit, *Indici novitatum* etiam præfigere poterat, a carnifice in rogum conjecto. *Flammam perpetuam mox dabit iste liber*. In verbis autem carmini subscriptis profitetur *se purpuræ tanti auctoris pannum suum adsuere voluisse, & rogatum debuisse, ut id opus tanto magis niteret* (fulgore panni adsuti) *& in Aula Cæsarea imprimis explendesceret*. Utique sane operi Beckmanniano a Dietherro nonnihil splendoris mutuo sumendum erat, minimum ob dedicationem stolidissimam; cujus revera hic sensus est: Sacram Cæsaream Majestatem isthuic bello contra Regem Christianissimum se immiscuisse, ut defenderet Corpus Juris. Quanquam alias Phœbus Goerlicensis, cujus facula *resplendescens* nuper in æthere se stitit, plus radiorum in Beckmanni lucubrationes projicere poterat. De Epigrammate autem illo, quod Icon Beckmanni præfert, moriar, ni idem a Beckmanno confictum est. Minutiora persequi supervacuum fuerit. Sane enim, ut demus, Beckmannum ex honestis parentibus natum aliquantisper in Academiis vixisse, dedisse se præterea peregrinationi seu decursationi potius, Doctorem etiam fuisse creatum, tum panegyricos quosdam eidem dictos extare, denique scriptis editis professioni Juris meritissimo admotum esse; tamen per hæc omnia, velut supra diximus, Beckmannus a scelere postea commisso nequaquam excusabitur. Et cui ignotum est, quomodo paucis ab hinc annis in vicina nobis reipublicæ Jureconsultus eruditione & meri-

tis

tis suis Beckmanno infinitis partibus major Satanæ suggestionibus seductus eodem crimine se alligaverit. Abs. quo septuagenario licet, & cujus canities ipsis judicibus miserationem incutere poterat, magistratus supplicium quod Beckmannus jam meretur, sumpsit. Ut omnino ridendi sint; qui Doctorem juris cuiquam tam enormem fecisse injuriam credere nequeunt.

VIDEAMUS igitur quæ Sycophanta iterum de Pufendorfio mentiri voluerit; de quibus in universum difficile est pronunciare, malitia an stultitia in iisdem prævaleat. Cujus nomini quod tam solicite titulum *Magistri* apponit, ideo potissimum factum videtur, ut Pufendorfius vicissim nebulonem Doctorem vocet. Alioquin eadem auctoritate Magistri creantur, qua Doctores. Sed non moris amplius est Doctores vocare nebulones a carnifice mactandos. *Entia* autem *moralia*, quæ bestia toties *bestialia* vocat, ne quis ignoret, alias dicuntur res morales. Et videtur ista appellatio manere posse, non obstante Commentario Velthemiano ad Grotium, quamdiu res & ens synonyma erunt. Neque metuendum est, ne Pufendorfius *eadem in lucem prolatura*, ut Solœcista loquitur, *defendere* non possit. Ceterum primo omnium tristissimus noster *Porcius risum* Pufendorfii notat; quem eundem tamen in fine carminis sui *tygride sæveriorem* facit. Verba suo cum flore adscribemus: *Pufendorfius cachinnari ac ridere artificiose practicatur*. Cur non potius *practicat?* Aut quodnam est illud *artificium ridendi?* Cujus plenariam descriptionem fortasse a Beckmanno nobis polliceri possumus, quippe qui tot annis stultitiam suam Holmiæ rideri vidit. Sed num ridere & hilari animo esse crimen est? Pergit accusator, quod *loca biblica*, *canonica & juridica in pravum sensum detorqueat*. De locis Biblicis more suo mentitur Beckmannus. Illud vero nequaquam est canones in malum sensum detorquere, si quis Beckmannum alioquin scripturientem roget, ut ad titulum decretalium de *impotentia coeundi* commentariolum edat. Longe denique a rabularum malitia abest, aliquid ex jure civili ad ridiculum faciendum in loco adferre, & ut alterum levi joco adspergere possis, Jureconsultos *anserum instar idem semper canere*, verum est de Jureconsultis Beckmanni geminis germanis. De universo ordine idem af-

firmare nunquam cuiquam in mentem venit. *Ebrietatem* scripta Pufendorfii satis refutant; quæ cerebrum hominis vinosi non redolent. Ceterum si qui Norimbergæ stultitiæ Beckmannianæ documentum capere velint, apponant homini cantharum vini, & comœdiam videbunt. Quid vero dicemus de illa exprobratione Beckmanni? Nec *exercitia corporis nobiliora didicisti*, *nec peregrinasti*. (Hinc sine dubio *leges virgines* in genua procumbent, & adorabunt). Quasi necessum sit Professorem saltationes Polonicas nosse, aut a lanista circumforaneo vapulare. Nam Beckmannus olim usque adeo non *gloriose* digladiationibus *tempus tribuit*, ut potius cum Londini Professor specimen profectuum in publico edere vellet, plagis in cornua acceptis mire intra testam se contraxerit. Verba interim hunc flosculum proxime sequentia indicant, penes Beckmannum ejusdem turpitudinis vitia esse, *inter libros & inter scorta sedere*. Nam hæc ille conjungit. De *Aristotele* aliquid addere nihil attinet; cujus Metaphysicam dum ipse impugnat, impetum in sociorum cohortes; & præcipue dextram Velthemii alam facit. Equidem olim credebamus, Beckmannum nunquam pictum, quod dicitur, Philosophum vidisse; nimirum ob *morosas Themidis Camenas*, ut ipsius encomiasta loquitur. Et nuper adhuc in frontispicio operis sui imberbis, terribili saltem cum machæra sculpi voluit; videlicet in recordationem plagarum, quas pugil circumforaneus eidem inflixit, & ut Pufendorfius solo adspectu exanimatus duellum recusare pergeret, in quod illum peculiari epistola Hamburgum vocabat. Nunc de repente peripateticus nobis prodit, pallio & barba ornatus, quali vix Cratippum fuisse putamus. Felicem hoc ipso Aristotelem, qui Politicæ suæ patronum nactus sit, cujus non calamum modo, sed & gladium latissimo e corio pendentem metuere oporteat. Etsi frustra hic ad pugnam se componit loricatus noster Beckmannus; cum Pufendorfius nunquam modum accidens esse negaverit. Quantum porro piaculum esse credimus, quod Pufendorfius de uxore *Beckmanni* talia scripserat, quæ pueris in Svecia notissima sunt. Et sane uti mulierculam illam revera *in sui solatium duxit*. Noster; ita quæcunque de ipsius forma, probitate ac divitiis somniat, itidem *in sui solatium* scripsisse videtur. Nam ipse quidem

dem rariſſime Junone ſua vel tantillum ſibi favente utitur; quæ ſi commotior eſt, etiam ſi nulla Beckmanni culpa fiat, auctoris conviciis in eundem detonare ſolet. Niſi forte poſtquam columna illa Romanæ Eccleſiæ inter craſſos & bene vaſatos monachos verſatur, uxorem paulo minus moleſtam ſentit; quæ ſane per modeſtiam tam facilis eſt, *ut omnes cujuſcunque conditionis eam non ſatis laudare poſſint*, Beckmanno videlicet præſente. Quod autem ipſa ejusdem verba Germanica, quæ dolore animi commotam protrudiſſe ait, ſatis equidem emphatica, & quibus uti inter piſcatores eductam decet, defenſioni ſuæ inſeruit Beckmannus, ideo factum eſt, ut licentiam ab illa impetraret pecuniam perdendi. Scilicet quia *Commentarius ad prima fundamenta* a nemine emitur, in quem ipſe tamen univerſam dotem & præterea non modicum æris alieni prodegit, eoque Beckmanno de libris edendis ne verbulum mutire licet, hic quidem eo prætextu uſus eſt, opuſculum ſcriptum eſſe cauſa illius, non ſua. Quod ne fruſtra caneret, adſpergenda utique quædam Germanica erant, etiam quæ mulieri ſuo more fabulanti exciderant, ut opere impreſſo inveniret ipſa aliquid, in quo phraſin ſuam agnoſceret. Ceterum ne uxoris cauſa Beckmanno ullus mortalium invideat, metuere non debet; quæ jam vetula propemodum non facile cujuſquam *ſpiritum excruciare* poteſt, ut cum Tullio noſtro Heidenſi loquar. Poſt frigidiſſime peroratam cauſam uxoris, etiam crimen læſarum Majeſtatum Pufendorfio impactum it Beckmannus: *Propoſitum Pufendorfio eſſe denigrare non modo Schwartzium* (qui jam antea quovis corvo nigrior eſt) *ſed & maximæ venerationis viros in Germania, ut Reverendiſſimum* (addendum erat: *& ſereniſſimum*) *Dominum Superintendentem Garlebienſem, celeberrimum Velthemium Jenenſem, & illuſtrem* (ohe jam ſatis eſt, ohe Niclaë!) *Scherzerum Lipſienſem, contra novum atheiſmum fortiter inſurgentes*. Sed nimirum de Scherzero geſtiunt jam eruditi iſtud novi generis prœlium Lipſienſe videre, noſque pridem ſerio optavimus, tandem aliquando copiolas ſuas educat, quarum fiducia Pufendorfio tam inanem movere litem non erubuit. Sane enim Sacra Regia Majeſtas Sueciæ nunquam per literas a Sereniſſimo Electore Saxoniæ petiit, *ne cui Theologorum ſuorum permitteret*

ret facultatem scribendi & ratiocinandi contra Pufendorfii principia; quod Beckmannus comminiscitur; cui dolet, neminem Theologorum Electoralium se præcentore clamorem tollere. Equidem id sæpe numero e republica est, sacerdotibus *facultatem scribendi* non permittere. Ut tamen iidem prohibeantur *facultate ratiocinandi*, hoc quidem tempore supervacuum videtur; quo plerique Sacerdotes usu rationis citra omnem prohibitionem religiosissime se abstinent, Velthemii autem cavillationibus non habet Beckmannus, cur exultet; qui famæ jejunio bona fide gloriam in scelere quærit, novus videlicet hoc seculo *Campester*, mire cognominis Dominicani, Erasmum adorti, impudentiam nobis referens. Ceterum quæ elogia Velthemium merere putamus, qui non erubuit e libello famoso, ab Alastore quibusdam Academiis oblato, spurcissimo, & quo fœdior ne ab ipso quidem mendaciorum patre consarcinari poterat, obscœnissima quæque in indoctum illud, & plusquam barbarum opus suum transferre, quod introductionem ad Grotium vocat? Nam illa quidem civilitas nihil sublevat Pufendorfium, quod memorato in loco, cum libri mentionem faciat, nomen ipsius reticuit. Reliquæ autem sycophantiæ ingenium produnt stupidum, agreste, malitiosum, & quali omnino opus erat reducendæ barbariei, quæ ab exteris impulsa, quemadmodum in vorticibus Cartesii materia primi elementi corpora alia ad centrum suum; ita quicquid ipsa difficillimum nugarum habet, versus meditullium Germaniæ premit. Et ne lectoribus ignotum sit, quæ demum in Pufendorfio desideret Velthemius, paucis monere juvat, causam tam effrenati furoris revera non aliam esse, quam quod Pufendorfius Scholasticorum flosculos & Moralistarum somnia rejicit; quos utrosque tamen a Grotio magnopere laudari ait. Eoque quemadmodum metuit Velthemius, ne se *senem* decrepitum *de ponte* asinorum aliquis *dejiciat*; (*vide Disputatio posterior de actibus per se honestis* §. 18.) ita *Thomam*, magna Pufendorfii invidia, solicite *Principem Moralistarum* vocat, præsertim sicubi lectori *Metaphysicorum Patres* Conscriptos ingerit; & inter illos nescio quem *de S. Porciano*, ne non credamus, ipsum *magis versatum esse in studio Metaphysices, quam ranas virides in nucibus arboribus*, (*add. Introduct. ad*

Gro-

Grotium Part. I. p. 62. *&* 42.) Ubi quidem de Grotio fatemur, deprompsisse ipsum nonnulla e Scholasticis; quædam etiam Moralistis non pessime animadversa esse concedimus. Sed Grotii ingenium profecto Velthemius non habet, ut scorias in aurum convertere possit, qui contra disciplinam istam his sordibus iterum coinquinat, quibus tot vigiliis a Grotio purgata est. Et cur non Ennium juventuti commendamus, e quo itidem Maronem aurum collegisse constat? *De actibus per se honestis* aliquid addere nihil opus est; circa quos Pufendorfius illud revera docet; Jus naturæ, quo genus humanum utitur, a Deo optimo maximo originem trahere. Nam quod Velthemius sophisticatur, moralitatem in actionibus hominis saltem *in puncto rationis* divinam voluntatem antecedere, nemini persuadebitur, cui quidem paulo plus, quam punctum rationis sit. *Peccatum* autem *transgressionem legis esse, ut est offensa Dei, non ut est malum morale*, ultimum in barbarie videtur. Primarius interim elenchus huc redit. Scripserat Pufendorfius, Deum legem naturæ mutare non posse, non propter vocabulum *per se*, sed ob necessitatem hypotheticam. Cum enim lex naturæ arctissimam cum natura humana congruentiam habeat, posito Deum velle, ut homo sit homo, quod utique vult, & semper volet, homini contrariam huic legem naturæ ferre nequit. Si enim Is ad contraria officia fuisset adstrictus, non sociale animal, sed alia feri & horridi species animantis fuisset producta. Hic fingit Velthemius, Pufendorfium respondisse: *Hominem dupliciter spectari*, 1. *quatenus Deus eum condiderit animal ratione & sociale*, 2. *quatenus Deus eum condere potuisset animal horridum & ferum*. Cum res ipsa loquatur, Pufendorfium hoc dicere, hominem, si ad contraria officia adstringeretur, eoque animal horridum & ferum esset, hominem non fore. Quod ex conditionali hac propositione colligere licet, creari potuisse hominem animal horridum & ferum, nimirum eodem Scotista ratiocinante dari poterunt asini alati, qui nobis Velthemium ad sidera ferant. Quippe id tritum Scholasticis exemplum est: SI asinus volat, IS habet pennas; ut doceant, orationem subjunctivam consistere, etiamsi neutra pars in se vera sit, aut esse possit. Imo vero nova hac Velthemii dialectica admissa, abesse non

poteſt, quin ipſa etiam ſcriptura ſacra ſomniatam Velthemio ſententiam foveat. Sane enim in illo Apoſtoli, Rom. IX. 20. *Num interrogat* plaſma (verbi gratia, homo) *factorem ſuum, cur me facis tale?* (verbi gratia, rationalem ac ſocialem, & non potius animal horridum & ferum?) particula ME prorſus eidem calumniæ patet, qua ob voculam IS, Velthemius ſe jactat. Terminum autem, *Neceſſitas hypothetica*, cavillari, puerile eſt; cum eodem res redeat, neceſſitatem abſolutam an hypotheticam certos gradus habere dicas. Sed nimirum quia animadvertimus rem in ſe manifeſtiſſimam ſycophantam per malitiam capere nolle, (quanquam citra omnem adfectationem ſtuporis ſat ſtolidus eſt,) ſiquidem Velthemius ab ejulatu & clamoribus ſuis non deſiſtet, omnino e diſputationibus & ejuſdem nobili illa introductione ad Grotium extantiores floſculos peculiari opere æternitati conſecrabimus, quod certum eſt, parum conceſſurum fore Epiſtolis obſcurorum virorum, aut Friſchlini Priſciano vapulanti. Nam ubi ratio ejuratur, & alia remedia conſumta ſunt, nihil aliud, quam ſatyra ſupereſt. Quæ hic quidem non illud modo efficiet, ut Velthemius velut in ſpeculo ſibi oſtenſus ruditate ſua paululum erubeſcere incipiat, ſed & eadem opera antiquæ barbariei genium deformabimus; quæ jam mirum in modum certis hominibus placere cœpit, poſtquam non pauci papalium tenebrarum memoriam perdiderunt, & juventuti ignotum eſt, quem Velthemius, & alii ex iiſdem hortis philoſophi lactent, communem naturæ ſenſum amittere poſſe. Eo lepidiores autem nobis in his nugis futuri videmur, quo majori triſtitia prolatæ ſunt; etſi inter veneres ac delicias iſtas non omnino nihil ſcurrilium jocorum emineat. Neque vero metuendum eſt, *ne verba Velthemio invertamus, quemadmodum felis invertit ollas; quæ invito coquo carnes eripit, ut piſciculos minutos eripit, magnus accipiter, devoratque;* qua lepidiſſima ſimilitudine ipſe utitur in *Ætioſcopia practica* §. 6. *circa fin.* Nam ut barbariſmi non ſolum in forma, ſed & in materia adſcribantur, curabitur; additis & portentis aliis, quorum ſi lectoribus guſtum aliquem hic dare vellemus, ultro faterentur, barbariem terras relicturam in operibus illis extrema ſui veſtigia poſuiſſe. Denique *Pontifex Garlebienſis*, ſomnium hominis, vix pilum

pilum viri boni habere videtur. Quod si Sua Sanctitas deinceps more suo delirare, ac brutis fulminibus sævire perget, peculiarem quendam modum videbit accipiendi lymphatos sacerdotes, liberum hominum genus, quod nullis omnino legibus parere novit. Et ejurata religione Lutherana Beckmannus spe sua omnino frustra est. Sane enim quemadmodum Pontificii nequaquam Theologis nostris ex animo favent, nisi qua horum aliqui communem barbariei causam juvant; ita non temere Vigil frontem ac linguam Beckmanno locabit, qui nullum allegare meritum potest, quam quod ipse patronus defensione sua Gesenium gravet. Sed ad Beckmannum revertimur. De *atheismo* impudentissimum est mendacium. Ni tamen illa *communis sacerdotum accusatio* attenditur; de qua paulo post videbimus. Si pietatem stoliditate meriti debemus, & illico Sesquiatheus est, qui Monachorum deliria in dubium vocat, nimirum Beckmannus magnum Ecclesiæ Christianæ fulcrum erit. Quod si ab atheismo parum absunt, qui quamvis religionem ejusdem valoris esse, ac pretii putant, tum vero certi homines meritissimo hic accusantur, quippe queis nemo propendenti in syncretismum seculo majus scandalum, & plausibiliorem prætextum affert. Scilicet infirmi illi & in religione nostra non omnino inconcussi, si vident, quantis strophis ac cavillationibus unus alterve theologus viro optimo, & qui ejusdem cum ipso religionis est, crassissimos errores impactum eat, quantaque pertinacia, de injuria evidentissime convictus, malitiæ suæ progressum juvet, quid fieri hi dicent de illis, qui extra ecclesiam nostram sunt? Num quisquam ipsis persuadere poterit, talem theologum in adversariorum scriptis bona fide versari, qui in Lutheranum palam injurius est? Sane sunt non pauci, qui hac ipsa quorundam pertinacia moti, quidquid vulgo de sententiis adversariorum Theologi memorant, in dubium vocant; quod nunquam horum similes defuerint, quædam etiam dogmata adeo delira videantur, ut impossibile sit, eadem a quoquam defensa fuisse. Quale monstrum hodie revera est *Indifferentismus moralis*, ingeniosissimum illud figmentum calumniatorum, quem demiror, si Logici inter entia rationis deinceps non referent, quæ nec sunt, nec esse possunt. Nam æque contrarium sibi ipsi sensum habet,

Indifferentismus moralis, atque si dicas, homo irrationalis, vel asinus alatus. Quippe morale est bonum vel malum, id est, lege præceptum vel vetitum esse. Jam qui cohæreat, ut quod indifferens, id est, neque bonum neque malum est, sit simul morale, id est, vel bonum vel malum? Et pessime profecto de ingeniis hominum sentit, quisquis etiam sit, si credit, ulli mortalium persuaderi posse, viro tam erudito, rem usque adeo & palam absurdam somniare in mentem venisse. Quin jam ita clare ostendit Pufendorfius, se nihil aliud dixisse, quam motum physicum, materiale actionis humanæ, ad quod Deus, tanquam conservator Naturæ, concurrit, esse actum in se indifferentem, ut nemini dubium superesse possit. Nam quod Beckmannus ait: *Quærere lubet, salva venia, domine vulpes, in quo foro jam versaris, num in civili vel physico?* asini vox est, nescio ex quo Æsopi apologo desumta. Quasi qui monet, quod physicum in actione humana est, esse rem indifferentem, materiam moralem tractare non posset. Par priori mendacium est, Pufendorfium *religionem pro freno tantum populi & fructuoso politicorum figmento habere*. Quam absurdissimam calumniam toties a Beckmanno eructari posse, eo minus miramur, quod ipse eodem loco indistincte in omnes principes injurius est, dum ita docere Pufendorfium in *gratiam principum* ait; quos utique tali impietate delectari oportet. Usque adeo nebuloni nihil frontis ac pudoris restat. Nisi forte alia ratione orbi literato suam in Politicis peritiam ostendere nequibat, & quantum in lectione *Machiavelli* aut *Platonis* profecisset. Quemadmodum in nupero libello famoso, ut Historicum se probaret, *Caligulam* inter Christianorum persecutores retulit. Quanquam id nomen ea potius occasione Beckmanno excidisse videtur, quod tum forte fortuna laceras suas caligas consuebat, irata Junone sua, quam illo tempore exul præ miseria compressu lenire, vel ut Beckmanniana phrasi utar, *physice examinare* non poterat. *Schwartzium* interim initio istarum turbarum tragico Oreste dementiorem fuisse, satis confirmatur per id, quod Beckmannus de illius disputatione inaugurali, nobis pandit. Sed illud omnino falsum, quod ait; Pufendorfius *in illo actu personatum se sistitit*. Ita enim loquitur Idiota, cui ne prima quidem

lit-

literarum elementa insunt. De *Monzambano* nihil hic addimus, qui multum supra Beckmanni captum est. *Hobbesii* autem principia Pufendorfium probare, qui hactenus collatis signis cum eodem bellum gerit? Verba *Mævii* verissima sunt, quibus Pufendorfius nihil contrarium docet. Sed nimirum illa huc transcribenda erant, ut vel inde colligeremus, Beckmannum & Indicis Novitatum, & alterius libelli famosi auctorem esse; quippe quæ illic etiam non sine legentium risu recitat, *Concionibus sacris* Pufendorfius revera nunquam *sub specie Christiani* interest; sat frequenter autem ut verum Christianum decet. Illud quoque glossema peringeniosum est: *Quis me prohibebit*, inquit Pufendorfius: *tantisper in alio templo concionem audire?* Addit Asinus: *per ens scilicet rationis*. *Domino M. Ernesto* ita deinceps noster Beckmannus: *Alter sacerdos, qui est M. Johannes Ernestus æque vehemens erat in atheismo publice e suggestu reprehendendo; sed eum perstringere non audet, ne sic ipse ex communi sacerdotum accusatione innuat ac prodat atheismum suum*. Ergo qui atheismum publice perstringere audent, ex communi sacerdotum accusatione innuunt ac produnt atheismum suum. Et sic cordatissimi e nostratibus Theologi Spizelius & Weberus atheum non mediocriter redolent. *Sacerdotes*, non omnes quidem, sed tamen *non paucos togis suis incredibilem tegere nequitiam* etiam Lutherus confirmat. Qui & illud præterea addit, sibi videri ex nullo hominum genere plures in tartara detrudum iri, quam ex sacerdotibus. Quibus magnopere *exosos fieri* qui illorum vitia taxant, citra flumen illud eloquentiæ Beckmmannianæ facile credimus. *Polygamia* nuspiam a Pufendorfio defensa est. Obscœna autem illa cognomina neminem nisi Beckmannum auctorem habere possunt; quem illud, opinor, ad vivum pungit, quod virtutes *Asinii Tenebrionis & Alastoris* vocabulo tam plene tamque concinne notatas videt. Quibus appellationibus non amplius cohonestabitur, quam primum reperta nobis vocabula erunt, quæ significantius nebulonem omni modo deterrimum juxta & stolidissimum exprimant. Sed *Scherzerum* quidem Pufendorfius haud quicquam *Dictatorem Lipsiensem* facit: quin potius negat, eum Lipsiæ usque adeo Dictatorem agere, ut ceteri in ipsius

ipsius gratiam prostituere se velint. Quo alio etiam, quam *Pontificis* nomine veniat sacerdos, qui, ut Vigil Garlebiensis, universæ Ecclesiæ curam sibi vindicat, & tam curiose, quid in aliena republica geratur, exquirit; adscito inter purpuratos suos Asinio Tenebrione, Sedis Garlææ per Germaniam legato a latere. *Velthemius* interim omnino Beckmanni sectarius est. Et sane ni inter genios illustris hujus nonnihil arcanæ cognationis intercedit, in amborum tamen genesi mire sidera consensisse oportet, ut Velthemius Beckmanni causa malum sibi accersat. Neque enim prior lacessitus a Pufendorfio est: qui adeo stridore non delectatur, ut crabrones citius irritet, quam cicadam, quod Græci dicunt, ala corripiat: Ceterum dum *maculam* esse fatetur Beckmannus, si quem ejus sectatorem dicas, nimirum nebulonem se agnoscit, qui sectatoribus suis ad nequitiam præeat. Nam alioquin viri boni sectatorem vocari, macula non est. Attexit quoque Beckmannus par historiarum, quæ similes sunt illi, quam in posteriori libellò famoso magna legentium miseratione referebat, de pugna duorum Studiosorum prope Erfurtum, & revera, ut ipse loquitur, *omnem humanam rationem superantes*. Ubi miramur, nebulonem non animadvertere, dum omnium, quæ nominari possunt, criminum Pufendorfium insimulat, & singula fabulis nusquam anilibus probatum it, se mendaciis suis, quod alioquin habere poterant, pondus detrahere, ut nihil omnino hæreat. Et eadem impudentia dicere licebat Beckmanno, Pufendorfium patrem aut matrem occidisse. Quam illud vero præter decorum, quod rei tam atrocis causas nullas, aut nullam prorsus speciem habentes affert? Equidem de *Casselio* illo nemo mortalium unquam verbum audivit. Sed quantum ad periculum *ancillæ*, absque dubio ita secum cogitavit Beckmannus: Si ego ab uxore mea propter acum amissam vapulo, non absurdum erit mentiri, Pufendorfium *ancillam suam ob fractam in culina ollam cultro occidere voluisse*. Fabula non paulo lepidior, quam Aulularia Plautina. De *Apologia* Pufendorfii sane credimus, si qui sycophantæ eandem *cum mentis stupore & conscientiæ læsione perlegerunt*, quemadmodum Beckmannus, eos non nimium gavisos fuisse. Prudenter tamen illi, *qui emptam Ulcano obtulerunt*, ne in

in liberorum manus incideret ; eoque nepotes avorum suorum stultitiam ridere possent. Etsi quod illic nigri salis adspersum est, ad solum Beckmannum ejusque præcentorem Schwartzium & clientem Gesenium pertinet. Nam tunc quidem *magna illa & excellentia ingenia* nondum observationes suas in vulgus sparserant. Frigidæ adhortationes Beckmanni Sacram Regiam Majestatem Daniæ non facile permotam dabunt, ut civem suum propter amicitiam cum Pufendorfio velut perduellem tractet; in quam injurius est nebulo, dum eandem Reges Principesque conviciis insectanti sibi ullo modo auxilio futuram credit. Adsimilat se ad extremum *generosæ aquilæ* Beckmannus; quam non quidem bicipitem; sed longipedem sectatores Asinii Tenebrionis brevi inter insignia sua recipient; & denique tragœdiæ catastrophen imponit, lepidam profecto, & qualem omnino a Beckmanno confingi decebat. Ubi dum facetiis lascivire cœpit, nondum fortasse vini poculum hauserat: adeo frigent illi joci, quos ipse tamen sine dubio falsissimos, & mire præterea acutos credit. Sed nimirum, si literam amplius a Beckmanno videbimus, ejus sane martyrium æri insculpetur, quantumcunque sumtuum impendere oporteat. Hoc minus autem artificis manus aberrabit, quod Beckmannus suam ipse imaginem orbi exhibuit, & facile cogitari potest, quis sit status, gladium tenere hunc asinum tantum. Repræsentabitur enim congressus cum lanista, & sacrificium Beckmanni, ubi nigram illam victimam absque sale & thure masculo Diis inferis per carnificem obtulit. De Pufendorfio interim non est periculum, ne Beckmannus ab eodem aliquod responsum ferat; cui non vacat, hominis perjuri atque intestabilis absurdæ fatuitatis mendacia discutere. Sed illi amici Pufendorfii per *Germaniam*, quod toties *scabiosos* vocat morticinus, cui anima fœtet, ita Beckmanno caput scabent, ut non facile similem tractationem amplius desideraturus sit. Et quia carminibus tantopere delectatur Beckmannus, scito, esse in Germania juvenem festivissimi ingenii, quem non pigebit, cothurnum sibi aptare, ut versu Heroico stultitiam & prælia Beckmanni canat; exemplo Homeri, cui mures etiam ac ranæ hoc genere carminis celebratæ sunt. En initium illius novæ Iliados;

Arma

Arma virumque cano, Svecis qui pauper ab oris,
Carnificem fugiens, & justam Regis ob iram
Teutoniam venit; multum vexatus in aula
Virginibus, quandoque jocos uxore juvante.
Musa mihi causas memora, quo turbine mentis,
Quidque dolent Garlaa caprum jam mulgeat, aut quid.
Illius ad cantum juvenem clamare cicadam
Impulerit. Tantosne fovet Germanica stultos?

Utque uxor etiam Beckmanni maritum suum recitatione carminum de vesania monere possit, qua super alioquin in Senatulo frequentissime quæritur, alius iterum versibus Teutonicis stultitiæ Beckmannianæ encomium ludet: adjectis sub finem & literis reversalibus telonæ datis, & comminatione illa Beckmanni, se *Pufendorfium mediate & immediate aggressurum, etiam cum dispendio salutis æternæ*, prout in protocollo Consistorii legitur; de qua nunc quidem mendax confiteri non vult. Simul & ex archivo Academiæ describi curabimus, quæ olim inter ipsum & Venerabilem Virum *Dominum D. Bernhardum Oelreich, Superintendentem Bremensem*, tum Academiæ Carolinæ Procancellarium gesta sunt: cui itidem, orta ex levissimis causis rixa furti crimen objiciebat nebulo; ne quis Beckmanuum hac saltem in controversia furere putet. Quæ omnia ex actis & documentis publicis desumta, & quorum singula jurejurando bonorum virorum, si opus sit, confirmari possunt, plus utique fidei invenient, quam universus mendaciorum apparatus Beckmanni, quem retulisse est refutasse. De cetero utut nullum pro malitia sua *præmium* expectet Beckmannus, sed *gratis* etiam furere velit, quam primum tamen per hos bellorum tumultus licebit, inveniet profecto viam aliquam & modum Sacra Regia Majestas Sveciæ, gravioribus jam curis distracta, animadvertendi in nebulonem e carcere profugum, qui pro insigni clementia gratiaque tam fœdis in Eandem conviciis ludit. Saltem Regia Majestas Galliæ, atrocissime & ipsa attacta, non facile a sua Eminentia Cardinali Badensi repulsam feret; cujus non minus quam aliorum per Europam Principum interest, mutuo Beckmannos non foveri, qui scriptis publicis omni ludibrio-

briorum genere refertis in Regum Principumque capita desæviant. Qui idem Rex Christianissimus a Sacra Regia Majestate Sveciæ de Beckmanni sceleribus certior, Academiæ illi, abs qua Beckmanno Doctoris titulus collatus est, non frustra mandabit, ut ademto Doctoris elogio Beckmannum publico programmate infamem renuncient; & nomen ipsius carnifex Aurelianensis frequenti hominum concursu solemnissime in patibulum efferat. Sed jam horas aliquot perdidimus in nugis Beckmanni, quæ id tamen peculiare habent, quod æqualem ad fletum & ad risum efficaciam obtineant. Qui si deliramentis suis denuo in publicum provolabit, quanquam nihil frontis ac pudoris homini superest, acuemus tamen stylum, quæque hic tacuimus humanitate quadam, & quia scelus omnino ad suspendium adigere religio erat, non una scriptione deinceps effabimur, quousque publica Nemesis de cadavere hoc supplicium sumet.

Tu interim, Optime PUFENDORFI, ut aliarum vellicationum & hujus potissimum injuriæ sensum fallas, animi tui magnitudine efficitur. Quæ vel ideo concidere nequit, quod ingens Tibi solatium recte factorum memoria præstat, & eodem fato usos esse nosti, quos itidem de studiis in lucem adserentis cogitatio exercuit. Noster vero hic dolor, quod cum seculum plura tibi & majora debere posset, viles animæ & sordida quædam ingenia meditationes tuas morantur; quæ aliqua sui parte literis proditæ pridem nos in admirationem rarissimæ eruditionis tuæ rapiunt. E quibus, quicquid malevolorum ignaviam urit, mansurum est in animis hominum, & virtus tua invidiam supergressa olim inter exempla erit; ut quæ decus & perennem ex seipsa gloriam habet.

JOHAN-

JOHANNIS ROLLETI,

PALATINI,

SCARENSCHMIDUS VAPULANS.

IN

MONSTRUM LIBELLI

CAROLI SCARSCHMIDI,

JURIUM STUDIOSI VETERANI,

EPIGRAMMA.

JUPITER *indomitos ut vidit quærere prolem*
Centauros, homines, horreo, quadrupedes.
Restitit, & nutu totum tremefecit Olympum,
Divisosque mares fulmine membra dedit.
Juno vicem miserata rogat, num perdere vellet,
Quæ se cunque suo sanguine multiplicent?
Ille negat, pariterque Deæ, postquam ira quievit,
Infusus gremio talia dicta refert:
Nulla mihi terram monstris opplere libido est,
Nulla giganteo scommata ab ore pati.
Nec ego semihominem Cacum generasse probabam,
Cujus erat monstri Mulciber ipse pater.
Qui quoties Siculos jubet efformare cyclopes,
Aut majora Jovi tela trisulca facit;
Monstra etiam quoties iterato effingere tentat,
Frustra equidem Superis sic placuisse cupit.
Nam si terrigenas monstris terrere necesse est,
Aut si Cœlicolæ cernere monstra velint:
Luridus effosso jam pridem lumine cyclops
Sat mihi Scarschmidus cudere monstra potest.

H. a M.
EQUES LIVONUS.

JOHAN-

JOHANNIS ROLLETI SCARENSCHMIDUS VAPULANS.

QUOTIES ingenia nostri temporis cum veterum torpore, & diffusa olim per Europam barbarie comparamus, illud se nobis offert admiratione dignissimum, quod qui post reductam bonarum literarum lucem in antiquam barbariem relabuntur, multo, quam illi simplicius, & majori fere cum stultitia ineptiant. Nam uti superioribus seculis cultus politiorum literarum tantum non penitus ignorabatur, ita ab illis, qui sua sibi barbarie placebant, ea tum persuasio aberat, qua horum temporum nugatores cum maxime impelli arbitramur, ut nobis lascivorum asinorum coram orbe literato spectaculum exhibeant. Quibus merita, eruditio, dignitas, adeo non attenduntur, ut vel imprimis calcibus petere, & morsibus proscindere instituant, quorum virtutes seculo in exemplum patent; præsertim quando ipsi alia ratione inclarescere non possunt, & facinora sua, fœda licet, a quibusdam utroque pollice laudari sciunt. Et tale animal jam (ne longe abeamus) in Academia Lipsiensi publicis opinor sumptibus alitur, non tam ut peregrinantibus inter alia ejus urbis cimelia & admiranda ostendatur, quam ut prodigiosæ cujusdam stultitiæ semina spargat, ne forte juventus ultra Magistrorum aliquot dictata quid sapere incipiat. De *Scarenschmido* nobis sermo est, novo illo sidere inter cyclopes & fabros sandapilarum. Qui stolidissimus asinus diducto in immensum rictu primum tamen rudere duntaxat cœpit adversus Virum incomparabilem, Patronum nostrum: postquam autem leviter id propter vapulasset, nuper omnino dentibus sibi agendum ratus est, edita miserabili *Defensione Disquisitionis* suæ, in qua ne belluini quidem sensus vestigium conspicitur. Nunquam adeo fœdis, adeoque pudendis utimur exemplis, ut non pejo-

pejora superſint. Sane Ipſi Beckmanno ſtoliditatis palmam ambiguam fecit, quem tamen omnium, qui unquam extitere, ſycophantarum impudentiam ſupergreſſum fuiſſe, non citra cauſam credebamus. Cujus veſaniam quemadmodum nuper caſtigavimus, ita nunc hujus quoque deliria excutere animus eſt: ut ſtultiſſimo adoleſcenti vanam ſcientiæ perſuaſionem de pulmonibus depellamus, ſimulque oſtenſum demus, quale portentum hoc cyclope Germania foveat. Quamquam ut Scarenſchmidus meliorem deinceps mentem ſumat, ſperare non licet, quod pridem ipſi nihil mentis aut animi fuiſſe conſtat, & belluas in homines transformare ne Dii quidem videntur poſſe; ſaltem talis metamorphoſeos exemplum in perpetuo Ovidii carmine non legitur. Sufficiet interim nobis effeciſſe, ut Vir Illuſtris Samuel Pufendorfius, quantumcunque id dedecus naturæ Scarenſchmidus inſaniat, ſtudiis ſuis libere vacare queat, neque in nugis convellendis bonas horas perdere cogatur, erudito qui orbi alia ratione prodeſſe cupit. Præſertim cum & Regia Majeſtas Sueciæ Viri cogitationes ab his controverſiis avocaſſe videatur. Quæ non ita pridem, morte abrepto Loecenio, Conſiliarii Ipſum & Hiſtoriographi ſui munere dignata eſt. Quam operam aggreſſuri magnam inde ſpem concipimus, non omnino fruſtra fore conatus noſtros, quod plerique Lipſienſium, & cordatiores quidem omnes, jam antea Scarenſchmido primum inter ſtultos locum attribuunt; ut qui exemplo Phanaticorum hominum tota die lectulo adfixus neſcio quas inſpirationes captet, & poſtquam recitatione triſtium nugarum non ſine ſcreatu univerſo orbi per horulam leges dictaverit, affectato greſſu Hiſpanico ad cænaculum moveat. Sicut & illud de ferocuło hoc referri ſolet, cum Generoſiſſimi Baronis, cui præfectus fuerat, ſtudia moderari non potuiſſet, eoque Witteberga Lipſiam, comitante gloria rei bene geſtæ, reverteret, prælectione Inſtitutionum juris victum quæſiturus, Ipſum illico commenſalibus ſuis de προεδρίας jure litem moviſſe; imo clariſſimum hoſpitem ſuum, in hanc conditionem adigere voluiſſe, ne quem priorem præ ſe locum occupare pateretur. Ut actum pene agere videri poſſimus, quod vanitatem adoleſcentis depingere animum induxerimus, quem illi ipſi, quorum gratia potiſſimum id fieri par eſt,

est, pridem in Cæritum tabulas retulerunt.

CETERUM priusquam ad castigandam cyclopis nostri stultitiam accingamur, operæ pretium fuerit thesin præmisisse, quam Scarenschmidus inficeta sua dissertatione impugnandam sibi sumpsit, ut Lectores, quid revera in controversia sit, eo liquidius perspicere queant. Præsupponimus igitur, & ex se ipso satis manifestum arbitramur esse, si quidem in civitate summum Imperium ita reperiatur unitum, ut illud indivisum & inconvulsum ab una voluntate (hominis aut concilii) per omnes civitatis partes, atque negotia se dispenset, rempublicam emergere, cui ad formalem suam perfectionem nihil desit. Qualem Rempublicam regularem vocare placuit, non modo, quia id vocabuli alioquin perfectioribus applicari suevit, sed & quia tales potissimum Respublicas Aristoteles nobis descripsit, præcipuus sane inter eos, quorum circa Doctrinam Civilem, Architectonicam puta, & quæ indolem rerumpublicarum in genere contemplatur, tradita ex antiquitate nobis superant. Receptum enim est, ut, quæ cum artificum Regulis & delineationibus conveniunt, aut juxta communiorem, notumque jam modulum efformantur, Regularia audiant: sicut contra irregulare nuncupatur, in genere, quicquid præter solitum fit, aut contingit; imprimis vero quod artificum ideas, & designatos semel ab iisdem limites egreditur. Sic irregulare vocamus, verbi gratia, si aliquando solita nobis hora non prandemus; si tabellarius justo tardius, citiusve adveniat; si actus non legitimus die nefasto expediatur; & ita in ceteris. Sic irregulare pronunciabit Vulcanus, quod cum reliqui Cyclopes præcipue matutino tempore tenaci forcipe massam versent, Scarenschmidus non nisi multa die, & quinta cum linea tangitur umbra mollibus e stratis opera ad fabrilia surgat. Et cui ignotæ sunt munitiones irregulares, quibus sane præstantissimas per Europam Mathematici annumerant. Ceterum quemadmodum fieri potest, ut quod irregulare est, idem quoque vitiosum sit; nempe si per structuram, aut insolitam dispositionem partium res finem, cui destinatur, omnino assequi nequeat: ita irregularitas semper, ac per se vitium aut labem non infert: cum naturalium quidem rerum formæ necessario bonæ sint, quæ vero hominibus irregularia producuntur,

etsi respectu habitudinis ad eundem finem magnopere inter se varient, communem tamen illum finem pari sæpe felicitate consequantur. Aliunde enim, quod per formam fieri nequibat, pensari potest. Eoque irregulare & vitiosum nequaquam nobis Synonyma sunt, multo minus id vocabuli inter convitia referimus, qualia dicacitati Scarenschmidianæ, vel potius laboranti ejusdem ex furore animo affectantur. Quanquam disceptatione de formarum præstantia exorta, si cetera omnia sint paria, secundum regulares formas litem dari oportere indubium est. Quibus præsuppositis in proclivi fuerit concepisse Rempublicam irregularem; quæ scilicet unione illa, ad robur & essentiam civitatis regulariter necessaria deficitur; idque non per modum morbi in administratione Reipublicæ hærentis, sed ut publica lege vel consuetudine ea facies tanquam legitima sit recepta. Quale Corpus Germaniam constituere nostro quidem judicio solidissime ostensum dedit *Severinus de Monzambano*; cujus admirandæ eruditionis libellum hactenus impugnandum sumpsere non viri docti, & quorum lucubrationibus apud exteros etiam aliquod pretium ponitur, sed illa seculi incommoda Publicistæ, quos nobis rabularum per Imperium examina pariunt. Et sane ne nunc illa heic argumenta repetamus, quibus ipse rem ita evicit, ita exposuit, ut nemini cordato dubium superesse possit, vel sola Principum Germaniæ libertas, qua hoc etiam bello quidam ex ipsis non timide usi sunt, ostendere poterat, utrarum in censu eadem Respublica sit reponenda. Neque enim si regularis Respublica est, (in qua omnia ab una voluntate gubernari regique jam diximus) fieri potest, ut dum alii bellum ad se pertinere contendunt, reliqua ejusdem reipublicæ membra operam & auxilium suum ipsi etiam reipublicæ capiti jure denegent. Sicut illa sententia non rationibus modo, sed & ipso rerum actu omnibus, qui extra partes remoti sunt, jam pridem probetur. Licebat tamen Scarschmido quantiscunque clamoribus eandem incessere, & illo stupore, illaque mentis coecitate æternum laborare, modo Pufendorfium tam proterve non vellicasset. Cui quo minus criminationes Scarenschmidi a se amoliretur, nullo Jure, nulloque privilegio prohibebatur, per quod cyclopi nostro viris eruditis, & quorum in publicum merita

rita extant, impune, tanta cum acerbitate insultare licet. Præsertim cum quæ in Severino Pufendorfius exercitii causa, & potius ut Rempublicam irregularem in genere delinearet, quam ut tradita Monzambani super Imperii Germanici forma defenderet, asseruit, adeo non obscura, aut tenebris involuta sint, ut & ipse Scarenschmidus in lepida illa *Differtatione de Republica monstrosa* fateri cogatur, Imperium Germanicum recte dici posse *irregularem Monarchiam*. Quod si Imperium, fatente Scarenschmido, irregularis Monarchia est, sine dubio, idem quoque Respublica irregularis erit. Nisi forte non amplius inferre licet: si Lipsiæ reperiuntur Doctorandi, necesse est, ibidem reperiri homines. Sed nimirum ne hac consequentia admissa nihil amplius controversiæ superesset, vel potius ut noster Cyclops monstrosæ suæ Dialecticæ emblema aliquod promulgaret, eam illationem ita limitari vult: Irregularis Monarchia est; Ergo & irregularis Respublica scilicet *sub concepta specie Monarchiæ*. Quod perinde est, ac si dicerem, Scarenschmidus homo est; ergo & animal sub concepta specie hominis. Ne forte quis putet, ipsum animal esse sub concepta specie asini aut bovis. Qualem cogitationem non posse non eruditorum animis obversari, facile agnoscet, qui monstra illa Scarenschmidiana, quæ ipse tamen non citra gravissimos dolores, & postquam totis decem annis uterum gesserat, enixus est, eminus duntaxat conspexerit. Imo contra si datur monarchia irregularis, & Aristocratia irregularis, & Democratia irregularis, nemo mortalium tam stupidus erit, quin agnoscat, etiam dari Rempublicam irregularem. Id quod probasse Pufendorfio satis est; quippe qui non tam formam Imperii Germanici definire, quam Reipublicæ irregularis naturam in universum scrutari constituerat.

Excutiamus jam paulo pressius, quæ pro defendenda stoliditate sua Noster affert; ut adpareat, quanta hellebori caritas instet, si Scarenschmidus laboranti e stultitia capiti medicinam facere incipiat. Ac proloquium quidem, quod ea prorsus Majestate orditur, qua Parasitus Gnatho apud Comicum elementa artis suæ tradit, nihil ad Pufendorfium. Neque enim quod Idiotæ, qui adscito Polyhistoris vocabulo superbiunt, quandoque extra oleas vagantur, ideo aut Imperium irregularis Re-

ſpublica non eſt *, aut Scarenſchmidus deinceps primum inter Politicos locum ſortietur. Quanquam alioquin ipſum columnam eſſe non diffitemur *gigantei ſui orbis literati*, in quo, prædominante paulatim tyrannide ſacerdotum, Affectare ferunt regnum cœleſte Sophiſtas, Altaque congeſtos ſtruxiſſe ad ſidera pontes, quos vocant, aſinorum, aut tabellas Metaphyſicas, ut quæ craticulis & harpagonibus ſuis ſcalæ cujuſdam Jacobææ vicem commodiſſime ſubire poſſunt. Neque quod non omnes eruditi Sacroſanctum Corpus Juris pari reverentia æſtimarunt, aut quod *Angelus Politianus* (quem liquet mihi dejerare, ne inſpectum quidem eſſe Scarenſchmido) quid revera olim fuerit *ſuus hæres* ignorare ſe faſſus eſt, ideo Imperatoribus leges fundamentales, quæque peculiariter a ſingulis in Capitulatione, quam vocant, promiſſa ſunt, negligere licuit; per quæ ſtatus Germaniæ multum ſupra conditionem ſubdictorum, proprie dictorum, conſtitui, cæcus ſit, qui non videat. Quibus tamen cum adhuc aliquid ad ſummum Imperium deſit, neque obligatio, qua Cæſari, tanquam capiti obſtringuntur, ex fœdere aliquo expreſſo originem trahat; etſi illa non plus fere virium habet, quam vinculum pacti inter fœderatos inæquales: id propter Imperium recte dici Rempublicam irregularem arbitramur, quicquid de *Polyhiſtore* Scarenſchmido, aut *antiquo Patrum Romanorum urinario* fiat; e quo delibato chriſmate in vicem opobalſami principio ſtatim lectorum ſuorum nares ungit ſcurra. Neque vero ideo Germania *campus* vocari non poteſt, *cui quiſque Scholaſticus papiliones cerebri ſui immittat*; quæ Grobſchmidii noſtri ſententia eſt. Nam & in civitatibus, quæ regularem formam manifeſte præ ſe ferunt, non minus quam in irregularibus Rebuſpublicis ſæpe omnia ſtultorum plena ſunt; & ipſi nos, implicata his bellis Germania chimæras, ac neſcio quos cerebri papiliones, (velut animas Platonicorum per inane volitantes,) magno numero, in Imperio vagari & errare conſpeximus, agmen ducente progenie Scarenſchmidiana, terribili illa, & qua conſpecta Turcas de Hungaria abdicanda conſilia captaſſe dicunt, *Mars Germaniæ perpetuus*. Quorum infinitam multitudinem denſam in æthere nubem referre, quæ Germaniæ lucem ſuam non minima ex parte eripiat, jam pridem apud

apud cordatos in confesso est. Sic quod ad abstrusissimam illam quæstionem de *Austregis* non nemo auditorum Scarenschmidi *barbam & nasum instar galli gallinacei demiserit*, *putaveritque* præceptorem suum *loqui de ostreis*; quod instante merenda, circa quam Scarenschmidus fere e plumis prospicere, sensimque ad profitendum accingi solet, animum in patinis haberet; & alioquin Ostrea calleret primo deprehendere morsu; id quidem arguit, miræ simplicitatis adolescentes esse, qui Scarenschmido se in disciplinam tradunt. Sed num Austregæ eam in Status potestatem Cæsari largiuntur, quæ alibi locorum Regi in subditos adest? Aut num Principum libertati per id derogatur, quod ipsi inter se controversias suas componere possunt? Num denique nexus ille feudalis, quo Status Cæsari & Imperio obstringuntur, ideo plus virium habet, quam vinculum pacti inter fœderatos inæquales? Atqui contra, si maxime Cæsar citra discrimen causarum ubique primus ac necessarius Imperio Judex esset, cui per ipsas tamen Austregas potestas judiciaria ita illimitate non competit, id solum quidem regularem Rempublicam haudquidquam argueret. Neque enim, ut Grobschmido persuasum est, qui necessario hunc, & non alium controversiarum suarum Judicem habent, cui tamen, reliquas Majestatis partes in eosdem exercere non liceat, illico in subditorum proprie dictorum classem compingentur, aut ea infallibilis *nota est discernendi imperii a sociali systemate*. Cum etiam inter fœderatos, præsertim inæquales, necessarium Judicem vi pactorum conventorum dari nihil repugnet, & ejus rei hodie adhuc exempla extent. Sane Grœningæ, extorta non ita pridem cum Omlandis controversia, Delegati reliquarum Provinciarum Belgicarum necessario judices erant, neque coram arbitris ea causa disceptari poterat, ad quos tamen eandem deferri altera pars magnopere videbatur velle. Sic ut comparatione cum Provinciis Fœderati Belgii facta, quibus singulis Majestas propterea non deest, hactenus Statuum Germaniæ libertas, quam illarum, fere major sit habenda: utcunque vulgus Belgii libertatem suam non sine contemptu Germaniæ jactet. Denique nec *Camera Spirensis*, nec *Judicium Aulicum* impediunt, quo minus Ordines Germaniæ potestate ac Juribus suis frui queant; quæ cum conditio-

ditione subditorum proprie dictorum consistere posse, nemo temere affirmaverit, qui genuinæ politicæ modicam duntaxat notitiam habet. Nam multum falleris, Grobschmidi, qui putas, dijudicandæ Imperii formæ satis esse, *Jus civile*, *Feudorum Consuetudines*, *Sanctionem Carolinam*, & *Recessus Imperii nosse*; sed ad regulas disciplinarum Universalium sententias suas exigere debent, qui de forma Reipublicæ judicium ferre instituunt. Et vel hoc nomine paulo magis reverentem adversus *Magistros* esse, quos subinde vellicas, & coram quibus Lipsiæ nudato capite, si quid controversiæ tibi cum civibus sit, sententiam audire cogeris, te decuisset; ut quorum aliqui te stolidissimum animal, modo id pridem non recusasses, e bestia iterum in hominem refingere poterant.

QUÆ cum ita sint, nihil aliud superesse videbatur, quam ut Scarenschmido æternum valediceremus, ni convicia, scommata & sycophantiæ hominis prolixius animadverti mererentur. Quorum absurditatem si qui mirari incipient, illi cogitare velint, in patria Scarenschmidi *nares & nates cavillari*. Nam id nobis emblema promulgat miser, ac vere deplorandus Idiota, cujus agrestes pariter & scurriles joci, quos adfectat, tantum abest, ut cuiquam risum movere possint, ut potius ex animo lachrymentur, qui agnoscunt, quam seculo infamiam Scarenschmidus, & reliqua id genus carcinomata impegerint. Neque vero illud hic magnopere attendimus, quod noster Grobschmidus velut summi acuminis convicium præmittit; *in novellis Academiis Cathedræ adhiberi*. Quem enim fugit, in novellas Academias evocatos hactenus non fuisse Magistros nostros, quos fama obscura recondit, aut qui non nisi suis Ortwinis Gratiis noti sunt, sed clarissima quæque ingenia, & primariæ eruditionis viros, quorum vel sola præsentia celebritatem loco adferre potest. Et frustra est Scarenschmidus, si metuit, ne erecta alicubi nova Academia ipse cum *cerebri sui papilionibus* primus cathedræ politicæ admoveatur. Etsi plerisque nondum liquet, quid doctrinæ aut dexteritati docentis conferat, Academiam, in qua vivit, veterem vel recentem esse. Si tamen antiquitas Scholarum omnino ad augendam eruditionem facit, tum quidem suaserim *Valentino Veltbemio*, ut cum dis-

dissertationes, quas evomit, & Epistolæ obscurorum virorum alioquin magnam inter se convenientiam habeant, hauriendæ velut ex ipso fonte toti barbariei; simulque ne tantum temporis sophisticationibus utcunque addiscendi impartiat, Coloniam quantocyus proficiscatur, & collectum ibi in operibus Doctoris Angelici, & MSCtis Ortwini Gratii plane sacrosanctum pulverem solita humilitate osculetur. Qua antiquitatis vi admissa profecto non mediocriter sapuit Scarenschmidus, qui relicta Academia Salana in Lipsiensem sese contulerit, quæ & illa antiquior est, & in qua olim vixit *M. Irus Perlirus*, cujus stultitiam ipse haud dubie jam imitatur. Nam Jenæ quidem bonus noster Grobschmidus sexennio, quo ibi dormivit, modicum in literis profecerat, quicquid interim de *Disputatione sua Inaugurali* & *summis in Jure honoribus oblatis* jactat. Quæ tamen una cum ceteris ineptiis & vanitatibus ne quis in malam partem accipiat, prudenter addit: *intentato ictui, quæ scribo, imputentur:* Quasi non posset non injuriam a Pufendorfio animadvertere, eoque necessum fuerit horribilem & sacrum hunc libellum in vulgus spargi. Ast mi Scarenschmidi, si utique tua tibi ignorantia placebas, licebat tibi quantumcunque in conspectu orbis literati nugari, modo Pufendorfium hostem non delegisses, virum, ad quem collatus tu nihil es. Qui dum tuas a se criminationes amoliebatur, quid aliud scribere debebat, quam quod ipsa dabat res. Neque vero aliquid ab ipso contra te dictum est, quo Majestas tua lædi potuerit; quin imo infinita propemodum non tui, sed aliorum causa reticuit. Et vide, ego non vereor illud de te scribere, qui per *duodecim continuos annos* in Academiis delituit, nec meliores, quam tu, in literis profectus fecit, eum ne porcorum quidem pabulo dignum esse. Nisi forte insulsam dicacitatem ipse in te admiraris, qua omnes in trivio scurras vincis. Equidem salibus, jocisque literatis orationem condiri tantum abest, ut improbemus, ut contra arbitremur, acrimoniam dictionis in loco adhibitam magnam rebus vim ἐνέργειαν addere. Sed quale istud est acetum, quo tu, insulsissime asine, meritissimum & incomparabilem hunc virum perfudisti? Aut Velthemiana tibi facinora probantur? Qui impurissimus homo decerptos e libello famoso flosculos fœtidissimos,

& quales ne rixanti quidem vetulæ exciderent, imo quibus prolatis ipsum Satanam pudere videbatur posse, Commentario suo ad Grotium plusquam barbaro intexuit. (Part. I. pag. 215.) Qui uti nuper stultitiæ præmium pro parte tulit, ita, si nondum acquiescet, a nobis etjam, ut meritus est, deinceps castigabitur, compilatis ex operibus Tenebrionistarum *Epistolis obscurorum virorum seculi XVII.* editoque dramate VELTHEMIUS *Heautontimorumenos*, quod fratri ipsius, chorago histrionum Hamburgensium, tibiis dextris & sinistris, per theatra Germaniæ agendum commendare sedet. Etsi latibula jam circumspiciat, suisque facinoribus paulatim erubescere videatur velle infelix puer, atque impar congressus Achilli. Sic quam turpiter te dedisti, Scarenschmidi, cum tua insipida detorsione nominis Pufendorfiorum! Quæ locum habere non potest, quamdiu eruditi eum faece Italiæ Conia pro ciconia, aut cum rustico Plautino Rhabo pro arrhabo dicere volunt. Et tamen haud dubie eo invento leporum disertus & facetiarum tibi videris, cum nemo mortalium invita Minerva & Musis collacrymantibus te magis unquam sit jocatus, aut frigidiora ineptiis suis scommata miscuerit. Sic cur non prævidebas, cum politiem stili tui *Lipsio*, *Tacito*, *Plinioque* comparares:, risurum fore, quicquid Lipsiæ est, cachinnorum, & illud tibi ingestum iri: *O Imitatores, stultum pecus*! Nam eadem illa Venus, quæ in Javelli labris olim sessitavit, tuum Diis adamatum os irrigasse videtur, nec meliores, quam Ortwinus Gratius flosculos subinde spiras. Qualis est, dum scribis; *te regularum Mysteria non palpasse*. Quid enim ista locutione tibi vis? An Philosophiam tam arguto axiomate traducis; cui suum apud prudentes pretium fuit, priusquam rabulæ per Germaniam dominarentur, & tu ferulam, natibus male habitis, revereri didicisses. Credo te existimare, mundum etiamnum esse tam stupidum, ut JCti vocabulo audito omnem omnino eruditionem animo concipiat, simulque, qua potest, veneratione prosequatur, qui cum HABERKORNIO *Gorlicensi* Politicam suam ex *Tractatu* OTTONIS TABORIS *de Jure Cerevisiario* hausere, & novos hoc tempore Bartolos Baldosque parturiunt. Olim isti fuit generi quæstus apud seculum prius. Nunc qui neglectis politioribus literis, rudes historiarum, nul-

nullaque solidæ Philosophiæ scientia instructi, velut noster Scarenschmidus, Politicas commentationes enituntur, illi sane quantocyus Anticyras navigent, ni eruditis asini audire malint. Præsertim si pulmonem ventis rumpant, & fatorum ludibrio publice docendi ac nugandi potestatem nacti, viros doctos fœdis mendaciis, aut jejunis sophisticationibus provocant. Hos irasci, si digna fastis suis elogia audiant, quod tu facis, dic, quæso, bono fide, an Sapientis putas, Scarenschmidi? Sane ni gloriatio tua vana est, evolvisti utique *auctores Romanos*, & quidem pluries, quam nos, qui tuam eruditionem non attingimus miseri. Ergo & illud meministi, quod Phædrus exemplo cicadæ ostendit. Illa cum nescio cui avi acerbum sæpe convicium faceret, rogata ut taceret, multo validius clamare cœpit; & rursus admota prece accensa est magis; donec leto admota, quod viva negarat, tandem mortua tribuere coacta est. Nemini, præterquam sibi ipsi, irascatur, qui dignum sceleri præmium aufert; & humanitati qui se non accommodat, sibi habeat, si pœnas superbiæ suæ det. Reputabis hunc tecum apologum paulisper Scarenschmidi; quem si prius attendisses, quam laciniam illam tuam nitidissimis Pufendorfii Dissertationibus assuere animum induceres, nimirum non paulo rectius existimationi tuæ consulueras. Facies interim officium Christiani, si Velthemium Jenensem e propinquo admonebis, cum alioquin omen in nomine sit, velit cavere, ne, continuatis mendaciis & sycophantiis, idem, quod cicada apud Poëtam in se exemplum statui videat. Nam nuper quidem, cum exercitus Asinii Tenebrionis prope Bambergam lustraretur, & commentarius ad Grotium vicem tormentorum bellicorum subire deberet, hic primam ante aciem digna atque indigna relatu Vociferans, tumidusque novo præcordia partu, Ibat, & ingentem sese clamore ferebat. Ceterum quod eruditionem tuam ipse tam solicite commendas, in eo more vilium animarum facis; quæ postquam aliquas disciplinas vix a limine salutarunt, illico doctrinæ apicem se attigisse existimant. Quanquam in universum stultorum est, sibi ipsi buccinatorem fieri & omnem omnino modestiam egreditur, quod tu tibi, tuisque nugamentis elogium tribuisti. *Ridebam*, ais, *primo hominis insolentiam, eamque contem-*

ptu

ptu potius transmittere, quam agnoscere induxeram. Et quid ni? Si ego tuo loco essem, ne quidem cum hominibus loqui vellem, tantum abest, ut cujusquam gratia calamum in manus sumerem. *Porro igitur*, pergis *retorquenda erunt tela, quæ vel barba vel pallio excipere poterit*. Facete. Eat nunc aliquis, & Scarenschmidum priscæ simplicitatis hominem neget, qui hosti suo modos præcavendi ictus telorum suppeditat. *Naso enim obtuso*, ait noster Grobschmidus, *certe imperii forma maxime periclitabitur*. Ergo salus Imperii a salute Publicistarum tam arcte dependet, ut unius ex illis naso obtuso, libertas ordinum, forma Imperii, & præsens Germaniæ conditio vacillare incipiat. Nam tu, & tui similes Publicistæ columnas Imperii esse, multoque quam Pufendorfius rectius vobis sapere videmini. Quanta Germaniæ calamitas instat, si Scarenschmidum omnino mori contigerit! Rationis profecto est, ut Principes nostri, patriæ amantes, quique contextum Reipublicæ in partes ire nolunt, naso hominis primo quoque tempore præsidium circumponant, ne militari satellitio defectus, si quando talitra ipsum pati necesse sit, aut famulorum pugnos experiri, integritati narium & quæ inde dependet saluti Germaniæ prospicere nequeat. Nam *scutum Ariovisti*, quo hactenus utcunque nasum protexit, non videtur impetum tot Magistrorum, quos provocavit, sustinere deinceps posse. *Presso prius nomine*, dicit, *ne quid captasse putarer dederam Disquisitionem de Republica monstrosa, contra Monzambanum*. Atqui præscripseras tamen nomen Perillustris Domini a Friesen, Eique id nobile scriptum strenæ loco obtuleras. An hunc tantum virum tam imperitum rerum humanarum esse credis, ut ignoret, quid sibi id genus salutationes velint? Sane Augustus e vestigio penetrabat mentem sutoris, abs quo educatus corvus Χαῖρε ipsi acclamabat. *In antro Platonis non formantur Respublicæ*, inquis. Neque, inquam, formantur Respublicæ in *dolio Justiniani*, quod tu sub finem *Disquisitionis* tuæ comminisceris. Nam nobis omnino non liquet, quid rei sit antrum Platonis & dolium Justiniani. Nisi forte, quæ tua ferocia est, Platonem in antrum Trophonii, & Justinianum in dolium Diogenis relegasti, aut illud orbi acumen ostendere voluisti, quo non ita pridem tui similis JCtus publica scriptio-

ptione se *glebæ Juris Justinianei adscriptitium* professus est. *Consultius erat nasum suspendere*, habet oraculum Scarenschmidi. At illi Prophetæ consultum erat naso helleborum ingerere, si modo cerebrum aliquam adhuc medicinam capiebat. De quo tamen ut dubitemus, multæ nobis causæ sunt. Quantumcunque enim *collegia tua ad ff.* & nescio quam reconditam Jurisprudentiæ notitiam jactas, nihil tamen e mysteriis *regnantis in dolio Justiniani* tui deprehendere licet, quod Pufendorfio oblivione semel iterum transmissum non sit, priusquam tu prima Juris elementa degustasses. Et aliis omnino armis indutum te esse oportet, si qui sententias Pufendorfii in animum demiserunt, tibi & sociis tuis credere debeant; de quo interim §. 18. stolidissime conquereris. Quid enim? Num Philosophis sola fide opus est? Imo rationibus hic pugnari oportet, & stultum est in Philosophia alteri incredulitatem exprobrare: cum quod scitur, non possit non credi. Probate sententias vestras vi ac evidentia argumentorum, & credemus. Sed quid asino concionamur, qui ejurato sensu communi, jampridem ea capere non potuit, quæ lippientibus, sin minus oculis usurpantur, tactui tamen dijudicanda se offerunt.

VIDEAMUS ergo paucis, quid post tam nobile procemium circa rem ipsam nugetur Scarenschmidus. Ubi §. 10. primo loco tradit; *in formandis rebuspublicis pro mensura seu regula haberi potius debere, quod materiæ aptitudo, & populi genius admittat, non quod idea, & regula literalis fingat*. Nam litera occidit. Atqui eadem ratione dicere possumus, in extruendis munitionibus Architecto mensuram, vel potius primum quod attendatur, esse debere genium loci, non ideas, quas nondum conspecto loco ipse animo conceperat, vel alibi delineatas habuerat. Sed num illud obstat, quo minus munitio regularis ab irregulari discernatur? Imo ne quæstio quidem est, quid præcipue in extruenda Republica Politicum respicere oporteat; sed an dentur Respublicæ irregulares, & utrarum in classe Germania sit reponenda, id vero controvertitur. Ceterum quod ad istam appellationem, ejusque fundamentum attinet, respondemus; cum ea quæ artificum regulis, quas ipsi fere a communioribus abstrahere solent, conveniunt, usitato passim vocabulo regularia audiant; Aristoteles autem, cujus Politica Architectonica

nica sola propemodum ex antiquitate nobis restat, ejus præcipue respublicas descripserit, in quibus actiones publicæ ab una voluntate diriguntur; quales respublicæ hodie etiam communiores sunt: ideo regulares civitates, quarum voluntas per unum hominem vel unum concilium se exserit regulares vocare placuit. Sicut contra irregularis Respublica nobis est, ut jam supra ad nauseam usque inculcavimus, in quo unio illa, qua civitas velut animatur, ita perfecte non deprehenditur; idque non per modum morbi, aut vitii in administratione Reipublicæ hærentis, sed ut publica lege, & consuetudine ea facies velut legitima sit recepta. Quo unico observato nullam difficultatem habent, quæ §. 11. *Secundo* & *Tertio* loco monere voluit noster Grobschmidus. Etiamsi enim verum sit, *rigorosam regulæ applicationem plus mali habere propter vitiositatem materiæ*, id est, si genius populi non permittat, frustra esse, qui regularem Rempublicam constituere velit: neque illud non concedamus Scarenschmido; *regulas istas esse particulares & imperfectas, nec totum objectum, ejusque partes exhaurire*, id est, Politicam architectonicam, quoad enumerationem formarum regularium deficere; quod nemo temere affirmaverit: tamen nullus mortalium, puto, erit, qui inde colligat, inter regulare & irregulare discrimen non dari, & collatione facta Imperii cum traditis Politicorum nullum formæ dijudicandæ indicium suppetere. Neque obstant, quæ addit Noster: *Nam a præsupposito, seu Rebuspublicis in individuo tum existentibus, earumque forma regulæ istæ desumtæ*, id est, cum Philosophi doctrinam civilem in formam artis redigere molirentur, jam tum Respublicæ extabant; earumque intuitu illi formas Rerumpublicarum describere cœperunt; *quo pacto igitur futuris Rebuspublicis propter objecti varietatem formas proponere queunt*. Nequaquam enim ea Severini mens est, omnes Respublicas debere esse regulares: neque de *futuris* Rebuspublicis ordinandis disquiritur. Pari etiam ratione dicere possumus, Mathematicos Architectonicæ militari manum admovisse post munitiones quasdam jam extructas. Neque tamen quenquam tam stupidum fore arbitramur, ut Mathematicorum tradita ob distinctionem munitionum in regulares, & irregulares cavillari occipiat, quasi *futuras* munitiones omnes ju-

beant

beant fieri regulares. Sine dubio certæ cujusdam Reipublicæ formationem, cum ista scriberet, animo agitabat Scarenschmidus, ut planissimam Pufendorfii sententiam eo detorqueret, ac si Respublicas regulares orbi pro regula obtrudere vellet, ad quam omnes in universum civitates refingi oporteat. Et fallor, ni sub idem tempus somniaverat, a S. Majest. Catholica solemniter se evocatum, ut distributas hinc inde per Americam colonias in justæ civitatis formam digereret. Istiusmodi enim imaginationibus Phanatici, & Melancholici, & qui alioquin tristi arrogantia laborant, sæpe numero distineri solent; & peculiariter Scarenschmido talia sibi visa effingere rarum non est, qui jam ante sexennium Jenæ dicitur confirmasse, se prius loco non excessurum, quam abs certo Principe Imperii in aulam accerseretur, misso pilento, cum tribus paribus equorum. *Si enim aliæ*, pergit Scarenschmidus, *Rerumpublicarum formæ tum extitissent* (nempe cum Aristoteles Politicam suam Architectonicam concinnaret) *plures aliæque regulæ conscriptæ fuissent*. Atqui post Aristotelem non pauci scriptores politici in publicum prodiere, neque tamen quisquam novas formas regulares, diversas ab illis, quas veteres jam tradiderunt, commentus est. Habet enim & ipsa regularitas fundamentum suum, & numerus formarum regularium Politicis invicta apodixi ostenditur. Quod autem noster addit: *Quo animadverso recentiores doctrinæ civilis scriptores plures regulas, scilicet Reipublicæ mixtæ, formasque communiter statuunt*; id non magis sententiæ Severini obstat, quam ideo irregulares munitiones non dantur, quia, ni fallor, Fournierius, Brissaci, Ostendæ, aliorumque oppidorum egregias quidem illas, sed tamen irregulares munitiones singulatim depictas exhibuit. Neque enim illi *recentes Politici* propterea mixturas suas se confecisse fatebuntur, quod viro illi, cujus Trismegisto nomine audito alioquin attoniti stupent, oblatrare, ejusque Politicam minima ex parte suppletam velint; sed ut Imperium Germanicum lepido quodam vocabulo insignirent, postquam illud ad simplices & regulares formas haud satis congruere vidissent, Aristoteles autem (cui ceteræ quidem formæ plene descriptæ sunt) non magis irregularium Rerumpublicarum quam systematum mentionem faceret. Præter-

tim

tim cum non pauci pari fere anxietate mixturæ illius vestigia in Aristotele quærant, qua hodierni Alchymistæ modum conficiendi lapidis Philosophici in Raymundo Lullio venari instituunt; neque quisquam unquam adeo desipuerit, ut Respublicas mixtas regulares esse, quæque mensuræ vicem in quacunque Republica ordinanda subire debeant, contenderit.

Ceterum cum Pufendorfius scripsisset, *homines ante Vitruvium ædificasse;* quæstionem movet noster Scarenschmidus; *An ædes hodie ad regulas Vitruvii non formata, sint irregulares.* Ad quod problema respondemus: Etsi usu non ita frequentetur, ut ædificia dicantur regularia vel irregularia, quemadmodum munitiones, dubium tamen non habere, quin qui locum turribus, aggere, aut castellis muniunt, ædificent. Eoque primo non adeo *ridiculum* videri, ædificium irregulare dicere. Deinde discrimen faciendum esse inter Architectonicam veterem & recentem. Quanquam enim utraque in dispositione partium ordinem, certamque Symmetriam observari jubeat: tamen, ut sunt res humanæ, quæcunque salvo ædificiorum fine corrigi aut mutari possunt, non eandem hodie, quam olim faciem obtinere conspicimus. Nam & hic varietatem delectare constat, & sæpe imperito alioquin homini commoditas quædam observatur, quæ aciem præstantissimi artificis fugerat. Cum ergo comparatione demum cum aliis facta res regularis vel irregularis audiat, siquidem ædificia ad priscæ Architectonicæ leges exigamus, omnino irregularia dicentur, quæcunque Philonis, Democratis, Vitruvii, aliorumque regulis non congruunt. Quod autem Scarenschmidus iterum iterumque & præsertim §. 38. super ædificiis irregularibus cachinnum tollit, id sane manifesto indicio est, idiotam vocem irregularis munitionis (loquamur in gratiam fabri nostri Germanice, *Giner irregular Bestung*) nunquam fando percepisse. Equidem si in Junonis gynecæo hactenus puerulus deliruisset, ubi lingua artificum non magnopere requiritur; si *dolio Justiniani*, quod vocat, immersus nunquam Lipsiam adspexisset, cujus munitio palam irregularis est, si denique inter fabros nomen non profiteretur, e quibus neminem tam imperitum esse constat, quin vim istius appellationis norit; utcunque excusari posset ignorantia homi-

hominis. Nunc cum Vulcani auspiciis plusculos per annos ferrum exercuerint vasto cyclopes in autro, Brontesque, Steropesque & stultus corde Scarenschmith, pudenda profecto socordia est, talia ipsum in armorum officina non attendisse, quæ, ne de tyronibus fabrorum, aut gregariis militibus dicam, pueros sane, tonsores, lippos, imo mulierculas non fugiunt. Ut mirer, quomodo Jurisprudentiam profiteri, & Advocatum agere homini in mentem venire potuerit, quem cyclopes velut carcinoma ordinis sui, pridem a se ad stivam & aratrum relegare voluerunt. Usque adeo illud Maronis, levi mutatione facta, hic locum habet: *Excudent alii spirantia mollius aera*, *Orabunt causas melius*, *rabulasque dolabunt*, *Tu modo*, *Scarschmidi*, *minus insanire memento*. *Hæ tibi erunt artes: monstris imponere finem*, *Parcere Rolletis*, *& debellare bubulcos*. Denique quicquid de *Materia* solita sibi eloquentia deblaterat Noster, omnino supervacuum est. Etsi enim res formam aliquam sortiri non possit, ni materia ad eandem recipiendam apta sit; seu, ut vulgo loquuntur; *nisi forma educatur e potentia materiæ*, num tamen ideo nullum inter formas discrimen statuetur? Aut num id propter rebus ad antiquum chaos relabentibus unus erit toto naturæ vultus in orbe? Neque etiam de irregularibus civitatum formis egit Pufendorfius, quasi *ipse solus sciat taxare formas Rerumpublicarum*, quæ Grobschmidii observatio est: sed quia inter regulare & irregulare, inter unitum & disjunctum, inter habile & inhabile, ingens in re ipsa discrimen deprehenderat.

Tandem reliquis cyclopis nostri ineptiis diluendis id unum suffecerit notasse, mentem Pufendorfii nequaquam esse hanc, quod Germania fœdere aliquo expresso contineatur, aut quod imperium systema duntaxat fœderatorum sit. Sed illam obligationem, qua ordines Germaniæ Cæsari & Imperio obstringuntur, qualicunque eam nomine insignias, non habere plus virium, quam vinculum, pacti inter fœderatos inæquales, minimum intuitu Electorum, & præcipuorum Imperii Principum, id vero Monzambanus ait, id Pufendorfio persuasum est, & idem ipse rerum actus palam loquitur. Sunt autem istæ theses diversissimæ; quemadmodum aliud est dicere: Scarenschmidum Licentiatum non esse, sed

sed saltem vetulum Studiosum Juris. Aliud: eruditionem Scarenschmidi majorem non videri, quam tyronis alicujus. Prius in medio relinquimus; posterius autem tam certum est, quam certum arbitramur, Imperium recte dici Rempublicam irregularem. Ac principio quidem, quod *definitionem civis Aristotelicam* attinet, de qua in §.13. declamat noster, dubium non habet, quin illa sit civium Democraticorum. Quomodo autem differant *jus suffragii*, & *notio suffragantis subjecti*, aut quid illo sibi paradoxo velit, *dari in certis societatibus suffragia, ut tamen suffragantes non sint Cives*, istæ, inquam, subtilitates nobis nondum penetrantur. Egregium interim dogma Politicum, quod literato orbi propinat Scarenschmidus *in regno unicum esse civem, nempe Regem, & regnicolas ob defectum juris suffragandi, cura quod, ex doctrina Aristotelis, ut ipse contendit, nemo verus civis sit, nihil aliud esse, quam servos publicos*, quibus tamen, ne hanc compellationem indigne ferant, id solatii loco ingerit: *libertas personalis respectu libertatis civilis minus absurde dicitur servitus*. Atqui eodem argumento ostendemus, Scarenschmidum esse idiotam. Nam quicquid ipse in Jurisprudentia Romana sapit, id quidem respectu Cujacii aut Jacobi Gothofredi non absurde dicitur ignorantia. Quam tandem Politicam comminiscetur nobis ratio Tenebrionistarum! Jam primum *Scarenschmido* unicus in Regno civis Rex statuitur; Regnicolæ autem, quacunque dignatione sint, nil nisi servi publici audiunt: * *Valentino Velthemio*, citra respectum, quod sociorum aliqui Imperium civile non ordinationem, sed omnino creaturam Dei esse, contendant, quam Deus *immediate* velut olim Manna producat, & postea in noviter electos Reges pluere jubeat, nuper religio non fuit, publica ac solemni disputatione inanditum istud dogma promulgare: *Majestatem esse Non-Ens. Gesenius*, Pontifex Garlebiensis, execrabili devotione, imo anathemate fulminare in pleno Patrum consessu decrevit contra omnes, qui fateri recusabunt; expedire, ut in civitatibus perversa, ac fini civitatum repugnans Ethica doceatur. Cui denique ignotæ sunt κυρίαι δόξαι, quas candidissima illa anima, *Josua Schwartzius*, & ipse sacræ militiæ Deus tutelaris *Nicolaus Beckmannus* non citra tumultum Rebuspublicis obtrudere annisi sunt. Ne-

que

que vero si *Imperium regulare systema* non est, ideo Status Germaniæ ad plura, quam Fœderati *inæquales* tenebuntur; & qui negat, Principes in subditorum proprie dictorum classem compingi posse, is eosdem omni omnino obligatione liberos solutosque pronunciat. Nunquam enim Pufendorfio in mentem venit affirmare, conditionem subditorum nulla prorsus ratione membris Imperii congruere; sed pleraque Imperii membra pro subditis proprie dictis, & Principes pro meris Præsidibus, quales Romani olim provinciis imponebant, haberi non posse, id ait. Contra quam thesin ista nobis Scarentchmidus opponit, §. 15. *Hæc Juris Publici Interpretes in utramque partem disputant, alii vero distinguunt. Simpliciter certè classi subditorum status jungi, civilis eorum vetat qualitas, quamvis in nonnullis vix secus censeantur, verbi causa, in judicio Aulico, in Juramento, quod Cæsari præstant, ne de curialibus dixerim.* Quid ergo impugnas Scarenschmidi? Nam eadem est thesis Severini, & ideo Imperium Respublica Irregularis salutatur, quo minus Principes Imperii *subditorum classi simpliciter jungi possint, qualitas eorum* civilis seu libertas obstat; quæ alioquin populis & populorum Rectoribus tributa (docente GROTIO J. B. Lib. I. C. 3. §. 21.) sine summo Imperio non intelligitur. In regulari enim Republica omnia ejusdem membra *simpliciter*, neque in *nonnullis* duntaxat, quæ ad ipsam rei summam parum faciunt, sed in omnibus *subditorum loco censeri solent*. Circa *Judicium Aulicum* vero & quæ §. 17. grunnit noster, tædet toties repetere; Etsi Imperium systema fœderatorum non sit, tamen nihil repugnare, quo minus inter fœderatos etiam detur *Jurisdictio necessaria*. Sicut & illud ineptum est, quod, quia Jure Romano cavetur, *ne quis invitus in societate manere cogatur*, §. 16. negat, contrahi posse fœdus perpetuum, cui salvis pactis renunciare non liceat. Reliquas absurditates sigillatim percurrere tædiosum juxta & supervacuum videtur. Nam Scarenschmidus, postquam in vitiorum callum obduruit, in furorem quidem agi potest, corrigi non potest. Et queis ista nondum sufficiunt percipiendæ menti nostræ, aut injectis sibi a Scarschmido scrupulis eximendis, illi nullius doctrinæ animum capacem gerunt.

JAM epilogi loco compellandus nobis eſt Vir clariſſimus, qui hactenus in Scarenſchmido menſæ ſuæ membrum ſane quam indignum habuit: non quaſi ſtolidiſſimo huic ſycophantæ ſocius jungi mereretur, ſed quia Medicum non novimus, cui tutius hominem biliosum, & extreme ſpleneticum commendare liceat. Equidem ſi ea ſeculo felicitas obtigiſſet, ut arcanum lapidis Philoſophici, tot carbonum clade fruſtra hactenus quæſitum, cognitum, aut divulgatum haberemus, ipſe præſtantiſſimus Medicus minus opinor deſperaret, poſſe valetudinem hominis in melius ire. Nunc cum pleriſque tam beatis eſſe non liceat, & qui divinæ hujus medicinæ conficiendæ modum reperere, juxta Poëtam, bene vivere, qui bene lateat, exiſtiment, neſcio qua ratione ſenſus reddi poſſit ægrotanti, cui ne candentis quidem ferri uſtulatio percipitur. Niſi forte ultimum hic erit, detecta noſtris temporibus Transfuſio; quæ re deſperata Medicis quibusdam non peſſime ceſſit. Cujus adverſus melancholiam ſi prudentiſſimus Poliater ipſe vim atque efficaciam expertus eſt, nobis perhumaniter rogantibus, non recuſabit, vitulo aut porcello venas quantocyus incidere, ac cruorem nulla febri aut triſtitia infectum cordi per canales inſtillare; ut ſic aſinino ſanguine purgatus, ſin plene reſtitui non poſſit, ſaltem reditu ſuo bonis viris parcius negotium faceſſat. Quanquam, ut vincula homini parentur, cordatiores expeditiſſimum ſint judicaturi; poſtquam melancholia magis magiſque ingraveſcit, & Sirius, qui propediem æſtum Solis adaugebit, canina id genus capita multorum ſæpe exitio præcipitat.

SAMU

SAMUELIS PUFENDORFII
S P E C I M E N
CONTROVERSIARUM
CIRCA JUS NATURALE
IPSI NUPER MOTARUM.

P r o p e r t. L. II.

Maxima de nihilo nascitur historia.

REVERENDISSIMO DOMINO,

DOMINO JOANNI BAAZIO,

S. THEOLOGIÆ DOCTORI ARCHI-EPISCOPO UPSALIENSI, EJUSDEMQUE ACADEMIÆ PRO-CANCELLARIO,

DOMINO AC FAUTORI MEO VENERANDO.

QUo calumniarum adparatu Libros meos de Jure Naturæ & Gentium malevoli quidam invaserint, apud Reverendissimam Tuam Dignitatem multis exponere supervacuum fuerit, quippe cui dudum istius litigii origo indolesque est perspecta. Ista malignitatis aut inscitiæ documenta, utut sparsim jam a me discussa, denuo uno velut fasce comprehendere, solidaque responsione adjecta orbi erudito exponere, existimationis meæ magnopere interesse judicavi; simul ut aliquando molestæ huic scriptioni clausulam imponerem. Nam postquam semel ita perspicue ostendero, quam procul ab illis erroribus absim,

 quos

quos tanta cum importunitate certorum hominum intemperiæ mihi impingere ſategerunt, non magnopere mihi deinceps curandum erit, num alii malignitati ſuæ immori malint. Ceterum quod iſthoc ſcripti Reverendiſſimæ Tuæ Dignitati potiſſimum inſcribere ſuſtineam, præter admirationem, qua ſapientiam tuam, aliaſque queis præfulges virtutes proſequor, hæc me ratio ſubegit, ut oſtenderem, quanta me cauſæ meæ fiducia teneret, dum velut arbitrum ſumere non vereor, ex eo ordine, cujus unum aut alterum neſcio quam ſplendidum membrum eas lites præcipue excitavit, aluitve. Simulque ut hoc facto demonſtrarem, utut malevoli ordinis ſacri auctoritate in fraudem meam abuſuros ſeſe ſperaverint, illibatam tamen penes me perſtare venerationem, quæ iſti ordini debetur, nec injurias unius aut alterius univerſis a me imputari. Quin potius me confidere, Reverendiſſimam Tuam Dignitatem, & quibus par animi integritas, quam maxime deteſtaturam artes oppido quam deformes, quibus ad famam meam maculandam iſti homines graſſati ſunt. Optime nimirum Reverendiſſima Tua Dignitas perſpicit, quantopere a prudentia, gravitate, atque moderatione, virtutibus veſtro ordini tam commendatis abhorreat, re non intellecta tumultuari, per calumniam aliis fœda dogmata affingere, vera & innoxia cavillationibus in ſiniſtram partem detorquere, ad rationes denique aurem obſtruere. Et qui circa inania aut falſa tanto cum fervore ſe jactat, is etiam ubi ſolida propugnat, impetu potius rapi, quam judicio duci videtur. Sed mihi cauſam meam aſſeruiſſe ſuffecerit; adverſarios pro ſuo quemque merito cordatorum virorum cenſura notabit. Mihi poſt tam acerbas inſectationes non modico ſolatio erit, ſi Reverendiſſima Tua Dignitas candorem inſtituti mei benevole interpretetur, & me, qui virtutes Ipſius ex animo æſtimo, favore ſuo amplectatur. Ita Deus Optimus Maximus Reverendiſſimam Tuam Dignitatem multos per annos Eccleſiæ & Reipublicæ bono ſervet.

REVERENDISSIMÆ TUÆ DIGNITATIS

Dab. Holmiæ, prid. Kal. Julias Anno 1677.

ADDICTISSIMUS

SAMUEL PUFENDORF.

LECTORI BENEVOLO

SALUTEM.

Etsi plerasque calumnias & cavillationes, queis libros nostros de Jure Naturæ & Gentium livor & inicitia incessere hactenus laboravit, jam antea, quantum cordatis & æquis rerum arbitris sufficere poterat, discusserim; visum est tamen hoc scripto universam illam litium telam retexere, unoque obtutu eam talium rerum curiosis conspiciendam exponere. Nam & dispersa minus ad memoriam valent, & interea temporis quædam istorum hominum schedæ, non modico veneno turgidæ, in manus meas inciderunt, quibus aliquid reponi existimationis meæ interesse videbatur. Simulque otium quantumvis ingratissimum suppetebat, turbatis bello Musis nostris, & intra Malmogiæ munimenta sese abdentibus. Intra quæ claustra dum ceteri connixo studio publicum hostem arcere satagunt, mihi juratos famæ meæ latrones propulsasse muneris instar fuit, postquam nihil operæ a me in Rempublicam conferri poterat. Et sane istos homines condigna virtutibus suis elogia audire, eorundemque artes in manifesta luce constitui non mea magis, quam omnium bonorum ingeniorum interest, & quibus aliqua ad excolendam rem literariam facultas. Quæ si pro industria sua nullum aliud præmium manet, quam ut tam sordidorum dentium lancinationi exponantur, præstiterit barbariem deinceps & ruditatem, quam bonam mentem habere amicam. Equidem id nunquam sperare ausus sum, ut mea sese omnibus adprobarent; quin & optandum mihi duxi, si cordatus quispiam & eruditus vir discutienda sibi sumere vellet, quæ dubii quid habere viderentur. Nam heic vicisse gloriosum, succubuisse non indecorum fuerat futurum; & poterat fortasse ejusmodi collisio ad illustrandam aut solidandam veritatem aliquid momenti non pœnitendi adferre. Ast quæ mihi mota fuit lis non di-

ſceptationis literariæ, ſed latrocinii potius indolem habuit; cum adverſariis meis nihil aliud fuerit propoſitum, quam conſumto omni calumniatorum adparatu maculam famæ meæ adſpergere, & livori ſuo, miſellæque ambitioni litare. Qui præter alias moleſtias hujus quoque tædioſiſſimi laboris neceſſitatem mihi impoſuerunt, ut elogia ipſorum meo potiſſimum ſtylo forent publicanda; poſtquam non parum ad illuſtrandam hancce controverſiam facit, iſtos homines paulo penitius noſſe; & *Apologiæ* meæ nebula potius iſtos involvere, quam in aprica luce deſtituere propoſitum fuit. Ac de *Nicolao* quidem *Beckmanno*, cujus veſania primos veluti motus hiſce turbis dedit, peculiari ſcripto ſatis expoſitum; nec ut tam infami nomine memorando ulterius immorer, decorum fuerit. Niſi quod hoc prætereundum non eſt, Alaſtorem iſtum uſque adeo ab ingenio ſuo non diſcedere, ut etiam nupera Danorum in Scaniam irruptione affinem ſuum cohortis optionem ſubornarit, ut me cum uxore & liberis trucidaret. Qui ſanguinem meum ſitiens cum manipulo ſicariorum Londinum advolabat, & cum ibi me non inveniſſet, Malmogia capta facinus ſeſe executurum frendebat. Verum ut iſtum ſicarium ſceleris irritum Lundenſe prœlium extinxit: ita ſine dubio univerſa Tenebrioniſtarum ſecta ex tanta ſui conditoris virtute non parum ſplendoris mutuatur. Quanquam neſcio, an primo huic loco ceſſurus ſit *Joſua Schwvartzius*, quippe ex cujus cerebro *Index Novitatum* progenitus eſt, qui ſolus exprimendo viri animo ingenioque ſufficit, & qui novam apud ſectam ſymboli vicem ſubit. Iſtum hominem in me impegit genii ſcævitas turbis ſerendis nata, & quod hoc velut compendio ad famam ſingularemque eruditionis opinionem greſſari in proclivi duceret, poſtquam bonas per artes tenebris ſeſe eripere non dabatur. Ac ſtatim quidem cum poſt abſolutam peregrinationem, quam ad exemplum Imperatoris Hadriani pedibus fere obierat, in patriam reverti ſſet, obtentu zeli, aut oeſtro potius, id turbarum dedit, ut ni Gedanum profugiſſet, capitis ſupplicium ſubiturus fuerat; Quod totum negotium in Pomerania Electorali notorium eſt. Cum Gedani ſatis tutum ſe non crederet, Holmiam ſe penetravit; ubi prima cura erat fami depel-

pellendæ quid circumſpicere, ſimulque bipatentem braccarum portam obſtruere. Inde paſtoratus indagabatur. Et cum ſub id tempus munus Concionatoris Teutonici Holmiæ vacaret, magno cum ambitu, & non ſine turbis in plebe excitatis ad idem ne quidquam adſpirabat. Sed mox cum de inſtituenda ACADEMIA CAROLINA agitaretur, ut importunum flagitatorem aliquo extruderent, Concionatorem Teutonicum Londini ipſum agere jubent, adjuncto extraordinarii Profeſſoris titulo, ut anſam haberet ſtudia ſua ulterius excolendi. Sed poſtea cum qui vocatus erat celebris Theologus accedere abnuiſſet, viro, qui tunc gratia quorundam Regni Procerum florebat, adulando adrepſit, quo procurante Profeſſoris Theologiæ vocabulo potitus eſt. Talem in locum protruſo facile quidem erat turbulentiæ & rixoſitatis famam adquirere, mota vanorum litigiorum ſerie, in quorum præmium parum aberat, quin munere dimoveretur. Sed eruditionis opinionem ſibi circumponere difficile fuerat ei, qui ex univerſa Philoſophia præter vocabula elenchorum ſophiſticorum, & ex Theologia recentes quaſdam controverſias, crepare nihil poterat. De cetero in linguis orientalibus, Patribus, hiſtoria & antiquitate Eccleſiaſtica, elegantioribus literis ac ſolida Philoſophia plane hoſpes; ingenio inſuper ita infelici, ac tardo, ut ad jejunam concionem conſarcinandam integra ſeptimana opus eſſet, totque annorum ſpacio vix duæ aut tres miſellæ diſſertationes procuderentur, modici tyronis ſpecimen; niſi quod aculei calumniarum, quibus poſteriores duæ refertæ ſunt, inſignem artis Sycophanticæ peritiam præ ſe ferunt. Igitur cum mire geſtiret oſtendi, & dicier, hic eſt, uno momento ex numero obſcurorum virorum emerſurum ſe ſperabat, ſi quam maculam operi meo mihique poſſit adſpergere; cum ſperaret, prætextum zeli Theologici apud imperitos adplauſum, & ſi ſecus res cecidiſſet, excuſationem ſibi pariturum. Præſertim cum nativum ipſius ſtuporem, & tenuitatem eruditionis ſingularis quædam facultas ſuppleret innocentiſſime dicta detorquendi, & vis quædam, qualis in certo muſcarum genere deprehenditur, proluvie ſua etiam optimas carnes polluendi. Sicuti & de iſtius hominis pia & candida intentione hoc teſtari po-

test, quod cum silentium ipsi aspera cum increpatione & comminatione foret impositum, hoc solatio isthanc ignominiam sibi levavit, quod a suo amico & socio *Nicolao Beckmanno* tanta mihi per libellum famosum contumelia foret inferenda, ut ex illa multum detrimenti existimatio mea per Germaniam sit captura. Hisce igitur si conjungamus fraudes circa hoc negotium adhibitas, quas in *Apologia* mea satis exposui, & quarum pleraeque a *Schwartzii* malitia promanarunt; Sane nemo cordatus fuerit, quin agnoscat, mitius quam pro meritis *Asinium Tenebrionem* vapulasse. Ceterum, ut, quæ mihi intentabantur calumniæ, majore cum pondere procederent, in partes quoque trahitur *Petrus Winstrupius*, *Scaniæ Episcopus*, qui cum *Schwartzio* nuper atrocissima lite collisus fuerat, cui hicce & errores circa religionem, & neglectum officii & animum Regi infidum objecerat; quæ lites demum, cum in exitium *Schwartzii* erupturæ viderentur, mea potissimum opera compositæ sunt, pro quo officio tam egregiam mihi gratiam *Schwartzius* paulo post retulit. Quod autem *Winstrupius* ille, quem per quadriennium ego omni observantia & sinceræ amicitiæ exhibitione coluissem, tam facili negotio permoveri potuerit, ut in fabula tam inficeta primarum partium actor esse vellet, una quidem causa fuit, quod illi nunquam moris fuit, actiones suas ad sanam rationem exigere, sed cœco potius impetu ruere. Altera autem, quod solo officii sui vocabulo me oppressurum se speraret. Enimvero auctoritatem & munus istius viri calumniis in me jactatis parum ponderis addidisse nemo mirabitur, qui cogitaverit, impudenter sperasse sui ullam rationem habitum iri, cui cum talibus tam fœdo in negotio societatem coiisse religio non fuit. Præsertim cum nulli mortalium minus quam ipsi perspectum foret; quid proprie in controversia esset, quippe cui vocabulum juris gentium vix fando auditum foret, & cui nullo alio argumento erronea quædam libro meo contineri constabat, quam quia *Schwartzio* tale quid fabulanti fidem adhibuerat. Sed cum non modica clade istorum copiæ in Suecia conciderentur, ex Germania supplementum sibi quæsitum ivere successu non plane irrito. **Nam & ibi inuenti sunt alii viri, qui**

tam

tam fœdæ militiæ duces se ferrent. Quorum primus *Fridericus Gesenius*, Garlebiensium Præsul, cum sibi a me retorsio justissime impacta foret, id omnibus viribus egit, ut furoris palmam fraterculo suo *Nicolao Beckmanno* ancipitem redderet. *Valentinus* autem *Velthemius* cum nescio quo fato in cathedram publicam protrusus esset, & omnibus jam occupatis nullum tabellis novis locum relictum cerneret, ac mire tamen aliqua via inclarescere arderet, expeditissimum judicavit, litem mihi intendere; præsertim cum misere metueret, ne quisquiliæ Scholasticorum, & Magistrorum nostrorum Collegia Manuscripta, quibus innutritus erat, detrimenti quid caperent. Fiduciam autem homini potissimum dedit impudentia, & quæ ignorantiam comitatur audacia, & quod stentoreæ vocis in hoc litigio non modicum fore usum prævideret, simulque quod in proclivi ipsi esset magnam vim inficetarum dissertationum evomere, quarum puto facile me nausea enecaret. *** Ceterum quam pium & candidum isti homines scopum circa movendas & fovendas hasce lites habuerint, artes ab ipsis adhibitæ satis loquuntur. Quibus cavillationibus autem strophisque universam calumniarum scenam adornarint, tum aliis scriptis, tum hoc ipso manifestissime fuit expositum, sic ut cordatum Lectorem nihil amplius desideraturum sperem, quod vel ad depellendas adversariorum criminationes, vel illustrandam meam sententiam faciat: Eoque posthac minus solicito mihi esse licebit, si qui calumniarum & nugarum desinere non velit; cum semel ita perspicue formato controversiæ statu quæ ex adverso afferri possunt ultro collabantur, & mihi parum decorum sit futurum, quibusvis jejunis schedis peculiari scripto occurrere. Qui enim hæc nostra capit, ei facile fuerit, si quid præterea scrupuli movetur, proprio Marte discutere. Sed qui ne nunc quidem inania litium mihi motarum perspicere valet, illius circa negotium literarium nulla ratio est habenda. Et cum ab erroribus Theologicis, quos isti impingere mihi sunt, alienum me esse protestatus sim, ac verbis meis vim illatam ostenderim, si quis ne nunc quidem adquiescere velit, quid aliud præter professum calumniandi studium præ se fert? Denique si cuipiam quid acerbitatis hoc & alia istis hominibus

nibus opposita scripta videantur habere, is facile veniam justo dolori dabit, si modo cogitare velit, quid animi sibi futurum fuisset, ejusmodi calumniis & injuriis adsperso, & num mollius tractari mereantur, qui vitam, famam, fortunasque meas & meorum infensissimo atque implacabili animo perditum & subversum ivere, animæ insuper salute me exuituri, si mendaciis & maledicentiæ aliqua vis Divinum apud Numen foret. Bene vale.

CAPUT I.

DE ORIGINE ET PROGRESSU DISCIPLINÆ JURIS NATURALIS.

§ I.

JUs naturale, humano generi coævum, quod omni tempore populorum mores & negotia ex pleraque parte rexit, quodque actu ipso exprimere optimo cuique semper cordi fuit, hoc demum seculo in justæ formam artis redigi cœptum est. Equidem olim non defuere, qui cultiorum populorum leges civiles, in quibus naturale jus magnam partem faciebat, literis consignatas luculentis commentariis illustrare fategerunt. Uber quoque fuit proventus Philosophorum moralium, quibus circa mores hominum ad dictamen sanæ rationis componendos opera est posita. Verum, qui naturalia jura a positivis accurate discerneret, & ista in pleni systematis rotunditatem disponere aggrederetur, ante *Hugonem Grotium* nemo extitit. Equidem in legibus Hebræorum & origine divina & antiquitate quam maxime venerabili vix ullum est caput Juris naturalis, quod tactum non sit. Sed uti in ipso legum codice, & in commentariis, quibus eas leges istius nationis Doctores illustratum ivere, positiva naturalibus immixta conspiciuntur, ad quæ curiose digerenda sese accinxit *Joannes Seldenus*, honesta, uti adparet, & minime livida adversus *Grotium* æmulatione, & quia alias præcipuas Juris Hebraici partes illustrandas susceperat: sic ut ab hocce in peculiare volumen colligeretur, quicquid ex sententia populi Hebraici Juris naturalis & gentium haberetur, separatum ab eo jure, quod duntaxat inter cives ejusdem reipublicæ valebat. Quo minus tamen eruditissimum & quantivis pretii opus vicem pleni, & ad captum omnium populorum attemperati systematis in jure naturali subire queat, tres potissimum causæ mihi obstare videntur. Prima est, quia ibi non satis exposita reperiuntur ea, quæ

quæ ad pædiam juris naturalis pertinent. Per eam autem intelligimus illa velut præcognita, quæ ad præcepta legis naturalis, earumque rationes plene & distincte intelligendas requiruntur, & quidem quæ velut domestica sunt huic juri, nec ex aliis disciplinis mutuo sumuntur. Ex quo genere est doctrina de indole rerum moralium in genere, de principiis actionum humanarum, earumque natura, & affectionibus, de principio moralitatis, de legibus in genere, de statu, conditione & natura hominis in respectu ad actiones morales, de natura & requisitis pactorum, de origine & natura sermonis, & dominii, de modis adquirendi, de pretio rerum. De De natura & varietate contractuum, de origine & natura tam societatum primarum, quam civitatum, de imperio civili, ejusque partibus & affectionibus, & si quæ sunt alia. Deinde *Seldenus* legem naturalem non deducit ex tali aliquo principio aut hypothesi, cujus evidentiam omnes nationes agnoscant, aut ad quam agnoscendam argumentis ex rationis lumine petitis adduci queant. Nam fundamenti loco substernit septem illa præcepta Noachidarum, quorum auctoritas apud Judæos antiqua traditione nitebatur, quam adstruere aut elevare meum non est. Etsi mihi quidem valde probabile videatur, primos homines potius ex divina quadam & peculiari informatione, quam propria ratiocinatione præcepta legis naturalis hausisse. Verum ut quis omnibus populis & αὐθεντίαν ejus traditionis, & numerum istorum præceptorum argumentis utrinque admissis persuadeat, id vero valde arduum fuerit. Præsertim cum nec circa id solicitus fuerit *Seldenus*, ut istorum præceptorum necessariam convenientiam cum natura humana, aut eorundem sufficientiam ad regendas omnes actiones hominum morales demonstraret. Denique & illud tantùm agit *Seldenus*, ut quid Doctores Hebræorum senserint, exponat; quam accurate autem istorum sententia cum sana ratione congruat, parum examinet. Quod tamen necessarium erat, siquidem pleni systematis vicem istud opus subire debebat; quippe cum populus Judaicus seipsum quidem eminenti dignatione, alias autem nationes sat maligna æstimaverit. Cum tamen jus naturale ad gustum totius generis humani adaptaturo necessum sit ponere, omnes homines circa fruitionem juris naturalis esse æquales.

§. II.

§. II. In libris Novi Fœderis præcepta legis naturalis passim luculentissime inveniuntur expressa, & quidem ut illa non solum jubeantur exerceri citra ullum nationis discrimen, sed & omnibus cum requisitis, quæ perfectam actionem absolvunt. Et ea omnia ut ad unum caput, velut ad legem quampiam fundamentalem, possent revocari, ex qua ceteræ perspicua consecutione deducerentur, ipse Salvator noster eum in finem dilectionem proposuit, quæ cum nostra societate quam amicissime conspirat. Isthæc porro præcepta omnibus modis illustrare conati sunt, qui in libros divinos commentarios ediderunt tantum non infinitos; sic ut in Theologia Christiana nullum præceptum desiderari videatur, quod ad regendas in universum hominis actiones, moresque faciat. Non eo minus tamen res literaria etiam apud Christianos peculiarem disciplinam exponendo juri naturali requirebat, postquam universum genus humanum, cui utique communi lege opus erat, in religionem Christianam non consensit. Cum enim ea pars religionis Christianæ, quæ de regendis moribus tractat, satis habeat dogmata sua confirmasse ab auctoritate & jussu Dei, qui filium suum Salvatorem mundi misit, in alias eorundem rationes inquirere parum laboret; inde fit, ut hoc modo adornata præcepta legis naturalis sanctimoniam suam iis duntaxat adprobent, quibus divina Christianæ religionis auctoritas agnoscitur; Sed cum hancce non exigua humani generis pars ignoret aut adspernetur, cui tamen & inter se & cum Christianis agenti negotia utique ad legem naturalem attemperanda; adparet sane, ex alio principio, apud omnes æque agnito, & ad omnium captum attemperato, deducendum esse jus, ad quod omnium eorum actiones exigantur, qui tam diversa circa religionem sentiunt. Est præterea religio, prout ex adæquato suo principio hauritur, in sua natura ad sublimiorem finem & usum ordinata, quam qui tantum intra hujus vitæ limites coërceatur. Inde non Christiana solum religio, sed & pleræque aliæ devotis suis sectatoribus præmia, malitiosis violatoribus supplicia post hanc vitam decernunt. Ita tamen, ut non vera solum religio, sed & falsæ cuique abs se diversæ religioni efficaciam ad præmium post hanc vitam nanciscendum detrahant. Sed in eo omnes consentiunt, quod actiones mo-

moresque ad legem naturalem bene compositi ad decus, tranquillitatem & emolumentum hujus vitæ manifeste faciant. Igitur qui disciplinam juris naturalis ad captum universi generis humani adornare vult, ei sublimior iste probioris vitæ finis & usus velut sequestrandus est, & Theologis relinquendus, & ad eum duntaxat usum respiciendum, qui apud omnes in confesso est, & quem vel sensuum judicio deprehendere queas. Idque eo magis, quod controversiæ Theologicæ tanta fere contumacia animorum disceptari soleant, ut si quæ disciplina illis involvatur, non secus atque ac incerta syrtium navis adhærescat, nec cursum suum ulterius tenere queat. Accedit, quod neque in authenticis novi Fœderis libris, neque in commentariis ea inveniantur, quæ ad pædiam juris naturalis pertinere supra dicebamus; quippe cum talia tradere, extra scopum istorum Scriptorum fuerit. Nihilominus in aprico est, plurimum lucis & subsidii nostræ disciplinæ accedere non solum ex divinis libris, sed & ex commentariis eorum, quibus primæva & genuina religionis Christianæ dogmata unice cordi sunt. Ast vero illi Doctores, qui in Episcopi Romani verba jurarunt, queis omnia ad potentiam & quæstum Sacerdotum vertere labor est, legi naturali, & universæ de moribus doctrinæ magnam caliginem offudere, dum immensa voluminum mole id agunt, ut penes solos Sacerdotes facultas sit conscientias hominum ex suo lubitu temperandi, ceteris liquido suarum actionum judicio adempto cœci obsequii necessitas imcumbat.

§. III. Inter veteres populos, quantum nobis constat, non est, qui plus operæ in illustrandis suis legibus posuerit, quam Romani, quibus disciplina juris plurimum sane debet. Et dignum admiratione est, quantum excelluerint ingenia Romana, ubi ad certum studiorum genus velut impetu quodam incumbere cœperunt. Sic quantum eloquentia, quantum poësi & historia valuerint, nemini est ignotum, qui literas novit. Post cum sub Cæsaribus peritia juris plurimum commendationis haberet ad nanciscendas administrationes aulicas, & provinciales, per duo fere secula præstantissima Romæ ingenia excolendæ Jurisprudentiæ sese adplicuerunt. Ex quorum scriptis longe ampliorem nostra secula fructum potuissent capere, si illa volumina integra ad

ad nos pervenissent. Verum Justinianus, instituto rei literariæ oppido quam pernicioso, pro integris operibus lacinias quasdam & excerpta nobis transmisit, quæ recentioribus seculis immensam commentariorum molem pepererunt. Cum utique longe satius fuisset, veterum JCtorum scripta, erudita sane & magno studio elaborata, evolvere, quæ universa non unus ex recentioribus scribacitate sua æquavit aut superavit, quam per inexhaustum commentariorum oceanum jactari. Et veterum monumenta integra, sua luce velut radiantia, parciorem longe recentiorum operam admisissent. Fatendum tamen est, quicquid adhuc Romanæ Jurisprudentiæ superest, juri naturali plurimum lucis attulisse, non solum quia isti magnopere curæ fuisse adparet omnia ad rectam rationem & æquitatem revocare; sed etiam quia plurima ad prædiam juris naturalis spectantia ab JCtis Romanis luculenter fuere pertractata. Quantamcunque tamen laudem Romano juri tribuamus, fatendum utique est, peculiari adhuc disciplina juris naturalis opus fuisse, siquidem doctrinæ morali sua constare debebat perfectio. Nam nec omnia, quæ ad prædiam juris naturalis pertinent, in jurisprudentia Romana ita accurate, prout par erat, deducta inveniuntur; & cum ibidem naturalia positivis & quæ ex peculiari indole Reipublicæ Romanæ proveniunt, immixta sint, ista utique liquido discernere non poterit, nisi qui aliunde hauserit, qua nota hæcce ab illis dignoscantur.

§.IV. Veterum Philosophorum monumenta non paucas quidem sententias continent ad jus naturæ illustrandum facientes; ut tamen longe minoris sint, quam expectari ab illis par erat, quibus hæc præcipua esse opera debebat, mores hominum ad legem naturalem formasse. Neque isthunc veterum defectum suppleverunt, qui proximis abhinc seculis Philosophiæ studium professi sunt. Cum enim inter diversas veterum Philosophorum sectas Stoicorum placita, nonnullis emendatis, in solidum juris naturalis corpus facillime videantur potuisse componi, istis neglectis sola Aristotelis dogmata in scholis rerum potita sunt. Cujus viri admiratio nescio quo fato per complura secula gentem scholasticam ita velut attonitam reddidit, ut nihil perfectius ab humano ingenio proficisci posse crederent, & summus eruditionis

apex

apex haberetur, istius scripta posse interpretari. Equidem quin inter summa ingenia, quæ unquam innotuerunt, Aristoteles sit referendus, nemo talium rerum intelligens abnegaverit. Dicere tamen, ab eo ceteris nihil relictum, quo ulterius progrederentur, & in Creatorem injurium, & in tot secula contumeliosum fuerit. Ne de aliis partibus Philosophiæ quid dicam, sane ipsius Ethica, si seponas, quæ de principiis actionum humanarum traduntur, vix aliud quam officia civis cujuspiam Reipublicæ Græcanicæ continere videtur. Sicuti & in politicis maxime præ oculis instituta Græcarum suarum civitatum habuisse, earumque libertatem cum primis æstimasse ipsum adparet; qui gravis est defectus disciplinæ universi generis humani usibus inservituræ. Id quod peculiari scripto deducere animus erat, ni ingruens calumniatorum importunitas alio cogitationes avertisset, & alacritatem meam non parum refrigerasset. Cur enim me scribendo defatigem, si nullum aliud laboris præmium apud me manet, quam ut latratores a fama mea depellam.

§. V. Ne igitur res literaria diutius nobilissimam juris naturalis disciplinam desideraret, prius effecit vir incomparabilis *Hugo Grotius*; tunc temporis otio literisque abundans in Gallia, quæ in patria male habitum humanissime exceperat, idque instigante potissimum *Nicolao Petrescio*, celeberrimo illo literatorum fautore & ἐργοδιώκτῃ. Quem tamen ut de ejusmodi opere concinnando cogitationem susciperet, monitum fuisse crediderim iis, quæ a sapientissimo *Bacone*, Angliæ quondam Cancellario, super augmentis scientiarum tradita sunt. Hic enim vir præcipue nostro seculo velut classicum cecinisse, & signum sustulisse videtur, ut in rebus Philosophicis aliquid ulterius & exquisitius investigaretur, quam quo hactenus scholarum parietes resonuerant. Sic ut si quæ est pulchrius nostro tempore efflorescentis Philosophiæ gratia, isti viro non minima ex parte debeatur. Accinxit porro sese *Grotius* ad moliendum opus, in quo nulla priorum vestigia ipsum regebant, admiranda instructus ingenii & judicii felicitate, pari scientia literarum sacrarum, juris civilis, omnigenæque eruditionis, & infinita lectione. Velut tamen diffisus universam disciplinam primo conatu abs sese exhauriri posse, ita

Ita titulum operis temperavit, ut ne eidem temere imperfectio posset objici. Ceterum quo adplausu istud opus apud solidæ eruditionis æstimatores receptum sit, memorare nihil attinet. Et quantamcunque alii culturam aut polituram disciplinæ juris naturalis addiderint, *Grotii* luminibus haudquidquam obstruent, ut ut ab ipso spicilegium haud spernendum sequentium ingenio & industriæ fuerit relictum. Neque eo minus illustre opus suos passum est manes. Cum enim vir iste nulli inter Christianos sectæ ita rigide se videatur addixisse, nisi quod ad illos proxime accedat, qui Arminiani audiunt; eoque fuerit ingenio, ut propter discrepantes opiniones non statim in partes discedendum arbitraretur: a sacri cum primis ordinis hominibus sat aspere acceptus fuit. Nam a Pontificiis quidem ejusdem opus inter libros prohibitos est relatum, non tam ob ea, quæ ipsorum placitis circa religionem dissona continet, quam quia in universum solidior Philosophia moralis rationibus regni tenebrarum adversatur; cum alias facile fuisset medicinam facere resectis materiis Theologicis. Sicuti a nostratibus hominibus factum est, qui contenti errores notasse, veris debitam æstimationem ideo non detraxerunt. Cum præterea in opere tam densis sententiis conferto non possint non plurima occurrere, quæ vel dubii quid, vel obscuri videantur habere: istis fulciendis aut illustrandis, simulque emendandis, quæ & illum hominem fuisse arguant, nonnulli commentarios adornare instituerunt. Quos inter præcipue *Boeclerus* judicium attulit & doctrinam Grotiano opere parem. Sed & aliorum unus & alter operæ pretium fecit non spernendum. Ausi tamen sunt etiam in publicum commenta sua protrudere homines adolescentes, aut leviter literis tincti, aut non nisi nugis Sophistarum innutriti; quos non pauci alii videntur secuturi, qui & ipsi par jus sibi credent perituræ non parcere chartæ. Ut plane metuendum sit, me successu temporis tot in *Grotium* commentarii, quot in *Petrum Lombardum* aut *Instituta juris*, enascantur. Quorum moles tamen neque *Grotio* multum lucis, & disciplinæ juris naturalis plurimum remoræ adfert, collisis inter se ipsis Commentatoribus, & lite orta non tam de veritate, quam de sententia *Grotii*, denique ne-

novis subinde exortis scriptoribus, qui in priores commentarios commententur.

§. VI. POST *Grotium* circa jus naturale operam quoque posuit *Thomas Hobbes*, vir summo ingenii acumine; qui uti ipse studiis mathematicis innutritus erat, ita & ἀκρίβειαν demonstrandi mathematicis usitatam doctrinæ moralia accommodare, licet non usque quaque modo scholastico adornatum, laboravit. Cui fini etiam certam doctrinæ suæ hypothesin substravit, in quam ultimo demum demonstrationes ipsius resolverentur. Arrisit autem ipsi potissimum vetus *Epicuræorum* hypothesis, vel genii convenientia, vel quod eam in praxi civitatum, omnia fere ad sui conservationem & utilitatem referentium, conspiceret; vel etiam, quod aliquando suspicatus sum exemplo & æmulatione viri amicissimi *Petri Gassendi*; qui cum in Physicis maxime Epicuræorum dogmata recolenda suscepisset, *Hobbes* ejusdem in moralibus tradita novo schemate induta in theatrum orbis eruditi producere instituit. Ni malis dicere, ipsum vim ingenii ostentare voluisse, suscepta defensione hypotheseos tam exosæ vulgo, & paradoxæ. A quo non multum abit, quod *Serenissimus Magnæ Britanniæ Rex* ante aliquot annos *Samueli Sorbierio* de hoc *Hobbesio* dixerat: *se illo viro uti in vicem ursi ad molossorum vires tentandas & acuendas*. Quicquid hujus sit, id sane adparet, hoc præcipue ipsum agere, ut potestatem regiam adversus turbulentos homines, qui tunc Angliam sub obtentu libertatis graviter exercebant, assereret, simulque jus circa sacra summo imperio civili adversus fanaticos vindicaret. Quod institutum uti in se quidem magnopere probandum est, modo isthoc jus legitimis terminis coërceatur: ita ferri plane non possunt, hypothesis ipsius ita crude assumta, & quæ eidem superstruuntur dogmata quædam, a sana ratione abeuntia, & non exiguam labem rebus humanis inferre idonea. Ne de iis memorem, in quibus circa religionem Christianam a vero sensu divinarum literarum diversus abit; quibus destruendis operam impendere aliorum est. Neque tamen quisquam rerum intelligens inficias iverit, inter multa mala reperiri quoque plurima exquisite bona, & quantivis pretii; & illa ipsa, quæ ab eo falsa traduntur, ansam præbuerunt scientiam moralem & civilem ad fasti-

ſtigium perducendi, ſic ut de non paucis, quæ ad perfectionem iſtius faciunt, vix cogitare alicui in mentem veniſſet, abſque *Hobbeſio* ſi fuiſſet. Ceterum oppugnatus eſt iſte tum a ſuæ nationis hominibus, tum ab aliis, qui tamen non omnes parem ingenii laudem eo nomine adepti ſunt. Quantum tamen mihi conſtat, ipſius hypotheſin inter Anglos ſolidiſſime deſtruxit *Richardus Cumberlandus*, libro erudito & ingenioſo *de Legibus Naturæ;* ſimulque adverſam hypotheſin, quæ ad Stoicorum placita proxime accedit, firmiſſime adſtruxit; quorum utrumque & mihi propoſitum fuit. Et fateor me magnopere gaviſum, cum id ſcriptum in diverſa terrarum parte eodem anno prodiiſſe conſpicerem, diſpari quidem facie adornatum, ſed quod tamen eandem mecum hypotheſin aſſereret, & pleraque a me in *Hobbeſio* notata deſtrueret. Nec ideo alterutrius noſtrum opera minoris eſt, cum uterque præter illa communia etiam peculiaria quædam habeat: nec minus dexteritatem ſuam adprobet jaculator, qui eundem cum altero ſcopum eodem tempore tetigit. Quid præterea intra proximos abhinc annos in noſtra diſciplina elaboratum ſit, inſigne momentum eidem afferens, ob itinera bello heic loci, ubi iſthæc ſcribo, fere interclusa nondum videre contigit.

§. VII. Quid cauſarum me impulerit, ut & ipſe circa excolendum jus naturale operam navarem, in præfatione Operis mei ſatis expoſui. In quo id præcipue me egiſſe adparet, ut quantum ingenio adſequi poſſem, omnia, quæ ad diſciplinam juris naturalis pertinent, complecterer, & in ordinem non hiulcum aut ſalebroſum digererem. Tum ut omnes controverſias Theologicas ab eadem ſequeſtrarem, ipſamque ad captum univerſi generis humani, quod circa religionem in diverſiſſimas opiniones diſceſſit, accommodarem. Id quod etiam ſolicite video egiſſe *Richardum Cumberlandum*, ut ut ipſe profeſſione Theologus eſſet. Scilicet quod nunquam nativo nitore exſplendeſcere, & tranquilla velut pace læta effloreſcere queat hæc diſciplina, ni ſupra iſtas tempeſtates ſubducta fuerit. Præſertim cum viri eruditi iniquiſſima lege cum talibus congrediantur, qui vel affectibus vel inſcitiæ ſuæ tam venerabilis vocabuli auctoritatem circumponere ſoleant, & non contenti ſu-

Q 2 per

per veritate inquisivisse, omnibus viribus ad opprimendos aut infamandos suos adversarios connitantur, quos rationibus sese superaturos desperant. Eo molestius iniquitatem sortis meæ fero, quod cum omni studio id egerim, ut Theologis amicis uterer, ab illorum uno & altero potissimum initium sit factum calumniarum, quibus loca quædam libri mei exagitata sunt. Neque sermo mihi est de *Jesuitenis Viennibus*, qui librum meum ad ipsos perlatum in publico mercatu Viennæ vendi prohibuerunt, ut ut, cum super hoc facto interrogarentur, nullam idoneam ejus prohibitionis causam afferre possent. Nam id mihi apud sapientes bonosque commendationis efficacissimæ loco est, quod istis hominibus mea scripta invisa sint, utpote quæ cum rationibus regni tenebrarum, cujus ipsi columina sunt, haudquidquam congruunt. Sed super importunitate unius & alterius ex nostratibus queror, quibus licet verba ac mentem meam sat perspicue explanaverim, & quam longe absim ab illis opinionibus, quas mihi affingere non verecundantur; tamen velut aures oculosque ad meam responsionem obturassent, ita cœptam semel criminationem pertinaciter coccyssare pergunt. * Igitur & veritatis & æstimationis meæ asserendæ causa visum est, hanc quoque operam suscipere, & denuo præcipua quæ adversus librum meum objecta sunt, quantum quidem eorum in notitiam meam pervenit, explanare & diluere. Quo ipso æquos doctosque rerum censores manifeste perspecturos spero, si qui deinceps in me clamare perrexerint, id non aliam ob causam fieri, quam quod per improbam & impudentem injuriæ continuationem obtenturos sese arbitrentur, ut ne injuriam intulisse videantur. Mihi tamen hac opera defuncto fas deinceps erit, calumnias istas negligere, & qui resipiscere nolint, malevolos livori suo immersos despicere. Cum enim in mea potestate non sit, ut isti bonam mentem habeant propriam, causa non est, quare me ulterius torqueam. Quin & infinitus juxta atque inglorius labor foret, tantum scalpere, quantum isti homines pruriunt.

CAPUT

CAPUT II.

DE NOVITATIBUS PHILOSOPHICIS.

§. I.

Recepta sunt inter homines certa quædam vocabula, odiosam alicujus rei notationem habentia, quibus istas velut per compendium, & citra allegationem alterius rationis damnari moris est. Ex quo genere etiam vocabulum *Novitatis* est, quo illi qui in magistrorum suorum verba jurarunt, aut receptis semel opinionibus mancipio sese addixerunt, magno cum supercilio proscribere solent, quicquid ab ipsorum sacrosanctis traditis discrepaverit. Cum enim se solos in possessione veritatis, omnibus numeris absolutæ, constitutos arbitrentur, & veritatem uniformem esse tralatitium sit, eo ipso graviter antea sibi incognita notari arbitrantur, si ea nova sibi videri pronuncient. Sic Pontificiis ad dogma aliquod damnandum sufficit, id hereticum declarasse. Sic inter opifices, qui in ipsorum tribum receptus non est, certo convicio notatur, ut ut alias sit callentissimus.

§. II. Videamus igitur, num ipsa novitas in se aliquid vitii aut falsitatis contineat. Novum aliquid duplici respectu dici potest, vel quod id recens exsistere cœperit, vel quod nuper in notitiam ejus pervenerit, a quo novum adpellatur. Priori respectu novum esse, in se quidem nihil plane vitii habet; imo novitatem, quæ quidem cum bonitate conjuncta est, peculiaris sua comitatur gratia. Ast qui ideo doctrinam aliquam vitiosam velit declarare, quod nova sibi videatur, illi hoc primo demonstrandum fuerit, eam, quam ipse hactenus possedit scientiam, non veram modo esse, sed etiam omnibus numeris absolutam, ita ut nil melius inveniri, aut eidem addi queat. Alias enim tyroni aut semidocto, etiam quæ eruditis protritissima sunt, nova ac mira videntur. Ast quis erit ita sibi Suffenus, ut tam perfectam rerum philosophicarum scientiam sibi arrogare

præſumat? Quantum eſt quod ſcitur! quantum eſt quod neſcitur! Igitur mittamus quærere, quam nova aut vetus aliqua ſit doctrina, & illud unice inveſtigemus, quam vera aut falſa eadem ſit. Et vero mirum eſt extare adhuc, qui ex novitate in rebus philoſophicis invidiam alicui movere aggrediatur, cum conſtet, quam multa veteribus ignorata recentium, & noſtri ſeculi felicitas aut induſtria in Medicina, Aſtronomia, Matheſi, rebus naturalibus eruerit; imo quam ad plura nova inveſtiganda doctiſſimi viri ſub patrocinio & auſpiciis maximorum Regum & Principum quotidie adhuc connitantur. Imo ex novis illis Catonibus libenter quæſiverim, ſi quis loci alicujus ex ſacris Scripturis novam interpretationem eruerit; quam genuinam eſſe liquido demonſtrare queat, an non iſthæc omnino ſit admittenda, & vetus hactenus recepta, repudianda? Sane ſi quis iſtam ſolo novitatis nomine repudiaverit, ſatis indicat, magis ſibi cordi eſſe hominum errantium auctoritatem tueri, quam Dei & veritatis genuina effata amplecti. Sed nimirum in aperto eſt, quod nova dogmata, priuſquam uſu recepta fuerint, gravem ſæpe oppugnationem ſentiant, id a veteribus Ludimagiſtris oriri; qui non ſolum invidia flagrare ſolent adverſus recens inclareſcentia ingenia, tanquam luminibus ſuis obſtructura; ſed etiam ad auctoritatem hactenus partam defendendam neceſſarium vident omne illud opprimere, quod ab ipſorum ſcitis diſcrepat. Nova enim doctrina recepta, ipſi dictatura hactenus poſſeſſa dejiciuntur, & in Cæritum tabulas referuntur. Tum ab ipſis prælecta & commendata compendia, manualia, tabellæ, ſynopſes, & quæ veſtivo titulo Vademecum ſuperbiebant, ad piper relegantur. Inprimis vero graviſſima tunc ſtrages incumbit collegiis manuſcriptis, quibus excipiendis miſeri adoleſcentes tantam atramenti vim profuderant. Ex quibus etiam ratio patet, quare novæ doctrinæ apud juvenes maxime adplauſum inveniant. Nimirum, quia ipſi non ſolum gloriæ cupidi ſunt, & ſcientia nondum protrita oſtentare ſe geſtiunt; ſed etiam quia a præconceptis opinionibus vacui nondum mentem ſuam in certam partem flexerunt; & præcipue quia exiſtimationis iſtorum nihil intereſt, an vetus doctrina collabatur, cui ipſi nondum nomina ſua dederunt. Multo minus autem

re-

reprehensionem meretur illa novitatis species, quæ non tam consistit in novis veritatibus eruendis, quam in veteribus expoliendis, ac concinna methodo adornandis, aut qua disjectæ hactenus & confusæ res in formam artis digeruntur, & demonstrationibus stabiliuntur; modo dignum sit opera, quod hactenus receptis superadditur. Talis enim labor in re literaria eandem laudem habet, ac si a magistratibus viæ publicæ muniantur, remotisque salebris atque ambagibus eadem planæ & directæ reddantur.

§. III. Atqui, reponunt aliqui, qualiscunque novitas non in religione solum & Republica, sed in re literaria & Philosophia motus & turbas solet excitare; eoque satius fuerit, jamdudum tritam viam placito tenore decurrere. Sæpe enim veteres opiniones & antiqua instituta ita penitus animis hominum sunt inolita, ut etiam meliora introduci citra graves motus, ingentia mala producere idoneos, nequeant. Enimvero uti per minutæ imperfectionis correctionem gravissima incommoda excitare, & lippitudinem eruto oculo curare absurdum fuerit: ita superiori seculo cum instauratores purioris religionis judicarent, errores, qui receptæ tunc religioni admixti erant, exitiabiles esse, non ideo omiserunt eosdem impugnare & exturbare; etiamsi facile prospicerent, isthanc etiam in melius mutationem citra graves motus non perficiendam. Sic in republica rectores quædam vitia inveterata quietis causa sæpe tolerant, sed ubi ea demum in exitium publicum eruptura videntur, periculis per ipsa pericula medicinam facere non dubitant. Quæ autem in re literaria & Philosophica emergunt novitates sæpe strepitum excitant, sed qui fere ultra nubeculam pulveris scholastici, & λογομαχίαν non procedit. Atramenti plus in hisce bellis, quam sanguinis effunditur; & postquam scommata, cavillationes, convicia, clamores, & reliquus adparatus umbratici Martis est absumptus, ultro malacia redit. Et ubi rixæ istæ Reipublicæ molestæ cœperint esse, facillimum est eas injecto levi pulvere, sicut apum prælia, sedare. Quod si a partibus novitatum veritas stet, multoque magis si emolumenti quid in genus humanum exinde provenire sit aptum, vesaniæ proximum fuerit, solertibus ingeniis torporem imperare, & eximia Creatoris do-

na abdicare ideo tantum, ne alicui veterum næniarum cantillatori bilis moveatur. Ac si, qui superiore seculo elegantiores literas instaurabant, magnopere curassent, quid *Magister Ortuinus Gratius* & id genus obscurorum virorum indignaturi essent, barbaries forte in hunc usque diem Europam sepultam teneret. Quod si alicui grave videtur, tabellas & compendia, tanto adplausu hactenus celebrata, juventutis manibus excuti, receptis novis libellis, ei cogitandum fuerit, valde insolens esse, cum tempus edax rerum & invidiosa vetustas nobilissima humanæ industriæ opera destruat, tabellas istas indignari, si in pulverem, ex quo succreverunt, revertantur; cum & novos libellos, qui veteres nunc ejiciunt, deinceps idem fatum sit mansurum, proveniente felicioris ingenii fœtu.

§. IV. INSTAT tamen FRIDERICUS GESENIUS *Garlebiensium Superintendens*; Philosophiæ Cartesianæ novitates omnem pæne Europam perturbasse, eoque ex *præpotentissima Batavia* & *munitissima Helvetia* fuisse proscriptas: idemque meis novitatibus fieri debere contendit. Ad quod repono; si quid in quacunque parte rei literariæ minus recte sese habeat, ejus negotii curam nemini minus competere, quam *Gesenio*: qui quanta dignatione inter suos sit, documento esse potest, quod Superintendens Lipsiensis ante paucos annos defunctus ad istius nugax & maledicum scriptum sub nomine servuli sui, qui spurius erat, responsum edi curaverit; adeo indignum ipsum ducebat, qui cum honesto viro scriptionis commercium intercederet. Deinde non video, quare mihi præjudicio sit, quod in Cartesium alicubi statutum est. Sane non omnes in Philosophia novitates, sed Cartesianæ duntaxat notatæ sunt. Quæ autem a me circa jus naturale expoliendum tentata sunt, e Cartesianis principiis haudquidquam profluxere; neque cum ipsius Philosophia quidquam commune habent, nisi quod utrinque auctoritati veterum magistrorum parum defertur, qua firmis rationibus non subnituntur. Quod si autem nonnulli Cartesianæ Philosophiæ sectatores quædam dogmata civitati Theologicæ hactenus adscripta solicitare cœperint, ea primo non Philosophiæ culpa est, sed hominum eadem abutentium. Deinde & illud prius dispiciendum erat, num dogmata a Cartesianis in dubium

bium vocata fuerint vere Theologica, seu quæ sedem & fundamentum suum in expressis sacræ Scripturæ dictis habeant, an vero ex eo sint genere, quæ ex Philosophia Aristotelica, aut Scholasticorum commentis in systemata Theologica irrepserunt, eoque Theologicam sanctimoniam non sua indole, sed per diuturnam usurpationem obtinuerunt. Nam priorem veritatem sollicitare impium fuerit. Quæ autem ad posterius genus pertinent, ubi a veritate abierint, sub examen revocare non magis nefas fuerit, quam quod superiori seculo puræ religionis instauratores magnam vim traditionum & commentorum humanorum e Theologia exturbarunt. Quin si quis cordatus & solide doctus manum admovere velit, non paulo spissius volumen de abusu vulgaris Philosophiæ posset conscribere, quam *Samuel Maresius* de Cartesianæ Philosophiæ abusu, intra quindecim dies consarcinavit. Facit quoque heic illud BACONIS Novi Organi L. I. c. 65. *Pessima res est errorum apotheosis; & pro peste intellectus habenda est, si vanis accedat veneratio.* Præterea nescio, quas turbas memoret Præsul Garlæanus, per omnem pæne Europam ex Philosophia Cartesiana exortas. Sane de bellis, aut seditionibus aut insignibus mutationibus in religione aut Rebuspublicis ex eo fonte scaturientibus ne fando quidem auditum est. Ridicule autem inter turbas Europæ refertur impotentior rixa quorundam ludimagistrorum, aut pueriles factiones scholarium, pro auctoritate præceptorum verbis, aut quandoque pugnis decertantium. Quod enim tanto cum clamore inter istos homines res geritur, in causa non est materiæ gravitas, sed plerumque inexpugnabilis illa pervicacia scholasticis ingeniis usitata, qualemcunque opinionem adhibito omni iracundiæ instrumento defendendi. Sed neque auditum mihi unquam est de interdicto aliquo ordinum generalium apud Batavos, quo Philosophia Cartesiana e Republica proscripta fuerit; cum eam unus & alter ibi publice docere aut profiteri non vereatur. Et si maxime tale quid promulgatum fuisset importunitate eorum, qui quod juvenes didicerant, senes dediscere nolebant; tamen nescio quodnam ea res veritati præjudicium afferre queat, aut quid decreta Ordinum Hollandiæ, aut magistratus Helvetiorum contra naturam rerum, sanam rationem & experimenta

ea faciant. Equidem facile largimur, Bataviam esse *præpotentissimam* & Helvetiam *munitissimam*. Sed num aut istius classes, aut hujus montes aliquid momenti habent ad hoc, ut Sacerdotes earum regionum quam dexterrime de Philosophia judicasse censeri debeant? Enimvero quid Cartesianæ Philolophiæ fiat, me quidem nec tangit, nec angit. Et si qua parte illa a rerum natura & ratione abit, recte impugnatur; quæ cum utraque conveniunt, suos reperient defensores quantoscunque clamores & Scholasticorum mancipia tollant. Eo minus autem aliquis abusus in Theologia ex nostra doctrina metuendus est, quod ego non solum eandem omni studio a controversiis Theologicis removeam, sed & expresse protestatus sim, ea, quæ a me de natura pœnarum traduntur, ad tribunal humanum duntaxat pertinere, non autem ad tribunal divinum; eoque justitiam, quam homo in hominem exercet, & justitiam divinam haud quidquam eodem modulo metiendam. Seu ut apertius dicam, articuli fidei de lapsu Adami, peccato originis, satisfactione Christi, fide, justificatione hominis, & similes non magis ex disciplina Juris naturæ, ad captum omnium gentium adornata, dijudicari possunt aut debent, quam mysterium Trinitatis ex Physica.

§. V. Non minore animi ardore novitates Philosophicas impugnat *Valentinus Velthemius*, Professor Jenensis, cui magni instar piaculi habetur, quod ego id agere videar, ut Moralistæ & Scholastici manibus juventutis studiosæ excutiantur. Inde acri instinctus œstro non ita pridem in promotione Magistrorum orationem recitavit *de Laudibus Scholasticorum*, quæ, si digna tractatio accessisset, ob argumenti cognationem locum merebatur inter ludicras illas Eruditorum declamationes, puta, *Majoragii* de Luto, & *Danielis Heinsii* de Pediculis, & ni fallor Passeratii de laudibus Scabiei. Atque ut erudito seculo salivam moveamus, locum ex illa declamatione adducemus, ex quo simul stratagema istius hominis, quo ingens causæ suæ præsidium sibi comparatum it, adparet, dum caniculæ instar caudam sub alvum deflectentis Theologorum pedibus adrepit. Cum igitur plurima super argumento suo acerrima faucium contentione vociferatus esset, demum adjungebat: *Sed*

ne

ne cum turba nobis res sit, demus ei advocatum, & quem alium, quam qui novissime opus de Jure Naturæ conscripsit. Et postquam verba ex præfatione operis mei huc spectantia recitasset, pergebat: *Vos venerandi mei Præceptores Theologi, vos inquam rogo, vos obtestor, eloquamini, per Deum eloquamini, an Moralistarum Princeps Thomas, Metaphysicorum Papa Suaretz, Molina, Vasquetz, Valentia, Conimbricenses, Sanchietz, & beatus Stahlius noster Scriptores æternitate dignissimi, nugas duntaxat venditaverint.* Ubi non possum quin maximas agam gratias *Velthemio*, quod ita ingenue arcanam, ac præcipuam causam prodiderit, ob quam tantos clamores isti homines in me sustulerunt. Scilicet quia ægre ferunt illi, qui omnem ætatem in Scholasticorum lacunis contriverunt, in votis mihi esse, ab orthodoxa juventute limpidos Doctrinæ moralis fontes adiri. Quid enim in hoc genere præstabilius a me posset effici? De cetero quo minus elogiis Scholasticorum oppido quam frigidis immoriatur *Velthemius*, ego quidem minime omnium invideo. Habeat ille secum suas delicias, servetque sepulchro; gaudeant similibus labra lactucis, consenescat in nugis, denique vel vivus ob propagatum barbariei regnum in Beatorum classem transcribatur. Majorem sane mihi adplausum apud solide eruditos polliceor, si Scholasticos dixerim tractare Doctrinam barbaris vocabulis, frivolæ subtilitatis speculationibus adornatam, scientiæ proficue inanem, astutissimo consilio nutritam ad otiosa ingenia vanis disputationibus distinenda, ut a scrutandis divinis literis, solidaque eruditione, simulque fraudibus regni tenebrarum perspiciendis removerentur. Quæ non solum per se nihil ad culturam aut decus vitæ confert; sed & pestilentissima est, dum bonas & utiles literas suffocat, ingenia vana scientiæ persuasione distendit, veræque sapientiæ incapacia reddit. Qua denique sola qui imbuti sunt, ne hilo quidem meliores, prudentiores, rebus gerendis aptiores, aut circa solida rerum dijudicanda perspicaciores redduntur. Quin observatum est, eorum, qui unice istis nugis immersi sunt, ingenia velut sideratione afflari, ut & circa tractanda solida & seria longe ineptiores, & in conversatione actuque communis vitæ longe sint intractabiliores, quam illi, qui sola nativa ingenii bonitate subnixi nun-

nunquam literas attigerunt. Sic ut revera præstet omnes literas nescire, quam nihil præter Scholasticos nosse. Et mirum quam misere liberalitatem suam collocent Principes, qui stipendiis ejusmodi homines alant, per quos juventus nihil sapere discat.

§. VI. Atqui ad venerandos Theologos provocat *Velthemius*, qui sane Scholasticam Philosophiam nauci non faciunt, quippe absque qua negant se cum Pontificiis disputare posse. Ad hoc terriculamentum, quod velut caput Gorgonis mihi ostentatur, repono; mea parum interesse, quam sordida veste illi suam Theologiam adornent. Nam ex eo nequaquam consequitur, disciplinam Juris naturalis iisdem quoque pannis involvendam. Neque enim mihi propositum est cum Pontificiis disputare, sed jus omnibus gentibus commune tradere ex principiis ad omnium hominum captum accommodatis. Neque inventa est nostra disciplina, ut disputandi materiam præbeat, sed ut actiones ac negotia tum singulorum hominum, tum integrorum populorum ad eandem exigantur. Neque tam præclare de morali Philosophia meriti sunt isti Scholastici, ut quia e re ipsorum fuit heic nugari, nobis quoque in eorum gratiam necessario nugandum sit. Denique nulla me causa tam abjecte de me sentire cogit, ut non ex meo potius judicio disciplinam Juris naturalis tractare debeam, quam ex supercilio eorum, quorum sputa *Velthemius* lingit. Præsertim cum nec illa ratio omnibus cordatis probetur, quare in Academiis orthodoxis fovenda & propaganda sint Scholasticorum commenta, quod alias cum Pontificiis disputari non possit, & hoc ipso nativam Theologiæ faciem non quidem fuco, sed illuvie & squalore deformari necessum sit. Cui enim fini cum hisce disputare volunt? An ut ex istis suffragia & testimonia pro firmandis nostris dogmatibus petant? Atqui hoc levi & superficiaria eorundem evolutione obtineri potest, & quæ haud quaquam legentis animum aut dictionem tinctura sua inficiat. Illis ipsis tamen suffragiis neque nobis opus est ad veritatem nostram adstruendam, neque operæ pretium sit circa convincendos aut convertendos, & velut propriis telis conficiendos Pontificios. Sane *Luthero* nostro, & aliis puræ religionis instauratoribus, de hac methodo Papatum subruendi in mentem non videtur venisse, qui dictis

dictis sacræ Scripturæ maluit rem gerere, quam disputationibus Scholasticorum, quos Sophisticarum vocabulo notare solemne ipsi est. Quique satius duxit, Theologiam plano & perspicuo modo ex divinis literis proponere, quam barbarie & obscuritate dictionis, aut Sophismatum importunitate cum adversariis certare, aut disputationem a solidis & perspicuis rebus ad intricata otiosorum aut astutorum hominum commenta ventilanda transferre. Neque unquam videtur iste vir credidisse, ut quis nugatorem convincat, necessum esse cum nugis istius se conformare; aut aciculis in hostem pugnandum, ubi gladii & tormenta ad manum sunt. Et sane superfunctorie admodum rimati sunt compagem regni Pontificii, qui putant, detrimenti quid posse eidem inferri, si quis disputandi & sophisticandi dexteritate ipsorum Doctores Scholasticos excelluerit. Quin & animadversum est, ex quo tempore quidam nostratium Theologorum istis Scholasticis pretium aliquod ponere cœperunt, neque in universum eosdem cum *Luthero* inter σκύβαλα numerarunt, res nostræ religionis subinde in deterius ivisse, Pontificios contra fines suos promovisse, & ad recuperanda, quæ quondam amiserant, non parum spei concepisse. Quod si tamen quis sit Theologus, qui ad perfectionem muneris sui Scholasticis se carere non posse persuasus sit, ei quidem ego suas delicias minime omnium invidebo, sed unum tantum ab ipso rogo, ne mihi irascatur, si ego vetus & mucidum fermentum ex doctrina morali, ejusque præcipua parte, disciplina nimirum Juris naturalis, exesse jubeam.

CA-

CAPUT III.

DE STATU HOMINUM NATURALI.

§. I.

Inter ea, quæ a malevolis meis ſecus intellecta inclamandi & calumniandi occaſionem arrepta ſunt, primum videntur locum occupare quæ ſuper ſtatu hominum naturali a me tradita ſunt. Cum enim iſti neque quid ſtatus naturalis a me vocitaretur, aut quibus limitibus ejus conſideratio includeretur, accurate attendiſſent, neque de ipſo aliquid in libellis moralibus, ſi quos evolverant, legere ſe meminiſſent; in eam prolapſi ſunt opinionem, quaſi ex Theologia mutuo ſumpta ea dogmata forent, & quaſi de primæva conditione protoplaſtorum in Paradiſo mihi ageretur. Eoque cum mea tradita de ſtatu hominum naturali a primæva conditione Adami multis modis abire viderentur, graviſſimorum me errorum eſſe reum atrociter vociferari cœperunt. Enimvero vel ex ſolo hoc ſpecimine conſtare poteſt, quam dura ſit conditio ſcriptorum, ad quæ cenſenda homines ſemidocti, & livore in ipſorum auctores tumidi provolant: qui licet apud ſapientes turpiſſime ſe proſtituant, apud imperitos tamen & ſui ſimiles indignas ſæpe ſuſpiciones in viros innocentes excitare poſſunt. Ut autem malevolorum meorum inſcitia eo facilius in apricum protrahatur, pauca quædam præmittere neceſſum eſt, quæ ad ceterarum quoque controverſiarum enodationem multum conferre poſſunt.

§. II. Ac primo quidem conſiderare debuiſſent importuni iſti cenſores, quod diſerte in *præfatione Operis mei* profeſſus ſum, & in ipſa tractatione paſſim expreſſi; me diſciplinam Juris naturalis inſtituiſſe tractare univerſaliter, ſeu ita, ut ea foret ad captum omnium hominum & nationum, quamcunque demum circa divina perſuaſionem haberent. Qua de cauſa etiam quem juveni-

venilibus annis delineabam libellum, rudimenta hujus disciplinæ continentem, titulo *Elementorum Jurisprudentiæ universalis* inscripseram. Eoque talia a me fundamenta hujus disciplinæ constituenda fuerunt, quæ ad captum omnium hominum essent, & ad quorum veritatem agnoscendam omnes homines ope solius rationis adigi possent. Hujus sphæram quæ excedunt, quæque ex revelatione divina dependent, apud omnes populos non æque probata aut recepta, velut scopo nostro parum inservientia, & ad partem duntaxat humani generis informandam idonea, seposui. Eoque consulto abstinui ab illis quæ in divinis literis, rationis sibi relictæ captum superantia traduntur. Cavi inquam solicite, ne ullam controversiam attingerem, quæ vel gentiles inter & Christianos, vel inter horum sectas agitari sueverunt. Cum autem doctrina de statu protoplastorum in paradiso ex solis divinis literis hauriatur, & ex solo rationis lumine investigari nequeat; debebant malevoli ex præsuppositis meis, ac præmissa protestatione colligere, mihi de statu paradisiaco sermonem non institui: neque hunc a me vocabulo naturalis status designari. Quanquam enim apud scriptores gentiles, Poëtas cumprimis de aureo seculo, & recentis adhuc mundi placida temperie quædam jactentur, quæ multi ex felicitate Adami in Paradiso detorta autumant: ista tamen vel ex cerebro Poëtarum plane conficta sunt, vel ex dulcedine otiosæ & dissolutæ vitæ interpolata, quæ priscis Græciæ incolis ante inventas urbes & leges agitabatur. Sicuti & hodie gentes quam maxime incultæ suam barbariem politiorum populorum culturæ & disciplinæ longe præferunt. Nam neque in ista aurei seculi felicitate Poëtæ unum duntaxat par hominum, sed insignem jam eorum multitudinem vixisse memorant; & degeneratio morum, de qua illi canunt, non ad intrinsecam velut labem naturæ humanæ, sed ad corruptelam ex prava consuetudine ortam pertinet.

§. III. Deinde neque hoc insuper habendum erat circa alia plus justo satagentibus, vocabula *naturæ* & *naturalis* quam maxime esse ambigua. Eoque uti qui istis usurus est, in antecessum perspicue definire debet, in quo sensu ista abs sese accipiantur; ita plane absurdum & malitiosum est, limites, quos scriptor ipse sibi

con-

ſtituit, migrare, & diverſas vocabuli ſignificationes, iiſque innixa dogmata nolenti volenti obtrudere. Perinde, ac ſi quis JCtos hæreſeos arceſſere velit, ideo quod ipſorum de pœnitentia in contractibus placita toto cœlo diſcrepant ab iis, quæ Theologi de pœnitentia ſeu converſione hominis ad Deum docent. Jam autem manifeſtum eſt, in quam diverſis diſciplinis, & quam diverſo ſenſu de ſtatu hominum naturali ſoleat & poſſit agi. Phyſicus ſtatum hominis ſeu conditionem naturalem capit, quatenus is opponitur monſtroſo, diſtorto, mutilo, aut male conformato; Medicus, prout idem morbido contra diſtinguitur. Quidam ex Interpretibus Juris Romani, quando de ſtatu hominum tractant, diviſiones hominum vel ſecundum ſtatum naturalem, vel ſecundum ſtatum civilem conſiderant. Juxta naturalem ſtatum conſiderant hominem, prout eſt vel mas, vel fœmina, vel hermaphroditus; & prout in utero adhuc vel extra eum exſiſtit. Sic Theologi, ſi ipſis videatur, ſtatum integritatis poterunt vocare ſtatum hominis naturalem, qui oppoſitus eſt ſtatui naturæ corruptæ, ſeu in quam genus humanum per lapſum Adami devolutum eſt. In diſciplina autem Juris naturalis triplici a me modo ſtatus hominum naturalis conſideratus fuit. Uno modo, prout opponitur ſtatui & conditioni brutorum, per quem homo ſpectatur tanquam eximium præ ceteris animal, inſignibus a Deo præditum donis, per quæ idoneum ſit Creatorem ex operibus ſuis agnoſcere, mirarique, & vitam agere honeſtate ac decoro ordine conſpicuam. Huic ſtatui & conditioni vocabulum naturalis recte tribuitur, quia non ex proprio arbitrio homines ſibi ejuſmodi vitam elegerunt & inſtituerunt: ſed ad eam agendam obligatio a Creatore per ipſam nativitatem injuncta eſt, ad eamque cognoſcendam ſolum rationis lumen, quod nunc homini ſupereſt, utique ſufficit, etſi illa univerſum hominis officium, quantum ad finem ejuſdem ſupremum requiritur, non plene abſolvat. Altero modo ſtatum hominis naturalem conſideravimus, prout opponitur illi culturæ, quæ vitæ humanæ ex auxilio, induſtria, & inventis aliorum hominum propria meditatione & ope, aut divino monitu acceſſit. Ad quem ſtatum deſignandum ſuppoſuimus naturam hominis, qualis ea nunc deprehenditur pra-

pravis inclinationibus ſcatens, & quam ſumma indigentia, inſcitia, atque imbellia comitatur, antequam ab aliis hominibus quid opis ipſi acceſſerit. Quem ſtatum miſerrimum eſſe propter pauperiem, incultum, inſcitiam atque infirmitatem pronunciavimus, ſi cum eo comparemus commoditates, quæ poſtea ope aliorum hominum aut propriam per induſtriam nobis accedunt. Quæ quidem res ita manifeſta eſt, ut ſenſu plane deſtitui eum oporteat, qui iſta capere nequeat. Et ne quis arbitretur, in hac doctrina novi quid eſſe, is expendere poterit dicta S. Scripturæ, verbi gratia, Jobi I. 21. Ezech. XVI. 4. 5. 6. Eccleſ. V. 14. 1. Timoth. VI. 7. & ſimilia, quæ ſane homini naſcenti non multum ſplendoris aut opum circumponunt. Potuit autem & huic conſiderationi hominis vocabulum ſtatus naturalis non abſurde tribui, quod utique uſus ſermonis communis ferat, naturalia, ſeu quæ per nativitatem adſunt, contradiſtinguere iis, quæ facto alieno aut proprio poſt accedunt. Tertio modo ſtatum hominis naturalem conſideravimus, prout opponitur ſtatui civili, per quem plures eidem ſummo imperio civili ſunt ſubjecti. Juxta hanc conſiderationem illos invicem in ſtatu naturali vivere patet, qui neque communem in terris habent Dominum, & quorum unus alteri non imperat, aut paret, quique adeo nullo alio vinculo invicem juncti ſunt, quam quod ex communi humana natura reſultat, ſeu quod alter æque homo ſit atque nos. Et iſthunc ſtatum naturalis vocabulo inſignire nobis placuit non ſolum exemplo recentium quorundam Politicorum, ſed & quia naturale ei, quod ex facto & pacto humano fluit, opponi uſitatiſſimum eſt. Hæ igitur conſiderationes naturalis ſtatus quam parum pertineant ad ſtatum Adami in Paradiſo, de quo ex ſacris literis conſtat, vel pueri noſſe poterant, qui nondum aere lavantur. Quod ſi autem harum litium auctores excipere velint, ſe de ſtatu naturali in tabellis ſuis Ethico-Politicis, & in notis ad eaſdem MStis nihil legiſſe, & ne verbulum de eodem apud Metaphyſicorum Papam, Cardinales, Acolythos, Oſtiarios & Exorciſtas haberi; eoque hoc vocabulo audito ſtatim Paradiſum ſibi animo obverſatum: ſcire debebant, fœdam hanc eſſe & plane inexcuſabilem præcipitantiam, quod ad cenſuram ferendam provolaverint, antequam quod a

me & quo fine traderetur, intellexissent.

§. IV. Quibus præmissis facile patet, quam malitiose & imperite primus Indicis Architectus *Josua Schwartzius* mea verba in alienissimum sensum torquere conatus fuerit. Quod licet in *Apologia* mea sat perspicue expositum a me sit: tamen pertinax stupor, aut corrigi nescius calumniandi morbus certorum hominum necessitatem mihi adfert eadem denuo inculcandi; & ad veritatis jubar ultro cœcutientibus forcipe palpebras diducendi. Ut igitur repræsentarem indolem status hominum naturalis juxta secundum modum considerandi, ita disputare incipio L. II. c. 2. §. 2. p. 140. *Si concipiamus hominem in huncce mundum projectum, citra ullam curam opemve ab aliis hominibus accedentem, & prout plurimæ partes naturæ rerum nondum per industriam humanam ad usum hominis erant excultæ ac dispositæ, statum ipsius longe miserrimum fuisse, manifestum est: si vel maxime jam justa præditum statura ac robore ponamus, quum primum exsistere cœpisset*. Ex hisce verbis *Indicis auctor* pro candore suo talem propositionem elicuit: *Docet, illum statum, in quo homo absque ulla cura vel ope ab alio homine accedente consideratur, longe miserrimum esse; ne illo quidem excepto, in quo homo justa statura ac robore præditus fuit, quum primum exsistere cœpisset, hoc est, statum Adami ante Evam creatam*. Quis non videt, vim verbis juxta ac sensui meo inferri, & mihi plane Sermonem non esse de Adamo in Paradiso? Sed ut eo clarius ostenderem, qualis esset homo sibi soli relictus, finxi duntaxat, aliquem hominem undecunque in orbem incultum projici. Idque ipsum satis inculcavi adhibitis vocabulis *concipiamus*, & *ponamus*; quæ usurpari non solent loquenti de iis, qui revera exsistunt, sed qui tantum finguntur, seu melioris declarationis ergo supponuntur. Si enim de Adamo sermo fuisset institutus, non opus erat dicere *concipiamus* statum ipsius; qui non fingendus, aut per meram hypothesin assumendus est, sed quem revera exsistentem in divinis literis descriptum reperimus. Neque de Adamo pronunciari poterat, quod sit in huncce mundum *projectus*, quod de tali dicitur, quem unde venerit nescimus. Adamum autem velut deliberato Dei consilio in mundum huncce introductum novimus. Sic etiam de Ada-

Adamo absurde diceretur ; *ponamus* eum justa statura fuisse, cum exsistere cœpisset. Hoc quippe non ponendum est, sed certo constat, a Deo non infantem, sed hominem justa statura præditum esse creatum. Quam porro malitiose verba mea in aliam structuram transmutantur ! Cum enim hæc sit mea propositio : Etiamsi iste homo solitarius, undecunque in orbem incultum projectus, ponatur fuisse justa statura, cum cœpisset exsistere, ejus tamen status erat futurus miserrimus ; ex hac *Indicis auctor* talem concinnat enunciationem : Status illius hominis, qui justa statura erat præditus, cum primum exsistere cœpisset, erat miserrimus. Perinde ac si dicerem : *Schwartzius* etsi togam gerat ad talos descendentem, tamen totus quantus calumniator est : & illud sic invertere velim ; quicunque togam talem gestat, calumniator est. Aut si dicerem : Simia manet simia, etiamsi aurea gestet monilia : ergo qui aurea gestat monilia, est simia. De cetero quod ejusmodi homo, (qualem nos fingimus aut concipimus, ut ostendamus, quid boni homini ab homine accedat,) sit futurus miserrimus, nemo tam stupidus est, qui persuadere sibi possit.

§. V. Nec minus ea verba, quæ dicto loco immediate sequuntur, a *Schwartzio* male habentur : *Inde licet de originibus primorum hominum sacræ literæ tacerent, tamen ipsa mortalium primæva indigentia & imbecillitas nobis fidem facerent, primam homines stirpem servari non potuisse sine peculiari Numinis cura, recentem & adhuc attonitum orbis incolam media vitæ necessaria adhibere docentis.* Adparet puto vel mediocriter perspicacibus, hisce verbis continuari hypothesin cœptam, ac satisfieri illi dubio ; quomodo iste, qui in mundum projectus fingitur, in tanta ignorantia & indigentia rerum servari potuisset ? Ad quod hisce verbis respondetur ; etiamsi quis sacras literas ignoraret, ex quibus constat, Deum ante & post lapsum singulari cura primos homines complexum fuisse ; tamen si quis solo rationis lumine usus supponat, hominem undecunque in mundum incultum fuisse projectum, simulque consideret ejusmodi hominis ignorantiam & indigentiam, non aliter colligere potest, quam impossibile fuisse eum sine peculiari Numinis cura servari potuisse. Quis non videt,

heic per *primam hominum stirpem & recentem orbis incolam* a nobis non intelligi Adamum, sed illum, qui in orbem incultum undecunque projectus fingebatur seu supponebatur. Scilicet si quis abstrahat a cognitione ex sacris literis hausta, & super originibus generis humani ex solo rationis lumine meditari incipiat; id sane primo deprehendit, genus humanum non extitisse ab æterno, sed aliquando initium cepisse, & quidem orbe terrarum jam exsistente. Inde ulterius progrediendo alterutrum præsupponere cogitur, primos illos homines vel infantes fuisse cumprimum exsisterent, vel justa jam statura præditos. Utrisque colligit tanta miseria & inopia fuisse conflictandum, ut pereundum ipsis iterum fuerit, nisi Deus peculiarem eorum curam egisset, quousque eo provecti forent, ut invento adparatu aliquo vitæ, & juncta atque communicata ope suæ indigentiæ succurrere didicissent. Et ad hoc colligendum inducit primæva mortalium indigentia & imbecillitas, id est, quam indigi jam sint homines & imbecilles, quando recens nascuntur. Quis ita stupidus est, quin intelligat; hæc ad Adamum non pertinere? Quanquam nec huic peculiarem Dei curam defuisse ex divinis Scripturis apertissimum sit. Sic & quod recentem istum incolam orbis terrarum dicimus *attonitum* fuisse, id nequaquam ad Adamum spectat, sed ad eum, quem nos tantisper supponimus. Talem enim si fingas repente in hoc mundo constitutum, omnium rerum ignarum prima vice adspexisse clarum Solis jubar, vastissimum cœli spatium, ignotas arborum atque animalium species, mox obortas tenebras, cœlum stellis consitum, se solum inter omnia nova locatum; annon credimus talem ista attonitum adspecturum, quousque adsuetudo admirationem minuisset?

§. VI. Sed & alio ex loco conatur evincere *confessor Indicis*, quasi Adamus in statu integritatis a me miserrimus fuerit pronunciatus. Ego enim cum L. II. c. 1. instituissem ostendere, quare naturæ hominis non congruat, ut vivat exlex, rationes desumo *ex conditione naturæ humanæ primigenia aut post superveniente*. Cum enim in natura hominis deprehendantur quædam egregia, quædam prava, & vero per solam rationem firmiter demonstrari nequeat, imperfectionem & labem illam

ex

ex culpa ipsius hominis provenisse; inde origo ejus labis in medio relinquitur in disciplina, quæ ultra rationem adsurgere non vult. Etsi ex divinis literis constet, quæ præclara sunt in hominis natura ex primæva conditione, prava, ex superveniente esse. Unde illi quidem, qui sola ratione agit, non opus est explicare, ex quo fonte bonæ aut malæ affectiones hominis promanent. Sed Christiana religione imbutus etiam me non monente intelligit, ex conditione hominis post supervenienté, id est, quæ per lapsum Adami in genus humanum redundavit, esse quoque hominis recens nati imbecillitatem; quæ tanta est, ut nisi accedat aliorum hominum auxilium, vel pereundum ipsi esset, vel in animal quovis bruto horridius adolescendum. Eum locum hisce verbis claudo: *Igitur quod homo non miserrimam vitam inter omnia animantia degit, a conjunctione & societate sui similium habet. Non est bonum hominem esse solum non ad matrimonium duntaxat, sed ad societatem cum aliis hominibus in universum pertinet*. Heic manifestum est, sermonem mihi esse non de Adamo in Paradiso, sed de infantibus in ista, quæ nunc conspicitur, imbecillitate natis. Sententia autem illa, *non est bonum, hominem esse solum*, quæ initio a Deo ad significandam necessitatem comparis Adamo adjungendæ proferebatur, a me latius extenditur, & ad præsentem materiam adplicatur. Id quod in materia gravi seriaque facere fas piumque est. Hinc patet, quantum specimen calumniæ sit, quod *Index Novitatum*, verba mea hoc modo adducit: *Illud autem, quod primus homo extra societatem sine lege, ordine ac decore fuerit, probari illo posse dicto putat: Non est bonum, hominem esse solum.*

§. VII. Alia quoque corradit *Auctor Indicis*, quæ cavilletur, tanquam pugnantia cum dogmatibus, quæ super primævo statu hominis in nostris Ecclesiis recepta sunt. Dicit, me p. 140. *primos homines, prout in origine & statu suo primævo se habuerunt, non tantum mortalium nomine appellare, sed tantam etiam imbecillitatem illis tribuere, ut sine peculiari cura servari non potuissent*. Atqui jam abunde ostensum fuit, mihi dicto loco sermonem non esse de statu Adami paradisiaco; sed unice mihi propositum fuisse quadam fictione repræsentare conditionem hominis ab omni ope aliorum ho-

minum in orbe terrarum adhuc inculto destituti, indicio capto ab illa imbellia, ignorantia, & incultu, quæ nascentes jam mortales comitantur. Hæc quippe isto loco nobis est *primæva indigentia & imbecillitas*. Igitur nullo modo a me Adamo in statu innocentiæ mortalitas tribuitur; neque negatur mortem demum per peccatum in mundum introivisse. Sic & manifesta calumnia est, quod ulterius arguit, me asserere: *Mortalitatis causa genus humanum diversitate sexus, propagandique se facultate creatum esse. p.* 750. Ita enim mea verba sunt: *Postquam igitur morti obnoxium fuerat redditum genus humanum, ne aut nova semper stirps creando esset sufficienda, aut tam nobilis speciei duratio unius ævi spatio extingueretur, sapientissimus Creator prospexerat discrimine sexus, & naturali facultate indita commixtis corporibus sese propagandi*. Heic sane imprudentissime mihi tribuitur hæc propositio: genus humanum ab initio mortale creatum, eoque fine datam ipsi diversitatem sexus. Sed dum verbis plusquamperfecti temporis utor; *genus humanum morti fuerat redditum obnoxium, Creator prospexerat;* satis innuo, ab initio genus humanum morti non fuisse obnoxium, sed ex facto post accedente tale redditum. Et quia omniscius Creator illum casum utique præviderat, eidem quoque velut eventualiter prospexisse per discrimen sexus, & facultatem propagandi, ne genus humanum ultra ætatem unius hominis non duraret. Eoque per sapientiam Creatoris generandi mediante sexus diversitate usum habuit in statu hominis tam integro, quam corrupto. In illo enim statu proventura erat soboles primæ integritatis heres, ut plures Deus haberet coltores; in altero autem statu proventura erat soboles corrupta, ne per irrepentem ex peccato mortem intra unam ætatem genus humanum interiret, postquam Deo visum non fuit, extincto priore novum genus hominum innocentium denuo creare; eoque maluit orbem terrarum a corruptis hominibus incoli, quam plane desertum jacere. Patet ergo *Auctorem Indicis* ejusmodi errores in meo libro non invenisse, sed de suo intulisse, ac postquam decreverat omnino quosdam errores mihi impingere, verba mea quovis modo ad scopum suum detorsisse; quæ sane lectori æquo & erudito, & qui ex calumniis, vanisque litigiis gloriam non captat,

ptat, tale quid ultro non insinuant.

§. VIII. Non erubescit quoque *Auctor Indicis* aliam non paulo atrociorem calumniam circa hoc caput mihi impingere, dum hanc mihi sententiam tribuit: *Quod homo prout ex creatione physice perfectus extra societatem exsistit, sine lege, ordine & decore reluctantem habuerit voluntatem, brutisque ipsis inferior ac pravior fuerit, quæ causa, quamobrem lex illi superaddita sit. p. 3. 4. p. 136. 138.* Si hoc artificium viris cordatis probatur, ut ex diversis locis non quidem integræ sententiæ, sed singula verba combinentur, & nonnulla de alieno infarciantur; tunc sane facillimum fuerit, vel sanctissimis sententiis diversos, eosque fœdissimos sensus tribuere. Nullibi enim in omnibus meis scriptis hæc propositio extat: *hominem physice perfectum sine lege, ordine & decore unquam extitisse.* Quin potius contrarium doceo p. 6. ubi statum hominis naturalem ex primo considerandi modo, per quam tenetur esse creatum auctorem suum agnoscens, colensque, & opera ejusdem admirans, & cui vita sit diversa a brutis exigenda, expresse trado hominem comitari *ab ipsa nativitate.* Et p. 312. ex professo explico *de obligationibus connatis, seu quæ omnibus eo ipso, quod prædita ratione animalia sunt, inhærent; seu quæ ipsam naturam rationalem ut talem comitantur.* Quomodo igitur in mentem mihi venire potuerit, asserere, hominem physice perfectum unquam sine lege, ordine & decore extitisse? Si obligationes insunt homini ut tali, quomodo lex unquam ab eo abesse potuit? Sic & nullibi in meis scriptis doceo, *hominem ab ipsa creatione reluctantem rationi habuisse voluntatem, brutisque ipsis miseriorem ac praviorem fuisse.* Quin potius etsi meum non fuerit de hominis integritate aut corruptione tradere, cum ea doctrina Theologiæ sit propria; tamen ut omnem cavillationibus ansam præscinderem, disertis verbis *conditionem naturæ humanæ* dixi esse *primigeniam aut post supervenientem.* Quo ipso utique satis pro ratione instituti mei, quod nequaquam fuit locos Theologicos conscribere, insinuavi, quicquid miseriæ aut pravitatis in natura humana jam deprehenditur, non ad primigeniam ipsius conditionem, sed ad postsupervenientem, mediante Adami lapsu, referendum. Et valde lippum esse oportet, qui cernere ne-

nequeat, ea quæ dicto loco I. §. 5. traduntur, ad conditionem hominis primigeniam, quæ §. 6. 7. 8. ad post supervenientem statum pertinere. Sed & in eo insignis stupor *Schwartzii* conspicitur, quod putarit, quia dicto loco ex contemplatione naturæ humanæ colligo, non congruisse homini, ut viveret exlex; igitur me statuere & præsupponere hominem unquam a lege immunem extitisse. Nullo inquam modo sequitur: Quia incongruum est homini, si conditionem naturæ ipsius contemplemur, ut sit exlex; igitur homo ullo temporis momento sine lege extitit. Sane enim & Medici, quando de usu partium in corpore humano commentantur, non solum positive ostendunt, cui usui quævis pars in corpore humano inserviat; Sed & quam incommodum, noxium, aut indecorum fuerit, si illa pars deesset. Num idcirco statuunt aut præsupponunt, istam partem aliquando abfuisse, & post deprehensa ea incommoditate superadditam? Si dicant, verbi gratia, congruum valde esse homini, ut cervicem habeat flexilem, ne semper toto corpore sese inclinare aut circumvertere opus habeat; Num ideo statuunt, homines aliquando rigida cervice extitisse, & vertebras post accessisse? Nisi quis forte eo absurditatis velit descendere, ut dicat: Deum non potuisse velut in antecessum prospicere, quid creaturæ abs se producendæ decorum sit futurum, sed capto prius experimento defectum deprehensum suppleviffe. Sicut imperiti Architecti solent, qui jam extructa ubi displicuerint, reformant, & mutant quadrata rotundis. Scilicet imperfectionis humanæ hoc opus est, tentando demum rei convenientem formam adaptare, & Creatoris opera, ab ipso uno velut momento absoluta, per partes contemplari, & addendo aut abstrahendo horum inter se convenientiam & relationem rimari, ut hac via vestigia sapientiæ divinæ utcunque deprehensa admirari liceat. Ex eo autem creaturarum attributa re ipsa separare velle, & unius sine altero, exsistentiam comminisci, summa ruditas aut malitia foret.

§. IX. SED & ea, quæ super indole entium moralium in genere tradidi p. 3. ab *Indicis compilatore* arripiuntur, velut grandem errorem adversus primævum hominis statum, prout Theologi hunc considerant, continentia, dum inter errores meos & hunc recenset: *Attri-*

tributa vel Entia moralia originitus homini physice perfecto superaddita saltem, non concreata esse. Ubi planiorem nobis respondendi viam fecisset, si paulo disertius explicasset, adversus quem articulum fidei nostram sententiam pugnare judicaret, aut ubi in locis Theologicis de natura entium moralium in genere traderetur. Nunc conjectura tantum nobis indagandum est, quid scrupulorum ipsi suggesserit rerum moralium ignorantia. Et id quidem pro more suo *Auctor Indicis*, quod de suo infarciat hæc verba, *non concreata*, quæ in libro meo nullibi extant. Quin potius eorum contrarium a me docetur, eoque fingit iste repugnantiam inter *superaddi & concreari*, quæ revera nulla est. Deinde quantum supplicando licet assequi, id sibi, aut aliis persuadere voluit *Schwartzius*, a me statui; hominem ab initio creatum partibus quidem physicis perfectum, sed absque omni velut moralitate, quæ deinceps ipsi tanquam extrinsecum aliquod accidens, & quod essentiam ipsius non necessario comitabatur, sit superaddita. Ex quo consequi somniat, a me negari, imaginem Dei fuisse homini concreatam, aut quod ea ad naturalem primi hominis perfectionem pertinuerit; sed habuisse tantum rationem ornamenti cujusdam accessorii, quo sublato de perfectione hominis nihil decesserit. Enimvero in hoc hominem istum ratio vehementer fugit, quod imaginem Dei in classem entium moralium conjicere vult, cum tamen illa quam maxime inter entia naturalia locum sortiatur. Equidem videre mihi videor, quid istum moverit; Putavit scilicet id omne ad entia moralia referendum, quod quemcunque respectum ad mores habet. Sed quo privilegio, quam sibi ipse finxit definitionem, authentica erit? Aut quare cum ad librum meum calumniandum provolaret, non id otii sibi sumsit, ut accurate consideraret, quid mihi entia moralia dicerentur, quæ super earum origine & natura traderentur, quæ classes denique earundem constituerentur? His enim perspectis facile fuisset animadvertere, imaginem Dei & dona primi hominis, de quibus Theologi agunt, nullo modo ad entia moralia posse referri, prout illa a me definiuntur. Alias enim si quæ iste super entibus moralibus somniat, obtinerent, in eorum classe quoque censeri deberent omnes libri, qui ad mores

res spectant, imagines itidem sanctæ apud Pontificios; tum ipsa templa, & campanæ, atque earum sonitus, quo homines evocantur ad audiendos sacros sermones morum emendationi subservientes; toga insuper holoserica ad talos descendens, capillus castigatior, collare fistulosum, abdomen & ronchi, superciliumque, tanquam gravitatem morum arguentia; denique & ipsum patibulum, cui maxima inest efficacia ad malos mores dedocendos. Quo cum nihil absurdius dici queat, vel hoc indicio esse potest, quam turpiter se dare soleant homines semidocti, idiotis longe intractabiliores, magisque importuni, qui ad censuram ferendam provolant super rebus, quas vix primis labiis degustarunt; & quam horribilia fingendi ansam sua inscitia præbeat ingeniis turbulentis, & quibus ad famam, cujus tam ardens sitis eos coquit, nulla alia patet via, quam ex litigiis adversus viros celebres susceptis. Sicuti & ex eodem fonte promanat alius articulus *Indicis: Entia moralia eorumque effectus originitus etiam considerata amitti vel deleri pro lubitu posse fine ulla mutatione aut corruptione ejus rei; cujus antea fuerunt*, p. 4. & 19. Ubi itidem primo loco observanda est fœda illa verborum meorum interpolatio; non nisi triobolaribus calumniatoribus usurpata, quippe quæ fraudem ita aperte apricatur. Nam nullibi in meo libro extant hæc verba; *originitus etiam considerata*, quorum sensum mihi divinando nondum tum suspicando assequi. Sicuti & vocabulum *amitti* de suo addidit *confector Indicis*. Tum & dicto *pro lubitu* insidiose posita est, quæ fortasse imperitiori insinuari posset; Entia moralia pro nudo lubitu ejus, cui inhærent, deleri posse: cum tamen hæc sint mea verba: Entia moralia eorumque effectus deleri iterum posse pro lubitu *eorundem*, a quibus suam habent originem. In quo ipso cum utique momenti aliquid sit ad istorum naturam exprimendam, a viro candide agente id omitti non debebat. Denique & hoc malitiose est positum; *fine ulla mutatione aut corruptione ejus rei, cujus antea fuerant*. Quod non leviter abit a meis verbis; *nulla mutatione physica in re cui erant superadditis proveniente*; item, *ipsa personarum aut rerum substantia physica haud quidquam immutata*. Sane enim licet substantia *physica* subjecti non mutetur, subla-

to

to ente morali; poteſt autem eandem ſublationem gravis mutatio, aut corruptio alterius ſequi. Sic, verbi gratia, ubi ſtatu ſuo quis exuitur, ejus ſubſtantia phyſica non mutatur; ſed nihilo ſecius graviſſima inde mutatio ipſi provenire poteſt, quæ ad contemptum, inſultationem, aliorum paupertatem, aliaque mala illum deducere valent. Sic dominio in res ſuas amiſſo non mutatur ſubſtantia phyſica hominis, moleſtam tamen idem mutationem inde ſentit, e divite pauper factus. Sic diſpenſator ille iniquus munere dimotus ſuam ſubſtantiam phyſicam retinebat, ut tamen mox de inſolitis laboribus aut mendicitate metuere inciperet. Igitur cum ego de mutatione ſubſtantiæ *phyſica* ita ſolicite inculcarim, malitioſum eſt, pro ea ſubſtituere *ullam* mutationem aut corruptionem. Sed hæc ideo tantum a me paulo latius deducta ſunt ad oſtendendas fœdas calumniandi artes iſti homini tam familiares. Nam ad me ab opinione erroris eximendum ſufficit dixiſſe; Imaginem Dei, qua primus homo præfulgebat, & quæ per lapſum amiſſa natura noſtra labe peccati originalis eſt infecta, non fuiſſe ens morale; ſed fuiſſe perfectionem quandam phyſicam naturæ humanæ, eoque ipſa ſublata utique ſubſtantiam phyſicam hominis ſenſiſſe mutationem, dum morti variiſque imbecillitatibus ac ſenſui tot malorum obnoxia fuit reddita.

§. X. Porro quos *auctor Indicis* ex vocabulis *ſuperaddendi* & *imponendi* ſcrupulos concepit, illi itidem ignorantiam agnoſcunt parentem. Neque ex eo quod dicimus, entia moralia rebus jam exſiſtentibus & phyſice perfectis ſuperaddi inferre licet; nos aſſerere, hominem per ullum temporis momentum revera extitiſſe omnibus entibus moralibus vacuum. Sane nos de ſtatu hominis naturali p. 6. & obligationibus congenitis p. 312. diſerte docemus, quæ homini utique coævæ ſunt, & ſine quibus nullo momento temporis homo extitit. Sed dum indolem entium moralium penitus rimamur, deprehendimus ea diverſum quid eſſe a ſubſtantiis, eoque ad modos, aut ſi ita mavis, accidentia eſſe referenda. Jam autem modorum natura eſt, ut intelligantur; prærequirere ſubjectum aliquod, cui inhærent, quod licet non ſemper tempore, tamen natura & ordine concipiendi prius eſt. Eoque ſumma inſcitia eſt, ſi

quis

quis natura & ordine concipiendi prius quid altero dicat, arguere, quasi idem tempore quoque prius exsistere asserat. Sane & circa attributa physica prius Subjectum, quam adjunctum, prius materiam, quam quantitatem concipimus, ut ut illa nunquam sine hac extiterit. Quia porro entia moralia non ex substantia & qualitatibus hominis physicis resultant, sed originarie a determinatione, decreto atque imperio Creatoris; inde istorum subjectum non aliud animo concipere possumus, quam hominem physice perfectum, cui ista attributa ex impositione Creatoris superaddita intelligantur. Nam de ceteris entibus moralibus, quae ex impositione hominum proveniunt, manifestum est, illa substantiae hominis jam perfectae post superaddi, eoque & tempore posteriora ipso homine sunt. Unde & patet, τὸ *concreari* & *superimponi* imperite sibi opponi; cum utique dentur entia moralia, quae humano generi concreata, id est, in ipso creationis momento superimposita sint. Eoque superimpositionis vocabulo non notatur productio aliqua creationi quoad tempus posterior: sed idem adhibetur peculiariter ad exprimendum modum originarium producendi entia moralia; sicuti ex usu Theologorum modus originarius entia Physica finita producendi creatio nuncupatur.

§. XI. CETERUM *Schwartzius* longe post flagellatum Indicem intervallo, calumniam, quam supra §. 8. excussimus, alia dissertatione removere non erubuit, etsi paulisper interpolatam hoc modo: *Reluctante legi voluntate, qua nunc vivitur, velut re per se & naturam suam indifferente, creatum esse hominem.* Ubi mirari libet hominis vesaniam, cui non suffecit de eadem calumnia semel convinci, & insuper ruditatem suam foedis modis apricari. Nam isthaec propositio, quam mihi malitiose affingit, revera est ineptissima; & aperte contradictionem involvit, *aliquid legi reluctans indifferens esse ante respectum ad legem.* Quod perinde est, ac si dicerem, qui pedalem haber barbam, citra respectum ad barbam imberbis est. Deinde & hoc magnam ipsius in rebus moralibus inscitiam arguit, quod indifferentiam de voluntate dici posse puret. Sane bonitas & malitia, quando sunt attributa actionum, medium habent, indifferentiam. Sed quando personae aut rei Physicae, in quam boni-